

แนวทางการสืบสาน วัฒนธรรมตาลเมืองเพชร

ที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาด
อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

The Cultural Heritage In the Palm Muang Phetch Contributing to
Community Life Banlad, Banlad District, Phetchaburi Province

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญส่ง และคณะ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาด
อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
The Cultural Heritage in the Palm Muang Phetch Contributing to
Community Life Banlad, Banlad District, Phetchaburi Province

โดย
รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญส่ง และคณะ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อ ๑) ศึกษา ศักยภาพของชุมชนอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ๒) เพื่อศึกษา แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ๓) จัดทำแผน สืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร จำนวน ๑ ชุมชน ในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วม และ ๔) ให้ชุมชนดำเนินการตามแผนการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดย การปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีและนายกองค์การ บริหารส่วนตำบล จำนวน ๑๕ คน ประชาชนท้องถิ่น ๑๕ คน เกษตรกรผู้ทำตาลโตนด จำนวน ๓๖ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ประเด็นการสนทนากลุ่มแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกตแบบมี ส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ศักยภาพของชุมชนอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรใน อดีต ชุมชนอำเภอบ้านลาดมีการทำน้ำตาลโตนดทุกตำบล ในปัจจุบันมีชุมชนที่มีการทำน้ำตาลโตนด จำนวน ๑๖ ตำบล จากทั้งหมด ๑๘ ตำบล ยกเว้นตำบลบ้านลาดและตำบลท่าเสน มีภูมิปัญญาด้าน ต่างๆเกี่ยวกับตาล

๒. แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร คือ ๑) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากตาล ให้คุ้มค่า ๒) ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ๓) ส่งเสริม การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด ๔) ส่งเสริมการสร้างชุมชนต้นแบบวิถี ชีวิตตาล เมืองเพชร ๕) ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดให้มีความ หลากหลายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดและ ๖) ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนเพื่อ ช่วยเหลือคนขึ้นตาล

๓. การจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ชุมชนที่ได้รับเลือกคือ ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากมีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือก ซึ่งมีการจัดทำแผนโดยใช้ กระบวนการแบบมีส่วนร่วม พบว่าแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร มี ๒ ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การส่งเสริมการทำหัตถกรรมจากตาล และยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมพัฒนาการแปรรูป จากตาลและการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชรบุรี

๔. ผลการดำเนินการตามแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดยการปฏิบัติการพัฒนา แบบมีส่วนร่วมของชุมชนถ้ำรงค์ พบว่า ๑) มีการตั้งศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาลบ้านม่วงงาม ตำบล ถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ๒) มีการยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบที่ หลากหลายและมีการใช้สีเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ๓) มีการพัฒนามาตรฐานการแปรรูปจากตาล

(ลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสด) คู่เชิงพาณิชย์ และ ๔) มีการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชรของตำบลถ้ำรงค์ ผลการประเมินแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร พบว่า มีประเด็นการปรับปรุง ดังนี้ ๑) ควรมีการพัฒนามาตรฐานการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาล อาทิเช่น เนื้อตาลสุกสำเร็จรูป ๒) ควรมีการตรวจสอบการผลิตน้ำตาลโตนดให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าและอาหารของน้ำตาลโตนดแท้ ๓) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำดอกไม้จากตาลประเภทขายส่งสำเร็จรูป และ ๔) ควรจัดตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดของชุมชนถ้ำรงค์

คำสำคัญ การสืบสานวัฒนธรรม ตาลเมืองเพชร ชุมชนบ้านลาด

Abstract

This study is the participatory research. The objectives of the research were: 1) to study the capability of local villagers in Banlat community to inherit the heritage of Muang Phetch palm culture 2) to study the cultural heritage of Muang Phetch palm contributing to Banlat community, Banlat district, Phetchaburi province 3) to make a plan about cultural heritage of Muang Phetch palm for a community in Banlat district, Phetchaburi province through the participatory process 4) to study the results of the plan. The key informants consisted of 15 mayors of municipality and district administrative organization, 15 local experts, 36 palm sugar makers. The research instruments were interview topics and participatory observation form. The data were analyzed by using the method of content analysis.

The research results revealed as follows:

1) The capability of local villagers in Banlat community to inherit Muang Phetch palm culture was found that in the past the palm sugar was made in every sub-district, in Banlat district., but at this time the palm sugar was made in 16 out of 18 sub-districts. The other two sub-districts, Banlat and Thasen, had the other kinds of local wisdom about palm.

2) The cultural heritage of Muang Phetch palm contributing to Banlat community, Banlat district, Phetchaburi province was as follows: 2.1) taking advantage of Muang Phetch Palm worthily 2.2) developing local curriculum on Muang Phetch palm 2.3) establishing career learning center about Muang Phetch palm 2.4) organizing model community based on Muang Phetch palm 2.5) conducting researches to create new palm products and to add the value on Muang Phetch palm products 2.6) raising fund for palm sugar makers

3) The plan to inherit Muang Phetch palm was made for Thamrong sub-district, in Banlat district, Phetchaburi province through the participatory process which consisted of 2 strategies: 1) to promote the handicraft of palm products and 2) to promote the palm processing and to develop tour routes exploring culture of Muang Phetch palm.

4) The results of the plan were as follows: 1) Banmuang-ngam palm- product handicraft learning center was established in Thamrong sub-district, Banlat district,

Phetchaburi province 2) the palm products were added the value by making in various styles and colours 3) the commercial- grade of palm seed dessert was developed 4) the tour routes in Thamrong sub-district were settled.

After evaluating the plan, it was found that the plan should 1) develop the standard of ripe palm seed products 2) check standard of the palm products including palm juice 3) promote the elder to make flowers from palm 4) establish the palm- product selling center in Thamrong Community

Keywords Cultural heritage, Palm Muang Phetch, Banlad Community

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เป็นโครงการที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม คณะผู้วิจัยขอขอบคุณกรมส่งเสริมวัฒนธรรมที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณคณะกรรมการของกรมส่งเสริมวัฒนธรรมที่ได้พิจารณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ราชบัณฑิต ที่ให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้และขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร.สายัณต์ ไพเราะจิตต์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ ที่ปรึกษาโครงการวิจัยที่ให้คำชี้แนะในการทำวิจัยเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านลาด นายกองค้การบริหารส่วนตำบลทุกตำบลของอำเภอบ้านลาดที่ให้ความร่วมมือกับคณะวิจัยในการให้ข้อมูลและให้โอกาสนักวิจัยเข้าสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในการลงพื้นที่ตำบลต่าง ๆ ของอำเภอบ้านลาด

ขอขอบคุณนายสัมฤทธิ์ อบรัมย์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์และสมาชิกกองค้การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ทุกคนที่อำนวยความสะดวกให้ข้อเสนอแนะแก่คณะผู้วิจัยและมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนถ้ำรงค์

ขอขอบคุณนางสาววาสนา ป้องกัน นักพัฒนาชุมชนขององค้การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ที่ให้ความร่วมมือดำเนินการวิจัยร่วมกันเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณชุมชนถ้ำรงค์และผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับतालโตนดที่มีส่วนร่วมเป็นอย่างดีในการดำเนินการตามแผนสืบสานวัฒนธรรมतालของชุมชนถ้ำรงค์

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิวัต กลิ่นงาม อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีที่
ให้แนวทางการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญส่ง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พจนารถ บัวเขียว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรอนงค์ ศรีพาวทกุล
นางสาวชนานุช เงินทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	
ความเป็นมาของการวิจัย.....	๑
คำถามหลักในการวิจัย.....	๔
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
ขอบเขตของการวิจัย.....	๕
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๕
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตาลโตนดเมืองเพชรบุรี.....	๗
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของตาลโตนด.....	๒๖
ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	๒๙
บริบทของชุมชนบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี.....	๔๙
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านลาด.....	๘๐
ขั้นตอนที่ ๒ การศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร.....	๘๓
ขั้นตอนที่ ๓ การจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรของชุมชนบ้านลาด.....	๘๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ตอนที่ ๑ ศักยภาพของชุมชนอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เกี่ยวกับวัฒนธรรม ตาลเมืองเพชร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน.....	๘๗
ตอนที่ ๒ แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี.....	๑๑๗
ตอนที่ ๓ แผนการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรของชุมชนบ้านถ้ำรงค์ อำเภอ บ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี.....	๑๑๘
ตอนที่ ๔ ผลการดำเนินงานตามแผนการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรโดยการ ปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม.....	๑๒๒
ตอนที่ ๕ การปรับปรุงแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรของชุมชนถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี.....	๑๓๖
 บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	๑๓๗
การอภิปรายผล.....	๑๔๑
ข้อเสนอแนะ.....	๑๔๒
 บรรณานุกรม	๑๔๓
 ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายชื่อประชาชนท้องถิ่นด้านตาลโตนดของอำเภอบ้านลาด จังหวัด เพชรบุรี.....	๑๔๙
ภาคผนวก ข การเก็บข้อมูลภาคสนาม.....	๑๕๑
 ประวัติผู้วิจัย	๑๕๗

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า	
๒.๑	มีดปาดตาล.....	๑๑
๒.๒	กระบอกตาล.....	๑๑
๒.๓	พะอง.....	๑๒
๒.๔	ไม้คาบตาล.....	๑๒
๒.๕	เปลือกไม้พะยอม.....	๑๓
๒.๖	การต้มน้ำตาลสดบนเตาที่ใช้ถ่านไม้เป็นเชื้อเพลิง.....	๑๕
๒.๗	การเคี่ยวน้ำตาลในกระทะเหล็ก.....	๑๕
๒.๘	การใช้เหล็กกระทะเทกน้ำตาลเพื่อคนน้ำตาลให้เข้าเนื้อกัน.....	๑๖
๒.๙	น้ำตาลปึกที่แกะออกจากเบ้าหลอม.....	๑๗
๒.๑๐	ถ่านคาร์บอนจากเปลือกจาวตาล.....	๒๒
๒.๑๑	การใช้ประโยชน์จากลำต้นตาลโตนดทำรั้ว.....	๒๓
๒.๑๒	งานประดิษฐ์จากใบตาลและทางตาล.....	๒๓
๒.๑๓	ตาลโตนดพันธุ์ตาลหม้อ.....	๒๘
๒.๑๔	ตาลโตนดพันธุ์ตาลไข่.....	๒๙
๔.๑	“น้ำตาลงุน” อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านลาด.....	๙๑
๔.๒	การใช้ทางตาลทำรั้ว.....	๙๒
๔.๓	ถ่านจากกะลาตาล.....	๙๒
๔.๔	เตาตาลแบบโบราณ.....	๙๓
๔.๕	ศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล บ้านม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี.....	๑๒๒
๔.๖	ของเล่นและภาชนะที่ทำจากใบตาลก่อนการพัฒนา.....	๑๒๔
๔.๗	การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้การประดิษฐ์จากตาล ชุมชนหมู่ ๖ บ้านโป่งสลอด ตำบลหนองกะปูลุ ครั้งที่ ๑.....	๑๒๕
๔.๘	การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้การประดิษฐ์จากตาล ชุมชนหมู่ ๖ บ้านโป่งสลอด ตำบลหนองกะปูลุ ครั้งที่ ๒.....	๑๒๕
๔.๙	แจกันดอกไม้ที่ทำจากใบตาล.....	๑๒๖
๔.๑๐	กรอบรูปดอกไม้ที่ทำจากใบตาล.....	๑๒๖
๔.๑๑	พวงแขวนดอกไม้ที่ทำจากใบตาล.....	๑๒๗

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
๔.๑๒ โคมไฟที่ทำจากใบตาล.....	๑๒๗
๔.๑๓ หมวกที่ทำจากใบตาล.....	๑๒๘
๔.๑๔ การนำหัตถกรรมจากตาลมาตกแต่งนิทรรศการ.....	๑๒๘
๔.๑๕ ช่อดอกไม้วางโพเดียม.....	๑๒๙
๔.๑๖ แจกันดอกไม้.....	๑๒๙
๔.๑๗ ลูกตาลอ่อนที่ปอกเปลือกแล้ว.....	๑๓๑
๔.๑๘ การลวกลูกตาลอ่อนในน้ำร้อน.....	๑๓๑
๔.๑๙ การต้มเนื้อลูกตาลอ่อนในน้ำตาลสด.....	๑๓๒
๔.๒๐ ผลิตภัณฑ์ลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสดที่พร้อมจำหน่าย.....	๑๓๒
๔.๒๑ ลูกตาลสุกที่ปอกเปลือกกรอการยี่แยกเนื้อ.....	๑๓๓
๔.๒๒ เนื้อตาลสุกบรรจุถุงพร้อมส่งขาย.....	๑๓๓
๔.๒๓ แผนที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชรชุมชนถ้ำรงค์.....	๑๓๕

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	จำนวนต้นตาลในจังหวัดเพชรบุรี ปี ๒๕๔๕ และ ๒๕๕๐.....	๒๐
๒.๒	แสดงปริมาณ ราคา ผลผลิตจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ปี ๒๕๔๕.....	๒๔
๔.๑	จำนวนและร้อยละของผู้ทำน้ำตาลโตนดของหมู่บ้านในแต่ละตำบลของชุมชน บ้านลาด.....	๙๔
๔.๒	จำนวนและร้อยละของผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดจำแนก ตาม เพศ และกลุ่มอายุ.....	๑๐๘

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของการวิจัย

เมืองไทยมีมรดกวัฒนธรรมมากมาย ได้แก่ มรดกวัฒนธรรมล้านนา สุโขทัย ทวารวดี อยุธยา ธนบุรี-รัตนโกสินทร์ ศรีวิชัย ศรีโคตรบูรณะ-ล้านช้าง บ้านเชียง ลพบุรี ซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้เรียกยุคต่าง ๆ นี้อย่างน่าสนใจว่า แก่แสนท์ เมืองเพชรบุรีถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่เมืองหนึ่งของประเทศไทย มีมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่า มีความหลากหลายแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น แหล่งโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ สกุลช่างเมืองเพชร ประเพณี วิถีชีวิต การละเล่นพื้นบ้าน ภาษา ภูมิปัญญา อาหาร และอาชีพ ซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ที่ได้สร้างองค์ความรู้ผ่านการถักนอกรอง เลือกสรร ใช้ และปรับปรุงพัฒนา ให้มีความสอดคล้องผสมกลมกลืน ในแต่ละยุคสมัย จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวิถีชีวิตของคนเมืองเพชรบุรีถือว่าเป็นวิถีชีวิตอันทรงคุณค่าของคนท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ความเป็นเพชรบุรีในสภาพปัจจุบัน มรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสั่งสม และสะสมมาแต่อดีต ต้องถือเป็นมรดกที่มีคุณค่า หากได้มีการสืบสานนำมาสู่การใช้ประโยชน์ ทั้งการจรรโลงแห่งจิตวิญญาณ การสืบสานวิถีชีวิต หรือการสร้างแนวคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของแนวพระราชดำริแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เรามีอยู่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งสามารถสร้างงาน สร้างคน สร้างรายได้ และสร้างสังคมคุณภาพในขณะเดียวกัน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี. ๒๕๕๒ : ๑๘)

จังหวัดเพชรบุรีมีชื่อเรียกขานกันต่าง ๆ นานา เช่น พรินพรี พลิบพลี หรือเพชรบุรี เนื่องจากเป็นเมืองหน้าด่านที่เก่าแก่ของประเทศ นักประวัติศาสตร์บางคนสันนิษฐานว่า “เพชรบุรี” อาจเป็นชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากอารยธรรมอินเดียซึ่งในสมัยนั้น ประเทศอินเดียมีอิทธิพลกับประเทศไทยมาก บ้างก็ว่าเพชรบุรีอาจได้รับการเรียกขานมาจากแม่น้ำเพชร ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของชาวเพชรบุรี ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเพชรบุรีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์มาช้านาน จากการสำรวจของนักโบราณคดี พบว่าเพชรบุรีมีประวัติความเป็นนามากกว่า ๒,๐๐๐ ปี นับตั้งแต่สมัยทวารวดี ในสมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา เพชรบุรีถือว่าเป็นเมืองหน้าด่านทางด้านตะวันตกของประเทศ ดังนั้น ผู้ที่จะเป็นเจ้าเมืองปกครองเพชรบุรีได้จะต้องเป็นผู้ที่สืบเชื้อพระวงศ์เท่านั้น จึงทำให้เพชรบุรียังคงไว้ซึ่งสิ่งก่อสร้างเก่าแก่ เนื่องจากวิถีชีวิตและศิลปะแขนงต่าง ๆ ที่พบในจังหวัดเพชรบุรีมีความคล้ายคลึงกับอยุธยาทำให้บางครั้งเมืองเพชรก็ถูกเรียกขานว่าเป็นเมืองแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสามารถชมศิลปะสมัยอยุธยาได้จากวัดวาอารามที่เก่าแก่ในจังหวัดเพชรบุรีที่มีอยู่หลายแห่ง

ในสมัยรัตนโกสินทร์ จังหวัดเพชรบุรีได้เปลี่ยนแปลงเป็นจังหวัดแห่งการท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์ ความงามด้วยชายหาดที่สงบ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ กษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์สามพระองค์ คือ รัชกาลที่สี่ ห้า และหก ได้สร้างพระราชวังไว้ที่เพชรบุรี ได้แก่ พระนครคีรี พระรามราชนิเวศน์ และ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ดังนั้นเพชรบุรีจึงถูกเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เมืองสามวัง” สถานที่ท่องเที่ยว ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน วัดวาอาราม ชายหาด และถ้ำต่าง ๆ รวมถึงอาหารพื้นเมือง และอาหารทะเล นอกจากนี้เพชรบุรียังมีชื่อเสียงเป็นที่พักผ่อนชายทะเล คือ อำเภอชะอำซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

อาชีพหลักของคนพื้นเมืองเพชรบุรีมีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ทำ น้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากต้นตาล เลี้ยงสัตว์ และการประมง แม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ แม่น้ำเพชรบุรี มีความยาว ๒๒๗ กิโลเมตร แม่น้ำบางกลอยในเขตนอุทยานแห่งชาติแก่ง กระจาน มีความยาว ๔๔ กิโลเมตร และแม่น้ำบางตะบูนในอำเภอบ้านแหลม มีความยาว ๑๘ กิโลเมตร วิถีชีวิตของชาวพื้นเมืองเป็นสิ่งที่น่าศึกษา ไม่เพียงแต่ความเก่าแก่ของเมือง และความงามของ ธรรมชาติเท่านั้นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ศิลปะอันวิจิตรก็มีชื่อเสียงด้วยเช่นกัน ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมจึงเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ ศิลปะภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ที่โดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์สามารถ พบได้ที่วัดเก่าแก่ในเขตอำเภอเมืองเพชรบุรี

นอกจากนี้เพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในเรื่องของตาลโตนด เนื่องจากตาลโตนด เป็นพืชเก่าแก่ที่พบในจังหวัดเพชรบุรีนานนับเป็นพันปีมาแล้ว และมีมากจนเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด เพชรบุรี ก่อให้เกิดรายได้จากภาชีน้ำตาลโตนดเป็นอย่างมากแก่ภาครัฐในอดีต และเกิดภูมิปัญญาที่ หลากหลายจากการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ปลายรากจนถึงปลายใบเกือบร้อยชนิด แต่จากการพัฒนา เศรษฐกิจสมัยใหม่และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อในด้านการลดจำนวนต้นตาลโตนด อย่างรวดเร็ว รวมทั้งขาดการสืบทอดภูมิปัญญาตาลโตนดที่บรรพบุรุษได้คิดค้นและสืบทอดกันต่อ ๆ มา นับเป็นพัน ๆ ปีอีกด้วย (สมพร ประกอบชาติ และคณะ. ๒๕๕๒ : ๓) ซึ่งผลผลิตจากตาลโตนดส่งผลต่อ เศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดเพชรบุรีมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรีที่ยังมีต้นตาลโตนดมากพื้นที่หนึ่ง คือ พื้นที่อำเภอบ้านลาด ในแต่ละ ตำบลจะมีการสืบทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับตาลโตนดที่หลากหลาย อาทิ ตำบลถ้ำรงค์มีสวนตาลขนาดใหญ่ มีต้นตาลโตนด ประมาณ ๔๕๐ ต้น พบในหมู่บ้านม่วงงาม และในพื้นที่ตำบลต่าง ๆ ในอำเภอบ้านลาด จะมีตาลขึ้นอยู่ตามหัวไร่ปลายนาจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันตาลโตนดกำลังประสบปัญหา การร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติจากความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และความเปลี่ยนแปลง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากที่ดินโดยเฉพาะการทำนา ๒-๓ ครั้งต่อปี และขยายพื้นที่การเพาะปลูก เป็นเหตุให้มีการตัดต้นตาลโตนดมากขึ้น เพื่อนำเนื้อไม้ไปใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องเรือนและของที่ ระลึกเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดที่เริ่มขยายตัวมากขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา

อาจกล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เป็นผู้ที่ทรงริเริ่มการอนุรักษ์ตาลโตนดให้กับชาวเพชรบุรี เห็นได้จากพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ นายแล พูลเสม ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเครื่องเรือนจากไม้ตาลของอำเภอบ้านลาด เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ด้วยความหวังใญ่ว่า ถ้าขยายกิจการทำเครื่องเรือนจากไม้ตาลมากเกินไป ต้นตาลจะถูกทำลายมากขึ้น ซึ่งนายแล ได้กราบทูลยืนยันว่า จะนำแต่ต้นตาลล้มซึ่งตายโดยธรรมชาติมาใช้เท่านั้น ซึ่งเป็นที่พอพระราชหฤทัยเป็นอย่างมาก (สมพร ประกอบชาติ และคณะ. ๒๕๕๒ : ๖)

สำหรับการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ตาลโตนดของจังหวัดเพชรบุรีที่ผ่านมา ในด้านการเพิ่มจำนวนของต้นตาลโตนด พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ มีการปลูกตาลโตนดโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรีตามแนวนนเลียบบคันคลองชลประทานในเขตอำเภอบ้านลาด และในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้มีโครงการปลูกตาลล้านต้นของจังหวัดเพชรบุรีและสมาคมชาวเพชรบุรี โดยกำหนดเป้าหมายปลูกตาลจากเมล็ดพันธุ์จำนวน ๑,๓๕๐,๐๐๐ ต้น ในช่วงระยะเวลา ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) ครอบคลุมพื้นที่ใน ๘ อำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสที่ทรงครองราชย์เป็นปีที่ ๖๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ และทรงมีพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ โครงการดังกล่าวนับว่าเป็นการดำเนินการตามรอยเบื้องพระยุคลบาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดเพชรบุรีมาอย่างต่อเนื่อง

อำเภอบ้านลาดตั้งอยู่ใกล้อำเภอมืองเพชรบุรี เป็นอำเภอที่มีชื่อเสียงในเรื่องของการทำน้ำตาลโตนดและผลิตภัณฑ์จากตาล นอกจากนั้นชาวบ้านลาดยังมีอาชีพทำนาข้าวและปลูกผักและผลไม้ มีวิถีชีวิตผูกพันกับวัวที่ใช้ในการทำกรเกษตรกรรม เกิดมีกิจกรรมแข่งขันวัวลานขึ้น และสืบทอดต่อมา ปัจจุบันยังได้รับความนิยมมากในหมู่บ้านและคนพื้นบ้านเป็นกิจกรรมที่หาได้ทีเดียวในประเทศไทย นอกจากนี้แล้ว ยังมีการแข่งวัวเทียมเกวียนซึ่งได้รับความนิยมมากเช่นกันแต่จัดเฉพาะเทศกาล จัดทุกปี ในช่วงสงกรานต์พร้อมกับงานประจำปีพระนครคีรี

ในเขตอำเภอบ้านลาดมีสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ กล่าวคือทำนน้ำวัดท่าไชยศิริ เป็นสถานที่ตักน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีเพื่อนำไปใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ มีวัดต่างๆ ได้แก่ วัดไม้รวกสุทธาราม วัดโพธาวาส วัดเกาะแก้วสุทธาราม และวัดลาดศรีธาราม โดยแต่ละวัดจะมีลักษณะสถาปัตยกรรมและศิลปะเฉพาะของตัวเอง บ้านเรือนทรงไทย ต้นตาลโตนด หมู่บ้านและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง นอกจากนี้พื้นที่นี้ยังมีการทำสวนผลไม้ ได้แก่ กล้วย ส้มโอ และชมพู พื้นที่ในเขตอำเภอบ้านลาดมีสภาพดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ทำให้เกิดการเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ได้แก่ มะนาว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวบ้านลาด รสชาติของมะนาวมีความเปรี้ยว คนไทยมักจะนำน้ำมะนาวมาแปรรูปเป็น

เครื่องดีม การทำนาข้าวเป็นอาชีพทั่วไปของคนท้องถิ่นบ้านลาดและถือเป็นอาชีพหลักของคนไทย แต่ความพิเศษของพื้นที่อำเภอบ้านลาดคือชาวบ้านลาดสามารถปลูกข้าวได้ตลอดทั้งปี

ต้นตาลมีอยู่ทุกแห่งในเขตอำเภอบ้านลาด ต้นตาลเป็นต้นไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจของคนท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่มาของน้ำตาลรสเลิศ สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการทำขนมหวานนานาชนิด นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักเมืองเพชรบุรีว่าเป็นเมืองแห่งขนมหวานก็เพราะตาลโตนด ทำให้อำเภอบ้านลาดเป็นอำเภอหนึ่งที่นำเสนอใจเหมาะสมที่เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอบ้านลาดอยู่ติดกับอำเภอมืองเพชรบุรีไปทางทิศใต้ ระยะทางระหว่างตัวอำเภอห่างกันเพียง ๖ กิโลเมตร

สำหรับผลผลิตจากตาลโตนดมีหลายอย่าง แต่ที่ทำรายได้ให้ชาวบ้านจากนักท่องเที่ยวคือลูกตาลอ่อน ในสมัยก่อนน้ำตาลจากตาลโตนดเป็นสินค้าส่งออกจากเพชรบุรีไปทั่วประเทศหรือแม้ส่งออกต่างประเทศ โดยมีหลักฐานเป็นหม้อตาลโบราณมากมายหลงเหลือให้ศึกษาโดยดูได้ที่ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ตาลโตนดให้ประโยชน์หลายประการ เช่น การทำน้ำตาล ขนมตาล ไม้ตาลของที่ระลึก ตาลเชื่อม เป็นต้น นักท่องเที่ยวสามารถชมการทำน้ำตาลได้ในบางหมู่บ้านแต่ต้องติดต่อล่วงหน้า หรือเยี่ยมชมเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โดยเฉพาะที่หมู่บ้านถ้ำรงค์ ทางบ้านหนองกะปุ อำเภอบ้านลาด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการวิจัยเรื่องศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรให้คงอยู่คู่เมืองเพชรตลอดไป

คำถามหลักในการวิจัย

๑. ศักยภาพของชุมชนอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างไร
๒. แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างไร
๓. แผนการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรของชุมชน ๑ ชุมชนในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างไร
๔. ชุมชนเป้าหมาย ๑ ชุมชนที่ดำเนินการตามแผนการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรโดยการปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม มีผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร
๒. เพื่อศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
๓. เพื่อจัดทำแผนการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร จำนวน ๑ ชุมชนในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

๔. เพื่อให้ชุมชนดำเนินการตามแผนการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรโดยการปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตของการวิจัย

๑. **เนื้อหา** เป็นการศึกษาเรื่องศักยภาพของชุมชนบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับวัฒนธรรมतालเมืองเพชรในอดีตและปัจจุบัน และศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร การปฏิบัติการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร

๒. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก** ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คือ นายกเทศบาล นายกองค้การบริหารส่วนตำบล นักวิชาการ ปราชญ์ชุมชน ผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับतालโตนด

๓. **พื้นที่เป้าหมาย** คือ พื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี และตำบลเป้าหมายที่ใช้ในการปฏิบัติการตามแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร คือ ตำบลถ้รังค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

การสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร หมายถึง การสืบทอด รักษา การทำน้ำतालโตนด การใช้ประโยชน์จากतालในวิถีชีวิตทั้งทางอุปโภคและบริโภคของชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ชุมชนบ้านลาด หมายถึง ชุมชนในตำบลต่าง ๆ ของอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับतालโตนด ประกอบด้วย ๑) ตำบลบ้านลาด ๒) ตำบลบ้านหาด ๓) ตำบลบ้านทาน ๔) ตำบลตำรุ ๕) ตำบลสมอพลี ๖) ตำบลไร่มะขาม ๗) ตำบลท่าเสน ๘) ตำบลหนองกระเจ็ด ๙) ตำบลหนองกะปูล ๑๐) ตำบลบ้านลาดโพธิ์ ๑๑) ตำบลบ้านสะพานไกร ๑๒) ตำบลไร่โคก ๑๓) ตำบลโรงเข้ ๑๔) บ้านไร่สะท้อน ๑๕) ตำบลห้วยซ้อง ๑๖) ตำบลบ้านท่าช้าง ๑๗) ตำบลถ้รังค์ และ ๑๘) ตำบลห้วยลึก

ชุมชนถ้รังค์ หมายถึง ชุมชนที่มีการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร เกี่ยวกับการทำน้ำतालโตนด การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากताल งานหัตถกรรมจากताल ซึ่งประกอบด้วย บ้านท่ามะเฟือง บ้านม่วงงาม บ้านถ้รังค์ บ้านไร่สะท้อน บ้านดอนตะโก และบ้านหนองช้างตาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ได้แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

๒. ชุมชนตำบลถ้รังค์และตำบลบ้านหม้อ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีได้แผนการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร และมีการพัฒนาวัฒนธรรมतालตามแผนที่กำหนดไว้

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยให้ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เข้ามา มีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตาลโตนดเมืองเพชรบุรี

๒. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของตาลโตนด

๓. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

- ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม

- ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม

- ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม

- ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคม

- ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ

- ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

- ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

๔. แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

๕. แนวคิดทฤษฎีมานุษยวิทยาในเวศ

๖. แนวคิดการวิเคราะห์ห้วงการกรม

๗. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

๘. บริบทของชุมชนบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

- คำขวัญอำเภอบ้านลาด

- ประวัติอำเภอบ้านลาด

- ลักษณะทางกายภาพ

- สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม

๙. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตาลโตนดเมืองเพชรบุรี

ความสำคัญของตาลโตนดต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมเมืองเพชร

๑) ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตาลโตนด

ตาลโตนดมีถิ่นกำเนิดในเอเชียตอนใต้ แถบฝั่งตะวันออกของประเทศอินเดีย และกระจายขึ้นอยู่ทั่วภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ อินเดีย ศรีลังกา สหภาพเมียนมาร์ กัมพูชา มาเลเซีย อินโดนีเซีย และไทย ที่พบตาลโตนดมากที่จังหวัดเพชรบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม ส่วนภาคใต้พบมากที่อำเภอสงขลิ่งพระ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา การแพร่กระจายของแหล่งปลูกตาลโตนดนั้น เชื่อกันว่าสัตว์เป็นตัวนำพาไปได้แก่ ช้าง และวัว ควาย ทั้งนี้ช้างจะกลืนกินเมล็ดตาลโตนดทั้งเมล็ด และช้างจะสามารถเดินทางไปได้ไกลเป็นระยะร้อยกิโลเมตร จึงทำให้เมล็ดตาลโตนดแพร่กระจายจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่งได้ในระยะไกล ๆ ในขณะที่วัวและควายจะชอบกินผลตาลสุก และจะดูกินความหวานส่วนของเส้นใยผลตาลสุกที่ห่อหุ้มรอบเมล็ด แต่ไม่กินเมล็ดตาล ซึ่งมีลักษณะแข็งมาก และจะทิ้งเมล็ดไว้บริเวณใกล้เคียงที่กิน จึงไม่แพร่กระจายไปไกลมาก

ตาลโตนดในประเทศไทยได้มีการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น จารึกวัดแดนเมือง จารึกวัดศรีคุณเมือง จารึกวัดศรีเมือง และจารึกวัดถ้ำสุวรรณคูหา และจากหลักฐานเหล่านี้จึงเชื่อว่าตาลโตนดมีการปลูกมาตั้งแต่ก่อนสมัยทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ถึง ๑๖ เพราะได้พบตราประทับเป็นรูปคนป็นต้นตาล แสดงว่าในสมัยนั้นได้รู้จักวิธีใช้ประโยชน์จากต้นตาลกันแล้ว เช่นเดียวกับตราประจำจังหวัดเพชรบุรีที่เป็นภาพผืนนาผืนใหญ่ถูกขนาบด้วยต้นตาลโตนด และภาพพระราชวังบนเขาวัง หรือ “พระนครคีรี” อันแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของเมืองเพชรบุรีและความสงบร่มเย็นภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย ภาพต้นตาลโตนดตามคันทนามาหลายที่ขึ้นแซมแต่งแต้มทุ่งนาผืนใหญ่ในเมืองเพชรนั้น บอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนดินของจังหวัดเพชรบุรีได้อย่างดี และการทำนาก็เป็นอาชีพหลักของชาวเมืองเพชรมาแต่อดีต ซึ่งหลังฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นลงแล้ว การทำน้ำตาลโตนดอันเป็นผลผลิตจากต้นตาลโตนดตามคันทนาก็เป็นอาชีพที่สร้างรายได้และชื่อเสียงให้แก่เมืองเพชรไม่น้อย (พรพิศ ดาษดีน. ๒๕๔๓ : ๑๓)

สำหรับความเป็นมาของตาลโตนดในจังหวัดเพชรบุรี โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิงจากตำนานจังหวัดเพชรบุรีได้บันทึกไว้ว่า ในปี พ.ศ. ๒๑๓๔ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ ได้เสด็จมาประทับแรม ณ พระตำหนักโตนดหลวง (อยู่ในเขตตำบลบางเก่า อำเภอชะอำ) เพื่อประพาสทางทะเล ซึ่งชื่อของพระตำหนักได้แสดงความเกี่ยวพันกับตาลโตนด และจากบทสวดสุบินกุมารที่เก่าแก่มียาวกว่าร้อยปี ได้กล่าวถึงการใช้ตาลโตนดเป็นส่วนผสมที่สำคัญในการทำขนมหวานเมืองเพชร ดังนี้

“โตนดเต้าแลจาวตาล	เป็นเครื่องหวานเพชรบุรี
กินกับน้ำตาลปี	ของมากมีมาช่วยกัน”

ที่สำคัญจากหลักฐาน “นิราศเมืองเพชร” ของท่านบรมครู สุนทรภู่ ความตอนหนึ่งว่า
 “ทั่วประเทศเขตแคว้นแดนพริบพรี   เห็นจะซีไปไม่พ้นแต่ต้นตาล
 ที่พวกทำน้ำโตนดประโยชน์ทรัพย์   มีคสำหรับเหน็บข้างอย่างทหาร
 พะองยาวก้าวตีนปิ่นทะยาน   กระบอกตาลแขวนกันคนละพวง”

ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพความผูกพัน ระหว่างต้นตาลโตนดและอาชีพคนขึ้นตาล ในสังคมและวัฒนธรรมคนเมืองเพชรในอดีตกาลได้เป็นอย่างดี

วิถีชีวิตของเกษตรกรชาวเมืองเพชรมีความผูกพันกับต้นตาลโตนดมานาน ต้นตาลโตนดน้อยใหญ่อายุนับสิบปีนับร้อยปี ขึ้นเรียงรายแทบทุกคั่นนาในท้องทุ่งนาเมืองเพชรบุรี ตาลโตนดเหล่านี้ให้ผลผลิตทำรายได้ให้แก่ประชากรปีละไม่น้อย ต้นตาลโตนดเป็นพืชที่ไม่ต้องดูแลรักษามาก สามารถเติบโตได้เอง และนำมาใช้ประโยชน์ทุกส่วน ใบตาลใช้มุงหลังคาบ้าน ทำฝาบ้าน สานเป็นหมวก พัด เป็นต้น กาบตาลใช้ทำรั้วบ้าน ทำเก้าอี้ ทำพิน ลำต้นใช้ทำเสาเรือน เสาไฟฟ้า ทำกระดาน ทำเรือ และเฟอร์นิเจอร์ ลูกตาลใช้ทำอาหารทั้งคาวและหวาน น้ำตาลสดได้จากงวงตาลใช้ทำน้ำตาลปี๊บและน้ำตาลปึก ซึ่งเป็นสินค้าที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี

น้ำตาลโตนดเมืองเพชรเป็นน้ำตาลที่มีรสชาติหวานและอร่อยกว่าน้ำตาลเมืองอื่น ๆ (พรพิศ ดาษตীন. ๒๕๔๓ : ๑๔) น้ำตาลโตนดได้รับความนิยมในการทำขนมหวาน จนทำให้ขนมหวานเมืองเพชรเป็นที่เลื่องลือในความอร่อย จากน้ำตาลสดกว่าจะเป็นน้ำตาลโตนด ต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ที่ซับซ้อนและพิถีพิถันเป็นอย่างมาก ขั้นตอนเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมานานนับแต่บรรพบุรุษ จากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ทำให้ทราบว่าบนยอดตาลจะมีงวงตาลที่ให้น้ำตาลมาก แต่ไม่ให้ลูกตาลเป็นตาลตัวผู้ ส่วนงวงตาลที่ให้น้ำตาลน้อยแต่มีลูกเป็นตาลตัวเมีย การทำให้งวงตาลคายน้ำออกมาต้องใช้ไม้คาบตาลมานวดประมาณ ๕ วัน จากนั้นนำกระบอกไม้ไผ่ใส่ น้ำแช่งวงตาลที่นวดแล้วอีก ๒ วัน ๒ คืน จึงเริ่มปาดปลายของงวงตาลออกวันละน้อย ๆ จนกว่าจะมีน้ำไหล เมื่อน้ำตาลเริ่มหยุด คนทำตาลจะป็นขึ้นไปรองน้ำตาลในตอนบ่ายและเก็บลงมาในเวลาประมาณ ๐๕.๐๐ น. ของวันถัดไป เรียกน้ำตาลที่เก็บมานี้ว่า “น้ำตาลสด” หลังจากนั้นถ้าจะทำเป็นน้ำตาลปึกก็ต้องนำมาเทรวมในกระทะใบบัวขนาดใหญ่ที่ตั้งบนเตาตาลและติดไฟเพื่อเคี่ยวตาล จนน้ำตาลเดือด รอให้ฟองน้ำตาลเริ่มงวดแห้งแล้วจึงยกกระทะลงมาวางบนพื้น กวนด้วยพายเล็ก ๆ ตักใส่ภาชนะเบ้ารองรอให้เย็น ก็จะได้น้ำตาลปึก ทุกขั้นตอนของการทำน้ำตาลปึกต้องอาศัยประสบการณ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น

กาลเวลาที่ผ่านไปจนถึงปัจจุบันต้นตาลโตนดเมืองเพชรประสบปัญหาการเน่ายืนต้นตายเป็นจำนวนมาก (พรพิศ ดาษตীন. ๒๕๔๓ : ๙๙) เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นเพราะการทำนาปรังในช่วงเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม เป็นช่วงที่ตาลออกรากอ่อน น้ำในนาจะท่วมรากอ่อนของตาลทำให้รากเน่าและตายในที่สุด นอกจากนี้ยังมีปัญหาคนรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะสืบทอดอาชีพการทำตาลโตนดและปัญหาจากไม้ไผ่ที่ใช้สำหรับป็นต้นตาลโตนดที่เรียกว่า “พะอง” หายาก ที่สำคัญเกิดปัญหาการโค่นต้นตาลโตนด

เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นเช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงดงตาลโตนมมาเพื่อทำบ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ หรือตั้งโรงงาน แม้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ จะมีโครงการปลูกตาลล้านต้น แต่จะมั่นใจได้อย่างไรว่าในอีกประมาณ ๑๐ กว่าปีข้างหน้า เมื่อต้นตาลโตนมมีอายุเพียงพอที่จะให้ผลผลิตนั้นจะเหลือต้นตาลโตนมที่ต้น ที่สำคัญจะหาคนขึ้นตาลที่เป็นเกษตรกรรุ่นหนุ่มสาวจากที่ใด ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสาเหตุให้การสืบทอดอาชีพมีแนวโน้มลดลงจนอาจกลายเป็นตำนานในอนาคตได้

๒) หม้อตาลเมืองเพชร

ในอดีตประมาณช่วงระยะเวลาก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๐ สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) การค้าขายน้ำตาลโตนมมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจหรือรายได้ของจังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างมาก กล่าวคือจากรายงานของมณฑลราชบุรีเมื่อ ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๐) เรื่องการเรียกเก็บภาษีรายได้จากการค้าขายน้ำตาลโตนมของราษฎรในอัตราร้อยละ ๒ บาท ๓๒ อัฐ (สตางค์ ในสมัยนี้) เมื่อมีการค้าขายส่งออกจากจังหวัดเพชรบุรีไปยังกรุงเทพฯ ปรากฏว่ารัฐบาลสมัยนั้น สามารถเรียกเก็บภาษีได้เป็นจำนวนเงิน รวม ๑๘๘,๗๑๗ บาท ๓๓ อัฐ นับได้ว่าเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่ง ซึ่งการเก็บภาษีจากการค้าขายข้าวเปลือกยังเป็นลำดับที่สองรองจากตาลโตนม ที่สำคัญรายได้ภาษีของจังหวัดเพชรบุรีจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับตาลโตนม อันได้แก่น้ำตาลโตนมและผลิตภัณฑ์หม้อตาลในระดับครัวเรือนของชาวเมืองเพชร ในหลวง (รัชกาลที่ ๔) ท่านโปรดฯ ให้นำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างพระราชวังพระนครคีรี (เขาวัง) ซึ่งเป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมที่มากด้วยคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะและวัฒนธรรมและนับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบัน

ทั้งนี้ น้ำตาลโตนมที่ผ่านการเคี้ยวหรือหลอมให้เข้มข้นแล้วจะบรรจุในภาชนะที่เรียกว่า “หม้อตาล” เพื่อสะดวกต่อการขนส่งและการตกลงซื้อ-ขายกันในสมัยนั้น

ลักษณะของหม้อตาลเป็นภาชนะที่มีรูปรองกลมรี ขนาดปากหม้อมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๔ เซนติเมตร มีขนาดความสูงประมาณ ๖ เซนติเมตร หม้อตาล ๑ ใบมีขนาดความจุน้ำตาลโตนม ๑ ลิตร หรือ ๑ กิโลกรัม ซึ่งรูปลักษณ์ของหม้อตาลมีส่วนคล้ายกับหมวกของข้าราชการพลเรือน และชาวบ้านมักจะเรียกหมวกนั้นว่า “หมวกทรงหม้อตาล”

ในระยะหลังของการใช้ภาชนะบรรจุตาลโตนมได้มีการพัฒนาให้ขนส่งได้คราวละปริมาณมากขึ้นกว่าหม้อตาลแบบดั้งเดิม จึงใช้หม้อทะนง และปีปโลหะ ขนาดประมาณ ๑๐-๑๕ กิโลกรัมแทน จึงทำให้หม้อตาลแบบดั้งเดิมหมดความจำเป็นและสำคัญไป

แหล่งผลิตหม้อตาลที่สำคัญในอดีต เรียกว่า “บ้านหม้อ” คือบริเวณตั้งแต่หน้าวัดยางขึ้นไปด้านทิศเหนือจรดกำแพงวัดมหาธาตุวรวิหารไปด้านทิศตะวันออกจรดแม่น้ำเพชรบุรี และเลือกริมฝั่งแม่น้ำเพชรลงไปทางทิศใต้จนถึงบริเวณวัดดอนไก่เตี้ย และตรอกโรงน้ำแข็ง ซึ่งก็คือบริเวณถนนดำเนินเกษม ช่วงตั้งแต่วัดมหาธาตุวรวิหารถึงบริเวณวัดดอนไก่เตี้ยในปัจจุบันนั่นเอง

หม้อตาลเมืองเพชรในปัจจุบันมีเก็บรวบรวมไว้บ้างจำนวนไม่ถึง ๑๐ ใบ ที่ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น วัดคงคาราม และพิพิธภัณฑวัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี

๓) ตาลโตนดพีชเอกลักษณ์ของเมืองเพชร

จังหวัดเพชรบุรี มีคำขวัญประจำจังหวัดว่า “เขาวิ้งคู่บ้าน ขนมหวานเมืองพระเลิศล้ำศิลปะแดนธรรมะ ทะเลงาม” ทั้งนี้ตราและธงประจำจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย พระราชวังพระนครคีรี (เขาวัง) และต้นตาลโตนด ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนเมืองเพชร โดยเฉพาะภาพนาข้าวที่ขนาบข้างด้วยต้นตาลโตนด เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดินเมืองเพชร ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม คือ การทำนาเป็นอาชีพหลัก และการทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพรอง

พื้นที่การเกษตรของเมืองเพชรโดยทั่วไป ชาวนาจะปลูกข้าวและทำตาลโตนดควบคู่กันไป ส่วนมากจะปลูกต้นตาลไว้บริเวณคันนาและพื้นที่ว่างเปล่าซึ่งไม่ได้ทำประโยชน์อย่างอื่น ต้นตาลเมืองเพชรให้ผลผลิตน้ำตาลโตนดที่ดีที่สุดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงมีชื่อเสียงติดปากคนทั่วไปว่า “น้ำตาลเพชรบุรี” หรือ “น้ำตาลเมืองเพชร” เพราะมีรสชาติหวานหอมอร่อย ชวนรับประทาน จนมีสมญานามของคำว่า “หวานเหมือนน้ำตาลเมืองเพชร” ดังนั้น ต้นตาลจึงนับเป็นพืชที่มีความสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมชนบท และวิถีชีวิต วัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี

“ต้นตาล” หรือ “ต้นตาลโตนด” หรือ “ตาลโตนด” จึงเป็นพืชที่ให้คุณประโยชน์มหาศาล และเป็นต้นไม้คู่บ้านคู่เมืองของคนเมืองเพชรมาตั้งแต่บรรพกาล

๔) อาชีพที่เกี่ยวข้องกับผลิตผลตาลโตนด

๔.๑) อาชีพคนขึ้นตาล

ผลิตผลหลักที่สำคัญจากต้นตาลโตนด คือ น้ำตาลสด ดังนั้นวิธีการนำน้ำตาลลงมาจากต้นตาลซึ่งมีความสูงเทียบได้เท่ากับตึกสูง ๔-๕ ชั้น แล้วนำมาแปรรูปเบื้องต้น จึงนับว่าเป็นกระบวนการเริ่มแรกที่มีความสำคัญ เนื่องจากต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ที่ถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูกและรุ่นหลาน ต่อ ๆ ไป ไม่มีสถานศึกษาหรือที่ฝึกอบรม ไม่มีโรงเรียนสอน จึงถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของคนเมืองเพชรที่ถ่ายทอดและสั่งสมกันมานานนับเป็น ๑๐๐ ปี บุคคลผู้นำน้ำตาลสดลงมาจากต้นตาลเก่าแก่อายุเป็น ๑๐๐ ปีเช่นกัน รู้จักกันในนามว่า “คนขึ้นตาล”

อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับคนขึ้นตาล

๑) มีดปาดตาล สำหรับเฉือนหรือปาดวงตาล ดังภาพที่ ๒.๑

ภาพที่ ๒.๑ มีดปาดตาล

๒) เชือกหรือเข็มขัดหนัง สำหรับเหน็บมีดไว้ข้างลำตัว

๓) กระบอกไม้ไผ่ใส่น้ำตาลสด หรือกระบอกตาล ดังภาพที่ ๒.๒

ภาพที่ ๒.๒ กระบอกตาล

๔) พะอง คือ ไม้ไผ่ที่มีส่วนของแขนงไม้ตัดสั้นติดอยู่ตามข้อไผ่ลำยาว เดี่ยว ใช้สำหรับปีน-ไต่ ขึ้นไปตามลำต้นตาลโตนดจากพื้นสูงขึ้นไปประมาณ ๑๐-๑๕ เมตร ดังภาพที่ ๒.๓

ภาพที่ ๒.๓ พะอง

๕) ไม้ค้ำบตาล (สำหรับนวดวงตาล) แบ่งเป็นไม้ค้ำบตาลตัวผู้และไม้ค้ำบตาลตัวเมีย ตามประเภทของต้นตาลโตนด (ตัวผู้หรือตัวเมีย) ไม้ค้ำบตาลตัวผู้ มีลักษณะแบน ไม้ค้ำบตาลตัวเมีย มีลักษณะกลมและยาวกว่าไม้ค้ำบตาลตัวผู้ ดังภาพที่ ๒.๔

ภาพที่ ๒.๔ ไม้ค้ำบตาล

๖) เปลือกไม้พะยอม (เป็นพืชสมุนไพรชนิดหนึ่ง ประเภทไม้ยืนต้น) ซึ่งมีความฝาด ช่วยรักษาคุณภาพน้ำตาลสด ไม่ให้เกิดการบ่มหรือหมัก (Fermentation) ซึ่งจะทำให้น้ำตาลบูด (เน่าเสีย) ดังภาพที่ ๒.๕

ภาพที่ ๒.๕ เปลือกไม้พะยอม

วิธีการเก็บเกี่ยวน้ำตาลสด

ช่วงระยะเวลาการเก็บเกี่ยวน้ำตาลสดที่เหมาะสมในแต่ละปีคือช่วงเวลา ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม รวมระยะเวลาประมาณ ๕ เดือน

๑) ต้นตาลโตจนตัวผู้ ลักษณะต้นตาลโตจนตัวผู้ (ช่วงเวลาเข้าตรู่ของวัน) โดยทั่วไปงวงตาลจะผลิตน้ำตาลสดมากกว่าตาลงวงตัวเมีย แต่จะไม่มีลูกตาล ขั้นตอนการทำน้ำตาลโตนดจากตาลโตนดตัวผู้มีขั้นตอน ดังนี้

๑.๑) ต้นตาลที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ต้องเป็นต้นตาลที่ออกงวงและมีความยาวของงวงประมาณ ๕๐ เซนติเมตร (อายุต้นตาล ๑๐ ปีขึ้นไป) คนขึ้นตาลต้องไต่พะองขึ้นไปบนต้นตาล รวบงวงเข้าด้วยกันและใช้ไม้คาบตาลตัวผู้ ซึ่งมีลักษณะแบน ๒ อันประกบกัน มีงวงตาลอยู่ตรงกลางและบีบไม้คาบเบา ๆ เพื่อนวดงวงตาลให้นิ่มตลอดทั้งงวง การนวดงวงตาลจะทำวันละครึ่งตอนเข้าตรู่ของวัน รวมเวลานวดประมาณ ๓-๔ วัน (ขั้นตอนนี้เรียกว่า การนวด) จากนั้นนำกระบอกล้อมไม้ไผ่ซึ่งบรรจุน้ำธรรมดาขึ้นไปแช่ตาลที่นวดแล้วประมาณ ๒ วัน ๒ คืน (ขั้นตอนนี้เรียกว่า การแช่)

๑.๒) คนขึ้นตาลขึ้นไปทดสอบโดยการเฉือน (ปาด) งวงตาลส่วนปลายสุดตามขวางออกเล็กน้อย (Cross Section) แล้วตรวจสอบว่ามีน้ำตาลโตนดไหลซึมออกจากส่วนปลายที่เฉือน

หรือไม่ หากยังไม่มีน้ำตาลไหลออกมา จะต้องทำการเขือนปลายวงทุกวัน จนกระทั่งพบว่ามีน้ำตาลไหลไหลซึมและหยดออกจากวงตาลตลอดเวลาไม่หยุด แสดงว่าใช้ได้แล้ว (ขั้นตอนนี้เรียกว่าการปาด) รวมระยะเวลาการนวด การแช่ และการปาด ๓ ขั้นตอน ต้องใช้เวลาประมาณ ๑๕ วัน

๑.๓) เมื่อน้ำตาลสดเริ่มหยดจากวงตาล ให้นำกระบอกล้อมไฟซึ่งผ่านการรมควันเพื่อฆ่าจุลินทรีย์ ทำให้กระบอกล้อมไฟ และรักษาความสะอาดและใส่เปลือกไม้พะยอม จำนวน ๒-๓ ชิ้น รองไว้ส่วนล่างสุดภายในกระบอกล้อมไฟ ไปรองรับน้ำตาลสดที่ไหลหยดออกจากวงตาลและกระทำเช่นนี้วันละครั้งตอนเช้าตรู่วันต่อไปทุกวัน จนกระทั่งพบว่าปริมาณน้ำตาลสดที่ไหลหยดจากวงตาลมีปริมาณน้อยเกินไปไม่คุ้มค่ากับการขึ้นตาล จึงหยุดการขึ้นตาล (ไม่เก็บเกี่ยวน้ำตาล)

ต้นตาลโตขนาด ๑ ต้น จะผลิตน้ำตาลสดประมาณ ๔-๕ กระบอกล้อมไฟ (กระบอกล้อมไฟหรือประมาณ ๒๐ ลิตร ต่อต้น ต่อวัน)

๒) ต้นตาลโตขนาดตัวเมีย ลักษณะทั่วไปของต้นตาลโตขนาดตัวเมียวงตาลจะผลิตน้ำตาลสดน้อยกว่าวงตาลต้นตัวผู้ และจะผลิตผลตาล (ลูกตาล) ด้วย ต้นตาลที่จะให้ผลผลิตน้ำตาลจะสังเกตได้จากวงตาลที่ติดผล และผลมีขนาดเท่าผลมะนาว ขั้นตอนการทำน้ำตาลโตขนาดตาลโตขนาดตัวเมีย มีดังนี้

๒.๑) คนขึ้นตาลต้องป็นพะองขึ้นไปบนต้นตาลรวบวงตาลเข้าด้วยกันแล้วใช้ไม้คาบตาลตัวเมีย ซึ่งมีลักษณะกลม ๒ อัน ประกบกัน มีวงตาลอยู่ตรงกลางแล้วบีบไม้คาบเบา ๆ เพื่อนวดวงเบา ๆ เพื่อนวดวงตาลระหว่างผล โดยหลีกเลี่ยงไม่นวดให้ถูกผลตาล นวดให้นิ่มตลอดทั้งวง การนวดวงตาลจะทำวันละครั้งตอนเช้าตรู่วันหนึ่ง รวมเวลาดำเนินการประมาณ ๓-๔ วัน (ขั้นตอนนี้เรียกว่าการนวด)

๒.๒) สำหรับขั้นตอนต่อไป กระทำเช่นเดียวกันกับวิธีการเก็บเกี่ยวน้ำตาลสดต้นตาลโตขนาดตัวผู้ทุกประการ ทั้งนี้ น้ำตาลสดที่เก็บเกี่ยวได้จากวงตาล สามารถบริโภคได้ทันที ซึ่งจะมีรสหวานนุ่มนวล มีกลิ่นหอมตาลโตเฉพาะตัว ไม่เหมือนน้ำตาลแปรรูปชนิดอื่น ๆ เช่น น้ำตาลทราย (จากอ้อย) และน้ำตาลมะพร้าว

๔.๒) อาชีพเตาเคี้ยวน้ำตาล

โดยทั่วไปน้ำตาลสดที่เก็บเกี่ยวได้จะต้องผ่านกระบวนการกรองด้วยผ้าขาวบาง แล้วนำไปต้มในกระทะเหล็ก ซึ่งตั้งอยู่บนเตาที่ใช้ถ่านไม้เป็นเชื้อเพลิง จนกระทั่ง “น้ำตาลสด” เดือด (อุณหภูมิประมาณ ๑๐๐ องศาเซลเซียส) มีการใส่ใบเตยหอมเพื่อแต่งกลิ่นรส ใส่น้ำปูนใสเพื่อให้น้ำตาลสดมีความใสขึ้น และบรรจุขวดเพื่อส่งขายต่อไป ผลผลิตนี้เรียกว่า “น้ำตาลสด” การต้มน้ำตาลสดแสดงดังภาพที่ ๒.๖ และ ๒.๗

ภาพที่ ๒.๖ การต้มน้ำตาลสดบนเตาที่ใช้ถ่านไม้เป็นเชื้อเพลิง

ภาพที่ ๒.๗ การเคี่ยวน้ำตาลในกระทะเหล็ก

กรณีการแปรรูปเบื้องต้นจากน้ำตาลสดเป็นน้ำตาลชั้น และน้ำตาลปึก ก็คือการเคี่ยวน้ำตาลสดในกระทะเหล็กใบใหญ่ โดยใช้ระยะเวลาการเคี่ยวนาน ๒-๓ ชั่วโมง จนกระทั่งสีของน้ำตาลเข้มขึ้นขึ้น เป็นสีน้ำตาลแดง ลักษณะน้ำตาลจะเหนียวข้น มีฟองขึ้นฟู จากนั้นจะยกลงจากเตาเคี่ยวแล้วใช้เหล็กกระแทกน้ำตาล คนน้ำตาลให้เข้าเนื้อกันอย่างดี ดังภาพที่ ๒.๘

ภาพที่ ๒.๘ การใช้เหล็กกระแทกน้ำตาลเพื่อคนน้ำตาลให้เข้าเนื้อกัน

ต่อจากนั้นเทน้ำตาลบรรจุลงในปีบโลหะขนาด ๒๐ กิโลกรัม แล้วตั้งทิ้งไว้ให้เย็น ซึ่งเรียกผลิตภัณฑ์ชนิดนี้ว่า “น้ำตาลปีบ” หรือหากไม่บรรจุในปีบ ก็จะทำผลิตภัณฑ์อีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่า “น้ำตาลปึก” โดยต้องนำน้ำตาลที่ผ่านการเคี่ยวให้เข้มข้นแล้วนำไปหลอมใส่แบบพิมพ์โดยใช้กระบวยตักน้ำตาลใส่ถ้วย แล้วใช้ช้อนตักหยอดลงบนเบ้าหลอมน้ำตาล (แบบพิมพ์แทนน้ำตาล) โดยมีผ้าขาวบางรองบนเบ้าหลอมตั้งทิ้งไว้ประมาณ ๑๕-๒๐ นาที จนกระทั่งน้ำตาลในเบ้าหลอมแข็งตัว จากนั้นจึงใช้มือแกะน้ำตาลรูปทรงกลมคล้ายขนมถ้วย (ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๒-๒.๕ นิ้ว ตามขนาดของเบ้าหลอม) ออกจากผ้าขาวบางเบ้าหลอมหนึ่งเพื่อนำไปวางประกบกันเป็นคู่กับอีกเบ้าหนึ่ง แล้วทิ้งไว้ประมาณ ๒๐ นาที รอจนน้ำตาลแห้ง จึงแกะน้ำตาลออกจากเบ้าหลอม บนผ้าขาวบาง ซึ่งมีลักษณะเป็นวงกลม ๒ ฝาประกบกัน ผลิตภัณฑ์นี้เรียกว่า “น้ำตาลปึก” ดังภาพที่ ๒.๙

ภาพที่ ๒.๙ น้ำตาลปึกที่แกะออกจากเบ้าหลอม

ทั้งนี้ ผลิตภัณฑ์น้ำตาลสด น้ำตาลปีบ และน้ำตาลปึก เป็นผลผลิตจากต้นตาลโตนดที่มีการผลิตมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการแปรรูปเบื้องต้นดังกล่าว จะใช้อุปกรณ์และเครื่องมือในการแปรรูปอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และสามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น

อุปกรณ์และเครื่องมือเคี้ยวน้ำตาล

๑) เตาสําหรับเคี้ยวน้ำตาล ในอดีตทำจากดินเหนียว แต่ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เป็นการทําด้วยอิฐมอญ ฉาบปูนซีเมนต์ แต่ยังคงลักษณะคล้ายเดิม เป็นแนวยาว ลักษณะการก่อสร้างเตาปูนขึ้นอยู่กับจำนวนกระทะเหล็กที่จะใช้เคี้ยวน้ำตาลและปริมาณน้ำตาลที่รับซื้อมาเคี้ยวในแต่ละวัน ดังนั้น ลักษณะของเตาเคี้ยวน้ำตาลจึงมีรูปทรงกลมสำหรับวางกระทะเหล็ก ๑ ใบ หรืออาจจะมียูทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวสำหรับวางกระทะเหล็ก ตั้งแต่ ๒-๑๐ ใบ ในคราวเดียวกัน ซึ่งขนาดของเตาและจำนวนกระทะเหล็กที่ใช้เคี้ยวน้ำตาลนั้น ผู้ประกอบอาชีพเตาเคี้ยวน้ำตาลจะเรียกขานกันว่าขนาด ๑ เตา ๒ เตา หรือขนาด ๑๐ เตา นั่นเอง

๒. กระทะเหล็กขนาดใหญ่ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ เมตร

๓. ที่กรองน้ำตาล

๔. เหล็กกระทะแกกน้ำตาล

๕. อุปกรณ์อื่น ๆ เช่น กงสำหรับใส่น้ำตาล ถ้วย กระบวยตักน้ำตาล เสียม (ใช้ขูดน้ำตาลที่แห้งติดกระทะเหล็ก)

บุคคลผู้ประกอบอาชีพเตาเคี่ยวน้ำตาลในอดีตประมาณ ๔๐-๕๐ ปีที่ผ่านมา ได้แบ่งเป็นบุคคล ๒ กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก คือ คนขึ้นตาล เมื่อเก็บเกี่ยวน้ำตาลจากต้นตาลได้แล้ว จะนำมาแปรรูปเบื้องต้นเป็นน้ำตาลสด (ที่ผ่านการต้ม) และการแปรรูปเบื้องต้นเป็นผลิตภัณฑ์น้ำตาลปึกเพื่อจำหน่าย

กลุ่มที่สอง คือ ผู้ประกอบการเตาเคี่ยวน้ำตาล ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก (ไม่เกิน ๒๐ ราย) จะทำหน้าที่รับซื้อน้ำตาลปึก ซึ่งเรียกกันว่า “น้ำตาลใหม่” จากกลุ่มแรก ในช่วงฤดูผลิตตั้งแต่เดือนมกราคม-พฤษภาคม ของทุกปีแล้วนำมาเก็บรักษาไว้ในปีโลหะ (ขนาด ๒๐ กิโลกรัม) หรือโองดินเผา (โองมังกร) เนื่องจากราคาน้ำตาลใหม่ในช่วงนั้นราคาถูกเพราะมีปริมาณมาก จากนั้นจะนำมาแปรรูปเป็นน้ำตาลปึกอีกครั้งหนึ่ง โดยการนำน้ำตาลใหม่มาผสมกับน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งจะหาซื้อมาจากจังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งกรรมวิธีการทำน้ำตาลปึกก็มีกระบวนการดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในอดีตหรือแม้กระทั่งปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์น้ำตาลปึกที่มีวางขายปลีกในตลาดสด หรือตลาดท้องถิ่นทั่วไป จึงมี ๒ ประเภท คือ น้ำตาลใหม่ กับน้ำตาลปึก (หลอมใหม่) (Reprocessing) โดยเฉพาะในช่วงเวลาตั้งแต่เดือนมกราคม-พฤษภาคม แต่นอกจากช่วงเวลาดังกล่าวจะมีเพียงน้ำตาลปึกหลอมใหม่เท่านั้นเนื่องจากคนขึ้นตาล (ในอดีต) จะเก็บเกี่ยวน้ำตาลสด เฉพาะนอกฤดูกาลทำนาข้าวเท่านั้น

๔.๓) อาชีพแผงขายน้ำตาลสดและผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลโตนด

แผงขายผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด ริมถนนเพชรเกษมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีจำนวนประมาณ ๗๐-๑๗๐ ราย (จำนวน ๑๗๐ ราย ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวน้ำตาล และจำนวน ๗๐ รายนอกฤดูเก็บเกี่ยว) โดยจะมีเพียงโต๊ะวางสินค้าและร่มกันแดด เป็นอุปกรณ์ของแผงขายสินค้า และแผงขายส่วนมากจะตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษม ช่วงระหว่างทางแยกเข้าเขาวัง (ด้านขาเข้ากรุงเทพฯ) ถึงเขตตำบลหัวสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดที่จำหน่าย ได้แก่ น้ำตาลสดบรรจุขวด น้ำตาลเมา (กระแช่) น้ำตาลปึก ผลตาลโตนดทั้งทลาย ลูกตาลโตนดสด ผู้ค้าขายเหล่านี้รับซื้อผลิตภัณฑ์ตาลโตนดจากเตาเคี่ยวน้ำตาลและคนขึ้นตาลโตนด (มีผู้ค้าขายบางรายเท่านั้นที่มีอาชีพเป็นคนขึ้นตาลหรือเตาเคี่ยวน้ำตาลด้วย)

๔.๔) ผลิตภัณฑ์กึ่งไม้ตาล (ผลิตสินค้า OTOP)

อาชีพกึ่งไม้ตาลเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนผลิตสินค้าแปรรูปจากไม้ตาลให้เป็นเครื่องใช้เครื่องประดับของชำร่วย ของโชว์ต่าง ๆ ตามความต้องการของลูกค้า

ต้นตาลโตนดที่มีอายุมากและไม่ให้ผลผลิต ผลตาล และน้ำตาลโดยเฉพาะส่วนของลำต้นที่เรียกโคนต้นตาล ซึ่งยังคงมีอยู่ทั่วไปตามหัวไร่ปลายนา ชาวบ้านในเขตตำบลหนองปรัง อำเภอเขาชัยยอด จังหวัดเพชรบุรี จึงรวมกลุ่มกันคิดค้นการแปรรูปไม้ตาล เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ในครัวเรือน

ปัจจุบันกลุ่มผลิตภัณฑ์กึ่งไม้ตาลมีสมาชิกรวม ๗๒ ราย (ครัวเรือน) ตั้งอยู่ในเขต ตำบลหนองปรุง อำเภอเขาย้อย มีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ๔ คน โดยคุณอนงค์ อ่อนยิ่งเป็นประธานกลุ่มในปัจจุบัน

การดำเนินงานของกลุ่ม ประธานกลุ่มเป็นผู้รับงานจากลูกค้าโดยตรงและจะผลิตตามความต้องการของลูกค้า เงินทุนส่วนหนึ่งลูกค้าจะจ่ายล่วงหน้าเป็นค่าประกันการรับซื้อ จากนั้นประธานกลุ่มจะจัดสรรแบ่งงานให้กับสมาชิกกลุ่มตามความถนัดของสมาชิก กลุ่มมีรายได้เฉลี่ยจากงานกึ่งไม้ตาล (ยังไม่หักค่าใช้จ่าย) ประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาท/เดือน

สินค้าที่กลุ่มผลิต ส่วนมากได้แก่ ครก ตะเกียบ จานรองแก้ว แก้วแชมเปญ ตลับแมนดาริน และถาดรอง เป็นต้น

เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิต เป็นเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำเฟอร์นิเจอร์ เช่น เครื่องกลึง เลื่อย มีด ตะไบ เครื่องเจาะ เครื่องตัด กระจกทราย แลคเกอร์ ฯลฯ

ความสำคัญของตาลโตนดกับเศรษฐกิจของชาวเมืองเพชร

๑) พื้นที่ปลูกตาลโตนด

ต้นตาลโตนดที่มีขึ้นอยู่ทั่วไปในจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้นตาลที่มีการขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงผลตาลที่แก่จัดและสุกเมื่อหล่นจากต้น บางส่วนจะงอกขึ้นเป็นต้นตาลใหม่ต่อไป ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะทำให้ต้นตาลขึ้นอยู่อย่างกระจุกตัว และหนาแน่นในบางพื้นที่ บางส่วนของผลตาลสุกจะถูกน้ำพัดพาไปยังบริเวณที่ไกลจากต้นแม่แล้วงอกขึ้นเป็นต้นใหม่ เนื่องจากในอดีตครั้งที่จังหวัดเพชรบุรี ยังไม่มีการสร้างเขื่อนแก่งกระจาน เมื่อถึงฤดูฝนจะมีน้ำท่วมในเขตจังหวัดเพชรบุรีแทบทุกปี และบางส่วนเกิดจากอิทธิพลของคนและสัตว์ เช่น วัวเป็นผู้พาไป ซึ่งวัวในท้องถิ่นในอดีตของจังหวัดเพชรบุรี มีการเลี้ยงกันมากเพื่อใช้ไถนา และผลตาลสุกเป็นอาหารที่วัวชอบกิน แต่จะไม่กินส่วนที่เป็นเมล็ดตาล ซึ่งมีเปลือกแข็ง

สำหรับการปลูกตาลของชาวบ้าน มักจะนิยมปลูกตามบริเวณคันทนาและที่ว่างเปล่าที่ไม่ได้ทำประโยชน์ ส่วนการปลูกแบบเป็นแปลงใหญ่ ๆ ในเชิงการลงทุนโดยเฉพาะ (Plantation) มีอยู่ ๑ สวนอยู่ในตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทั้งนี้ในปัจจุบันความเจริญเติบโตของท้องถิ่นแบบสังคมเมืองได้คืบคลานเข้าสู่ชุมชน วิถีชีวิตแบบใหม่ทำให้ความผูกพันอันแน่นแฟ้นระหว่างคนกับตาลโตนดเปลี่ยนไป มีการตัดโค่นและปล่อยให้ตายลงเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ปริมาณต้นตาลโตนดที่สำรวจได้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ มีประมาณ ๖-๗ แสนต้น ลดลงเหลือประมาณ ๔ แสนต้นในปี ๒๕๔๕ ดังตารางที่ ๒.๑

ตารางที่ ๒.๑ จำนวนต้นตาลในจังหวัดเพชรบุรี ปี ๒๕๔๕

อำเภอ	ต้นตัวเมีย	ต้นตัวผู้	แยกเพศไม่ได้	รวม
เมืองเพชรบุรี	๑๒๗,๗๔๖	๕๙,๐๕๘	๒๕,๔๘๗	๒๑๒,๒๙๑
บ้านลาด	๖๒,๓๖๒	๔๑,๔๐๒	๒๘,๘๑๖	๑๓๒,๖๒๐
ท่ายาง	๒๕,๙๒๐	๔,๘๑๒	๑,๗๙๑	๓๒,๕๒๓
เขาย้อย	๒๓,๓๓๔	๑๒,๑๘๖	๑,๒๗๕	๓๖,๗๙๕
ชะอำ	๑๐,๘๘๐	๕,๔๓๕	๙,๑๓๕	๒๕,๔๕๐
หนองหญ้าปล้อง	๓๐๔	๔๐๐	๒๙	๗๓๓
บ้านแหลม	๓๔	๔๕	๒๕	๑๐๔
แก่งกระจาน	๓๘	๙	๒๒	๖๙
รวม	๒๕๐,๒๖๑	๑๒๓,๓๔๗	๖๖,๖๒๕	๔๔๐,๕๙๓

ที่มา : สุวรรณฯ ชูติมันต์ (๒๕๕๑)

จากตารางที่ ๒.๑ จำนวนต้นตาลโตนด มีขึ้นอยู่หนาแน่นในเขตอำเภอเมืองเพชรบุรี และอำเภอบ้านลาด ประมาณร้อยละ ๖๐ ของจำนวนต้นตาลที่มีขึ้นอยู่ทั้งจังหวัดเพชรบุรี ทั้งนี้ ตาลต้นตัวเมียให้ผลผลิตที่มีมูลค่ามากกว่าต้นตัวผู้ เพราะต้นตัวเมียจะผลิตได้ทั้งน้ำตาล ลูกตาลอ่อน และจาวตาล ในขณะที่ต้นตัวผู้จะผลิตได้เฉพาะน้ำตาลเท่านั้น ดังนั้น การหาวิธีการเพาะปลูกที่มีประสิทธิภาพสำหรับต้นตาลโตนดโดยช่วยให้เกษตรกรรู้วิธีการแยกเพศตาลโตนด “เพศผู้” และ “เพศเมีย” ตั้งแต่เริ่มปลูกจะช่วยให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจในการลงทุนปลูก โดยไม่ต้องเสียเวลารอคอยเป็นสิบ ๆ ปี เพื่อให้ต้นตาลออกดอกออกผลจึงจะรู้ตัวผู้ หรือต้นตัวเมียเช่นในขณะนี้

๒) ประโยชน์ของต้นตาลโตนด

ต้นตาลโตนดเป็นพืชที่มีลำต้นเป็นไม้เนื้อแข็ง มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างดี เช่น ทนแล้ง ทนฝน ต้านทานต่อกระแสน้ำ และสภาพอากาศร้อนหรือหนาวได้ดี ไม่ต้องมีการบำรุงรักษามากนัก ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการนำส่วนต่าง ๆ ของต้นตาลโตนดมาใช้ สรุปได้ดังนี้

๒.๑) ส่วนของดอกตาลโตนด ที่ชาวบ้านเรียกว่า งวงตาล หรือจันทาลให้ผลผลิตน้ำตาลใส ซึ่งคนขึ้นตาลจะนำมาทำน้ำตาลสด และคนเคี้ยวน้ำตาลจะแปรรูปเบื้องต้นเป็นน้ำตาลปึกหรือน้ำตาลปีบ การผลิตน้ำตาลโตนดจากดอกตาลถือได้ว่าเป็นผลิตผลหลักที่สร้างรายได้ให้กับคนท้องถิ่นชาวเมืองเพชร จำนวนไม่น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ประโยชน์จากส่วนอื่น ๆ ของต้นตาลโตนด นอกจากนี้ปัจจุบันยังมีการพัฒนาการแปรรูปน้ำตาลสดเป็นน้ำตาลเมาหรือกระแช่ ที่คนภาคกลางจะรู้จักกันเป็นอย่างดี และ

หน่วยงานของรัฐบาลได้ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทนี้ (การทำน้ำตาลสด น้ำตาลปึก และกระแช่) ให้เป็นสินค้า ๑ ตำบล ๑ ผลิตภัณฑ์ด้วย)

๒.๒) ผลตาลโตนด ส่วนของผลตาลโตนด สามารถแบ่งการใช้ประโยชน์ได้ ๒ ลักษณะตามอายุของผลตาลโตนด กล่าวคือ ผลอ่อนและผลแก่ (ตาลสุก)

๒.๒.๑) ผลตาลอ่อน สามารถนำเอาส่วนของหัวตาลมาปอกผิวนอกออก แล้วหันออกเป็นชิ้นบาง ๆ นำไปประกอบเป็นอาหารคาว เช่น แกงคั่วหัวตาล หรือแกงหัวโตนด

๒.๒.๒) ผลตาลแก่ ผลตาลที่แก่จัด หรือสุกงอมจะมีเนื้อของผลตาลสีเหลืองเข้มจนถึงสีน้ำตาลมีลักษณะนุ่มเหลวซึ่งนำไปแปรรูปโดยผสมกับแป้งและน้ำเล็กน้อยแล้วนวดให้เข้ากัน นำไปนึ่งจะได้ขนมหวานที่เรียกว่า “ขนมตาล” ที่มีกลิ่นหอม และความหวานของตาลโตนดอย่างแท้จริง โดยไม่ต้องใช้ส่วนผสมสารเคมี เช่น ผงฟู

๒.๓) เมล็ดตาลโตนด แบ่งการใช้ประโยชน์ได้ทั้งเมล็ดตาลอ่อนและเมล็ดตาลแก่ที่ผลสุกแล้ว

๒.๓.๑) เมล็ดตาลอ่อน เป็นส่วนที่ชาวบ้านเรียกว่า ลอนตาล ใช้บริโภคสด ซึ่งผลตาลอ่อน ๑ ผล จะมีลอนตาลประมาณ ๑-๔ ลอน (เมล็ด) การเก็บเกี่ยวผลผลิตผลตาลอ่อนเพื่อนำลอนตาลมาขายจะต้องปอกเปลือกผลตาล แล้วผ่าออกเป็น ๒ ซีก จะได้ลอนตาลซึ่งมีลักษณะและรูปร่างสีเหลืองจตุรัส แต่ส่วนมุมโค้งมนทั้ง ๔ มุม ส่วนเปลือกนอกมีสีขาวปนน้ำตาลแดง (เนื่องจากทำปฏิกิริยากับออกซิเจนในอากาศ) ส่วนเนื้อใน (ส่วนที่ใช้บริโภคสด) มีลักษณะคล้ายวุ้นใสอ่อนนุ่มรสชาติหวานเย็นและภายในส่วนของเนื้อวุ้นใสมีช่องว่างและมีน้ำใสบรรจุอยู่ซึ่งมีรสหวานเช่นกัน

๒.๓.๒) เมล็ดตาลแก่ คือส่วนที่ชาวบ้านเรียกว่าจาวตาล ผลตาลโตนดที่สุกเต็มที่จะมีเมล็ดตาลที่แก่จัด ซึ่งมีลักษณะเปลือกนอกคล้ายกะลามะพร้าวที่แข็ง เมื่อผ่าเมล็ดตาลออกเป็น ๒ ซีก จะพบชั้นเปลือกทรงมีรูปร่างเช่นเดียวกับเมล็ด ทำหน้าที่ห่อหุ้มส่วนจาวตาลไว้ เกษตรกรที่ทำจาวตาลเพื่อขาย มีวิธีการผลิตจาวตาลดังนี้

๑) นำเมล็ดตาลที่ได้จากผลตาลที่สุกเต็มที่แล้ว มารวบรวมใส่กระสอบ เช่น กระสอบปุ๋ยใช้แล้วให้เต็ม ผูกปากกระสอบให้แน่น แล้วนำกระสอบบรรจุเมล็ดตาลไปแช่น้ำประมาณ ๕ วัน

๒) นำเมล็ดตาลออกจากกระสอบ เมื่อแช่น้ำครบ ๕ วันแล้ว วางกองทับซ้อนกันไว้ ใช้ฟางข้าวคลุม แล้วรดน้ำ ๒-๓ วัน/ครั้ง เป็นระยะเวลาประมาณ ๑๕ วัน จะสังเกตเห็นรากตาลงออกมาประมาณ ๑ ศืบ ให้เด็ดปลายรากออกเล็กน้อย แล้วปล่อยให้ทิ้งไว้ต่ออีกเป็นระยะเวลาประมาณ ๓๐ วัน จนกระทั่งพบว่ารากตาลที่งอกออกมาจากเมล็ดเปลี่ยนจากสีขาวเป็นสีน้ำตาล และบริเวณส่วนรากที่ติดกับเมล็ดมีลักษณะคอดหรือเว้าลงไป แสดงว่าขั้นตอนการผลิตจาวตาลสมบูรณ์แล้ว จึงให้เด็ดปลายรากของตาลออก แล้วผ่าเมล็ดตาลออกเป็น ๒ ซีก ก็จะได้จาวตาลที่ขยายเต็มเมล็ด

ทั้งนี้ การผลิตจาวตาลจะทำให้จำนวนต้นตาลมีปริมาณลดลง เนื่องจากเมล็ดตาลถูกนำมาบริโภคเป็นอาหารนั่นเอง จาวตาลที่ผลิตได้อาจจะขายต่อไปยังพ่อค้า แม่ค้า เพื่อแปรรูปทำเป็นขนมหวานที่เรียกว่า “จาวตาลเชื่อม” “โตนดทอด” หรือ “ข้าวเหนียวลูกตาล”

อนึ่ง ส่วนที่เป็นกะลาหรือเปลือกเมล็ดที่แข็ง หลังจากผ่าเอาจาวตาลไปทำเป็นขนมหวานแล้ว จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นเชื้อเพลิง หรือนำไปเผาในเตาความร้อนสูง จะได้ถ่านสีดำที่มีเปอร์เซ็นต์ของคาร์บอนสูง จำหน่ายเป็นสินค้า “ถ่านคาร์บอน” ได้ และถ่านคาร์บอนยังสามารถนำไปเป็นส่วนประกอบของการผลิตยาแก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ และลดกรดในกระเพาะอาหารได้อีกด้วย ถ่านคาร์บอนแสดงดังภาพที่ ๒.๑๐

ภาพที่ ๒.๑๐ ถ่านจากเปลือกจาวตาล

๒.๔) ส่วนของลำต้นตาลโตนด ต้นตาลที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป มีความแข็งแรง มีเสี้ยนตาลเป็นสีดำแทรกอยู่ในเนื้อไม้ สามารถนำไปแปรรูปเป็นไม้แผ่นเรียบ ความกว้างขนาด ๔-๖ นิ้ว และนำไปทำเครื่องเรือน ระดับบ้าน หรือของใช้ภายในครัวเรือน หรือแม้กระทั่งเป็นวัสดุสร้างบ้านอยู่อาศัยได้อย่างดี

นอกจากนี้ ส่วนโคนของลำต้นโตนด ซึ่งลำต้นตาลถูกตัดโคนใช้ทำประโยชน์แล้วยังคงหลงเหลืออยู่ตามหัวไร่ปลายนาอีกจำนวนมาก เช่น บริเวณเขต อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ชาวบ้านตำบลหนองปรัง ได้ร่วมกันคิดค้น นำไม้โคนตาลไปทำประโยชน์โดยการกลึงทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในครัวเรือนซึ่งเป็นสินค้า ๑ ตำบล ๑ ผลิตภัณฑ์

๒.๕) ใบตาลและหางตาล ส่วนของใบตาลโตนดที่ยังอ่อน สามารถนำไปจักสานเป็นของเล่นเด็กได้หลากหลาย หรืออาจจะนำไปทำเป็นพัดใบตาลแบบพับได้ เพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึก และ

ส่วนของทางตาลซึ่งเป็นส่วนของก้านใบ มีลักษณะแข็ง สามารถนำไปตัดแปลงเป็นของใช้ในครัวเรือนได้ เช่นกัน เช่น รั้ว การใช้ประโยชน์จากใบตาลและทางตาล แสดงดังภาพที่ ๒.๑๑ และ ๒.๑๒

ภาพที่ ๒.๑๑ การใช้ประโยชน์จากลำต้นตาลโตนดทำรั้ว

ภาพที่ ๒.๑๒ งานประดิษฐ์จากใบตาลและทางตาล

ก) มูลค่าผลผลิตจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนด

มูลค่าผลผลิตจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนด มีรายละเอียดดังตารางที่ ๒.๒

ตารางที่ ๒.๒ แสดงปริมาณ ราคา ผลผลิตจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ปี ๒๕๔๕

ประเภทผลิตภัณฑ์	ปริมาณ	ราคา	มูลค่า (บาท)
๑. น้ำตาลสด	๗,๕๐๐๐,๐๐๐ ลิตร	๑๐ บาท/ลิตร	๗๕,๐๐๐,๐๐๐
๒. น้ำตาลปึกและ น้ำตาลปีบ	๓๐,๐๐๐,๐๐๐ ลิตร หรือ ๓,๗๕๐,๐๐๐ กก.	๓๕ บาท/กก. ๖๐๐ บาท/ปีบ	๑๓๑,๐๐๐,๐๐๐
๓. ลอนตาล	๑๕๐,๐๐๐ กก.	๑๖ บาท/กก.	๒,๔๐๐,๐๐๐
๔. จาวตาล	N/A	๑๔๐-๑๕๐ บาท/ ๑๐๐ เมล็ด	N/A
๕. กระแช่	N/A	๓๕ บาท/ ๗๕๐ มล. (ขวด)	N/A
๖. ไม้ตาลแปรรูป และไม้ตาลกลึง	N/A	ขนาด ๕ นิ้ว : ๑๘-๒๐ บาท/ศอก	N/A
รวม	-	-	๒๐๘,๔๐๐,๐๐๐

ที่มา : สุวรรณฯ ชูติมันต์. (๒๕๕๑)

ข้อมูลปริมาณผลผลิตคำนวณจากต้นตาลโตนดรวม ๔๐๐,๐๐๐ ต้น (ข้อมูลปี พ.ศ. ๒๕๔๕) จำนวนต้นที่เก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ ๕๐,๐๐๐ ต้น จำแนกรายละเอียดผลผลิตได้ดังนี้

๑. ปริมาณน้ำตาลสดจากต้นตาล ๑๐๐% แบ่งเป็นการแปรรูปเป็นน้ำตาลสด (เพื่อขาย) ประมาณ ๒๐% และน้ำตาลปึกกับน้ำตาลปีบ ประมาณ ๘๐%

๒. ผลผลิตลอนตาลจะได้จากต้นตาลโตนดตัวเมียเท่านั้น และคิดเป็นปริมาณ ๒๐% ของจำนวนต้นตาลโตนด ๕๐,๐๐๐ ต้น

๓. ผลผลิตจาวตาลจะไม่ได้หากเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นลอนตาล (ผลตาลอ่อน)

๔. กระแช่ เป็นการผลิตเพื่อบริโภคกันเองในกลุ่มคนขึ้นตาลและทำตาล ปัจจุบันมีการผลิตในเชิงการค้าบ้างเล็กน้อย

ผลผลิตของตาลโตนด ๑ ต้น สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ประมาณ ๕-๑๐ ลิตร/วัน

ช่วงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนพฤษภาคม (เฉลี่ย ๕ เดือน/ปีหรือเป็นระยะเวลา ๑๕๐ วัน/ปี)

อัตราส่วนการแปรรูปน้ำตาลสดเป็นน้ำตาลปึก หรือน้ำตาลปีบประมาณ ๒๐ ลิตร แปรรูปเป็นน้ำตาลปึกหรือน้ำตาลปีบได้ ๒.๒ กิโลกรัม (ในการคิดคำนวณใช้ตัวเลข อัตราส่วนน้ำตาลสด ๘ ลิตร ต่อน้ำตาลปึก ๑ กิโลกรัม)

ราคาขายปลีกน้ำตาลสดในจังหวัดเพชรบุรี อยู่ระหว่าง ๑๐-๑๓ บาทต่อลิตร น้ำตาลปึก ๓๕ บาท/กิโลกรัม (แต่ปัจจุบัน ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖) ราคา กิโลกรัมละ ๖๐ บาท) น้ำตาลปีบ ๖๐๐ บาท/ปีบ (๒๐ กิโลกรัม/๑ ปีบ) ราคาจะไม่เคลื่อนไหวขึ้นลงตามฤดูกาล ลอนตาลราคา ๑๖-๒๗ บาท/กิโลกรัม จาวตาล ๑๔๐-๑๕๐ บาท/๑๐๐ เมล็ด ไม้ตาลกลึงเป็นผลิตภัณฑ์ขายเป็นชิ้น ราคาขึ้นอยู่กับลักษณะผลิตภัณฑ์

ผลผลิตจากลอนตาล (ลูกตาลอ่อน) ต้นตาล ๑ ต้นจะสามารถเก็บเกี่ยวผลตาลอ่อนได้ประมาณ ๑๕-๒๐ กิโลกรัม ใช้ตัวเลขการคำนวณ ๑๕ กิโลกรัม/ต้น หากเก็บเกี่ยวผลผลิตลอนตาล (ผลตาลอ่อน) จะไม่สามารถเก็บเกี่ยวจาวตาล (เมล็ดตาลแก่) ได้ ปัจจุบันมีปริมาณจาวตาลน้อยมาก ราคาขายจึงสูง

ไม้ตาลแปรรูป (แผ่น) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้ประกอบการในเชิงการค้าทั่วไป เนื่องจากต้องใช้เวลารอคอยที่ยาวนานเพื่อให้ต้นตาลหมดสภาพในการผลิตวงและผลตาล และผลิตภัณฑ์ที่ขัดแย้งกับผลิตภัณฑ์น้ำตาลสด

ไม้ตาลกลึง ต้องใช้วัตถุดิบจากไม้ตาลแปรรูปเช่นกัน ปัจจุบันผลิตภัณฑ์กลึงไม้ตาลจะต้องซื้อวัตถุดิบไม้ตาลแปรรูปจากจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นส่วนมาก เนื่องจากจำนวนต้นตาลโตนตในจังหวัดเพชรบุรีลดน้อยลงทุกปี และเกษตรกรผู้ทำตาลโตนตจะหวงแหนต้นตาลของเขามาก จึงไม่ค่อยนิยมให้โค่นทำลายต้นตาลที่มีอยู่ในปัจจุบัน

๔) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตาลโตนต

น้ำตาลโตนตผง (Dehydrated sugar palm)

ผลผลิตหลักจากตาลโตนต ได้แก่ น้ำตาลโตนต มีพัฒนาการที่น้อยมาก ในอดีตมีการแปรรูปน้ำตาลโตนตเป็นน้ำตาลปึก ในปัจจุบันก็ยังคงเป็นเช่นนั้น การแปรรูปน้ำตาลปึกก็ยังคงใช้อุปกรณ์และกระบวนการเช่นเดิม จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงก็เพียงภาชนะที่ใช้บรรจุภัณฑ์น้ำตาลโตนตเท่านั้น แต่กระบวนการแปรรูป ไม่มีการเปลี่ยนแปลงกล่าวคือยังคงใช้อุปกรณ์เตาเคี้ยวน้ำตาล ใช้เชื้อเพลิงจากวัสดุไม้ฟืน ซึ่งน้ำตาลปึกที่ได้จากการแปรรูปจะมีส่วนผสมของน้ำในสัดส่วนที่สูงประมาณร้อยละ ๒๐-๓๐ จึงทำให้เกิดปัญหาในการเก็บรักษาในระยะเวลาที่นาน เพราะจะทำให้มีเชื้อราปะปนอยู่กับผลิตภัณฑ์ สีของน้ำตาลปึกจะมีสีดำคล้ำ ผู้บริโภคจึงไม่ต้องการ ตลาดของผลิตภัณฑ์น้ำตาลปึกจึงไม่แพร่หลายมากมายนัก

อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีการพัฒนากระบวนการแปรรูปเบื้องต้น จากน้ำตาลโตนตเป็นน้ำตาลโตนตผง โดยองค์กรเกษตรกรร่วมกับสถาบันมหาวิทยาลัยและเอกชน คือ คณะ

อุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา และกลุ่มเตาตาลบ้านหม้อ อำเภอมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ร่วมกับเอกชนชาวญี่ปุ่น ซึ่งทั้งสองรายการนี้มีกรรมวิธีการผลิตตาลโตนดผงดังนี้ เริ่มต้นด้วยการเคี้ยวน้ำตาลสดให้เข้มข้น ใช้ไฟแรงมาก เคี้ยวน้ำตาลเข้มข้นจนน้ำตาลเข้มข้นมาก ไกล่ตกลึกและมีการจับตัวเข้าด้วยกัน จากนั้น จึงเติมน้ำตาลทรายแดงในสัดส่วน น้ำตาลโตนด ๗๐ ส่วน ต่อน้ำตาลทรายแดง ๓๐ ส่วน แล้วใช้ไม้ตีหรือกวนเพื่อเร่งการตกลึก เมื่อจับตัวกันเป็นก้อนให้ใช้ไม้กดหรือตีจนก้อนน้ำตาลแตกละเอียด สุดท้าย คือใช้ตะแกรงพื้นบ้านร้อนหรือกรองให้ได้ขนาดน้ำตาลซึ่งมีลักษณะเป็นผงทรายละเอียดตามความต้องการ แล้วจึงบรรจุน้ำตาลโตนดผงดลงในภาชนะ เช่น กล่องพลาสติกตามขนาดและน้ำหนักที่ต้องการเพื่อจำหน่ายต่อไป ซึ่งน้ำตาลโตนดผงดที่ผลิตได้นี้จะสามารถเก็บรักษาไว้ได้ตามสภาพปกติ เช่น ในตู้เย็น เป็นระยะเวลามากกว่า ๖ เดือนขึ้นไป ทั้งนี้ กรรมวิธีการผลิตน้ำตาลโตนดผงดของกลุ่มเตาตาลบ้านหม้อร่วมกับเอกชนชาวญี่ปุ่น จังหวัดเพชรบุรี มีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยร่วมด้วย ดังนี้ เริ่มต้นด้วยการเคี้ยวน้ำตาลสดให้เข้มข้นจนได้ผลิตภัณฑ์น้ำตาลปึก ซึ่งมีความชื้นประมาณร้อยละ ๒๐ - ๓๐ จากนั้น นำไปอบแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบสุญญากาศ ซึ่งจะได้น้ำตาลโตนดผงด มีลักษณะคล้ายทรายละเอียด แล้วจึงนำผลิตภัณฑ์ตาลโตนดผงดบรรจุภาชนะเพื่อทำการจำหน่ายตามที่ตลาดต้องการต่อไป ทั้งนี้ ในขั้นตอนของการเคี้ยวน้ำตาลปึกนั้น ต้องใส่น้ำตาลทรายแดงผสมลงไปด้วยเช่นกันกับกรรมวิธีการผลิตของกลุ่มเกษตรกรบ้านคลองฉนวน ตำบลชุมพล อำเภอมืองจังหวัดสงขลา ร่วมกับคณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผลิตภัณฑ์งานสานจากกาบตาล

ใบตาลที่แกะจะใช้ประโยชน์เฉพาะส่วนที่เรียกว่า “หางตาล” (ส่วนของก้านใบ) โดยการนำหางตาลมาตีให้แตกด้วยไม้แข็ง ซึ่งจะได้วัสดุเป็นเส้น ๆ นำมาต้มด้วยสารส้ม เพื่อทำให้สีของเส้นตาลมีสีขาว (หรืออาจใช้ด่างกำมะถันแทนการต้มก็ได้) จากนั้นจึงนำเส้นตาลมาสานเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น หมวก รองเท้า กระเป๋าถือ โคมไฟ กล่องกระดาษ ถาด ฝาชี ฯลฯ ซึ่งงานสานจะสานด้วยลายสอง ต้องใช้ความสามารถที่ฝึกฝนกันเอง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของตาลโตนด

ตาลโตนดเป็นพืชตระกูลปาล์มพัตชนิดหนึ่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Borassas flabellifer L.* จัดอยู่ในสกุล *Borassas* ชื่อสามัญ Palmyra Palm นักชีววิทยาเชื่อว่ามีถิ่นกำเนิดในเอเชียตอนใต้แถบฝั่งตะวันออกของอินเดียและกระจายตัวทั่วภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ อินเดีย ศรีลังกา สหภาพเมียนมาร์ กัมพูชา มาเลเซีย อินโดนีเซียและไทย สำหรับไทยนั้นตาลโตนดน่าจะมีการปลูกมาก่อนสมัยทวารวดี เพราะจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่า เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 11-16 ได้มีตราประทับรูปคนป็นต้นตาล แสดงว่าในสมัยนั้นได้รู้จักวิธีใช้ประโยชน์จากต้นตาลแล้ว นอกจากนี้ตาลยังถูกบันทึกเป็น

ลายลักษณะอักษรมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น จารึกวัดแดนเมือง จารึกวัดศรีคุณเมือง จารึกวัดศรีเมือง จารึกวัดถ้ำสุวรรณคูหา

ตาลโตนดมีชื่อเรียกกันหลายชื่อด้วยกัน เช่น ตาลใหญ่ ตาลนาไทย ทางภาคเหนือ เรียก ปลีตาล ภาคใต้ เรียก โนด เขมร เรียก ตะนอย

ลำต้น ตาลโตนดเป็นพืชลำต้นเดี่ยว (Single Stem) ขึ้นจากพื้นดินเพียงต้นเดียว ไม่มีการแตกหน่อ มีขนาดใหญ่เส้นรอบวงประมาณ ๒-๔ ฟุต ผิวดำเป็นเสี้ยนแข็งมีความสูงจากพื้นดินถึงยอดประมาณ ๒๕-๓๐ เมตร จากข้อมูลของผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวกับตาล กล่าวว่า ต้นตาลจะเริ่มตั้งสะเกปหลังจากปลูกประมาณ ๓-๕ ปี มีความสูงประมาณ ๑ เมตร และจะเพิ่มความสูงประมาณปีละ ๓๐-๔๐ เซนติเมตร และผลการประกวดต้นตาลที่สูงที่สุดในจังหวัดเพชรบุรี ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ปรากฏว่าต้นที่สูงที่สุดอยู่ที่ตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านลาด สูงถึง ๓๒๕ เมตร และเป็นต้นที่ยังคงให้ผลผลิตอยู่

ใบ มีลักษณะยาวใหญ่เป็นรูปพัด (Palmate) ใบจะมีใบย่อยเรียกว่า Segment จะแตกจากจุดจุดเดียว ขอบก้านใบจะมีหนามแข็งและคมติดอยู่เป็นแนวยาวคล้ายใบเลื่อย ยอดตาลประกอบด้วยใบตาลประมาณ ๒๕-๔๐ ใบ มีสีเขียวเข้มล้อมรอบลำต้นเป็นรัศมีประมาณ ๓-๔ เมตร ใบแก่สีน้ำตาลห้อยแนบกับลำต้น ใน ๑ ปีจะแตกใบประมาณ ๑๒-๑๕ ใบหรือเฉลี่ยเดือนละ ๑ ใบ

ดอก ออกดอกเป็นช่อ ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียแยกกันอยู่คนละต้น ช่อดอกตัวผู้จะมีลักษณะเป็นวงยาวประมาณ ๓๐-๔๐ เซนติเมตร โดยมีกระโปงห่อหุ้มอยู่ ภายในกระโปงจะมีช่อดอกตัวผู้ประมาณ ๑๐-๑๕ ช่อ การออกของกระโปงจะออกเวียนรอบคอประมาณ ๑๐-๑๕ กระโปงต่อต้น ในหนึ่งช่อดอกประกอบด้วยดอกตัวผู้มากน้อยแล้วแต่ความสมบูรณ์ของช่อดอก ส่วนดอกตัวเมียจะออกจากกระโปงเหมือนกัน จะรู้ว่าเป็นดอกตัวผู้หรือดอกตัวเมียเมื่อออกจากกระโปงแล้วเท่านั้น โดยสังเกตลักษณะของกระโปงคือ ถ้ากระโปงปลายแหลมจะเป็นตัวผู้ และถ้าผิวกระโปงมีลักษณะเป็นคลื่นจะเป็นตัวเมีย ช่อดอกตัวเมียจะมีลักษณะเป็นทะลายมีผลตาลเล็ก ๆ ติดอยู่ ถ้าหนึ่งกระโปงมีหนึ่งทะลายจะได้ทะลายที่มีผลขนาดใหญ่ เตามีขนาดใหญ่และสวย แต่ถ้าหนึ่งกระโปงมีมากกว่าหนึ่งทะลายจะได้ผลที่มีขนาดเล็ก คุณภาพของผลไม่ดีเท่าที่ควรและเกษตรกรยังไม่เคยตัดแต่งให้เหลือแค่หนึ่งทะลายต่อหนึ่งกระโปงแต่อย่างใด

ผล ผลจะเกิดกับต้นตัวเมียเท่านั้น โดยจะออกเวียนรอบต้นตามกาบใบ คือ หนึ่งกาบใบจะออกหนึ่งกระโปง ในหนึ่งปีจะออกประมาณ ๑๐-๑๒ กระโปง ในหนึ่งกระโปงจะมีช่อดอก ๑-๓ ทะลายและในหนึ่งทะลายประกอบด้วยผลตาลอ่อนประมาณ ๘-๑๕ ผลและในหนึ่งผลจะมี ๒-๔ เมล็ด ส่วนประกอบของผลแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ๑) เปลือกชั้นนอก ผิวเรียบเป็นมัน เรียกว่า Exocarp ๒) ส่วนที่เป็นเส้นใย เรียก Mesocarp ๓) ส่วนที่เป็นกะลาแข็งหุ้มเมล็ดเรียกว่า Endocarp

พันธุ์ตาลโตนด

พันธุ์ตาลโตนดที่นิยมปลูกมี ๓ พันธุ์ด้วยกันคือ

๑. ตาลหม้อ เป็นตาลที่มีลำต้นแข็งแรงถ้าดูจากลำต้นภายนอกไม่สามารถแยกได้ว่าเป็นตาลพันธุ์อะไร นอกจากต้นนั้นจะให้ผลแล้ว แบ่งออกเป็น

๑.๑ ตาลหม้อใหญ่ เป็นตาลที่ให้ผลใหญ่ ผิวดำมันแทบไม่มีสีอื่นปนเลย เวลาแก่มีรอยขีดตามแนวยาวของผล เมล็ดหนา ใน ๑ ผลจะมี ๒-๔ เมล็ด ใน ๑ ทะลายจะมีประมาณ ๑-๑๐ ผล จะให้ผลเมื่ออายุ ๑๐ ปีขึ้นไป ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของต้น

๑.๒ ตาลหม้อเล็ก ลักษณะคล้ายตาลหม้อใหญ่ ผลมีขนาดเล็กสีดำ ผลจะมีรอยขีดเมื่อแก่ ใน ๑ ผล จะมี ๒-๔ เมล็ด ใน ๑ ทะลาย จะมีประมาณ ๑-๒๐ ผล ไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากผลมีขนาดเล็กและเต้าที่ได้จะมีขนาดเล็กตามไปด้วย

ภาพที่ ๒.๑๓ ตาลโตนดพันธุ์ตาลหม้อ

๒. ตาลไข่ ลำต้นแข็งแรง ลูกมีขนาดเล็กสีค่อนข้างเหลืองแบ่งออกเป็น ๒ ชนิดด้วยกัน

๒.๑ ไข่เล็ก ลูกค่อนข้างเล็ก ใน ๑ ทะลายจะมีผล ๑-๒๐ ผล เนื่องจากผลเล็กจึงทำให้เต้ามีขนาดเล็กตามไปด้วย จะให้ผลเมื่ออายุ ๑๐ ปีขึ้นไป

๒.๒ ไข่ใหญ่ ผลมีขนาดใหญ่กว่าไข่เล็ก สีค่อนข้างเหลือง ใน ๑ ทะลายจะมีผล ๑-๑๐ ผล เต้ามีขนาดใหญ่กว่าไข่เล็ก ๑ ผลจะมี ๒-๓ เต้า จะให้ผลเมื่ออายุ ๑๐ ปีขึ้นไป

๓. ตาลพันธุ์ลูกผสม ลำต้นตรงใหญ่แข็งแรง ลูกค่อนข้างใหญ่เกือบเท่าตาลพันธุ์หม้อ สีดำผสมน้ำตาล (เหลืองดำ) ในผลจะมี ๒-๓ เต้า ให้ผลประมาณ ๑-๒๐ ผลต่อทะลายเป็นตาลที่มีจำนวนมากที่สุดในจังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่จะให้ผลเมื่ออายุ ๑๐ ปีขึ้นไป

ภาพที่ ๒.๑๔ ตาลโตนดพันธุ์ตาลไข่

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อมนุษย์ สังคม และวัฒนธรรมโดยตรง นักมานุษยวิทยาและนักสังคมวิทยาได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย ดังทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม

ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม (Evolutionary Theory) เป็นทฤษฎีที่นำทฤษฎีวิวัฒนาการสิ่งมีชีวิตของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Dawin. ค.ศ. ๑๘๐๙-๑๘๘๒) นักชีววิทยาชาวอังกฤษ ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ว่ามีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ จะเริ่มต้นจากสภาพโบราณล้ำหลัง มีโครงสร้างแบบง่าย ๆ ไปสู่โครงสร้างที่สลับซับซ้อนมากขึ้น และไม่มีการสิ้นสุด เป็นวิวัฒนาการอย่างช้า ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไปตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา และต้องมีการต่อสู้ตามกฎแห่งการเลือกสรรทางธรรมชาติ (Law of Natural Selection) กล่าวคือ สิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมได้เท่านั้น จึงจะมีชีวิตรอดได้ สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ จะเพิ่มปริมาณมากขึ้น เกิดการต่อสู้แข่งขันกับพวกเดียวกันและกับสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น ๆ สิ่งมีชีวิตที่แข็งแรงเท่านั้นจึงจะมีชีวิตอยู่รอดและวิวัฒนาการสืบต่อไป นักสังคมศาสตร์ได้นำทฤษฎีวิวัฒนาการมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต โดยสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์จะเริ่มจากสังคมโบราณที่มีความล้ำหลัง มีโครงสร้างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน แล้วค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยที่มีโครงสร้างสลับซับซ้อนมากขึ้นและไม่มีการสิ้นสุด

นักทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมมีหลายคน ซึ่งมีแนวคิดที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ทฤษฎีวิวัฒนาการของ ออกุสต์ คอมท์

ออกุสต์ คอมท์ (ค.ศ. ๑๗๙๘- ๑๘๕๗) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสเป็นคนแรกที่นำทฤษฎีวิวัฒนาการมาใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเชื่อว่าสังคมมีโครงสร้างที่สำคัญ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือสถิต (Social Statics) กับส่วนที่เปลี่ยนแปลงหรือพลวัต (Social Dynamics) ส่วนที่เปลี่ยนแปลงนี้เองทำให้สังคมต้องเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (สุเทพ สุนทรเกษม. ๒๕๔๐ : ๑๔) สังคมได้วิวัฒนาการจากการมีโครงสร้างง่าย ๆ ไปสู่โครงสร้างที่เพิ่มความซับซ้อนขึ้นเสมอ เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบราบเรียบต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ จากครอบครัวขยายเป็นชุมชนและสังคม ซึ่งมีความซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ สังคมมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงมาแล้ว ๓ ยุคสมัย คือ

๑.๑ ยุคแห่งเทววิทยา (Theological Stage) เกิดขึ้นตั้งแต่แรกมีสังคมมนุษย์จนถึง ค.ศ. ๑๓๐๐ อันเป็นยุคแรกสุดของมนุษย์ที่ใช้ความเชื่อถือในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น เทพเจ้าต่าง ๆ และผู้ที่มีพลังกำลังเข้มแข็งเป็นผู้ปกครองสังคม หรือเป็นยุคแห่งอำนาจทหาร และความเชื่อในเทพเจ้านั่นเอง

๑.๒ ยุคแห่งอภิปรัชญา (Metaphysical Stage) เกิดขึ้นในระหว่าง ค.ศ. ๑๓๐๐-๑๘๐๐ เป็นยุคสมัยที่มนุษย์เชื่อในพลังของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นนามธรรม เช่น ธรรมชาติมากกว่าเทพเจ้าซึ่งเป็นบุคคล เป็นยุคแห่งปรัชญาและกระบวนการทางกฎหมาย มนุษย์เริ่มรู้จักใช้ปัญญาและมีเหตุผลมากขึ้น ไม่เชื่อในพลังกำลังและอำนาจเหนือธรรมชาติว่าเหนือกว่ามนุษย์

๑.๓ ยุคแห่งวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม (Science and Industry Stage) เกิดขึ้นตั้งแต่มี ค.ศ. ๑๘๐๐ เป็นต้นมา เป็นยุคสมัยที่มนุษย์นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ และระบบอุตสาหกรรมขึ้น สังคมยุคนี้แตกต่างไปจากยุคที่ผ่านมาโดยสิ้นเชิง เช่น เกิดอาชีพใหม่ ๆ มากขึ้น มีสถาบันใหม่ ๆ มากขึ้น มีการจัดช่วงชั้นทางสังคมชัดเจนขึ้น มีปัญหาและความขัดแย้งมากขึ้น เป็นต้น

๒. ทฤษฎีวิวัฒนาการของ เลวิส เฮนรี มอร์แกน

เลวิส เฮนรี มอร์แกน (ค.ศ. ๑๘๑๘-๑๘๘๑) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันมีความเชื่อในเรื่องวิวัฒนาการของวัฒนธรรม เขาเสนอว่าวัฒนธรรมมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่แรกเริ่มมีมนุษย์เรื่อยมาจนถึงยุคที่เขาใช้ชีวิตอยู่ โดยจะเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมที่มีโครงสร้างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนมาสู่ความซับซ้อนมากขึ้นเสมอ จะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ผ่านมานั้นมี ๓ ยุคสมัย คือ

๒.๑ ยุคเหี้ยมโหด (Savagery) เป็นยุคแรกสุดที่วิวัฒนาการของมนุษย์เป็นแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีวิวัฒนาการมา ๓ ระดับ คือ

๒.๑.๑ ยุคเหี้ยมโหดขั้นต่ำ (Lower Savagery) เป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์ยังไม่รู้จักใช้ภาษา ไม่รู้จักใช้ไฟ มีภาวะทางสังคมเช่นเดียวกับพวกลิงบาบูน หรือ ชิมแปนซี

๒.๑.๒ ยุคเหี้ยมโหดชั้นกลาง (Middle Savagery) เป็นยุคที่มนุษย์รู้จักใช้ไฟและรู้จักกินปลาเป็นอาหาร เช่น พวกอโบริจินส์ (Aborigines) ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองในออสเตรเลีย เป็นต้น

๒.๑.๓ ยุคเหี้ยมโหดชั้นสูง (Higher Savagery) เป็นยุคที่มนุษย์รู้จักใช้ธนูและลูกศรเป็นอาวุธ เช่น พวกโพลินีเซียนส์ (Polynesians) ในหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก เป็นต้น

๒.๒ ยุคป่าเถื่อน (Barbarism) เป็นยุคที่วิวัฒนาการต่อเนื่องจากยุคเหี้ยมโหด แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๒.๒.๑ ยุคป่าเถื่อนชั้นต่ำ (Lower Barbarism) เป็นยุคถัดจากสังคมยุคเหี้ยมโหดชั้นสูง มนุษย์รู้จักประดิษฐ์เครื่องปั้นดินเผาขึ้นใช้ เช่น พวกชาวอินเดียนแดง เผ่าอิโรกอยส์ (Iroquois) เป็นต้น

๒.๒.๒ ยุคป่าเถื่อนชั้นกลาง (Middle Barbarism) เป็นยุคที่มนุษย์รู้จักปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เช่น ชาวอินเดียนแดงเผ่าซูนี (Zuni) และโฮปี (Hopi) เป็นต้น

๒.๒.๓ ยุคป่าเถื่อนชั้นสูง (Higher Barbarism) เป็นยุคที่มนุษย์รู้จักใช้เหล็กเป็นเครื่องมือต่าง ๆ เช่น ชาวกรีกโบราณ เป็นต้น

๒.๓ ยุคอารยธรรม (Civilization) เป็นยุคที่มนุษย์ผ่านพ้นความป่าเถื่อนเริ่มขึ้นเมื่อรู้จักประดิษฐ์ภาษาเขียนขึ้นใช้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน มอร์แกน เป็นคนแรกที่นำคำว่า “อารยธรรม” มาใช้ และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป นอกจากนี้เขายังได้ยกตัวอย่างวิวัฒนาการวัฒนธรรมของมนุษย์เพิ่มเติมว่า ระบบการแต่งงานและเครือญาติของมนุษย์ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ในยุคเริ่มแรกของมนุษย์นั้นจะสมสู่กันอย่างสำส่อน (Promiscuity) มีการแต่งงานกลุ่ม (Group Marriage) ซึ่งทั้งชายและหญิงในแต่ละกลุ่มต่างก็เป็นสามีและภรรยาทั้งหมด เช่น ในสังคมของพวกอินเดียนแดง เผ่าอิโรกอยส์ (Iroquois) เป็นต้น หลังจากนั้นจึงวิวัฒนาการมาเป็นการแต่งงานแบบพหุคู่ครอง (Polygamy) แล้วจึงวิวัฒนาการมาเป็นการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) ในปัจจุบัน (สนธิ สัมภการ. ๒๕๒๕; อ้างถึงใน สนธยา พลศรี. ๒๕๔๕ : ๑๕๔)

๓. ทฤษฎีวิวัฒนาการของ เฮอริเบิร์ท สเปนเซอร์

เฮอริเบิร์ท สเปนเซอร์ (ค.ศ. ๑๘๒๐-๑๙๐๓) นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษเสนอว่าสังคมจะวิวัฒนาการแบบเจริญก้าวหน้าขึ้นเสมอ จึงควรปล่อยให้มีการเปลี่ยนแปลงแบบเป็นไปเอง โดยไม่มีการแทรกแซงจากภายนอก การเปลี่ยนแปลงแบบนี้สมาชิกที่ปรับตัวได้อย่างเหมาะสมเท่านั้นจึงจะอยู่รอดและเจริญรุ่งเรือง ส่วนผู้ที่ไม่เหมาะสมก็จะสูญหายไป จำนวนสมาชิกในสังคมจะเพิ่มมากขึ้น สังคมจะมีลักษณะเหมือนอินทรีย์ (Organism) ของสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยโครงสร้าง ซึ่งมีความสลับซับซ้อนและวิวัฒนาการไปสู่ความแตกต่างกันมากขึ้น มีความหลากหลายในสังคมขึ้น (สุเทพ สุนทรภักษ์. ๒๕๔๐ : ๔๒-๔๓)

๔. ทฤษฎีวิวัฒนาการของ เอมีลี เดอร์ไคม์

เอมีลี เดอร์ไคม์ (ค.ศ. ๑๘๕๘-๑๙๑๗) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมบางอย่างทำให้เกิดความไร้ระเบียบทางสังคมขึ้น เช่น การนัดหยุดงานของผู้ใช้แรงงาน การล่มสลายของชนชั้นปกครอง และการต่อต้านทางการเมือง เป็นต้น ความไร้ระเบียบทางสังคมนี้อาจลดลงได้ด้วยการปฏิรูปทางสังคม คือ การจัดระเบียบทางสังคมในรูปของสถาบันต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริงทางสังคม เน้นการมีศีลธรรม การมีจิตสำนึกร่วมกัน (Collective Conscience) การแบ่งงานกัน และการพึ่งพาอาศัยกัน (สนธยา พลศรี. ๒๕๔๕ : ๑๕๔)

๕. ทฤษฎีวิวัฒนาการของ เอเดเวิร์ด บี. ไทเลอร์

เอเดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ (ค.ศ. ๑๘๓๒-๑๙๑๗) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษมีความเชื่อในทฤษฎีวิวัฒนาการเช่นเดียวกับนักทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว โดยยกตัวอย่างวิวัฒนาการทางด้านศาสนาของมนุษย์ โดยเสนอว่าศาสนาแรกสุด ได้แก่ ลัทธิวิญญาณ (Animism) อันรวมถึงความเชื่อในเรื่องผีหรือวิญญาณต่าง ๆ ว่าสิ่งลึกลับในวัตถุธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ ภูเขา พื้นดิน แม่น้ำ ลำธาร เป็นต้น ต่อมาได้วิวัฒนาการมาเป็นศาสนาที่นับถือพระเจ้าหลายองค์ (Polytheism) และพระเจ้าองค์เดียว (Monotheism) ตามลำดับ

๖. ทฤษฎีวิวัฒนาการของ จูเลียน สจวต

จูเลียน สจวต นักมานุษยวิทยายุคปัจจุบันชาวอเมริกัน ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของสังคมต่าง ๆ ทั้งในด้านรูปแบบ (Form) การทำหน้าที่ (Function) และความต่อเนื่อง (Sequence) แล้วสรุปว่าวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นผลรวมของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางสังคม กับบุคลิกภาพส่วนรวมของกลุ่มชนแต่ละกลุ่มที่รวมกันเป็นสมาชิกของแต่ละสังคม การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม เกิดจากการปรับตัวของมนุษย์ให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมธรรมชาติ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เรียกว่า นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) โดยมีปัจจัยสำคัญ คือ

๖.๑ เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตหรือใช้แสวงหาผลประโยชน์จากสภาวะแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิต

๖.๒ พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี

๖.๓ แบบแผนวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลกระทบหรือสืบเนื่องมาจากเทคโนโลยีที่ใช้และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี เช่น แบบแผนในการตั้งถิ่นฐาน โครงสร้างของระบบเครือญาติ การจัดที่ดิน การใช้ที่ดิน เป็นต้น

นิเวศวิทยาวัฒนธรรมนับว่าเป็นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จะเห็นได้จากสังคมที่อยู่ในยุคของการล่าสัตว์ และหาของป่าซึ่งมีเครื่องมือเครื่องใช้ระดับ

เดียวกัน เช่น หอก ธนู ลูกดอก และกับดักสัตว์ อาจมีแบบแผนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการล่าสัตว์แตกต่างกันได้เมื่ออยู่ในสถานะแวดล้อมแตกต่างกันมากในเรื่องของภูมิประเทศ จำนวนและชนิดของสัตว์ที่มี กล่าวคือ ถ้าสัตว์ที่มีให้ล่า เป็นสัตว์อยู่อย่างกระจุกกระจายทั่วไป การตั้งบ้านเรือนก็อาจอยู่ห่างกัน และต่างคนต่างล่า แต่ถ้าสัตว์ที่ต้องล่าเป็นประจำเป็นสัตว์ใหญ่และอยู่รวมกันเป็นฝูง เช่น ควายป่า เป็นต้น วิธีการล่าก็อาจจะต้องเป็นแบบร่วมมือกันระหว่างครอบครัวในสังคม การตั้งบ้านเรือนก็อาจจะอยู่รวมกันหรือใกล้กัน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมมีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจะเป็นแบบช้า ๆ ในเวลายาวนานเช่นเดียวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตโดยจะเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่มีโครงสร้างง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อนไปสู่โครงสร้างที่มีความหลากหลายซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนที่ไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะสูญหายไป ส่วนที่ปรับตัวได้ก็จะวิวัฒนาการสืบทอดกันไป และยิ่งเพิ่มความหลากหลายและความซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ

การนำทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้หลายประการ ดังนี้

๑. การศึกษาประวัติความเป็นมาของสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน เป็นวิธีการหนึ่งของการพัฒนาชุมชน ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้นในระยะเวลาที่ยาวนาน สามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนได้

๒. ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม มุ่งศึกษาปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมและวัฒนธรรมดำรงอยู่ได้ ซึ่งเป็นแนวทางในการนำมาใช้วางแผนและโครงการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

๓. ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้ทราบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมต้องเกิดขึ้นในโครงสร้างหรือระบบของสังคมและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง มีขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงและใช้เวลายาวนาน เมื่อจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนก็ต้องคำนึงถึงลักษณะดังกล่าวนี้คือ ต้องดำเนินงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและระบบที่สำคัญของชุมชน อันได้แก่ คน กลุ่ม และองค์กรชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนาและต้องใช้เวลาเช่นเดียวกัน แต่การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า ในรูปของแผนและโครงการ จึงสามารถกำหนดระยะเวลาได้ไม่ต้องยาวนานเหมือนทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม

๔. ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม มีข้อจำกัดบางประการ เช่น ไม่มีการวางแผนและโครงการ เป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ บางกลุ่มมีความเจริญเติบโต บางกลุ่มไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ นักทฤษฎีมีหลายคน แต่ละคนอธิบายสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ

วัฒนธรรมไว้แตกต่างกันออกไป ทำให้เป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสามารถดำเนินงานโดยป้องกันไม่ให้ข้อบกพร่องเกิดขึ้นได้

ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม (Cultural Lag Theory) เจ้าของทฤษฎี คือ วิลเลียม เอฟ. ออกเบิร์น (William F. Ogburn) นักทฤษฎีชาวอเมริกัน ทฤษฎีนี้มีสาระสำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ๒๕๔๐ : ๒๙)

๑. ประเภทของวัฒนธรรม วัฒนธรรมโดยรูปลักษณะ มี ๒ ประเภท ดังนี้

๑.๑ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Cultural) ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่างทางวัตถุ เช่น สิ่งประดิษฐ์ สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น

๑.๒ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Cultural) ได้แก่ แบบอย่างทางพฤติกรรม และแบบอย่างทางความคิด ความเชื่อต่าง ๆ เช่น บรรทัดฐานทางสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ค่านิยม อุดมการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

สังคมแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้ เป็นของตนเองแตกต่างกันออกไปหรือมีความเป็นตัวของตัวเองทางวัฒนธรรม (Cultural Autonomy)

๒. การเกิดความล่าช้าทางวัฒนธรรม

ความล่าช้าทางวัฒนธรรม เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เมื่อสังคมรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่นเข้ามานั้น จะรับวัฒนธรรมทางวัตถุได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ทำให้เกิดภาวะปรับตัวไม่ทันกันระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุกับวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุขึ้นเสมอ โดยวัฒนธรรมทางวัตถุจะเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เพราะสาเหตุสำคัญ คือ ผลประโยชน์ที่มีอยู่กับวัฒนธรรมเดิม ความกลัวการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคม ความไม่กล้าเปลี่ยนนิสัย ขาดการศึกษา ความกลัวถูกกดดันทางสังคม และการหลีกเลี่ยงความไม่สบายใจที่จะตามมา เป็นต้น วัฒนธรรมทางวัตถุจึงเป็นที่ยอมรับของสังคมก่อนวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเสมอ ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคม

กล่าวโดยสรุป คือ การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจหรือไม่ต้องยึดติดกับวัตถุ หรือไม่ต้องยึดติดกับความเคยชิน หรือขนบธรรมเนียมประเพณีใด ย่อมเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าการเปลี่ยนแปลงคน หรือกฎระเบียบที่คนยึดถือ หรือกล่าวได้ว่าเปลี่ยนแปลงคนได้ยาก เปลี่ยนแปลงวัตถุได้ง่ายกว่า

การนำทฤษฎีไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรมสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้ดังนี้ (สนธยา พลศรี. ๒๕๔๐ : ๑๕๗-๑๕๘)

๑. ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรมเชื่อว่าวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในการจัดทำแผนโครงการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมชุมชน กล่าวคือ ต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนและเป็นที่ยอมรับของประชาชนชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงจะประสบความสำเร็จ

๒. ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม เชื่อว่าวัฒนธรรมทางวัตถุเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและเร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ทำให้เกิดการปรับตัวไม่เท่าเทียมกันและเกิดปัญหาขึ้นในสังคม นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนก็มีทั้งการพัฒนาทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุเช่นเดียวกัน การพัฒนาทั้งสองส่วนนี้ต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันและสมดุลกันเพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้าทางวัฒนธรรมขึ้น

๓. ทำให้ทราบว่าการเปลี่ยนแปลงคนทำได้ยาก การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุทำได้ง่ายการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนและกลุ่มคนจึงเป็นงานที่ยุ่งยาก ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคล กลุ่มองค์กร หลายฝ่าย ต้องใช้เวลา แต่ถ้าพัฒนาคนได้สำเร็จแล้วการพัฒนาวัตถุจะไม่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากแต่ประการใด ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีเป้าหมายที่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมก่อน แล้วความสุขก็จะตามมา

๔. ทำให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนว่า ส่วนหนึ่งเนื่องจากความล่าช้าทางวัฒนธรรม จึงสามารถเตรียมการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นได้ ทำให้การพัฒนาชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม (Cultural Progress Theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอีกแนวทางหนึ่ง เจ้าของทฤษฎี คือ เลสลีย์ เอ. ไวท์ (Leslie A. White) นักมานุษยวิทยาผู้ปัจจุบันชาวอเมริกัน มีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ระบบของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมประกอบด้วยระบบย่อยที่สำคัญ ๓ ระบบ คือ

๑.๑ ระบบเทคโนโลยี (Technological System) หมายถึง เครื่องเครื่องใช้ต่าง ๆ และเทคนิควิธีในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้น เป็นระบบที่สำคัญมากที่สุด เพราะมีความจำเป็นเบื้องต้นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ พลังงาน ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ในส่วนเล็ก ๆ ของจักรวาลอันเป็นอาณาบริเวณที่สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ใช้ดำรงชีพอยู่นั้น สสารต่าง ๆ ถูกนำมาจัดระเบียบเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันพลังงานต่าง ๆ ก็ถูกนำมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ เพราะว่า “ชีวิต คือ กระบวนการสร้างเสริม” สิ่งมีชีวิตต่างก็มุ่งแสวงหาพลังงานอิสระจากระบบของสิ่งไม่มีชีวิต เพื่อเอามาใช้สำหรับบำรุงร่างกาย เพื่อความอยู่รอดของตน ดังนั้น กระบวนการวิวัฒนาการทางชีวภาพ จึงมุ่งไปสู่การจัดองค์การที่ใหญ่ขึ้น มีความแตกต่างทางโครงสร้างมากขึ้น มีการ

ทำหน้าที่ตามความถนัดเพิ่มมากขึ้น มีความสอดคล้องกลมกลืนกันในระดับที่สูงขึ้น และมีการรวมพลังในระดับที่สูงขึ้นด้วย ทั้งนี้ เพราะ “ชีวิตที่ปวง คือ การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งพลังงานอิสระ” นั่นเอง ดังนั้น ระบบเทคโนโลยีจึงเป็นตัวกำหนดรูปแบบของระบบสังคม

๑.๒ ระบบสังคมวิทยา (Sociological System) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมแบบแผนต่าง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในเรื่องของส่วนรวมหรือส่วนบุคคล รวมถึงลักษณะทางสังคมต่าง ๆ เช่น ระบบเครือญาติ เศรษฐกิจ จริยธรรม การเมือง การทหาร การศาสนา อาชีพและนันทนาการ เป็นต้น ระบบสังคมวิทยาเป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรมที่มีความสำคัญรองลงมาจากระบบเทคโนโลยี เป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะจัดการใช้ประโยชน์จากเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีพ นั่นคือ ระบบเทคโนโลยีเป็นตัวแปรอิสระและระบบสังคมวิทยาเป็นตัวแปรตามนั่นเอง

๑.๓ ระบบอุดมการณ์ (Ideological System) เป็นความรู้สึกรากคิดต่าง ๆ ความเชื่อ ความรู้ซึ่งแสดงออกมาในภาษาพูด และการใช้สัญลักษณ์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น นิยายลึกลับมหัศจรรย์ วรรณคดี ปรัชญา วิทยาศาสตร์ ความรู้พื้นฐานต่าง ๆ เป็นต้น

๒. ความสัมพันธ์ของระบบวัฒนธรรม

ระบบย่อยของวัฒนธรรม คือ ระบบเทคโนโลยี ระบบสังคมวิทยา และระบบอุดมการณ์ที่กล่าวมาแล้ว จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ถ้าแบ่งระบบทั้งสามนี้ออกเป็นระดับตามลำดับต่ำสูงแล้ว ระบบเทคโนโลยีอยู่ในระดับต่ำสุด ระบบอุดมการณ์จะอยู่เบื้องบนหรือสูงสุด ส่วนระบบสังคมวิทยาจะอยู่ระหว่างกลาง ระบบสังคมวิทยาจะช่วยให้การดำเนินงานที่ของระบบเทคโนโลยีเป็นไปด้วยดี ระบบอุดมการณ์นั้น เป็นการแสดงออกของพลังงานด้านเทคโนโลยีและสะท้อนสถานะทางสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย ระบบเทคโนโลยีจึงมีความสำคัญสูงสุด เป็นตัวกำหนดรูปแบบของระบบสังคมวิทยา ถ้าระบบเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไป ระบบสังคมวิทยาและระบบอุดมการณ์ก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

๓. ระดับความก้าวหน้าของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการดำรงชีพของมนุษย์ เป็นกลไกที่ช่วยตอบสนองความต้องการในด้านการครองชีพ การป้องกันรักษาตนเอง การวางข้อกำหนดทางสังคม การปรับตัวให้เข้ากับสภาวะของจักรวาล และการนันทนาการ หน้าที่ของวัฒนธรรมโดยส่วนรวมจึงขึ้นอยู่กับพลังงานที่หามาได้กับวิธีการใช้ประโยชน์จากพลังงานเหล่านั้นโดยตัวของมันเอง พลังงานไม่มีความสำคัญแต่อย่างใด จะต้องหาทางนำมาใช้ประโยชน์ รวมทั้งการควบคุม การกำหนดทิศทางได้ด้วยวิธีการทางเทคโนโลยีนั่นเอง ประสิทธิภาพของเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีอยู่ในสังคมต่าง ๆ แตกต่างกันไปด้วยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณของพลังงานที่สมาชิกแต่ละคนนำมาใช้ในสังคม (Energy) กับประสิทธิภาพของเทคโนโลยีหรือเครื่องมือที่นำพลังงานมาใช้ในระยะเวลาหนึ่งปี (Technology) ซึ่งอาจเขียนเป็นสูตรได้ ดังนี้

$$E \times T = C$$

- E : จำนวนของพลังงานที่แต่ละคนสามารถนำมาใช้ได้ในแต่ละปี
 T : ประสิทธิภาพของเทคโนโลยีที่นำเอาพลังงานมาใช้
 C : ระดับพัฒนาการทางวัฒนธรรม

พลังงานแห่งแรกที่ถูกนำมาใช้ในระบบวัฒนธรรม คือ พลังงานในตัวของมนุษย์เอง แต่ตอบสนองความต้องการได้ไม่มากนัก กล่าวคือ ผู้ใหญ่แต่ละคนโดยเฉลี่ยแล้วมีพลังงานเพียงเล็กน้อย คือ ประมาณเท่ากับเศษหนึ่งส่วนสิบของหนึ่งแรงแม่เท่านั้น เมื่อนำเอาพลังงานของผู้หญิง เด็ก และคนชรา ซึ่งอยู่ในสังคมเดียวกันมาคำนวณรวมด้วย ก็จะได้ประมาณเพียงคนละเท่ากับเศษหนึ่งส่วนยี่สิบของหนึ่งแรงแม่เท่านั้น และเนื่องจากว่าปริมาณสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่นำมาสนองความต้องการบริโภคของมนุษย์ในสังคมขึ้นอยู่กับปริมาณของพลังงานที่สมาชิกแต่ละคนจะสามารถนำมาใช้ได้ วัฒนธรรมเริ่มแรกของมนุษย์ซึ่งอาศัยพลังงานจากร่างกายมนุษย์แต่เพียงอย่างเดียว จึงมีลักษณะที่ง่าย ๆ หยาบ ๆ เพียงอยู่รอดไปได้ต่อวันเท่านั้น การที่วัฒนธรรมจะก้าวหน้าไปได้ จะต้องสร้างเครื่องมือต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเสาะแสวงหาแหล่งพลังงานจากทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบใหม่ ๆ มาใช้ไม่ใช่อาศัยเฉพาะแรงงานจากร่างกายมนุษย์เพียงอย่างเดียว

วัฒนธรรมของมนุษย์ได้ก้าวหน้าขึ้นมาเรื่อย ๆ เมื่อมนุษย์ได้คิดแสวงหาพลังงานจากแหล่งอื่น ๆ มาใช้ ซึ่งเริ่มจากการรู้จักใช้ไฟ เพื่อให้ความอบอุ่น หุงต้ม ป้องกันสัตว์ทำร้าย เป็นต้น พลังงานจากไฟนี้ถูกนำมาใช้มากขึ้น เมื่อมนุษย์เริ่มรู้จักใช้ไฟเพื่อการขับเคลื่อนต่าง ๆ เช่น เครื่องจักรไอน้ำ นอกจากนั้น ก็มีการใช้พลังงานจากธรรมชาติอื่น ๆ อีก เช่น พลังลม พลังน้ำ และแรงงานสัตว์ เป็นต้น เทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้มีส่วนเพิ่มประสิทธิภาพของเครื่องมือเครื่องใช้และควบคุมพลังงานต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย (สนธิ สมครการ. ๒๕๒๕; สนธยา พลศรี. ๒๕๔๕ : ๑๖๐)

ตัวอย่างที่สนับสนุนทฤษฎีนี้ได้เป็นอย่างดี คือ เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ระหว่างสังคมที่สมาชิกแต่ละคนนำพลังงานมาใช้ในแต่ละปีสูงและเทคโนโลยีที่นำมาใช้มีประสิทธิภาพสูง เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น กับประเทศที่สมาชิกแต่ละคนนำพลังงานมาใช้แต่ละปีน้อย เทคโนโลยีมีประสิทธิภาพต่ำ เช่น ลาว สหภาพเวียดนาม กัมพูชา ไทย เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ประเทศที่นำพลังงานมาใช้มาก มีเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพสูง อย่างเช่น ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่ก้าวหน้ากว่าประเทศลาว สหภาพเวียดนาม กัมพูชา และไทย เป็นต้น หรือถ้าจะเปรียบเทียบระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบทก็จะมีลักษณะอย่างเดียวกัน กล่าวคือ สังคมเมืองนำพลังงานมาใช้มากกว่าสังคมชนบท เทคโนโลยีมีประสิทธิภาพสูงกว่า สังคมชนบท จึงมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในลักษณะที่ก้าวหน้ามากกว่าสังคมชนบท เป็นต้น

การนำทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้ดังนี้

๑. ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม ทำให้ทราบว่าองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม คือ ระบบเทคโนโลยี ระบบสังคมวิทยา และระบบอุดมการณ์ การพัฒนาชุมชนต้องเกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมของชุมชนเช่นเดียวกัน จึงสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้

๒. ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมได้จัดความสำคัญขององค์ประกอบของวัฒนธรรมไว้ เป็นลำดับ คือ ระบบเทคโนโลยี ระบบอุดมการณ์ และระบบสังคมวิทยา นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะเป็นแนวทางในการกำหนดแผนงานและโครงการพัฒนา ซึ่งมีลักษณะเป็น กระบวนการ คือ เป็นขั้นตอนตามลำดับเช่นเดียวกัน ช่วยให้การพัฒนาชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ เพราะทฤษฎีความก้าวหน้าทาง วัฒนธรรมเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้มีความก้าวหน้า นั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ ปริมาณของพลังงานที่สมาชิกสังคมแต่ละคนนำมาใช้ในแต่ละปี ในการพัฒนาชุมชนจึงต้องระดม พลังงานที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งคน กลุ่ม องค์กร และทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ร่วมกัน เพื่อสร้างพลังให้การ พัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

๔. ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมเชื่อว่าระบบเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะเป็นเครื่องมือที่นำพลังงานมาใช้ในสังคมเทคโนโลยีมีทั้งสิ่ง ที่เป็นวัตถุ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และเทคโนโลยีที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น เทคนิค วิธีการต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์ นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ในการพัฒนาชุมชนจึงต้องให้ความสำคัญเทคโนโลยีทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุที่กล่าวมาแล้ว แต่ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับชุมชน และในสัดส่วนที่สมดุลกัน

ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคม

ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคม (Rise and Fall Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปจากทฤษฎีต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะ ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม และทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมที่เชื่อว่าสังคมและ วัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ล้าหลังไปสู่ความก้าวหน้าเสมอ ผู้เสนอทฤษฎีนี้ คือ ออสวอลด์ สเปนเจอร์ (Oswald Spengler) ซึ่งทฤษฎีนี้มีรายละเอียดดังนี้

๑. สาระสำคัญของทฤษฎี

ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคม มีสาระสำคัญ คือ สังคมและวัฒนธรรมมีจุดเริ่มต้นแล้ว ค่อยๆ เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงที่สุดก็จะเสื่อมหายไปเหมือนกับการเจริญเติบโตของมนุษย์ที่ เริ่มต้นจากทารก เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ วัยชรา แล้วตายไปในที่สุด หรือเช่นเดียวกับเวลาในวันหนึ่ง ๆ ที่

เริ่มต้นจากเข้มงวด และค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นสว่างในเวลาเช้า สาย และแสงแดดกล้าเต็มที่ในตอนเที่ยง แล้วค่อย ๆ อ่อนแสงลงในเวลาบ่าย เวลาเย็น และมีมืด เป็นลำดับ การเสื่อมหายของวัฒนธรรมไม่ได้สูญหายไปเลยทีเดียว แต่จะมีการพยายามปรับปรุงจนกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา และแตกต่างไปจากวัฒนธรรมเดิม (ผจงจิตต์ อธิคมน์นันทะ. ๒๕๒๑; สนธยา พลศรี. ๒๕๔๕ : ๑๖๒)

การนำทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคมไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคมสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้ ดังนี้

๑. ทำให้ทราบว่าสังคมและวัฒนธรรมมีการเริ่มต้น มีการเจริญก้าวหน้า และมีความเสื่อมจนอาจจะสิ้นสุดไป การจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องรู้ว่าชุมชนมีสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในลักษณะใด กำลังเจริญก้าวหน้าหรือเสื่อมโทรม ควรเริ่มต้นอย่างไร ควรจัดทำแผน โครงการและส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างไร จึงจะเหมาะสมและประสบความสำเร็จ

๒. ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคม เชื่อว่าสังคมและวัฒนธรรมมีลำดับขั้นตอนของความเจริญก้าวหน้า และมีขั้นตอนของการเสื่อมถอยเช่นเดียวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนที่มีขั้นตอนในการดำเนินงานเช่นเดียวกัน ซึ่งต้องป้องกันไม่ให้เสื่อมถอยลง ไม่เช่นนั้นแล้วจะปรากฏผลเช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

๓. ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคม เชื่อว่าสังคมและวัฒนธรรมมีโอกาสที่จะเสื่อมลงและสูญหายไป ดังนั้น นอกจากจะต้องเข้าไปดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมกับช่วงเวลาแล้ว ยังต้องดำเนินการให้เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชนอีกด้วย

๔. ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคม เชื่อว่าความเสื่อมของสังคมและวัฒนธรรมไม่ถึงกับสูญหายไปเลยทีเดียว แต่จะมีการปรับปรุงใหม่ และนำมาใช้ในสังคมอีก ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนก็เช่นเดียวกัน แม้อาจจะยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่ถ้าหากได้มีการทบทวนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ก็มีโอกาที่จะประสบความสำเร็จได้

ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ

ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ (Theory of Evolutionary Potential) เจ้าของทฤษฎีคือ เอลมัน อาร์. เซอร์วิส (Elman R. Service) นักมานุษยวิทยาผู้ปัจจุบันเป็นชาวอเมริกัน ซึ่งทฤษฎีนี้มีรายละเอียดดังนี้

๑.สาระสำคัญของทฤษฎี

ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ มีสาระสำคัญ ดังนี้

๑.๑ กระบวนวิวัฒนาการ มี ๒ ประเภท คือ วิวัฒนาการทั่วไปกับวิวัฒนาการเฉพาะ ซึ่งวิวัฒนาการทั่วไป (General Evolution) เป็นวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ มีลักษณะเช่นเดียวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่นักทฤษฎีวิวัฒนาการคนก่อน ๆ เสนอไว้ กล่าวคือ วัฒนธรรมของมนุษย์เริ่มต้นจากวัฒนธรรมดั้งเดิม ยุคก่อนอารยธรรม (Primitive Cultural) มาสู่ยุคอารยธรรม

(Civilization) ยุคอุตสาหกรรม และยุคภาวะทันสมัยในปัจจุบันตามลำดับ ซึ่งเป็นความเจริญก้าวหน้าทางสังคมโดยทั่วไป ส่วนวิวัฒนาการเฉพาะ (Specific Evolution) นั้นเป็นวิวัฒนาการของสังคมแต่ละสังคม และมีส่วนสัมพันธ์กับวิวัฒนาการโดยทั่วไปในรูปของความสัมพันธ์ผกผันที่ตรงกันข้ามกัน

๑.๒ กระบวนการวิวัฒนาการเฉพาะ มี “หลักการว่าด้วยความอึดตัว” (Principle of Stabilization) ซึ่งเกิดขึ้นในตอนท้ายของการปรับตัว (Adaptation) เป็นสิ่งจำกัดการขยายตัว กล่าวคือ กระบวนการวิวัฒนาการเฉพาะเป็นการปรับตัวของระบบให้เข้ากับภาวะแวดล้อมได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงขั้นสูงสุด ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อีกต่อไป ดังนั้น ถ้าหากวัฒนธรรมแบบต่าง ๆ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดีอย่างเต็มที่แล้ว กระบวนการวิวัฒนาการก็จะหยุดนิ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นอีก แต่ในความเป็นจริงวิวัฒนาการทั้งจากอดีตและปัจจุบันยังคงเกิดขึ้นและคงจะมีต่อไปในอนาคต เนื่องจากการปรับตัวโดยส่วนรวมไม่สามารถกระทำได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่นั่นเอง

๑.๓ กระบวนการวิวัฒนาการมีการครอบงำ (Dominance) วัฒนธรรมที่ด้อยกว่า โดยวัฒนธรรมที่สูงกว่าทำให้วัฒนธรรมที่ด้อยกว่าได้ปรับปรุงวัฒนธรรมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ถ้าวัฒนธรรมนั้นอ่อนแอมากเกินไปก็จะถูกครอบงำจนสูญสิ้นไป

๑.๔ วัฒนธรรมที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่จะมีศักยภาพสูงกว่าวัฒนธรรมที่พัฒนาเต็มที่แล้ว ทิศทางของวิวัฒนาการจึงเป็นแบบสลับไปสลับมา (Zigzag) มากกว่าที่จะเป็นแบบเส้นตรงสายเดียว (Unilinear) ในทิศทางเดียวกัน กระบวนการวิวัฒนาการของแต่ละสังคมจึงไม่จำเป็นต้องเจริญก้าวหน้าตลอดไป แต่อาจจะมีทั้งความเจริญและเสื่อมโทรมตามความสามารถในการปรับตัวในแต่ละยุคแต่ละสมัย (สนธิ สัมครการ. ๒๕๓๔ : ๖)

การนำทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนได้ดังนี้

๑. ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการเชื่อว่าเมื่อสังคมและวัฒนธรรมเจริญก้าวหน้าถึงขีดสุดก็จะถึงจุดอึดตัว และค่อย ๆ หยุดความเจริญก้าวหน้าลง ความเจริญก้าวหน้าจะเปลี่ยนไปสู่สังคมและวัฒนธรรมแหล่งอื่น ๆ เสมอ ดังนั้น ถ้าจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนแล้ว ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดภาวะชงกั้นขึ้น แต่ต้องพยายามให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ในลักษณะของการศึกษาภาคชีวิต คือ ไม่มีการสิ้นสุด

๒. ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการเชื่อว่าสังคมที่ล้าหลังอ่อนแอยังไม่พัฒนาเต็มที่ก็สามารถพัฒนาให้ประสบความสำเร็จได้ และมีศักยภาพสูงกว่าสังคมที่พัฒนาแล้ว ดังนั้น ในการกำหนดชุมชนเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนจึงควรมุ่งไปที่ชุมชนซึ่งยังล้าหลัง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชน หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชน

๓. ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการเชื่อว่าสังคมที่เจริญก้าวหน้าจะครอบงำสังคมที่เจริญหน้าน้อยกว่า และสังคมที่เจริญหน้าน้อยกว่าจะปรับปรุงสังคมของตนให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ในการพัฒนาชุมชนพึงระมัดระวังไม่ให้เกิดการครอบงำทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และชุมชนขึ้น แต่ควรให้การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ แบบประชาธิปไตย คือ แสวงหาข้อยุติที่เหมาะสมที่สุดร่วมกัน ความคิดเห็นแต่ละคนเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งที่ต้องช่วยกันพิจารณาคัดเลือกนำมาใช้ ความสำเร็จของการพัฒนาในชุมชนอื่น ๆ เป็นแบบอย่างในการดำเนินงานได้ แต่ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับชุมชนของตน ไม่ใช่ลอกเลียนแบบมาทั้งหมดเพราะชุมชนแต่ละแห่งมีศักยภาพในการพัฒนาแตกต่างกัน

๔. ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการเชื่อว่าวิวัฒนาการของแต่ละสังคมไม่จำเป็นต้องเจริญก้าวหน้าตลอดไป เมื่อวิวัฒนาการถึงขีดสุดแล้ว จะถึงจุดอิมมัวและเสื่อมถอยลง สังคมที่ล้ำหลังจะเจริญก้าวหน้าขึ้นแทนที่เสมอ ในการพัฒนาชุมชนจึงไม่จำเป็นที่จะต้องนำตัวแบบของชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาไปใช้ทั้งหมด แต่ควรแสวงหาตัวแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนของตน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไป

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (The Diffusion Theory of Cultural) เจ้าของทฤษฎีคือ ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton ค.ศ. ๑๘๙๓-๑๙๕๓) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ซึ่งทฤษฎีนี้มีรายละเอียดดังนี้

๑.สาระสำคัญของทฤษฎี

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเกิดจากการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรมรวมกันและต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน เมื่อเกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมขึ้นแล้ว สังคมที่เจริญกว่าอาจจะไม่รับวัฒนธรรมของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ขึ้นเองในสังคม หรือถ้ามีก็มักเกิดจากการนำสิ่งใหม่ ๆ จากภายนอกเข้ามาผสมผสานกับของที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน จะเห็นได้จากในสังคมอเมริกัน ซึ่งมีศักยภาพในด้านการประดิษฐ์คิดค้นสูง แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายถึงร้อยละ ๙๐ เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นในสังคมเพียงร้อยละ ๑๐ เท่านั้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ๒๕๒๖; อ้างถึงใน สนธยา พลศรี. ๒๕๔๕ : ๑๖๕)

การนำทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้ดังนี้

๑. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดจากสาเหตุสำคัญ คือ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกสังคม ถ้าหากจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน ก็คือ การขยายผลของชุมชนที่ประสบความสำเร็จโดยใช้ชุมชนที่ประสบ

ความสำเร็จในการพัฒนาเป็นแบบอย่าง หรือเป็นแรงจูงใจกระตุ้นให้ชุมชนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา เกิดความตื่นตัวและสมาชิกร่วมกันพัฒนาชุมชนของตน

๒. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม พบว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดจากการติดต่อสื่อสารระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรมกัน ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ โดยต้องจัดให้มีระบบการติดต่อสื่อสารทั้งภายในชุมชนและกับชุมชนอื่นอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งการสร้างเครือข่ายชุมชนกับชุมชนต่าง ๆ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกัน

๓. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม พบว่า ในกระบวนการแพร่อุณหภูมิที่สังคมที่มีวัฒนธรรมดีกว่าอาจจะรับวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญก้าวหน้ากว่าหรือไม่ก็ได้ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เพราะทำให้ทราบว่า การขยายผลของการพัฒนาจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาไปสู่ชุมชนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จนั้น ไม่ได้ผลเสมอไป จึงต้องนำวิธีการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ มาใช้ด้วย จึงจะประสบความสำเร็จ

๔. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม พบว่า สังคมที่มีวัฒนธรรมเจริญก้าวหน้ามากกว่า อาจจะรับวัฒนธรรมของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้ นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะทำให้ทราบว่าชุมชนมีการพัฒนาแล้ว หรือมีระดับการพัฒนาสูงกว่า เมื่อมีการติดต่อสื่อสารกับสังคมที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่า อาจจะรับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตเข้าไปในชุมชนของตน ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนขึ้นได้ ดังนั้น จึงต้องมีการป้องกันการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในรูปแบบดังกล่าวไว้ล่วงหน้า

๕. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมได้พัฒนาทฤษฎีไปเป็นทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมซึ่งมีเนื้อหาสาระเพิ่มมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ดำเนินงานพัฒนาชุมชนมากขึ้น

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาจากทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม นักทฤษฎีคนสำคัญ คือ เอฟเวอเรทท์ เอ็ม. โรเจอร์ (Everett M. Roger) นักวิชาการชาวอเมริกัน มีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของสิ่งใหม่ ๆ จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง และสังคมนั้นรับเข้าไปใช้สิ่งใหม่ ๆ นี้ คือ นวัตกรรม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความคิด เทคนิควิธีการ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

๒. กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรม

กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรม มีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ

๒.๑ มีนวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ที่จะแพร่กระจายไปสู่สังคมเกิดขึ้น

๒.๒ การสื่อสาร โดยผ่านสื่อทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้

๒.๓ ช่วงเวลาหนึ่งเพื่อให้คนในสังคมได้รู้จักนวัตกรรม

๒.๔ เข้าสู่สมาชิกของสังคม

๓. ปัจจัยในการยอมรับนวัตกรรม

การยอมรับนวัตกรรมของสังคมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ๕ ประการ คือ บุคคล ระบบสังคม ระบบการสื่อสาร นวัตกรรม และระยะเวลา ดังนี้

๓.๑ บุคคล บุคคลแต่ละคนจะรับนวัตกรรมแตกต่างกัน แม้ว่าจะอยู่ในสังคมเดียวกัน จากการศึกษาระยะเวลาในการยอมรับนวัตกรรมของชาวอเมริกัน พบว่า มี ๕ กลุ่ม ดังนี้

๓.๑.๑ กลุ่มรับแรกสุด (Innovators) เป็นกลุ่มที่ยอมรับนวัตกรรมก่อนกลุ่มอื่น ๆ เป็นพวกชอบเสี่ยงหรือผจญภัย อาจเรียกได้ว่า “พวกหัวไวใจสู้” กลุ่มนี้จะมีประมาณร้อยละ ๒.๕๐ ของผู้รับนวัตกรรมทั้งหมด

๓.๑.๒ กลุ่มที่ยอมรับเร็ว (Early Adopters) เป็นกลุ่มที่ยอมรับนวัตกรรมต่อจากกลุ่มแรก จัดเป็นกลุ่มที่สามารถรับนวัตกรรมได้เร็วเช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่เป็นพวกที่ได้รับการยอมรับนับถือหรือเป็นผู้นำสังคม อาจเรียกได้ว่า “พวกรอดูที่ท่า” คือ รอดูพฤติกรรมการรับของกลุ่มแรกก่อน ถ้ากลุ่มแรกยอมรับก็จะยอมรับเช่นเดียวกัน กลุ่มนี้มีประมาณร้อยละ ๑๓.๕๐ ของผู้รับนวัตกรรมทั้งหมด

๓.๑.๓ กลุ่มใหญ่ที่รับก่อน (Early Majority) เป็นกลุ่มคนจำนวนมากกลุ่มแรกที่ยอมรับนวัตกรรม คือ มีจำนวนประมาณร้อยละ ๓๔ ของผู้รับนวัตกรรมทั้งหมด เป็นพวกที่ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบและรอดูผลจากการรับนวัตกรรมของกลุ่มแรก และกลุ่มที่ ๒ ก่อน ถ้าหากได้ผลดีจึงจะยอมรับ อาจเรียกได้ว่า “พวกตั้งหน้ารอดูผล”

๓.๑.๔ กลุ่มใหญ่ที่รับช้า (Late Majority) เป็นกลุ่มคนจำนวนมากที่รับนวัตกรรมช้า คือ มีประมาณร้อยละ ๓๔ ของผู้รับนวัตกรรมทั้งหมด เป็นพวกที่ชอบสงสัย ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ หวาดระแวง ต้องรอให้คนส่วนใหญ่ที่รับนวัตกรรมไปแล้วได้รับประโยชน์หรือประสบความสำเร็จจากการนำนวัตกรรมไปใช้ก่อนจึงจะยอมรับนวัตกรรมนั้น อาจจะมีเรียกได้ว่า “พวกยอมทนหัวดื้อ” คือ ไม่ยอมรับนวัตกรรมง่าย ๆ ต้องรองจนกว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับและประสบความสำเร็จก่อนจึงจะยอมรับ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลานาน

๓.๑.๕ กลุ่มล่าช้า (Laggards) เป็นกลุ่มที่รับนวัตกรรมหลังสุด เป็นพวกที่เคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงง่าย ๆ แม้ว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมจะยอมรับและเกิดผลดีแล้วก็ตาม ถ้าจะรับก็อาจจะเนื่องจากไม่มีทางเลือกอื่น เมื่อยอมรับก็มักจะมึนนวัตกรรมอื่นเข้ามาแทนที่อีกแล้ว อาจจะมีเรียกได้ว่า “พวกงอมืองอเท้า” ก็ได้ กลุ่มนี้มีประมาณร้อยละ ๑๖ ของผู้รับนวัตกรรมทั้งหมด

๓.๒ ระบบสังคม ระบบสังคมประเภทต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการรับนวัตกรรม กล่าวคือ สังคมสมัยใหม่ ระบบของสังคมจะเอื้อต่อการรับนวัตกรรมทั้งความรวดเร็วและปริมาณที่จะรับ เพราะมี

บรรทัดฐานและระบบค่านิยมของสังคมที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นเมื่อมีสิ่งใหม่เข้ามาในสังคมก็จะยอมรับได้ง่าย ส่วนสังคมโบราณหรือสังคมประเพณีนำ ซึ่งเป็นสังคมล้าหลังจะมีลักษณะตรงกันข้ามกับสังคมสมัยใหม่ การรับนวัตกรรมจึงเกิดขึ้นได้ช้ากว่าและน้อยกว่าหรืออาจจะไม่ยอมรับเลยก็ได้

๓.๓ ระบบการสื่อสาร การสื่อสาร คือ การติดต่อระหว่างผู้ส่งข่าวสารกับผู้รับข่าวสาร โดยผ่านสื่อหรือตัวกลางใดตัวกลางหนึ่ง การแพร่กระจายนวัตกรรมจึงเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่นวัตกรรมนั้นแพร่กระจายจากแหล่งกำเนิดไปสู่ผู้ใช้หรือผู้รับนวัตกรรม อันเป็นกระบวนการกระทำระหว่างกันของมนุษย์ การสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อการรับนวัตกรรมมาก ถ้าผู้ส่งและผู้รับนวัตกรรมมีความคิดก้าวหน้า มีระดับการศึกษาสูง มีความเป็นผู้นำ มีอายุไม่มากนัก การรับนวัตกรรมก็จะเกิดขึ้นได้มากและรวดเร็ว แต่ถ้ามีลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะที่กล่าวมาแล้วการรับนวัตกรรมก็เกิดขึ้นได้น้อยและช้า หรืออาจจะไม่มีการยอมรับเลย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ๒๕๔๐ : ๒๕)

๓.๔ นวัตกรรม นวัตกรรมที่จะแพร่กระจายและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้น โดยทั่วไปประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นแนวความคิด (Idea) และส่วนที่เป็นวัตถุ (Object) นวัตกรรมใดจะถูกยอมรับหรือไม่นั้น นอกจากจะเกี่ยวกับตัวผู้รับ ระบบสังคมและระบบการสื่อสารแล้ว ตัวของนวัตกรรมเองก็มีความสำคัญ นวัตกรรมที่ยอมรับได้ง่ายมีลักษณะดังนี้

๓.๔.๑ ได้ประโยชน์มากกว่าของเดิมที่เข้ามาแทนที่ (Relative Advantage)

๓.๔.๒ สอดคล้องกับวัฒนธรรมในสังคมที่จะรับ (Compatibility)

๓.๔.๓ ไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก (Less Complexity)

๓.๔.๔ สามารถแบ่งทดลองครั้งละน้อยได้ (Trainability)

๓.๔.๕ สามารถมองเห็นหรือเข้าใจได้ง่าย (Observe ability)

๓.๕ ระยะเวลา ระยะเวลาที่มีอิทธิพลต่อการรับนวัตกรรม เพราะการที่บุคคลและสังคมจะรับนวัตกรรมหรือไม่นั้น จะต้องใช้เวลาพิจารณาไตร่ตรองไม่ช่วงเวลาใดก็ช่วงเวลาหนึ่ง นอกจากนี้ระยะเวลายังเป็นเครื่องแสดงระดับหรือประเภทของบุคคลที่รับนวัตกรรมที่กล่าวมาแล้วอีกด้วย

๔. กระบวนการตัดสินใจของบุคคล

ขั้นตอนสุดท้ายของการรับหรือไม่รับนวัตกรรมนั้น คือ กระบวนการตัดสินใจของบุคคล ถ้าบุคคลตัดสินใจรับนวัตกรรมก็จะเกิดการแพร่กระจายของนวัตกรรมเข้ามาใช้ในสังคม แต่ถ้าบุคคลตัดสินใจไม่รับนวัตกรรมนั้นก็ไม่สามารถแพร่กระจายมาสู่สังคมได้ กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการรับนวัตกรรมของบุคคลมี ๕ ขั้นตอน ตามลำดับดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ๒๕๒๖; สนธยา พลศรี. ๒๕๔๕ : ๑๖๙)

๔.๑ การตระหนักในนวัตกรรม (Awareness) คือ ได้ทราบว่านวัตกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นที่อาจจะรับมาใช้ได้

๔.๒ เกิดความสนใจในนวัตกรรมนั้น (Interest) เป็นขั้นตอนที่ผู้สนใจจะแสวงหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมที่ตนสนใจ เพื่อศึกษารายละเอียดต่าง ๆ มากขึ้น

๔.๓ ประเมินค่านวัตกรรม (Evaluation) ถ้าเห็นว่าดีกว่าก็จะยอมรับ ถ้าเห็นว่าไม่ดีกว่าก็จะไม่ยอมรับ เป็นขั้นตอนเปรียบเทียบนวัตกรรมใหม่กับสิ่งที่ใช้อยู่เดิม

๔.๔ ทดลองใช้นวัตกรรม (Trial) เป็นขั้นตอนที่บุคคลประเมินค่านวัตกรรมแล้ว ยังไม่มั่นใจในนวัตกรรม ต้องทดลองใช้ให้มั่นใจก่อนจึงจะยอมรับ ถ้าทดลองแล้วไม่พึงพอใจก็จะไม่ยอมรับ

๔.๕ การรับหรือไม่รับนวัตกรรม (Adoption or Rejection) เป็นขั้นตอนที่เป็นผลมาจากขั้นที่ ๔ กล่าวคือ ถ้าผลเป็นที่น่าพอใจก็จะยอมรับนวัตกรรมและนำไปใช้ต่อไป

การนำทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้ ดังนี้

๑. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมเชื่อว่านวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม วิธีการพัฒนาชุมชนซึ่งริเริ่มนำมาใช้ในชุมชนก็จัดเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นที่เชื่อมั่นในเบื้องต้นได้ว่าการพัฒนาชุมชนนั้นจะประสบความสำเร็จ ถ้าดำเนินการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๒. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมเสนอว่า กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมดำเนินไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน นับตั้งแต่เกิดนวัตกรรมขึ้น มีระบบการติดต่อสื่อสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่จะให้รับ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร จึงจะยอมรับไปใช้ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนที่กว่าจะประสบความสำเร็จ ก็ต้องผ่านขั้นตอนหลายขั้นตอน ขั้นตอนการยอมรับนวัตกรรมนี้ สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ เช่น การติดต่อสื่อสารในกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ การกำหนดช่วงเวลาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาชุมชนได้เหมาะสม เป็นต้น

๓. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมทำให้ทราบว่าในการรับนวัตกรรมนั้น บุคคลรับได้ไม่เท่ากัน บางคนรับได้มากและเร็ว บางคนรับได้น้อยและช้า และแบ่งบุคคลที่รับนวัตกรรมตามระยะเวลาของการรับออกเป็น ๕ กลุ่ม จากกลุ่มที่รับเร็วไปกลุ่มที่รับช้า ลักษณะดังกล่าวนี้สามารถนำมาใช้ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในงานพัฒนาชุมชนได้ แต่ต้องพิจารณาให้เหมาะสม เพราะกิจกรรมบางอย่างควรดำเนินงานกับกลุ่มที่ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ได้เร็ว กิจกรรมบางอย่างควรดำเนินงานกับกลุ่มคนที่รับสิ่งใหม่ ๆ ได้ช้า กิจกรรมบางอย่างควรดำเนินงานไปพร้อม ๆ กัน เป็นต้น อันเป็นการสนับสนุนงานพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

๔. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมทำให้ทราบว่าคนในระบบสังคมสมัยใหม่ยอมรับนวัตกรรมได้เร็วและมากกว่าคนในสังคมที่ล้าหลังโบราณ เนื่องจากมีบรรทัดฐานและค่านิยมแตกต่างกัน การจะเข้าไปดำเนินงานพัฒนาชุมชนในสังคมดังกล่าว จึงต้องเตรียมการให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของระบบสังคมแห่งนั้นด้วย

๕. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมเชื่อว่าระบบการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการยอมรับนวัตกรรม เพราะทำให้คนในสังคมมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญและยอมรับไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงควรจัดระบบการสื่อสารกับบุคคล การสื่อสารในกลุ่มองค์กรและชุมชนให้มีประสิทธิภาพ เพราะนอกจากช่วยให้บุคคลและกลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ ความเข้าใจในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนแล้ว ยังเป็นช่องทางในการระดมประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนตามหลักการพัฒนาชุมชนได้อีกด้วย

๖. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม พบว่า ตัวของนวัตกรรมที่เผยแพร่และเป็นที่ยอมรับนั้น ต้องมีความเหมาะสมกับผู้รับนวัตกรรม คือ มีประโยชน์มากกว่าสิ่งที่ใช้อยู่เดิม สอดคล้องกับวัฒนธรรมในสังคม ไม่มีความสลับซับซ้อน สามารถทดลองหรือสาธิตให้เห็นได้มองเห็นและเข้าใจได้ง่าย ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงควรเลือกวิธีการที่เหมาะสมเช่นเดียวกัน จึงจะประสบความสำเร็จ

๗. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม พบว่า กระบวนการรับนวัตกรรมนั้น ต้องใช้เวลาเพื่อให้บุคคลปรับตัวและยอมรับในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้บุคคลมีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุข จึงต้องใช้เวลาเช่นเดียวกัน ไม่ควรเร่งรัดหรือข้ามขั้นตอนเพื่อให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว แต่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน ความรอบคอบอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีหลายทฤษฎี ทฤษฎีเหล่านี้มีเนื้อหาสาระทั้งที่เป็นไปในทำนองเดียวกันและแตกต่างกันออกไป ทำให้สามารถที่จะเลือกนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนได้หลายแนวทาง กล่าวคือ ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมอธิบายว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมแบบง่าย ๆ ไปเป็นโครงสร้างที่หลากหลาย สลับซับซ้อนมากขึ้น ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรมกล่าวถึงการรับวัฒนธรรมวัตถุได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ทำให้เกิดช่องว่างหรือปัญหาขึ้น ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมเชื่อว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ปริมาณการนำพลังงานมาใช้ในสังคมกับประสิทธิภาพของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคม ได้เสนอทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่ามีทั้งที่เจริญก้าวหน้า และเสื่อมถอยลงจนสิ้นสุดไปเหมือนกับวงจรของสิ่งมีชีวิตหรือมนุษย์เองที่มีการเกิด การเจริญเติบโตตามวัย และสิ้นอายุขัยในที่สุด ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการมีความเชื่อในทำนองเดียวกันว่าสังคมและวัฒนธรรม เมื่อเจริญก้าวหน้าจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดแล้ว ก็จะเสื่อมถอยลง สังคมที่ด้อยกว่าจะเจริญก้าวหน้าแทนที่ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลของการแพร่กระจายวัฒนธรรมจากภายนอกมากกว่าการประดิษฐ์คิดค้นในสังคมเอง ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมทำให้ทราบถึงกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการรับนวัตกรรมหรือวัฒนธรรมใหม่ ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ บุคคลที่จะรับระบบสังคม ระบบการสื่อสาร ตัวของนวัตกรรมเอง ระยะเวลาและกระบวนการตัดสินใจ ทฤษฎีเกี่ยวกับการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเหล่านี้ต่างล้วนมีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนทั้งสิ้น เพราะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน โครงการ และดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้ ทำให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local History) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับเหตุการณ์หรือเรื่องราวของท้องถิ่น เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ สภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ให้ความสำคัญกับหลักฐานประเภทต่าง ๆ ในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นตำนาน นิทาน เพลงพื้นบ้าน การละเล่น ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมภาษณ์พูดคุยกับสมาชิกผู้อาวุโสและทรงความรู้ของชุมชน

ทฤษฎีมานุษยวิทยานิเวศ

ทฤษฎีมานุษยวิทยานิเวศ (Ecological Anthropology) เป็นทฤษฎีที่เสนอแนวทางการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ว่าต่างก็มีแนวโน้มที่จะปรับตัวเข้าหากันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งแต่ละแนวทางให้น้ำหนักกับตัวแปรทั้งสามนี้ต่างกันออกไป ดังนี้

๑.แนวทางวัฒนธรรมนิเวศ (Cultural Ecology) ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์แกนวัฒนธรรม (Culture Core) อันเป็นผลมาจากการที่สังคมปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กล่าวอีกนัยหนึ่ง แนวทางวัฒนธรรมนิเวศเห็นว่าสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติรวมทั้งลักษณะและแบบแผนการใช้ทรัพยากรมีส่วนกำหนดการจัดระเบียบองค์กรทางสังคมรูปแบบครอบครัว ค่านิยม พิธีกรรม ความเชื่อ ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างสำคัญ

๒. แนวทางชาติพันธุ์นิเวศ (Ethnoecology) เน้นการทำความเข้าใจระบบคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในแต่ละวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

๓. แนวทางยุทธวิธีปรับตัว (Adaptive Strategy) ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดและตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรของปัจเจกบุคคลที่แตกต่างหลากหลายภายในกรอบวัฒนธรรม โดยพิจารณาว่าตัวแปรใดจะถูกตัดสินใจเลือกด้วยเหตุผลใด และสอดคล้องกับหลักคิดทางวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร

แนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมและแนวคิดเรื่องเล่า

แนวคิดวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) และแนวคิดเรื่องเล่า (Narrative) โดยการวิเคราะห์วาทกรรม หมายถึง การพยายามศึกษาและสืบค้นกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งในรูปของวาทกรรม และภาคปฏิบัติกรของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงการ

นำในการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ อย่างไร เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคล สถาบัน สถานที่ และเหตุการณ์อะไร นอกจากนี้ กระบวนการดังกล่าวส่งผลกระทบต่ออะไร และวาทกรรมนั้น ๆ ได้ “เก็บกดหรือปิดกั้น” สิ่งใดบ้าง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. ๒๕๕๒ : ๑๐-๑๑) ขณะที่แนวคิดเรื่องเล่ามี ๒ นัย นัยแรกมีความหมายในทำนองที่ต้องการชี้ให้เห็น “วิกฤตของภาพแทน” ขณะเดียวกันก็ทำลายสถานะและการอวดอ้างความจริงของ “อภินิยายที่สูญเสียความน่าเชื่อถือไปแล้ว” โดยการเสนอ “เรื่องเล่า น้อย ๆ” (Little Narrative) ขึ้นมาแทนที่ นัยนี้เป็นทัศนะของนักคิดสกุลหลังยุคสมัยใหม่ ส่วนอีกนัยหมายถึงปริณทลอันสลับซับซ้อนของความหมาย (Munby. ๑๙๙๓ : ๑๐๖-๑๐๗)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีหลักการสำคัญ ๕ ประการ คือ ๑) ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการ ๒) ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริม ยกย่องและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเขา ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง ๓) ให้ความรู้ที่เหมาะสมกับชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขา และสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม ๔) สนับสนุนทัศนคติของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน และ ๕) ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนเองอย่างเสรี

ทั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้จะอาศัยแนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการกำหนดประเด็นในการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ วิธีการศึกษาและหลักฐานที่ใช้ในการศึกษา งานวิจัยนี้อาศัยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสัมภาษณ์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นจารีตหรือประเพณีทางมานุษยวิทยา รวมทั้งการประชุมกลุ่มในหัวข้อต่าง ๆ เป็นวิธีการศึกษาหลักควบคู่ไปกับการใช้หลักฐานประเภทเอกสารชั้นต้น ซึ่งเป็นจารีตหรือประเพณีของประวัติศาสตร์ทั่วไป จากนั้นจึงเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้เข้ากับบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและนิเวศวิทยาในระดับประเทศและภูมิภาคในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในรูปเอกสาร ส่วนทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และทฤษฎีมานุษยวิทยานิเวศ งานวิจัยนี้อาศัยเป็นแนวทางในการตีความและจัดระเบียบความสัมพันธ์ของข้อมูลชุดต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือในส่วนองกระบวนการปรับตัวของท้องถิ่นชุมชนชาวบ้านลาดต่อเงื่อนไขทางนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ และการเมืองในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งส่งผลให้สภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของย่านบ้านลาด มีความจำเพาะโดยเปรียบเทียบ ขณะที่แนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมและแนวคิดเรื่องเล่า งานวิจัยอาศัย

เป็นแหล่งอ้างอิงในการจัดวางสถานะความจริงและความรู้ของงานวิจัย รวมทั้งเป็นฐานในการเปิดพื้นที่ให้เรื่องราวของท้องถิ่น

บริบทของอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

คำขวัญอำเภอบ้านลาด

“ละมุดหวาน น้ำตาลเค็ด ชมพู่เพชรเลิศล้ำ สายน้ำศักดิ์สิทธิ์ ชีวิตนักปราชญ์”

ประวัติอำเภอบ้านลาด

อำเภอบ้านลาดเป็นอำเภอหนึ่งในแปดอำเภอของจังหวัดเพชรบุรี ที่ตั้งของอำเภอจัดได้ว่าอยู่ใกล้กับตัวจังหวัดหรืออำเภอเมืองเพชรบุรีมากที่สุด ถ้าวัดโดยระยะทางทางรถยนต์จากตัวเมือง (ศาลากลางจังหวัด) ไปยังที่ว่าการอำเภอบ้านลาดมีระยะทางประมาณ ๖ กิโลเมตร จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อำเภอบ้านลาดไม่ค่อยมีความเจริญ ไม่มีตึกแถว รานค้าขนาดใหญ่ โรงภาพยนตร์ หรือธนาคาร เนื่องจากประชาชนอำเภอบ้านลาดสามารถเดินทางไปซื้อหาสินค้าหรือติดต่อธุรกิจต่าง ๆ ได้สะดวกเนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากตัวจังหวัดเพชรบุรี

อำเภอบ้านลาด ตามคำบอกเล่าของ อาจารย์บุญมี พิบูลย์สมบัติ (๒๕๕๕ : สัมภาษณ์) ปราชญ์ท้องถิ่นเพชรบุรี บอกว่ามีคำกล่าวเชิงอุปมาว่าอำเภอบ้านลาดเป็น “ไข่แดง” หรือเป็นอำเภอคู่แฝดกับอำเภอเมืองเพชรบุรี เพราะทั้งสองอำเภอเมื่อดูจากแผนที่พบว่าอยู่ตรงกลางของจังหวัดเพชรบุรีที่ห้อมล้อมไปด้วยอำเภออื่น ๆ โดยรอบ แต่เดิมอำเภอบ้านลาดอยู่ภายใต้การปกครองของอำเภอเมืองเพชรบุรี (อำเภอคลองกระแซง ในสมัยนั้น) แต่เหตุผลที่จำเป็นต้องแยกออกไปเนื่องจากมีจำนวนประชากรจำนวนมาก และชุมชนอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงาน เช่น สถานีตำรวจ สถานพยาบาล และหน่วยราชการต่าง ๆ ไปตั้งใหม่เพื่อดูแลทุกข์สุขของประชาชนให้ใกล้ชิดและทั่วถึง จึงเป็นที่มาของการก่อตั้งอำเภอขึ้นเป็นครั้งแรก ในประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๙ การดำเนินการจัดตั้งครั้งแรกเป็นที่ทำการชั่วคราวอยู่บริเวณหน้าวัดโพธิ์กรู เรียกว่า “บ้านท่าช้าง” ซึ่งเมื่อก่อนคาดว่าที่แห่งนี้ น่าจะมีช้างอยู่มาก ดังนั้น อำเภอที่จัดตั้งใหม่จึงชื่อ “อำเภอท่าช้าง” โดยมีขุนผดุงคดีดีเป็นนายอำเภอคนแรก ที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอนี้ประชาชนเดินทางไปติดต่อราชการไม่สะดวก ดังนั้น จึงย้ายที่ว่าการอำเภอมาอยู่ที่ใหม่ที่บ้านขนอน ซึ่งเป็นด่านสำหรับจัดเก็บภาษีเรือที่เข้ามาค้าขายภายในจังหวัดเพชรบุรี สันนิษฐานว่าสถานที่ตั้งของอำเภออยู่บริเวณทางตะวันตกของตลาดนัดขนอน ซึ่งเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปี ก่อน ขนอนคงมีสภาพเป็นตลาดย่อม ๆ ที่มีร้านชำหรือโชห่วยของคนจีนสัก ๒ เจ้ากับโรงสีไฟ และศาลเจ้าจีนด้วย โดยมีชุมชนไทยจีนมาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยแลใช้เป็นที่ค้าขายไปด้วยในตัว ที่นี่ยังเป็นด่านตรวจและเก็บภาษีที่จะต้องนำมาลงเรือที่ท่าหน้า หรือเดินเรือผ่านที่นี้ต่อไป จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อ

อำเภอกจากอำเภอท่าช้าง เป็น “อำเภอขนอน” ตามชื่อของสถานที่ตั้งอำเภอ จากนั้นต่อมาอีกราว ๕ ปี ได้มีการย้ายอำเภอมายู่หมู่บ้านลาดในในปัจจุบัน

ในช่วงที่ตั้งอำเภออยู่ที่บ้านขนอนนั้น บริเวณใกล้เคียงกับบ้านขนอนทางด้านใต้ของแม่น้ำเพชรบุรี เรียกว่า บ้านวังขนวน เป็นช่วงที่มีความโค้งของแม่น้ำค่อนข้างมาก มีเรือสินค้าใช้เป็นเส้นทางในการติดต่อ การหยุดพักเรือจึงเกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น (เนื่องจากสมัยนั้นไม่มีถนนจึงต้องใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นเส้นทางหลัก) อำเภอบ้านลาดเพิ่งจะมีถนนใช้ในการคมนาคมติดต่อกัน ในราว พ.ศ. ๒๔๘๓ ในสมัยนายบุญมี สายสุทธิ เป็นนายอำเภอ ดังนั้น ถนนจากอำเภอเมืองเพชรบุรีไปสู่อำเภอบ้านลาด จึงมีชื่อถนนว่า “ถนนสายสุทธิ” ตามนามสกุลของนายอำเภอสสมัยนั้น

ด้วยสภาพภูมิประเทศของบ้านวังขนวน และบ้านขนอนที่มีสายน้ำโค้งยาวทำให้บรรดามัจฉาชีพมักทำการปล้นเรือของชาวบ้าน พ่อค้าแม่ค้า และผู้ที่สัญจรไปมาทำให้ได้รับความเดือดร้อน ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางราชการจึงเห็นสมควรย้ายที่ว่าการอำเภอและหน่วยงานต่าง ๆ มาตั้งที่บ้านวังขนวน ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๖๘ และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “อำเภอบ้านลาด” ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ คำว่าบ้านลาดนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากสภาพท้องที่โดยทั่วไปของตำบลที่เป็นที่ลุ่มมาก เมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีจะเอ่อท่วมทุกปี (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านลาด. ๒๕๕๖)

ลักษณะทางกายภาพของอำเภอบ้านลาด

สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ ประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น พื้นที่ด้านตะวันตกเป็นที่สูงและแนวยาวทำให้มีประชากรอาศัยอยู่น้อย

อำเภอบ้านลาดมีธรรมชาติป่าเขาและแหล่งน้ำที่สวยงาม เช่น ยอดเขาแด่น ที่อยู่สุดเขตแดนของทางอำเภอทางทิศตะวันตก เป็นชัยภูมิป่าเขาของอำเภอ มีทางสู้อยอดเขาโดยง่าย มีลานกว้างเหมาะแก่การตั้งแคมป์อบอุ่น อยู่ในบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติที่สงบและบริสุทธิ์ สถานที่ต่อไปคือการเดินทางตามรอยพระยุคลบาทของพระพุทธเจ้าหลวงที่ทรงเสด็จประพาสต้นเมื่อประมาณ ๑๕๐ ปีก่อน และบึงน้ำที่หมู่บ้านละหานที่ตำรุ ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เคยเสด็จฯ ประพาสมาแล้ว ด้วยความพอพระราชมหุทัย (บุญมี พิบูลย์สมบัติ. ๒๕๕๕ : ๗๙)

อำเภอบ้านลาดปัจจุบัน มีเส้นทางคมนาคมทั้งถนนสายหลักและถนนสายรอง ตลอดจนถึงถนนเลียบบคลองชลประทานจำนวนมาก เช่นเดียวกับแม่น้ำ ลำคลองต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ทั่วพื้นที่จึงเหมาะแก่การเดินทางติดต่อถึงกันโดยสะดวก (บุญมี พิบูลย์สมบัติ. ๒๕๕๕ : ๗๙)

สภาพภูมิอากาศ

โดยทั่วไปร้อนชื้น แห้งแล้งบางแห่ง

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอบ้านลาดมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้
 ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเขาย้อยและอำเภอเมืองเพชรบุรี
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองเพชรบุรี
 ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอท่ายาง
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอแก่งกระจาน และอำเภอหนองหญ้าปล้อง

สภาพสังคม เศรษฐกิจ วิถีวัฒนธรรม

การแบ่งเขตการปกครอง

อำเภอบ้านลาดแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็นมี ตำบล ๑๘ ตำบล หมู่บ้าน ๑๑๕ หมู่บ้าน เทศบาล ๑ เทศบาล อบต ๑๔ อบต โดยแต่ละตำบลมีรายละเอียดดังนี้

๑. ตำบลบ้านลาด

ตำบลบ้านลาดตั้งอยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มี ๘ หมู่บ้านประกอบด้วยหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านโพธิ์ใหญ่ หมู่ ๒ บ้านท่าหิน (หาดทราย) หมู่ ๓ บ้านวัง (ลาด) หมู่ ๔ บ้านหัวเกาะ หมู่ ๕ บ้านไร่ใน หมู่ ๖ บ้านศาลาหมูสี หมู่ ๗ บ้านวังขนวน (ขนอน) และหมู่ ๘ บ้านในลุ่ม

ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายเหมาะแก่การเพาะปลูก ฝัก ผลไม้ มีแม่น้ำเพชรบุรี และคลองชลประทานไหลผ่าน

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
 ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลตำหรุ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลสมอพลือ ตำบลท่าเสน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลท่าช้าง ตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

ประชากรทั้งสิ้น ๓,๐๖๕ คน เป็นชาย ๑,๓๙๗ คน และหญิง ๑,๖๖๘ คน

อาชีพหลัก ทำสวน ทำไร่ อาชีพเสริม ค้าขาย

ด้านการศึกษา มีโรงเรียน ๑ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านลาดวิทยา

ด้านศาสนา มีวัด ๕ แห่ง ได้แก่ วัดเกาะแก้ว วัดไม้รวกสุขาราม วัดลาดศรัทธาราม วัดป่าแป้น และวัดใหม่ประเสริฐปุณประสิทธิ์

๒. ตำบลบ้านหาด

เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๙ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย รับบรมราชโองการ ไล่เกล้าฯ ดำรัสเหนือเกล้า ได้ประกาศจัดตั้ง ตำบลบ้านหาด อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี และต่อมา ในวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๒ ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนนามอำเภอ กิ่งอำเภอ และตำบลบางแห่ง เปลี่ยนชื่ออำเภอท่าช้าง เป็นอำเภอบ้านลาด จึงได้เปลี่ยนเป็น ตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ตำบลบ้านหาดมี ๔ หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่ ๑ บ้านสระพัง หมู่ ๒ บ้านท่าช้างใต้ หมู่ ๓ บ้านช่องแค หมู่ ๔ บ้านไร่แค และหมู่ ๕ บ้านหนองแก้ว

ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง มีเนื้อที่ประมาณ ๖,๑๘๗.๕ ไร่ หรือประมาณ ๙.๙๐ ตารางกิโลเมตร ตำบลบ้านหาดอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านลาดไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร และอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดเพชรบุรี

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลไร่ส้ม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลท่าช้าง ตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๓,๓๖๘ คน เป็นชาย ๑,๖๒๒ คน หญิง ๑,๗๔๖ คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑,๒๕๔ ครัวเรือน

อาชีพ ทำการเกษตร (ทำนา) รับจ้างทั่วไป ค้าขาย ทำไร่ ทำสวน

ด้านการศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา ๑ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดกุ่ม (เรือนพูนพิทยา) มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๑ แห่ง และมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ๕ แห่ง

ด้านศาสนา มีวัด ๒ แห่ง

ด้านสาธารณสุข มีสถานีอนามัย จำนวน ๑ แห่ง

(องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด. ๒๕๕๖)

๓. ตำบลบ้านทาน

ตำบลบ้านทาน อยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอบ้านลาด และอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบุรี มีระยะทางประมาณ ๒๐ กิโลเมตร มี ๖ หมู่บ้านประกอบด้วยหมู่ ๑ บ้านไร่โพธิ์ หมู่ ๒ บ้านไร่สัตว์หมู่ ๓ บ้านไร่ขนุนหมู่ ๔ บ้านหนองพระหมู่ ๕ บ้านไร่ตักหมู่ ๖ บ้านดงห้วยหลวง

ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลบ้านทาน มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๑๑,๐๒๗ ไร่ (๑๗.๖๔ ตารางกิโลเมตร) ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ภูเขาและที่ราบ โดยมีพื้นที่ภูเขาอยู่ทางทิศตะวันตกของตำบลอยู่ในบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าปางหัก และป่าเขาปู้ม มียอดเขาเนินเขมร เขาพระใน และเขาพระนอก พื้นที่ที่มีความลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออกซึ่งเป็นที่ราบของตำบล ภายในตำบลมีคลองบางจากไหลผ่าน

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลไรโคก อำเภอบ้านลาด

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลหนองกะปุก, ตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านลาด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลสะพานไกร, ตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านลาด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอหนองหญ้าปล้อง

สภาพสังคม

มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๒,๕๑๔ คน เป็นชาย ๑,๒๑๘ คน หญิง ๑,๒๙๕ คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๔๘๐ ครัวเรือน

อาชีพ ทำนา เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป

ด้านการศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา ๒ แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๑ แห่ง และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ๖ แห่ง

ด้านศาสนา มีวัดจำนวน ๒ แห่ง

ด้านสาธารณสุข มีสถานีอนามัยประจำตำบล ๑ แห่ง

(องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทาน. ๒๕๕๖)

๔. ตำบลตำหฺร

มี ๖ หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่ ๑ บ้านศาลาเขื่อนหมู่ ๒ บ้านระหารน้อยหมู่ ๓ บ้านตำหฺรในหมู่ ๔ บ้านตำหฺร หมู่ ๕ บ้านระหารใหญ่ หมู่ ๖ บ้านท่ามะเกลือ (องค์การบริหารส่วนตำบลตำหฺร. ๒๕๕๖)

ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลตำหฺรมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๙,๒๒๙ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๕,๗๖๘ ไร่ ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลตำหฺร เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านจากตอนเหนือลงสู่ตอนใต้ ตลอดแนวทางทิศตะวันออกของตำบลและเป็นเส้นเขตติดต่อกับตำบลถ้ำรงค์ส่วนทางตะวันตกของตำบลมีห้วยมะกอกไหลผ่านตลอดแนวเป็นเส้นเขตติดต่อกับตำบลไร่สะทอนภายในตำบลมีห้วยละหานใหญ่ไหลผ่านบริเวณทางตอนบนลงมาบรรจบกับห้วยมะกอกและมีทางหลวงจังหวัดหมายเลข ๓๑๗๙ ตัดเลียขนานกับคลองชลประทานสายใหญ่ฝั่งซ้าย ๑ สาย ตัดผ่านกลางตำบลสภาพ

พื้นที่ มีความเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม อาทิเช่น การทำนา ปลูกพืชไร่ พืชสวน พืชผักสวนครัว หรือการเลี้ยงสัตว์

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบ้านลาด และตำบลท่าช้าง อำเภอบ้านลาด

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลยางหย่อง อำเภอท่ายาง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด

สภาพสังคม

มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๒,๘๗๒ คน เป็นชาย ๑,๓๔๕ คน หญิง ๑,๕๒๗ คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๘๐๔ ครัวเรือน

ประชากรตำบลตำหุ มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งครัวเรือนแต่ละครัวเรือน จะประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพขึ้นไปหรือทำควบคู่กัน เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไปควบคู่กัน

ด้านการศึกษา ตำบลตำหุ มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาของรัฐบาล จำนวน ๒ โรงเรียน และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน ๑ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศาลาเขื่อน (อุทัยเพชร) ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ บ้านศาลาเขื่อน ปัจจุบันมีจำนวนนักเรียน ๑๑๕ คน ห้องเรียน ๘ ห้อง จำนวนครู ๑๓ คน นักการภารโรง ๑ คน และโรงเรียนวัดอินจำปา ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๖ บ้านท่ามะเกลือ ได้จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ๑ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปัจจุบันมีจำนวนนักเรียน ๕๖ คน ครู ๘ คน นักการภารโรง ๑ คน มีศูนย์เด็กเล็ก ๑ แห่ง คือ ศูนย์เด็กเล็กบ้านศาลาเขื่อน ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๑ บ้านศาลาเขื่อน ปัจจุบันมีเด็กจำนวน ๑๐๐ คน มีห้อง ๕ ห้อง และมีผู้ดูแลเด็กจำนวน ๕ คน

ด้านศาสนา ตำบลตำหุ มีวัดทั้งหมด ๔ แห่ง ได้แก่ วัดศาลาเขื่อน ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๑ บ้านศาลาเขื่อน วัดระหารน้อย ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๒ บ้านระหารน้อย วัดตำหุ ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๔ บ้านตำหุวัดอินจำปา ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๖ บ้านท่ามะเกลือ ในด้านความเชื่อ มีศาลหลวงปู่กัณฑ์ และหลวงพ่อกฤต ตั้งอยู่บริเวณคันท่า หมู่ที่ ๑ บ้านศาลาเขื่อน และแผ่นไม้ตะเคียนทอง เก็บรักษาไว้ที่วัดตำหุ หมู่ที่ ๔ บ้านตำหุ

ด้านประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้าน

- การละเล่นเรือบก (นางเงิน เอี่ยมสะอาด) หมู่ที่ ๑ บ้านศาลาเขื่อน
- หนังตะลุง (คณะ ว.รวมศิลป์) โดยนายสวิง อุ่นใจเพื่อน หมู่ที่ ๒ บ้านระหารน้อย และของนายถม ทรหด หมู่ที่ ๖ บ้านท่ามะเกลือ
- วิวลาน
- งานสะพานรักศาลาเขื่อน (วันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ ของทุกปี)
- แข่งเรือยาว (วันที่ ๕ ธันวาคม ของทุกปี)

- ทำบุญกลางบ้าน ของหมู่ที่ ๓ บ้านตำหรุใน (วันที่ ๓๑ ธันวาคม ของทุกปี)

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

- สานแข่ง (นางรอน สะอึ้งทอง, นางรงค์ ทองจันทร์)
- ปั้นหัววัว (จำสิบเอกเพียน)
- ทำแห (นายพีระ มีนุช)
- ทำตัวหนังตะลุง (นายสำราญ สวัสดิ์)
- ทำเตียงผ้าใบ (นายทิม ศรีเมือง)
- ปั้นแป้ง (นายเฉลียว , นางนันทยา อยู่สุข)
- ทำยาหอม ยาหม่อง พิมเสนน้ำ ยาลูกกอน (เจ้าอาวาสวัดอินจำปา)
- ชุดกลองยาว (นายผ่าน ครีกครั้น)
- หมอดิน (นายมล แสงประทีป)
- ต่อตุ้ล้าโพง (นายบุญยั้ง สัตบุตร์)
- ทำข้าวหลาม (นายทองเจือ มงคลเอก)
- ทำหมากแห้งส่งใต้ห้วย (นางหนู ขำทอง)
- ทำเรือยาว (นายครรชิต วรรณ)
- ทำขนมจีน (นางมะยม สุขดำเนิน)
- หมอแผนไทย หมอพื้นบ้าน (นายวาน เทศลาภ), นวดแผนไทยและใช้ยาสมุนไพรรักษาโรคต่างๆ (นางสาวสายฝน จ้อยทอง), เชี่ยวชาญด้านปีบนวด คัดท้องทำลูกประคบ (นางบุญยืน สัตบุตร์)
- ทำน้ำตาลโตนด (นางเย็น วังเวงจิตร)
- ขึ้นต้นตาล (นายเย็น วังเวงจิตร)
- ปลูกผักในน้ำ (นายยงยุทธ ดำรงเรืองสกุล)

ด้านสาธารณสุข มีสถานอนามัยประจำตำบล ๑ แห่ง คือ สถานีอนามัยตำบลตำหรุ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ บ้านระหารน้อย และสถานพยาบาลเอกชน ๑ แห่ง คือ คลินิกหมอลดาวัลย์ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ บ้านศาลาเขื่อน

๕. ตำบลสมอพลี

ตำบลสมอพลีตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งอยู่ห่างจากตัวอำเภอเป็นระยะทางประมาณ ๕ กิโลเมตร อยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดเป็นระยะทางประมาณ ๕ กิโลเมตร ตำบลสมอพลีมีเนื้อที่ทั้งสิ้น ๕.๙๗๒ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๓,๗๓๓ ไร่ มี ๖ หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่ ๑ บ้านสมอพลี หมู่ ๒ บ้านท่าไชย หมู่ ๓ บ้านไร่คา หมู่ ๔ บ้านนาพอง หมู่ ๕ บ้านห้วยเสือ และหมู่ ๖ บ้านดอนพลับ ที่ดินในตำบลสมอพลีที่ราษฎรถือครองมีเอกสารสิทธิ์ทั้งหมดและที่ส่วนใหญ่ใช้ประกอบอาชีพทางการเกษตร ลักษณะพื้นที่เป็น

ที่ราบลุ่มดินเหนียวปนทราย เป็นที่สาธารณะประโยชน์ ๕ แปลง ตั้งอยู่หมู่ ๑ จำนวน ๒๗ ตารางวา หมู่ที่ ๒ จำนวน ๙๐ ตารางวา หมู่ที่ ๓ จำนวน ๓ งาน หมู่ที่ ๔ จำนวน ๑ งาน และหมู่ที่ ๖ จำนวน ๒๐๐ ตารางวา

ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะทั่วไปของตำบลสมอพลือ เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านทางทิศตะวันตกของตำบล (ไหลผ่านหมู่ ๑ และหมู่ ๒) และมีคลองชลประทานสายสามตัดผ่าน (หมู่ ๑, ๒, ๓ และหมู่ ๖) ทางทิศใต้มีถนนเพชรเกษมตัดผ่านกลางตำบล (หมู่ ๑, ๒ และ ๖) สภาพพื้นที่ทั่วไปเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ จดตำบลต้นมะม่วง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ จดตำบลท่าเสา อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก จดตำบลโพธิ์ไร่หวาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก จดตำบลท่าเสา อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๒,๓๐๑ คน เป็นชาย ๑,๐๕๗ คน เป็นหญิง ๑,๒๔๔ คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๗๔๒ ครัวเรือน

ส่วนใหญ่ประชาชนมีอาชีพในการทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และประกอบอาชีพค้าขาย เนื่องจากสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรมและมีพื้นที่บางส่วนติดกับถนนเพชรเกษมเหมาะสมกับการตั้งธุรกิจประเภทอุตสาหกรรมการค้าและบริการ

ด้านการศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดท่าไชยศิริ (เหลื่อมวิทยาคาร) มีครู ๕ คน นักเรียน ๓๐ คน และโรงเรียนวัดห้วยเสือ (มงคลประชารังสรรค์) มีครู ๘ คน นักเรียน ๗๔ คน มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๑ แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดห้วยเสือ และมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ๒ แห่ง

ด้านศาสนา ตำบลสมอพลือ มีวัดจำนวน ๔ แห่ง คือ วัดท่าไชยศิริ และวัดกลางวนาราม ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ วัดโพธารวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ และวัดห้วยเสือ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ (องค์การบริหารส่วนตำบลสมอพลือ. ๒๕๕๖)

๖. ตำบลไร่มะขาม

ตำบลไร่มะขาม มีผู้เล่าต่อกันมาว่าในอดีตราษฎรในตำบลนี้มีอาชีพทำไร่ และมีต้นมะขามใหญ่ซึ่งมีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปี เมื่อมีการตั้งตำบลขึ้นมา ราษฎรจึงใช้สัญลักษณ์คือ ต้นมะขาม และเรียกตำบลนี้ว่า "ตำบลไร่มะขาม" มาจนถึงปัจจุบัน (องค์การบริหารส่วนตำบลไร่มะขาม. ๒๕๕๖)

ตำบลไร่มะขาม ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอบ้านลาด ประกอบไปด้วย ๙ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านไร่ใหญ่ หมู่ ๒ บ้านหนองปลาไหล หมู่ ๓ บ้านหนองน้ำลาด หมู่ ๔ บ้านไร่ปะแ่น หมู่ ๕ บ้านฝั่งห้วย หมู่ ๖ บ้านไร่ถีน้อย หมู่ ๗ บ้านศาลเจ้าจ้าว หมู่ ๘ บ้านไร่สัตย์ หมู่ ๙ บ้านไร่ภูมิ ตำบลไร่มะขาม ได้ยกฐานะจากสภาตำบล จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ ๑๔ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็น "องค์การบริหารส่วนตำบลไร่มะขาม"

ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลไร่มะขามอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านลาดไปทางทิศตะวันออก ระยะทาง ประมาณ ๓ กิโลเมตร เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง เป็นพื้นที่เหมาะแก่การทำเกษตร

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลท่าเสน อำเภอบ้านลาด

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลหนองกระเจ็ด อำเภอบ้านลาด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลท่าเสน ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด

สภาพสังคม

ตำบลไร่มะขามมีประชากรทั้งสิ้น ๓,๐๐๒ คน เป็นชาย ๑,๔๖๗ คน หญิง ๑,๕๓๕ คน จำนวนครัวเรือน ๗๑๒ ครัวเรือน มีความหนาแน่น ๑๔๗ คน/ตารางกิโลเมตร ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน ๒,๑๙๓ คน ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อปี ๒๕๕๑ จำนวน ๑,๘๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๙

ด้านการศึกษา ตำบลไร่มะขามมีโรงเรียนประถมศึกษา ๑ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านไร่ถีน้อย จำนวนเด็ก ๕๖ คน จำนวนครู ๖ คน มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านและห้องสมุดประชาชนรวม ๙ แห่ง

ด้านสาธารณสุข ตำบลไร่มะขามสถานีอนามัย ๑ แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัยตำบลไร่มะขาม มีเจ้าหน้าที่ ๔ คน และอัตราการใช้น้ำสะอาด ร้อยละ ๑๐๐

๗. ตำบลท่าเสน

เดิมบ้านท่าเสนเป็นหมู่บ้านที่มีทำน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งมีแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่าน มีผู้เล่าว่าสมัยก่อนมีเสน (ลิง) อยู่ฝูงหนึ่งได้ลงมากินน้ำอยู่บ่อย ๆ คนสมัยก่อนจึงตั้งชื่อว่า "บ้านเสน" (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสน. ๒๕๕๔) ตำบลท่าเสน ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอบ้านลาด ประกอบไปด้วย ๙ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านไร่โพธิ์หมู่ ๒ บ้านท่าศาลาหมู่ ๓ ท่ามะพูดหมู่ ๔ บ้านท่าเสนหมู่ ๕ บ้านไร่เหมืองหมู่ ๖ บ้านหาดทรายหมู่ ๗ บ้านระหารหมู่ ๘ บ้านหัวเขาหมู่ ๙ บ้านเขาทโมน

จากนิราศ (เขาลูกช้าง) ของนายต่วน (ตาลวันนา) ซึ่งแต่งขึ้นในคราวเดินทางไปตรวจเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินครั้งพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จ ฯ ราว พ.ศ. ๒๔๒๙ ยังเขาลูกช้าง ก็จะได้

ทราบว่าบ้านลาดครั้งก่อนมีตลาดอีกแห่งหนึ่งที่มีผู้คนมากมายมาจับจ่ายซื้อหาแลกเปลี่ยนสินค้า ตลาดดังกล่าว คือ ตลาดที่ตั้งอยู่บ้านท่าเสา ดังคำกลอนที่ว่า (บุญมี พิบูลย์สมบัติ. ๒๕๕๕ : ๓๔๐)

“เสียงตะเบ็งเซ็งแซ่พวกแม่ค้า	เสียงจ๊ะจ๋าฟังคารมดูมสัน
บ้างก็ซื้อบ้างก็ขายแจกจ่ายกัน	เสียงสนั่นด้วยสาวสาวพวกชาวดอน
ร้านขายของสองแถวข้างแนวท่า	ล้วนแม่ค้าชาวบ้านนอกออกสลอน
นางหนึ่งขายดอกแคดูแสงอน	ทั้งกระท้อนลูกใหญ่สองใบพส
ทั้งแตงกวาแตงไทยใบโตโต	แต่แตงโมถามราคาไม่น่าจด
ถึงเจ้าของมองดูท่าไม่น่าชด	สับปรดนั้นค่อยถูกลูกไล่
ยังร้านหนึ่งเจ้าของสวยขากล้วยทอด	เจ้าของหยอดไม่ค่อยทันซื้อกันไขว่”
“นางคนหนึ่งกิริยาก็น่าชม	ชายมะยมลำไยมะไฟมะเฟือง
ทั้งมะกรูดมะนาวมะพร้าวสวน	มะม่วงพรวนมะขางมะปรางเหลือง
ฝ่ายแม่ค้าเรือใหญ่ที่ในเมือง	ชนกันเนื่องริบริไม่ริรอ
ทั้งโรงบ่อนโรงสุราโรงอาเพียน	แม้ใครเจียนแล้วคงหายน้ำลายสอ”

จากคำกลอนนี้ แสดงให้เห็นว่าตลาดท่าเสา คงจะมีสารพัดของกินของใช้ที่จำเป็น นอกจากเป็นตลาดขายของต่าง ๆ นานาชนิดแล้ว ยังมีโรงเหล้า โรงฝิ่น โรงบ่อนเบี้ย บ่อนไก่ นับเป็นย่านตลาดของชุมชนคนมาจับจ่ายข้าวของ และคนชอบสนุกมาหาความสำราญที่นี้อีกด้วย ดังคำกลอนที่ว่า (บุญมี พิบูลย์สมบัติ. ๒๕๕๕ : ๓๔๐)

“แสนสนุกหนักหนาที่ทำนั้น	ทั้งผู้คนนับพันเหมือนสัญญาณ
เจ้าหมื่นพัฒน์นัดไก่อไว้ในบ่อน	มีละครเรื่องขุนแผนที่แสนกล้า”

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบ้านลาด และตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลถ้ำรงค์ และตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลดอนยาง อำเภอมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

มีจำนวนประชากร ๓,๕๖๖ คน และจำนวนหลังคาเรือน ๙๔๑ หลังคาเรือน มีวัด ๓ แห่ง ได้แก่ วัดเขาทะโมน วัดท่าศาลาราม และวัดหาดทราย

๘. ตำบลหนองกระเจ็ด

ประวัติความเป็นมาของตำบลหนองกระเจ็ด คือ แต่ก่อนตำบลนี้มีหนองน้ำใหญ่ ที่ริมหนองน้ำมี ศาลเจ้าอยู่ ๗ หลัง เป็นที่นับถือของชาวบ้านมากชาวบ้านจึงใช้ชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ว่า “บ้าน

หนองเจ็ดเจ้า ต่อมาจึงเรียกเพี้ยนเป็น หนองกระเจ็ด ตำบลหนองกระเจ็ด ได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระเจ็ด เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๔๗ ประกอบด้วย ๘ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านไร่ หมู่ ๒ บ้านหนองกระเจ็ด หมู่ ๓ บ้านแคน หมู่ ๔ บ้านช่อง หมู่ ๕ บ้านชะอ่อม หมู่ ๖ บ้านไร่มะขาง หมู่ ๗ บ้านประชาบำรุง และหมู่ ๘ รวมใจพัฒนา

ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและมีคลองชลประทานไหลผ่านตลอดทั้งตำบล พื้นที่อุดมสมบูรณ์เนื่องจากมีแหล่งน้ำเพียงพอเหมาะแก่การทำนาและทำการเกษตรซึ่งอาจมีปัญหาขาดน้ำบ้างในช่วงฤดูแล้งเท่านั้น มีถนนสายหนองกระเจ็ด-ไร่มะขาม ออกสู่ถนนเพชรเกษมระยะทาง ๗ กิโลเมตร ทำให้การคมนาคมสะดวก ราษฎรทุกครัวเรือนมีน้ำสะอาดดื่มตลอดปี โดยส่วนใหญ่ใช้น้ำประปาในหมู่บ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียง

อาณาเขตตำบล

ตำบลหนองกระเจ็ดอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านลาดไปทางทิศตะวันออก ระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลไร่มะขาม อ.บ้านลาด และตำบลดอนยาง อำเภอเมือง

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลดอนยาง อำเภอเมือง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด

มีพื้นที่ทั้งหมด ๖,๕๐๖ ไร่ หรือประมาณ ๑๐.๔๑ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ทำการเกษตร (ทำนา) ประมาณ ๓,๕๘๐ ไร่ พื้นที่ทำไร่, ทำสวน ประมาณ ๑,๑๒๖ ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่อื่น ๆ ประมาณ ๑,๘๐๐ ไร่

สภาพสังคม

ประชากรทั้งสิ้น ๒,๔๘๗ คน เป็นชาย ๑,๑๗๙ คน หญิง ๑,๓๐๘ คน จำนวนครัวเรือน ๖๓๐ ครัวเรือน มีความหนาแน่น ๒๔๗ คน/ตารางกิโลเมตร ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน ๑,๘๕๘ คน ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อปี ๒๕๔๗ จำนวน ๑,๕๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๑๔

ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ด้านการศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา ๒ แห่ง คือโรงเรียนบ้านช่อง (ขยายโอกาส) และโรงเรียนวัดช่อม่วง มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านและห้องสมุดประชาชน ๘ แห่ง

ด้านศาสนา มีวัด ๑ แห่ง คือ วัดช่อม่วง

ด้านสาธารณสุข มีสถานีอนามัย ๑ แห่ง คือ สถานีอนามัยตำบลหนองกระเจ็ด มีเจ้าหน้าที่ 4 คน

๙. ตำบลหนองกะปุ

เดิม ตำบลหนองกะปุ ขึ้นกับ ตำบลท่าช้าง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ต่อมามีการแยกการปกครอง ตั้งเขต อำเภอบ้านลาด จึงแบ่งเขต ตำบลใหม่ เป็น ตำบลหนองกะปุ คำว่า "หนองกะปุ" เพี้ยนมาจากคำว่า "หนองตาปุ" สภาพเดิมมีหนองน้ำขนาดใหญ่ เจ้าของมีชื่อว่าปุหรือตาปุ กำนันปกครองคนแรก ชื่อ ขุนกะปุวาปิน

ตำบลหนองกะปุ มี ๙ หมู่บ้านประกอบด้วยหมู่ ๑ บ้านบ่อหมัน หมู่ ๒ บ้านไร่แค หมู่ ๓ บ้านโพธิ์ลอย หมู่ ๔ บ้านโป่งหมู่ ๕ บ้านหนองกะปุ หมู่ ๖ บ้านโป่งสลอดหมู่ ๗ บ้านไร่ตะแคง หมู่ ๘ บ้านห้วยแลงหมู่ ๙ บ้านใหม่โพธิ์ลอย

ลักษณะทางกายภาพ

เป็นพื้นที่ราบลุ่มติดภูเขา ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีคลองชลประทานไหลผ่าน เหมาะในการเพาะปลูกข้าว และพืชเกษตรอื่น ๆ

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบ้านทาน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลท่าช้าง อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลห้วยซ้อง อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

จำนวนประชากร ๔,๓๔๕ คน และจำนวนหลังคาเรือน ๑,๐๑๘ หลังคาเรือน

อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม รับจ้าง

สถานที่สำคัญของตำบล ได้แก่ วัดโพธิ์ลอย ศาลเจ้าพ่อบ่อหนอง อบต.หนองกะปุ โรงเรียนวัดโพธิ์ลอย (เรือนวงษ์ผดุง) โรงเรียนโป่งสลอด

๑๐. ตำบลลาดโพธิ์

ตำบลลาดโพธิ์ เดิมเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลไร่ส้ม อำเภอเมือง ต่อมาได้แยกออกไปตั้งเป็นตำบลใหม่และมีชื่อว่าตำบลลาดโพธิ์ เนื่องจากบริเวณที่ตั้งนี้เป็นที่ราบลุ่มและมีต้นโพธิ์ใหญ่เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านราบโพธิ์ ต่อมาเพี้ยนเป็นตลาดโพธิ์ในปัจจุบันมี ๔ หมู่บ้านประกอบด้วย หมู่ ๑ บ้านวังบัวหมู่ ๒ บ้านดอนข่อยหมู่ ๓ บ้านลาดโพธิ์ หมู่ ๔ บ้านเหมืองหอม (ไทยตำบล. ๒๕๕๖)

ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลลาดโพธิ์เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ในช่วงฤดูฝนจะเกิดน้ำท่วมเป็นประจำ ราษฎรอยู่กันแบบเครือญาติปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นกลุ่ม

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลเวียงคอย อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลไร่ส้ม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลสะพานไกร อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

จำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑,๐๓๑ คน ชาย ๔๘๓ คน หญิง ๕๔๘ คน

อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม ทำน้ำตาล รับจ้าง ค้าขาย

ด้านการศึกษา มีโรงเรียน ๒ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวังบัว และโรงเรียนลาดโพธิ์

ด้านศาสนา มีวัด ๑ แห่ง ได้แก่ วัดวังบัว

ด้านสาธารณสุข มีสถานีอนามัย ๑ แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัยตำบลลาดโพธิ์

๑๑. ตำบลสะพานไกร

มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า มีคนหบดี ชื่อ ไกร ได้สร้างสะพานข้ามคลองบางจากชาวบ้านจึงเรียกชื่อสะพาน ว่า "สะพานไกร" ต่อมาได้มีการแยกหมู่บ้านออกเป็นตำบล จึงใช้เรียกชื่อตำบล ว่า "ตำบลสะพานไกร" มาจนถึงปัจจุบัน ตำบลสะพานไกร เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอบ้านลาด มี ๓ หมู่บ้านประกอบด้วย หมู่ ๑ บ้านท้ายหลวงหมู่ ๒ บ้านสะพานไกรหมู่ ๓ บ้านดอนโตนด (ไทยตำบล. ๒๕๕๖)

ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ ๔.๔๗๗ ตารางกิโลเมตร ๒,๗๙๗ ไร่ พื้นที่ของตำบลเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีคลองบางจากไหลผ่านทางด้านทิศตะวันตกของตำบล เหมาะสำหรับทำนา และทำตาล

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหัวสะพาน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลโรงเข้, บ้านทาน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลลาดโพธิ์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลไร่โคก อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

จำนวนประชากรทั้งสิ้น ๘๒๗ คน เป็นชาย ๔๑๕ คน เป็นหญิง ๔๑๒ คน

อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม ทำน้ำตาลโตนด

ด้านการศึกษา มีโรงเรียน ๑ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดหว่า

ด้านศาสนา มีวัด ๑ แห่ง ได้แก่ วัดดอนหว่า

ด้านสาธารณสุข มีสถานีอนามัย ๑ แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัยตำบลสะพานไกร

๑๒. ตำบลไร่โคก

เดิมราษฎรบ้านทาน และตำบลหนองกะปุ มาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพ พื้นที่เป็นที่ดอน และที่เนิน มีพื้นที่ทำนาล้อมรอบ ต่อมาแยกเป็นตำบลใหม่ ชาวบ้านให้ตั้งชื่อว่า ตำบลไร่โคก ตำบลไร่โคก ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอบ้านลาด ประกอบไป ๖ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านไร่โคก หมู่ ๒ บ้านกรวย หมู่ ๓ บ้านนาหน้าพ หมู่ ๔ บ้านแหลมทอง หมู่ ๕ บ้านไร่สนาม และหมู่ ๖ บ้านนากระแสน

ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอน มีพื้นที่นาล้อมรอบ

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลห้วยท่าช้าง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบ้านทาน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลห้วยสะพาน อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลท่าตะคร้อ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

มีประชากร จำนวน ๓,๑๗๓ คน ชาย ๑,๕๓๗ คน หญิง ๑,๖๓๖ คน

อาชีพหลัก คือ ทำนา อาชีพเสริม คือ เลี้ยงสัตว์ และทำน้ำตาล

ด้านการศึกษา มีโรงเรียน ๒ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านแหลมทอง และโรงเรียน

บ้านไร่โคก

ด้านศาสนา มีวัด ๑ แห่ง ได้แก่ วัดหัวนา

ด้านสาธารณสุข มีสถานีอนามัย จำนวน ๑ แห่ง

๑๓. ตำบลโรงเข้

ตำบลโรงเข้ที่ชื่อว่าตำบลโรงเข้ นั้นสันนิษฐานว่าในสมัยก่อนในพื้นที่ตำบลโรงเข้ มีคลองธรรมชาติเขตติดต่อตำบลไร่ส้ม อำเภอเมืองเพชรบุรี ซึ่งเป็นป่ามีจระเข้มาก เลยตั้งชื่อว่า "ตำบลโรงเข้" ตำบลโรงเข้ มีจำนวน ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านหนองกาทอง หมู่ที่ ๒ บ้านนาออก หมู่ที่ ๓ บ้านดอนแจ่ง หมู่ที่ ๔ บ้านใหม่ หมู่ที่ ๕ บ้านหัวโรง

ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ด้านทิศตะวันออกส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม และคลองชลประทานไหลผ่านตลอดแนว ด้านทิศตะวันตกเป็นที่ราบสูง ทำให้สภาพพื้นที่มีความเหมาะสมในการทำเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำนาและทำตาลโตนด การก่อสร้างบ้านเรือนมีลักษณะกระจายเป็นกลุ่ม ๆ สภาพอากาศดูร้อนร้อนปานกลางอยู่ในชัยภูมิที่ฤดูฝนและน้ำหลากมีโอกาสได้รับอุทกภัย ฤดูหนาว ไม่หนาวมากนัก มีถนนสามารถติดต่อกันได้ทุกหมู่บ้าน

อาณาเขตตำบล

ตำบลโรงเข้ มีเนื้อที่ประมาณ ๒๑.๐๘ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๓,๑๗๕ ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลเวียงคอย เทศบาลตำบลหัวสะพาน อำเภอเมืองเพชรบุรี
ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลไร่ส้ม อำเภอเมืองเพชรบุรี และตำบลบ้านหาด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลหนองกะปูล และตำบลท่าช้าง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบ้านทาน และตำบลไร่โคก

สภาพสังคม

มีประชากร จำนวน ๒,๐๔๖ คน ชาย ๑,๐๐๒ คน หญิง ๑,๐๔๔ คน

อาชีพหลัก คือ ทำนา อาชีพเสริม คือ ทำไร่และรับจ้าง

ด้านการศึกษามีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองกาทอง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังบัว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดหัว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดดอนกอก และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านลาดโพธิ์ มีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดดอนกอก โรงเรียนวัดวังบัว โรงเรียนวัดหัว โรงเรียนบ้านลาดโพธิ์ และโรงเรียนวัดหนองกาทอง มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน ๑๒ แห่ง

ด้านศาสนา มีวัด ๔ แห่ง ได้แก่ วัดวังบัว วัดดอนกอก วัดหนองกาทอง วัดดอนหัว

ด้านสาธารณสุข มีสถานอนามัย จำนวน ๓ แห่ง สถานอนามัยตำบลโรงเข้ สถานีอนามัยตำบลลาดโพธิ์ สถานีอนามัยตำบลสะพานไกร อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ ๑๐๐

๑๔. ตำบลไร่สะท้อน

ตำบลไร่สะท้อน ก่อตั้งเป็นชุมชนสภาพพื้นที่เป็นที่ราบส่วนหนึ่งเป็นป่าและภูเขา มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เช่น สภาพดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้ ต่อมาได้มีกลุ่มคนอพยพเข้ามาพบชัยภูมิที่เหมาะสมกับการสร้างที่อยู่อาศัย ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ จึงพร้อมใจกันตั้งรกรากที่นี่ โดยใช้ชื่อชุมชนว่า บ้านไร่สะท้อน โดยขึ้นการปกครองกับ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี (แขวงเมืองเพชรบุรี) ถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ชุมชนหนาแน่นขึ้นจึงได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นตำบล ในนาม ตำบลไร่สะท้อน ซึ่งต่อมาเพี้ยนเป็นไร่สะท้อน ดังปัจจุบัน ขึ้นการปกครองกับอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยคัดเลือกหัวหน้าขึ้นปกครองชุมชนซึ่งครั้งนั้นเรียกว่า พ่อบ้าน (กำนัน) เมื่อการดูแลอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนไม่ทั่วถึง ทางราชการจึงได้ประกาศแยกพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองออกมาตั้งเป็น อำเภอท่าช้าง ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ดังนั้น ตำบลไร่สะท้อนจึงขึ้นการปกครองกับ อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการพระราชทานบรรดาศักดิ์ของกำนันเพื่อปกครองพื้นที่ ในนาม ท่านขุน ดังนั้นชาวบ้านจึงได้พร้อมใจกันนำนามท่านขุนมาผนวกกับชื่อตำบลไร่สะท้อน และเรียกกำนัน

คนแรกในนาม ท่านขุน ของตนเองว่า ขุนสะท้อนสะท้อนเดช เมื่ออำเภอบ้านลาดได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบ้านลาด เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ตำบลไร้สะท้อน จึงขึ้นการปกครองกับ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ตำบลไร้สะท้อน มี ๘ หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่ ๑ บ้านไร่มะนาว หมู่ ๒ บ้านไร้สัตว์ หมู่ ๓ บ้านไร้สะท้อน หมู่ ๔ บ้านไร้ขวาง หมู่ ๕ บ้านกร่าง หมู่ ๖ บ้านหนองแก หมู่ ๗ บ้านไร้ฝาง หมู่ ๘ บ้านไร้หัวโลด (องค์การบริหารส่วนตำบลไร้สะท้อน. ๒๕๕๖)

ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลไร้สะท้อน อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านลาดไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นระยะทางประมาณ ๕ กิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๒๑.๐๘๑ ตารางกิโลเมตร (ประมาณ ๑๓,๑๓๕ ไร่) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีลำห้วยบ่อเป้และห้วยร่อและคลองชลประทานไหลผ่านตลอดแนวทางตะวันตก และคลองชลประทานสายใหญ่ฝั่งซ้าย ทำให้สภาพพื้นที่มีความเหมาะสมในการทำเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำนา การก่อสร้างบ้านเรือนมีลักษณะกระจายเป็นกลุ่มๆ สภาพอากาศฤดูร้อน ร้อนปานกลาง อยู่ในชัยภูมิที่ฤดูฝนและน้ำหลาก มีโอกาสได้รับอุทกภัย ฤดูหนาวไม่หนาวนัก มีถนนสายหลัก ๒ สาย คือ สายทางหลวงจังหวัดเลียบคลองชลประทานฝั่งซ้าย และถนนสาย รพช.จากตำบลตำรุ ผ่านหมู่ ๗, ๖, ๘ ไปสู่ตำบลห้วยลึก

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อ ตำบลหนองกะปูล ตำบลท่าช้าง อำเภอบ้านลาด

ทิศใต้ ติดต่อ ตำบลท่าแลง อำเภอยายาง

ทิศตะวันออก ติดต่อ ตำบลตำรุ อำเภอบ้านลาด ตำบลยางหย่อง อำเภอยายาง

ทิศตะวันตก ติดต่อ ตำบลห้วยซ้อง ตำบลห้วยลึก อำเภอบ้านลาด

สภาพสังคม

ตำบลไร้สะท้อน มีประชากรทั้งหมด ๕,๐๐๑ คน เป็นชาย ๒,๔๒๕ คน เป็นหญิง ๒,๕๗๖ คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑,๓๘๕ ครัวเรือน

เนื่องจากสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม จึงมีความเหมาะสมในการทำเกษตรกรรม ส่วนใหญ่เป็นการทำนา และมีบางส่วนที่ทำไร่ ทำสวนและปลูกผัก สำหรับการทำนาส่วนใหญ่สามารถทำได้ปีละ ๒ ครั้ง หากชลประทานเปิดน้ำซึ่งอาศัยน้ำจากชลประทานเป็นหลัก หลังฤดูการทำนาจะปลูกพืชไร่และพืชผักสวนครัว ในด้านการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โค กระบือ สุกร เป็ด และไก่ ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงสำหรับบริโภคและใช้งาน และขายทำรายได้บ้างพอสมควร นอกจากนี้ยังมีบ้างที่ทำน้ำตาลโตนด รับจ้าง ค้าขาย และรับราชการแต่ไม่มากนัก ประชาชนตำบลไร้สะท้อนมีอาชีพทำนาเป็นหลัก ผลผลิตที่ได้จะมีราคาต่ำกว่าที่รัฐจะได้ประกันราคาข้าวให้กับเกษตรกร ดังนั้นเกษตรกรจึงนำข้าวไปขายให้กับสหกรณ์การเกษตร เพราะว่าเกษตรกรเองได้เป็นสมาชิกและราคาก็เท่ากับตลาดอีกด้วย

และผู้ประกอบอาชีพทำไร่ ทำสวนก็จะนำผลผลิตออกขายตามฤดูกาล โดยจะมีพ่อค้าเป็นผู้รับซื้อและนำไปขายต่อที่กรุงเทพฯ นอกจากนั้นแล้วยังนำผลผลิตที่เหลือหรือที่แบ่งไว้ขายตามตลาดนัดประจำหมู่บ้าน ในตำบลไร่สะท้อนและตำบลใกล้เคียง รายได้เฉลี่ยประชากรในตำบลไร่สะท้อน ๓๐,๐๐๐ บาท ต่อปี ต่อครอบครัว

ด้านการศึกษา ตำบลไร่สะท้อนมีศูนย์พัฒนาเด็ก ๑ แห่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๗ บ้านไร่ฝาง และมีสถาบันการศึกษาในระดับประถมศึกษาจำนวน ๒ แห่ง คือ โรงเรียนวัดบ่อบุญ ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๑ บ้านไร่มะนาว ตำบลไร่สะท้อน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และโรงเรียนวัดหนองแก (กลุ่มวิทยาคาร) ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๖ บ้านหนองแก ตำบลไร่สะท้อน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และมีมัธยมศึกษาขยายโอกาส คือ เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้ยังมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน จำนวน ๘ แห่ง ประชาชนในตำบลไร่สะท้อนส่วนใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ ๔๐ ปีขึ้นไป สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และคนรุ่นใหม่ที่มีอายุต่ำกว่า ๔๐ ปี จะได้รับการศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และอนุปริญญากันเป็นส่วนใหญ่

ด้านศาสนา ชาวบ้านในตำบลไร่สะท้อนมีเชื้อสายไทยและนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนประชากรทั้งหมด มีวัดในตำบลจำนวน ๒ แห่ง คือ วัดบ่อบุญ และวัดหนองแก ที่วัดเป็นศูนย์กลางทำพิธีกรรมทางศาสนา และประเพณีต่างๆ ของตำบลไร่สะท้อน

ด้านวัฒนธรรมประเพณี วัฒนธรรมประเพณีประจำตำบลไร่สะท้อน มีดังนี้

- ประเพณีสลากหาบ หรือพิธีงานถวายสลากภัตต์ พระภิกษุสงฆ์ (ระดับเจ้าอาวาส) ได้รับการนิมนต์ให้จับสลากหาบ ซึ่งในสลากหาบมีเครื่องอุปโภคบริโภค และวัตถุปัจจัยจำนวนหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านของแต่ละครัวเรือนในตำบลจัดมาถวาย สลากหาบที่พระภิกษุสงฆ์ได้จับฉลากเลือกไปนั้น เชื่อว่าจะทำให้เกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

- ประเพณีสงกรานต์ มีการจัดการละเล่นและการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านของไทย เช่น การรำวง เป็นต้น ซึ่งจะจัดในเดือนเมษายนเป็นประจำทุกปี

- ประเพณีงานลอยกระทงเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีไทย การแข่งขันกีฬาและการประกวดต่าง ๆ เช่น การประกวดนางงามนพมาศ การประกวดกระทง เป็นต้น โดยจะจัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี

- หนึ่งตะลุงเมืองเพชร ส่วนมากจะเล่นในงานแก้บนและงานศพ หลายคณะที่รับแสดงอยู่ทั่วไปจะเล่นในเวทีที่ปลูกเอาไว้มีจอภาพด้านหน้า ใช้ภาพที่ฉลุจากหนังวัวตัวเมียและลงสีทึบกว่าหนึ่งตะลุงปักซี่ได้ มีดนตรีประกอบการเชิด เริ่มด้วยการโหมโรง การประกวดครุ บอกเรื่อง ดำเนินเรื่อง ในการแสดงหนึ่งตะลุงต้องใช้คนเชิดหนัง ๒ คน คนตีกลอง ตีฉิ่ง เป่าปี่ และคอยส่งหนังอีก ๑ คน

- ประเพณีการแข่งขันวอลานช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยว ประมาณเดือนมกราคมเป็นต้นไป จะมีการแข่งขันวอลาน การละเล่นซึ่งสืบทอดกันมาของชาวเมืองเพชร ที่นิยมใช้วอลในการทำนา เนื่องจากที่นาส่วนใหญ่เป็นนาดอน ไม่มีปลักเลน หรือแองน้ำให้ความลงไปแช่เล่น การแข่งขันวอลานมีที่มาจาก การประกวดข้าว ซึ่งจะนำวอลมาผูกติดกัน แล้วต้อนวอลให้เดินย่ำไปบนข้าว โดยบังคับให้เดินเป็นวงกลม ชาวเมืองเพชรได้นำวิธีการประกวดข้าวนี้มาปรับให้เป็นการแข่งขัน โดยสนามแข่งวอลเป็นลานกว้าง มีหลักไม้อยู่กลางลาน เรียกว่า “เสาเกียด” มีเชือกห้วง ซึ่งเป็นเชือกมนิลาเส้นใหญ่คล้องไว้โคนเสา ในการแข่งขัน คนเลี้ยงวอลจะนำวอลซึ่งเชือกพรวนคล้องคอกอยู่มาผูกทับกับเชือกห้วง เรียงแถวกันออกไปเป็นภาพรวม ๑๙ ตัว วอลจำนวน ๑๙ ตัวนี้จะแบ่งออกเป็นสองฝ่าย โดยวอล ๑๘ ตัวแรกนับจากโคนเกียด จะเรียกวอลคาน เฉพาะตัวที่ ๑๘ เรียกว่าวอลรอง ซึ่งเป็นตัวสำคัญที่จะต้องแข่งกับวอลตัวที่ ๑๙ ซึ่งเป็นวอลฝ่ายตรงกันข้าม เรียกว่า “วอลนอก” เมื่อคนเลี้ยงปล่อยวอลออกวิ่งแล้ว หากวอลนอกสามารถวิ่งแข่งเข้าใน และลากวอลรองตามไปอย่างไม่เป็นขบวนได้ ถือว่าฝ่ายวอลนอกชนะ ถ้าวอลรองวิ่งนำไปจนวอลนอกตามไม่ทัน หรือหลุดเข้าหลังวอลรอง จะถือว่าวอลรองหรือวอลคานเป็นฝ่ายชนะ แต่ถ้าเชือกพรวนของวอลนอก หรือวอลคานเกิดขาดขณะวิ่ง ถือว่าฝ่ายนั้นเป็นผู้แพ้ ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดการแข่งขันวอลาน คือ นายสนาม หรือผู้จัดการแข่งขัน ซึ่งเป็นคนเชิญพวงวอลจากคอกต่าง ๆ มาร่วมแข่งขัน ติดต่อของรางวัลจากสปอนเซอร์ให้กับผู้ชนะ รวมทั้งดูแลจัดเตรียมสนามแข่งขัน ดังนั้นนายสนามจึงต้องเป็นผู้กว้างขวาง รู้จักผู้คนมาก มิฉะนั้นก็จะไม่อาจเชิญพวงวอลดี ๆ มาแข่งได้ สำหรับนายพวงหรือเจ้าของคอกวอล จำเป็นต้องมีทุนทรัพย์สูง พอที่จะใช้จ่ายสำหรับการทำคอก ค่าอาหาร หรือค่าตัววอลที่ต้องการ และมีลูกน้องหรือคนที่คอยช่วยเหลือเลี้ยงวอล

ด้านสาธารณสุข มีสถานอนามัยตำบลไร้สะท่อน ๑ แห่ง

๑๕. ตำบลห้วยซ้อง

เดิมราษฎรได้อพยพมาจากทางอำเภอเขาย้อย ส่วนใหญ่มีเชื้อสาย "ลาวโซ่ง" หรือ "ไทยทรงดำ" เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมห้วย เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก หนุ่มสาวได้ไปหาปลาในหนองน้ำลึก และน้ำแรง หญิงสาวถูกน้ำพัดไปพร้อมกับซ้องซึ่งใหญ่มาก ทำให้หญิงสาวเสียชีวิต จึงเรียกกันว่า "บ้านห้วยซ้อง" ตำบลห้วยซ้อง ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอบ้านลาด ประกอบไปด้วย ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านห้วยซ้อง หมู่ ๒ บ้านเที่ยงค่อม และหมู่ ๓ บ้านหนองโสน (ไทยตำบล. ๒๕๕๖)

ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่กสิกรรมเหมาะแก่การทำนา

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองกระปุก อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลห้วยลึก อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลไร้สะท่อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอหนองหญ้าปล้องและอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น ๑,๑๓๗ คน ชาย ๕๔๒ คน หญิง ๕๙๕ คน

อาชีพหลัก ทำนา และอาชีพเสริม เลี้ยงสัตว์ และทำน้ำตาลโตนด

ด้านการศึกษา มีโรงเรียน ๑ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองโสน

ด้านศาสนา มีวัดและสำนักสงฆ์ จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ วัดเนินหนองโสน (เขาเจ้าราม)

และสำนักสงฆ์บ้านหนองโสน

ด้านสาธารณสุข มีสถานอนามัยตำบลห้วยซ้อง ๑ แห่ง

๑๖. ตำบลท่าช้าง

ตำบลท่าช้าง เนื่องจากสภาพพื้นที่ดั้งเดิมของตำบล ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับท้องกระทะ เป็นอาณาบริเวณที่กว้างขวางค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ พืชพันธุ์และแหล่งน้ำมีเกือบตลอดปี ประกอบกับสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ ยังพอมียู้อยู่บ้าง โดยเฉพาะช้างในตำบลและพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งช้างป่าและช้างเลี้ยงมักมาชุมนุมกันบริเวณแหล่งน้ำ เพื่ออาบน้ำและเล่นน้ำกันเป็นจำนวนมาก จึงเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ ผู้คนทั่วไปจึงเรียกขานว่า "ท่าช้าง" มาจนถึงทุกวันนี้ ตำบลท่าช้าง ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอบ้านลาด ประกอบไปด้วย ๘ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านท่าช้าง หมู่ ๒ บ้านหาดทราย หมู่ ๓ บ้านลาด หมู่ ๔ บ้านหัวเกาะ หมู่ ๕ บ้านไร่นา หมู่ ๖ บ้านป่า หมู่ ๗ บ้านวังชะนวน และหมู่ ๘ บ้านในลุ่ม (ไทยตำบล. ๒๕๕๖)

ลักษณะทางกายภาพ

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของที่ว่าการอำเภอบ้านลาด

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลโรงเข้ ตำบลบ้านหาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลไร่สะท้อน ตำบลตำหรุ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลหนองกะปูล อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๒,๕๙๓ คน และจำนวนหลังคาเรือน ๖๙๐ หลังคาเรือน

อาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม คือ ค้าขาย

ด้านศาสนา มีวัด ๑ แห่ง ได้แก่ วัดโพธิ์กรู

ด้านสาธารณสุข มี สถานอนามัยตำบลท่าช้าง ๑ แห่ง

๑๗. ตำบลถ้ำรงค์

ในสมัยก่อนตำบลถ้ำรงค์ได้แบ่งออกมาจากตำบลตำหรุ ซึ่งตอนต้นนั้นตำบลตำหรุ มีทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้าน พอแบ่งออกมาเป็น ๒ ตำบล จึงมีตำบลละ ๖ หมู่บ้าน ซึ่งแบ่งโดยแยกเป็น ๒ ฝั่งน้ำ คือ มีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นตัวแบ่งฝั่งระหว่างตำบลตำหรุกับตำบลถ้ำรงค์ออกจากกัน สมัยก่อนตำบลถ้ำรงค์ มีสภาพเป็นป่า ถ้ำรงค์ เป็นชื่อของเขาลูกหนึ่งตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เป็นเขาที่มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาถึงที่มาของชื่ออยู่หลายตำนาน ดังนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์. ๒๕๕๖)

ตำนานแรก เป็นข้อมูลจากเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ ว่าพื้นที่บริเวณนี้ มีเจ้าเมืองไม่ปรากฏนามองค์หนึ่งได้เสด็จประพาสป่าและแม่น้ำบริเวณนี้ พระองค์ทรงประทับใจมาก ในขณะที่พระองค์ประพาสชมวิทิวทัศน์ในช่วงเวลากลางวันนั้น ได้มีหญิงสาวชาวบ้านคนหนึ่งเห็นพระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยและพระวรกายชุ่มโชกไปด้วยพระเสโท จึงได้ประพาสน้ำให้ดื่มแก้กระหาย แต่ในขณะใส่น้ำนั้นนอกจากจะมีน้ำแล้วยังมีใบหญ้าประเภทหนึ่ง เรียกว่า หญ้าคาใส่ไปด้วย เจ้าเมืองเห็นเช่นนั้นพระองค์ทรงกริ้วมาก จึงได้เรียกหญิงสาวผู้นั้นเข้าเฝ้าฯ และได้ไต่ถามสาเหตุที่นางใส่น้ำ หญ้าคาผสมน้ำให้เสวย ได้รับคำตอบว่า เห็นพระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยและกระหายน้ำ จึงได้ใส่น้ำหญ้าคาไว้เพื่อกันไม่ให้พระองค์ทรงรีบเสวยน้ำนั้นเพราะจะทำให้พระองค์เกิดอาการจุกเสียดและอาจทรงประชวรได้ เจ้าเมืองได้รับฟังเช่นนั้นทรงปลื้มพระหฤทัยและรู้สึกชอบใจในความห่วงใยของหญิงชาวบ้าน จึงได้มอบแหวนซึ่งแต่ก่อนเรียกว่า “ธรรมรงค์” ให้แก่สาว ผู้นั้น ต่อมาชาวบ้านเลยขนานนามให้บริเวณนี้เรียกว่า “บ้านธรรมรงค์” ซึ่งต่อมาเพี้ยนเป็น “บ้านถ้ำรงค์” จนถึงปัจจุบัน

ตำนานที่สอง เป็นข้อมูลจาก กำนันถนอม ภู่อเงิน เล่าว่าสมัยก่อนเมืองเพชรบุรีมีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครอง วันหนึ่งเจ้าเมืองเสด็จไปหาตเจ้าสำราญโดยขึ้นคานหามไปค้างแรมที่นั่น เมื่อไปถึงเจ้าเมืองกระหายน้ำมากอยากจืดน้ำจึงไปขอน้ำกินจากหญิงสาวคนหนึ่ง หญิงสาวคนนั้นก็ตักน้ำใส่ขันให้กินโดยเด็ดหางจาก ๓ หางใส่ในขันน้ำแล้วให้เจ้าเมืองกิน พอเจ้าเมืองจืดน้ำทางของใบจากก็ลอยตามน้ำขึ้นมาจนจะเข้าปากท่านก็หยุด พอท่านอ้มเจ้าเมืองจึงถามว่าเพราะเหตุใดจึงใส่หางจากลงในน้ำ หญิงคนนี้ตอบว่าท่านกำลังกระหายน้ำมาเดี๋ยวจะจืดมากไปจะเป็นอันตราย เจ้าเมืองเห็นว่าหญิงคนนี้มีปัญญาดี หลังจากนั้นเจ้าเมืองออกจากหาตเจ้าสำราญเสด็จมาพักที่เขา อัมรงค์โดยมีหญิงคนนั้นตามมาด้วยและชอบพบกัน เมื่อเจ้าเมืองออกจากหาตเจ้าสำราญเวลาจะกลับเจ้าเมืองจึงถอดแหวนให้เป็นที่ระลึกกับหญิงผู้นั้น จึงตั้งชื่อว่า “อัมรงค์” และต่อมาเกิดการร่อนเสียงเหลือว่า “เขาถ้ำรงค์”

อีกตำนานหนึ่ง เป็นข้อมูลจากหนังสือพิมพ์เพชรภูมิ ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๔๗๐ ประจำวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๔๒ ว่าสมัยก่อนมีเจ้าชายองค์หนึ่งได้เสด็จมายังหมู่บ้านแห่งหนึ่งซึ่งเดิมเป็นป่า มีลำห้วยไหลผ่านกลางถ้ำ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยที่สวยงามพร้อมด้วยห้องหับตามซอกตามมุมของถ้ำ เมื่อเจ้าชายเสด็จมาพบก็พอพระทัยและประทับภายในถ้ำ มีชาวบ้านคนหนึ่งเอาน้ำใส่ขันมาถวาย และใส่หลอดหญ้าปล้องลงในขันด้วย เจ้าชายทรงตรัสถามว่าใส่ไว้ทำไม ชาวบ้านจึงตอบว่า พระองค์เสด็จมา

เหนื่อย ๆ ถ้าตีมน้ำจากขันเลยด้วยความหิว กระจาย หรือร้อนจะทำให้เกิดอาการจุกเสียดต้องค่อย ๆ ดูดจากหลอดหญ้าปล้อง พระองค์ทรงเห็นความเฉลียวฉลาดของชาวบ้านผู้นั้น จึงทรงพระราชทาน “ธำมรงค์” พร้อมเงินทองให้ชาวบ้านผู้นั้น เป็นที่กล่าวขานกันทั่วทิศในเรื่องนี้จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านธำมรงค์” ต่อมานานเข้าภาษาอาจเพี้ยนไปจึงกลายเป็น “หมู่บ้านธำรงค์” ตรวบจนปัจจุบันนี้

เดิมตำบลธำรงค์ขึ้นอยู่ในเขตการปกครองของตำบลตำหรุ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ขณะนั้นตำบลตำหรุ มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้าน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ กระทรวงมหาดไทย ได้แยกตำบลธำรงค์ออกจากตำบลตำหรุ และมีหมู่บ้านอยู่ในเขตการปกครอง ๖ หมู่ ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ บ้านท่ามะเฟืองหมู่ที่ ๒ บ้านม่วงงามหมู่ที่ ๓ บ้านธำรงค์หมู่ที่ ๔ บ้านไร่ สะท้อนหมู่ที่ ๕ บ้านดอนตะโกหมู่ที่ ๖ บ้านหนองช้างตาย มีแม่น้ำเพชรเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างตำบลธำรงค์และตำบลตำหรุ

ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลธำรงค์ มีเนื้อที่ ๖,๔๓๘ ไร่ หรือประมาณ ๑๐.๓ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง มีลำห้วยไหลผ่านทุกหมู่บ้าน และมีแม่น้ำเพชรไหลผ่านทางทิศตะวันตก เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวนผลไม้ เป็นต้น มีถนนเพชรเกษมตัดผ่านตำบล มีถนนสายบ้านลาด-พุกาม เป็นสายหลักภายในตำบล และถนนเรียบคลองชลประทาน ทำให้การคมนาคมสะดวกในการสัญจรภายในตำบลและกับตำบลใกล้เคียงรวมถึงการขนส่งสินค้าพืชผลออกสู่ตลาดได้รวดเร็ว

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือติดต่อกับ ตำบลท่าเสา อำเภอบ้านลาด

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด และตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลตำหรุ อำเภอบ้านลาดและตำบลยางหย่อง อำเภอท่ายาง

สภาพสังคม

ตำบลธำรงค์มีประชากรทั้งสิ้น ๓,๓๙๒ คน ชาย ๑,๖๒๓ คน หญิง ๑,๗๖๙ คน

ประชากรประกอบอาชีพ ทำนา ค้าขาย ทำไร่ ทำสวน รับจ้างทั่วไป รับราชการ

ด้านการศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา ๒ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดธำรงค์ และ

โรงเรียนวัดม่วงงาม มีโรงเรียนมัธยมศึกษา ๑ แห่ง เป็นโรงเรียนขยายโอกาส ได้แก่ โรงเรียนวัดธำรงค์ มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ๑ แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๑ แห่ง ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ๗ แห่ง และหอกระจายข่าว ๗ แห่ง

ด้านศาสนา มีวัดและสำนักสงฆ์จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ วัดม่วงงาม วัดธำรงค์ วัดชลุบ วัดเขาพรหมชะแฉ่ง และสำนักสงฆ์เขาน้อย

ด้านสาธารณสุข มีสถานอนามัยจำนวน ๑ แห่ง และสถานพยาบาลเอกชน
จำนวน ๒ แห่ง

๑๘. ตำบลห้วยลึก

ตำบลห้วยลึก สภาพเดิมเป็นป่าและมีลำห้วยไหลผ่านซึ่งมีความลึกมาก มีน้ำไหล
ผ่านตลอดปี เมื่อฤดูแล้งลำน้ำจะลงมากินน้ำที่ลำห้วยนี้ เมื่อชาวบ้านเข้ามาปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัย
จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านห้วยลึก" และทางราชการได้จัดตั้งขึ้นเป็นตำบล จึงใช้ชื่อว่า "ตำบลห้วยลึก" มี
หมู่บ้านในการปกครอง มี ๖ หมู่บ้านประกอบด้วยหมู่ ๑ บ้านวัดตึกหมู่ ๒ บ้านหนองจอกหมู่ ๓ บ้าน
ห้วยลึก (หนองสระ) หมู่ ๔ บ้านหนองไก่อเลื้อนหมู่ ๕ บ้านพุตุมหมู่ ๖ บ้านหนองจิก (ไทยตำบล.
๒๕๕๖)

ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลห้วยลึกตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอบ้านลาด

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลห้วยซ้อง อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลท่าแลง อำเภอยายาง และตำบลวังจันทร์ อำเภอกำแพง
จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลไร่สะทอน อำเภอบ้านลาด และตำบลท่าแลง
อำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลพุสวรรค์ อำเภอกำแพงจังหวัดเพชรบุรี

สภาพสังคม

จำนวนประชากร ๓,๐๒๗ คน และจำนวนหลังคาเรือน ๗๘๘ หลังคาเรือน

อาชีพหลัก ทำนา ทำไร่ และอาชีพเสริม เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง

ด้านศาสนามีวัดและสำนักสงฆ์ จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ วัดหนองจอกและสำนักสงฆ์พุตุม

ด้านสาธารณสุข มี ๑ แห่ง ได้แก่ สถานอนามัยตำบลห้วยลึก

ข้อมูลเศรษฐกิจของอำเภอบ้านลาด

อาชีพหลัก ได้แก่การเกษตร ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวนร้อยละ ๘๐ อื่น ๆ ร้อยละ
๒๐ อาชีพเสริม ได้แก่ทำขนมหวาน ทำตาล ผลไม้กวน และรวมทั้งหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านลาด

อำเภอบ้านลาดมีแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมมากมาย อาทิเช่นวัดต่างๆในอำเภอบ้านลาดซึ่งแต่ละวัดจะมีลักษณะสถาปัตยกรรมและศิลปะเฉพาะ เช่น วัดไม้รวกสุขาราม วัดโพธิวาส
วัดเกาะแก้วสุทธาราม วัดลาดศรีพราราม โดยเฉพาะวัดท่าชัยศิริเป็นวัดที่มีความสำคัญซึ่งสมัยก่อนทาง

ราชการตักน้ำจากแม่น้ำเพชรจากจุดนี้ในพระราชพิธีต่างๆ อีกทั้ง บ้านเรือน ต้นตาล หมูบ้าน และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

อำเภอบ้านลาดมีวัดมากถึง ๓๖ วัด แต่ละวัดล้วนมีความสวยงามโอ่โถง เป็นรมณีสถาน หรืออุทยานแห่งความรู้ มีความเป็นสัปปายะ สะอาด อาจกล่าวได้ว่าทุกอารามมีความอลังการด้วยศรัทธาและศิลปกรรมในการก่อสร้าง (บุญมี พิบูลย์สมบัติ. ๒๕๕๕)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอบ้านลาด

เนื่องจากสภาพดินในเขตอำเภอบ้านลาดมีความสมบูรณ์ทำให้เกิดการเพาะปลูกพืชชนิดต่างๆ เช่นมะนาวซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวบ้านลาด รสชาติของมะนาวมีความเปรี้ยว คนไทยมักจะนำน้ำมะนาวมาแปรรูปเป็นเครื่องดื่ม การทำนาข้าวเป็นอาชีพทั่วไปของคนท้องถิ่น บ้านลาดและถือเป็นอาชีพหลักของคนไทย แต่ความพิเศษของที่นี่คือชาวบ้านลาดสามารถ ปลูกข้าวได้ตลอดทั้งปี และที่สำคัญมีต้นตาลอยู่ทุกแห่งในเขตอำเภอบ้านลาด ต้นตาลเป็นต้นไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจของคนท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่มาของน้ำตาลรสเลิศ สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการทำขนมหวาน นานาชนิด นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักเมืองเพชรบุรีว่าเป็นเมืองแห่งขนมหวานก็เพราะตาลโตนด ผลิตผลจากตาลโตนดมีหลายอย่าง แต่ที่ทำรายได้ให้ชาวบ้านจากนักท่องเที่ยวคือลูกตาลอ่อน ในสมัยก่อนน้ำตาลจากตาลโตนดเป็นสินค้า ส่งออกจากเพชรบุรีไปทั่วประเทศหรือแม้ส่งออกต่างประเทศ โดยมีหลักฐานเป็นหม้อตาลโบราณมากมายหลงเหลือให้ศึกษาโดยดูได้ที่สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ตาลโตนดให้ประโยชน์หลายประการเช่นการทำน้ำตาล ขนมตาล ไม้ตาลของที่ระลึก ตาลเชื่อม เป็นต้น สามารถชมการทำน้ำตาลได้ในบางหมู่บ้านแต่ต้องติดต่อล่วงหน้าหรือเยี่ยมชมเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ โดยเฉพาะที่หมู่บ้าน ถ้ำรงค์ หรือที่หมู่บ้านนอกกะปุก อำเภอบ้านลาด สำหรับของฝากจากผลิตภัณฑ์ตาลสามารถซื้อได้ตามร้านค้าขนมริมทางเพชรเกษมขาเข้ากรุงเทพฯ

ประเพณีการเล่นของอำเภอบ้านลาด

อำเภอบ้านลาดมีขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านตามเทศกาลต่าง ๆ อยู่หลายอย่าง เช่น การแข่งเรือยาว เรือบก การเล่นเข้าผี เข้าทรง กีฬาวัวลาน งานทำบุญถวายฉลากหาบ และบ้านลาดยังเป็นแหล่งกำเนิดหนังตะลุงที่ยิ่งใหญ่ที่ต่างไปจากหนังตะลุงทั่วไป พร้อมวัฒนธรรมในการเล่นการแสดง เช่น ละคร หุ่นกระบอก ที่หมู่บ้านหาดทราย ศาลาหมูสี และในลุ่ม เป็นต้น

การแข่งขันวัวลาน

การแข่งขันวัวลานเป็นการเล่นเพื่อความบันเทิงของชาวบ้านบ้านลาด เชื่อว่าวัวลานเกิดขึ้นที่พื้นที่นี้ เนื่องจากการใช้วัวเพื่อการทำนาและขนข้าวขนของ ด้วยเกวียนและการนวดข้าวที่มีการใช้วัวผูกเรียงต่อกันด้านข้างประมาณ ๔-๕ ตัวและ เดินนวดข้าวเป็นวงกลม จนเกิดความคิดใน

การแข่งขันกันขึ้นเพื่อเป็นการประลองความ แข็งแกร่งของวัวจากบ้านต่างๆ หลังจากการเสร็จฤดูทำนา ทำจนเป็นประเพณีเรื่อยมา จนถึงปัจจุบันมีการใช้วัวแข่งขันรอบละประมาณ ๒๐ ตัว โดยมีวัวเพียง ๒ ตัวทำย นอกสุดของวงแถว เรียกว่า "วัวใน" และ "วัวนอก" ที่วิ่งแข่งขันประลองกัน เนื่องจาก สภาพอากาศร้อนและการทำมาหากินในตอนกลางวัน การแข่งขันวัวลานจึงทำกันใน ตอนกลางคืนมักเริ่ม ประมาณ ๔ ทุ่ม แข่งกันไปจนฟ้าสว่าง และมีเกือบทุกวันในหน้าร้อน ทำให้อำเภอบ้านลาดเป็นอำเภอที่ น่าสนใจเหมาะสมที่เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอบ้านลาดอยู่ติดอำเภอเมืองเพชรบุรีไป ทางทิศใต้ ระยะทางระหว่างตัวอำเภอห่างกันเพียง ๕ กิโลเมตร

ภูมิปัญญาชุมชน “ตาลโตนด” ชุมชนบ้านถ้ำรงค์

ภูมิประเทศของจังหวัดเพชรบุรีส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเกษตรกรรม ซึ่ง ในอดีตจังหวัดเพชรบุรีได้ชื่อว่าอุดมสมบูรณ์ด้วยต้นตาลและนาข้าว โดยเฉพาะการผลิตน้ำตาลโตนดส่ง เป็นสินค้าออกทำรายได้เป็นอันดับ ๑ ของจังหวัด และต่อมายังสามารถทำหม้อตาลสำหรับใส่น้ำตาล เป็นสินค้าออกควบคู่ไปอีกด้วย เป็นที่โจษจันกันมานานแล้วว่า ตาล(โตนด) เมืองเพชรนั้นให้รสหวานนัก อีกทั้งความอร่อยก็ไม่เป็นสองรองใคร แต่น่าเสียดายที่วันนี้"ต้นตาล"ไม้คู่บ้านคู่เมืองเพชรบุรีกลับมี จำนวนลดน้อยถอยลงไปมาก เช่นเดียวกับวิธีการทำตาลของชาวเมืองเพชรที่นับวันยิ่งลดน้อยลงทุกที อย่างไรก็ตามเพชรบุรีวันนี้ยังคงไม่สิ้นไร้ซึ่งวิถีแห่งตาล เพราะที่ "ชุมชนถ้ำรงค์" (ตำบลถ้ำรงค์) อำเภอบ้านลาด ยังคงมีการอนุรักษ์สวนตาลโตนดและภูมิปัญญาการทำตาลไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้กัน รวมถึงยังเป็น ชุมชนที่โดดเด่นไปด้วยภูมิปัญญาและวิถีชนบทแบบคนเพชร จนถูกยกให้เป็นหนึ่งในชุมชนท่องเที่ยวที่ น่าสนใจมากแห่งหนึ่งของภาคกลาง

ภูมิปัญญาชุมชน “ตาลโตนด” ชุมชนบ้านถ้ำรงค์ เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับตาลโตนด ซึ่งนับวันภูมิปัญญานี้จะหายจากชุมชน เนื่องจากขาดการ สืบสานจากคนรุ่นใหม่ จากการสำรวจคนที่ทำอาชีพเกี่ยวกับการทำตาลจะเป็นคนที่มีอายุมากและไม่ นิยมให้ลูกหลานสืบสานงานต่อเนื่องจากเป็นงานที่ต้องมีความเสี่ยงได้ผลตอบแทนที่ไม่มากซึ่งแตกต่าง จากอดีตที่เด็กผู้ชายจะต้องช่วยพ่อการทำงาน ทำตาล ส่วนเด็กผู้หญิงก็ช่วยแม่เคี้ยวน้ำตาล เป็นการสืบ สานภูมิปัญญาต่อเนื่อง แต่ปัจจุบัน ด้วยสภาวะสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน เด็กต้อง เข้าเรียนตามระบบการศึกษาไม่ได้ช่วยพ่อแม่ทำงานเหมือนเดิม และนอกจากนั้นพ่อแม่ยังเห็นว่าการทำงาน ทำตาลเป็นงานที่ยากต้องอดทนและอันตราย คนทำตาลในแต่ละปีพบว่ามีการตกต้นตาลตกลงมาเสียชีวิต หรือเป็นไม่รับบาดเจ็บอยู่เป็นประจำ ยังโชคดี ที่ชุมชน ถ้ำรงค์ยังมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้าน “ตาลโตนด” โดยเฉพาะนายถนอม ภูเงิน ปราชญ์ท้องถิ่นที่เล็งเห็นความสำคัญของต้นตาลโตนด มีการ อนุรักษ์ต้นตาล พัฒนาการปลูกตาลโตนด โดยทำเป็นสวนตาล โดยมีทฤษฎีการเพาะต้นตาล การทำ แปลงปลูกต้นตาล ทำให้การป็นต้นตาลง่ายโดยทำนั้งร้านเชื่อมต้นตาลแต่ละคน รวมทั้งคนในชุมชนต้อง

พร้อมใจกันอนุรักษ์ภูมิปัญญานี้ โดยผู้วิจัยได้สำรวจลงพื้นที่พบว่า ชุมชน ถ้ำรงค์ มีการใช้ประโยชน์จากต้น โตนด ดังนี้

๑. น้ำตาลโตนด นายถนอม ภูเงิน เกษตรกรผู้ทำสวนตาลทำน้ำตาลและน้ำตาลปึก ขาย ช่วงในการทำน้ำตาลอยู่ระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคม หรือประมาณ ๕ เดือน ทำได้ทั้งต้นตัว ผู้และต้นตัวเมีย ปกติต้นตาลจะสามารถทำน้ำตาลได้ต้องอยู่ในวัยเจริญพันธุ์อายุตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป อยู่ในระยะแทงช่อดอกใหม่ ๆ ซึ่งมีวิธีทำคล้ายๆ กันทั้งต้นตัวผู้ และต้นตัวเมีย แต่แตกต่างกันเฉพาะไม้ที่ใช้ นวดจั่น ที่เรียกว่า "ไม้คาบ" คือไม้คาบที่ใช้ขนาดช่อดอกตัวผู้ (จั่น) จะมีลักษณะแบน ส่วนไม้คาบที่ใช้ขนาด ช่อดอกตัวเมีย จะมีลักษณะกลมและยาวกว่าไม้คาบที่ใช้กับต้นตัวผู้ การทำน้ำตาลจะต้องขึ้นต้นตาลไป ปาดดอกตาลที่ปลายรวงน้ำตาลด้วยกระบอกลไม้ไผ่ ซึ่งปัจจุบันมีการใช้ท่อพีวีซีแทนไม้ไผ่พะยอมเพื่อ ป้องกันน้ำตาลเน่าเสีย จำนวนขึ้นอยู่กับขนาด อายุและความสมบูรณ์ของต้นตาล การปาดตาลนั้นต้อง ใช้ความอดทนและความขยันเป็นพิเศษเพราะจะต้องเริ่มตั้งแต่ดวงอาทิตย์ไม่โผล่ จะขึ้นต้นตาลนำ กระบอกลไม้ไผ่ที่มีน้ำตาลสดออกและปาดตาลเหนือผลแก่เล็กน้อยใช้กระบอกลไม้ไผ่อันใหม่รองอีก ปัญหาของการขึ้นปาดตาลที่สำคัญคือลมแรงเพราะอาจทำให้ผลัดตกลงมาเสียชีวิตหรือพิการ ได้ หลังจากที่ได้น้ำตาลสดมาแล้วนำกลับมาที่เตาเคี้ยวน้ำตาล เพื่อทำน้ำตาลบึกและน้ำตาลปึก ใน กระบวนการเคี้ยวน้ำตาล ก็จะมีตังเม ที่เป็นขนมหวานสำหรับเด็ก

๒. น้ำตาลสดหรือน้ำตาลอ่อน เดิมอดีตใช้บริโภคกันเองแต่ปัจจุบันมีการต้มน้ำตาลสด บรรจุขวดแก้วขาย ซึ่งจะพบเห็นตามริมถนนเพชรเกษม กรรมวิธีการผลิตคือนำน้ำตาลสดที่เก็บได้มา กรองแยกเอาไม้พะยอมและกิ่งสกปรกออก นำมาต้มในเตาเคี้ยวตาลให้เดือด ใส่น้ำปูนใสเพื่อทำงาน น้ำตาลสดใส บรรจุขวด จำหน่าย ซึ่งจะมีอายุการเก็บไม่นาน

๓. การฉะลูกตาลสด ซึ่งปัจจุบันมีการทำมากขึ้นเนื่องจาก คนขึ้นตาลชอบมากกว่า เพราะง่ายกว่าการทำน้ำตาล คนขึ้นต้นตาลจะค่าขึ้นต้นละ ๔๐ บาท

๔. เนื้อตาลสุกสำเร็จ ทำโดยการทำลูกตาลที่สุกหอมมาปอกเปลือกสีดาออกแล้วยีเอา เฉพาะเนื้อสีเหลือง กรองหยาบ เอาเศษกากเนื้อตาลออก จากนั้น นำมาใส่ผ้าขาวบาง ทับน้ำให้แห้ง ด้วยของหนัก ใสเกลือบรรจุลงซองขาย

๕. ขนมตาล ขนมตาลเป็นขนมไทยดั้งเดิม เนื้อขนมมีลักษณะเป็นแป้งสีเหลืองเข้ม นุ่ม พู มีกลิ่นตาลหอมหวานขนมตาล ทำจากเนื้อตาลจากผลตาลที่สุกหอมมาหมักทิ้งไว้ ๑ คืน แป้งข้าวเจ้า กะทิ และน้ำตาล ผสมกัน ตามกรรมวิธี ใส่กระทงใบตอง โรยมะพร้าวขูด และนำไปนึ่งจนสุก

๖. แกงหัวตาล เป็นอาหารคูปบ้านคูเมืองของจังหวัดเพชรบุรีมาแต่โบราณกาล แกงหัว ตาลได้มาจากลูกตาลอ่อนหรือลอนตาลที่ยังอ่อนอยู่ โดยปอกเปลือกและฝานเป็นชิ้นบางๆ ต้มกับ น้ำเกลือหรือแช่น้ำมะขามเปียก เสร็จแล้วล้างน้ำให้สะอาด นำไปแกงกับกะทิแบบแกงเผ็ดใส่กระชายให้

มากน้อย ใส่พริกแกงที่ผสมเนื้อปลาอย่างลงไป ปูรสด้วยน้ำตาลเมืองเพชรพร้อมกับใส่เนื้อปลาหุย่าง / เนื้อย่าง/หมูย่าง โรยหน้าด้วยใบมะกรูด

๗. การเพาะจาวตาล เกิดจากผลแก่จัดของต้นตาลตัวเมีย เมื่อผลหล่นลงมาชาวบ้าน จะเก็บรวบรวมกองไว้ ต่อมาเมล็ดตาล(จากผลตาล)จะแทงส่วนที่คล้ายรากงอกออกมาลงสู่พื้นดิน เรียกว่า “งอกตาล” ส่วนปลายของงอกตาลมีคัพภะที่จะกลายเป็นต้นอ่อนของต้นตาลซึ่งจะเจริญเติบโต ขึ้นและค่อยๆแทงยอดขึ้นมาตาม"งอกตาล"จนโผล่พื้นดินขึ้นมาและเจริญเติบโตเป็นต้นตาลต่อไป อนึ่ง "งอกตาล" นั้นไม่ใช่ราก มันทำหน้าที่ส่งคัพภะลงไปดินและต่อมาทำหน้าที่เป็นปลอกหุ้มยอดอ่อน แล้วก็เปื่อยสลายไปภายในเวลาไม่นานนัก ส่วนรากที่แท้จริงจะออกจากฐานต้นอ่อนที่เจริญมาจากส่วน ปลายของ"งอกตาล"อีกต่อหนึ่ง ต้นอ่อนของตาลมีลักษณะและขนาดพอๆ กับ หอมแดงขนาดเพียง ราก ก็ออกมาแบบเดียวกับรากหัวหอม ต้นอ่อนของตาลเกิดอยู่ลึกลงไปดินหลายสิบเซนติเมตร จึงมักไม่มีใครเห็น การเพาะจะนำลูกตาลสุกแช่น้ำหมักทิ้งไว้ประมาณ ๒๐ วัน เพื่อให้เนื้อตาลสุกหลุดจากเมล็ด ตาล เหลือแต่เส้นใย เตรียมพื้นที่กำจัดปลวก นำตาลที่หมักแล้วขึ้นมาผึ่งไว้กลางแจ้ง ประมาณ ๒๐ วัน เลือกผลที่งอกรากแล้วออกมา คัดเลือกขนาดรากที่เท่ากัน ทิ้งไว้ให้รากงอกออกมาพัฒนาเนื้อจาวตาล ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น จากนั้นจึงตัดราก เรียกว่าการตอนทิ้งไว้อีก ๓๐ วันจาวจะเต็มกะลา นำมาฉาบเปิด กะลาจะได้จาวตาลสีขาว นำมารับประทานได้เลย หรือแปรรูปได้หลายชนิด จาวตาลนิยมนำไปเชื่อม รับประทานเป็นของหวาน ในการนี้ จะต้องใช้ความชำนาญผ่าเอาเปลือกแข็งชั้นนอก ซึ่งเปรียบเสมือน กะลามะพร้าวออกก่อน จากนั้นจะต้องผ่าเอาเปลือกชั้นรอง คือส่วนที่เป็นน้ำเพื่อขัดผิวนอกด้วยใบไม้ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ใบซอ เพื่อให้เมือกหรือโคลหมดไปจนขาวสะอาด เมื่อสะเด็ดน้ำแล้ว นำลง กระทะทองเหลืองเชื่อมกับน้ำตาลทราย ต่อไปก็จะได้ “จาวตาลเชื่อม” หรือนิยมเรียกกันว่า “ลูกตาล เชื่อม” การเชื่อมจาวตาลนิยมทำเป็น ๒ แบบคือ เชื่อมเปียก จาวตาลจะฉ่ำน้ำตาล หรือเชื่อมแห้ง จาว ตาลจะมีเกร็ดน้ำตาลจับแข็ง ซึ่งสะดวกต่อการบรรจุในภาชนะและเก็บได้นาน ถ้านำจาวตาลเชื่อมไป รับประทานพร้อมกับข้าวเหนียวมูนน้ำกะทิ เดิมงาคั่วผสมน้ำตาลทราย เกลือป่น และมะพร้าวโย จะได้ ขนมอร่อยอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่า ข้าวเหนียวโตนด หรือข้าวเหนียวหน้าโตนด หรือข้าวเหนียวลูกตาล

๘. ขนมโตนดทอด เป็นของหวานที่ทำจากจาวตาลผานเป็นชิ้นเล็กไม่บางมาก นำไป แช่ไว้ในน้ำตาลโตนดเคี้ยวให้หอม สักพักพอให้น้ำตาลซึมเข้าไปในเนื้อจาวตาลจนชุ่มและอมความหอม หวานของน้ำตาลโตนดไว้แล้วนำไปชุบแป้งผสมหัวกะทิ จากนั้นนำไปทอดแบบกล้วยทอดในน้ำมัน เตือดๆ ขนมโตนดทอดนี้เป็นขนมที่คนเพชรบุรีนิยมรับประทาน

๙. ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากตาล โดย ลุงมุด นามมัน ได้นำวัสดุจากส่วนประกอบ ของตาล เช่น ใบตาล ลูกตาลที่ไม่ใช้แล้ว นำมาประดิษฐ์เป็นของเล่นหรือเป็นของที่ระลึก โดยนำใบตาล มาสานทำ โมบายปลาตะเพียน โมบายทุเรียน สัตว์ต่าง เช่นปู นก กุ้ง ตะกร้อและโคมไฟ ส่วนลูกตาล

นำมาประดิษฐ์เป็นที่เสียบปากกา เต่า ลิง ฯลฯ จำหน่ายเป็นของที่ระลึกเมื่อมีคนมาดูงานและตามงานสินค้า OTOP

๑๐. ทางตาล กะลาตาลใช้ทำเชื้อเพลิงในการเคี่ยวน้ำตาลโตนดหรือทางตาลใช้ทำรั้ว

๑๑. ไม้ตาล ต้นตาล ที่อายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป จัดว่าลำต้นแก่พอสมควร สามารถนำเปลือกนอก ซึ่งมีความแข็งและมีเสี้ยนตาล เป็นเส้นสีดำแทรกอยู่ในเนื้อไม้ ทำให้เกิดลายไม้ที่สวยงาม ชาวบ้านนำมาแปรรูปเป็นไม้กระดาน ขนาด ๔-๖ นิ้ว หรือนำมาประดิษฐ์เป็นเฟอร์นิเจอร์ได้หลายรูปแบบ

๑๒. ใบตาล หากตัดใบตาลเป็นท่อนสั้น ๆ สามารถใช้แทนช้อนชั้วคราว เพื่อตักขนมและอาหาร โดยเฉพาะข้าวกระหนกที่เคยขายดีจนรลไป นิยมใช้ช้อนใบตาลก่อนที่จะมาใช้ช้อนพลาสติก ดังเช่นปัจจุบัน ส่วนใบตาลขนาดใหญ่ นิยมนำมาผ่าซีกแล้วหักงอผูกกับส่วนที่เป็นก้าน เรียกว่า “หักค่อม้า” นำไปมุงหลังคา โรงเคี่ยวน้ำตาล ทำปะรำ มุงกระท่อม หรือโรงนา มีอายุใช้งานประมาณ ๒-๓ ปี ใบตาลอ่อนยังสามารถนำมาจักสานทำเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ สำหรับแขวนให้เด็กดูเล่นได้อีกหลายชนิด เช่น ปลาตะเพียน กุ้ง ตั๊กแตน ชฎา หรือทำเป็นรูปสัตว์ ใส่ขาล้อแบบล้อเกวียนให้เด็ก ๆ ลากเล่น หรือนำมาจักเป็นเส้นตอก ถ้าใช้เส้นใหญ่มักสานขึ้นเป็นรูปกระเช้า ถ้าใช้ตอกเส้นเล็กนิยมสานเป็นกระเป๋าสตางค์

๑๓. เต้าตาลที่เฉาะเอาลูกตาลออกแล้วใช้เป็นอาหารวัว

๑๔. ลูกตาลลอยแก้ว ลูกตาลออกมาปลอกเปลือก ต้มใส่น้ำตาลทรายใบเตย บรรจุแก้วแช่เย็น

๑๕. ของเล่นจากใบตาล ใช้สานเป็นรูปสัตว์หรืออื่น ๆ เช่น ตะกร้อ ให้เด็กเล่น หรือประดิษฐ์เป็น ดอกไม้ ตะกร้าใส่ของ ของ นางศจี แสงทอง

๑๖. ทางตาล เป็นส่วนของก้านของใบตาล สามารถลอกผิวนอกส่วนที่อยู่ด้านบน เรียกว่า “หน้าตาล” มาฟั่นเป็นเชือกสำหรับผูกวัว ล่ามวัว แม้จะใช้ได้ไม่ทนทานเท่าเชือกที่ทำจากต้นปอหรือต้นเส้ง แต่เหมาะกับการใช้งานที่ต้องตากแดดตากฝน เพราะมีความชุ่มน้ำ ซึ่งหากใช้เชือกที่ทำจากวัสดุอื่นก็จะเปื่อยผุพังเร็ว

ส่วนทางตาลตอนโคน ซึ่งอยู่ติดกับต้นตาลนั้น มีจำนวน ๒ แฉก เมื่อทางตาลแก่จัดจนใบแห้งจะร่วงหล่นลงมาเอง ชาวบ้านเรียกส่วนโคนนี้ว่า “ขาตาล” มีลักษณะบางและแบน จึงเหมาะกับการนำมาตัดใช้เป็นคราด หากต่อด้ามหรือทำเป็นกาก็จะเรียกว่า “กาบตาล” สำหรับกอบสิ่งของที่เป็นกอง เช่น ใช้กอบมูลวัว กอบขี้เถ้า กอบเมล็ดข้าว เป็นต้น

ส่วน ขาตาลขณะที่แก่จัดแต่ยังไม่ถึงกับแห้งกรอบ ให้ตัดเฉพาะส่วนที่เป็นขาตาลนำมาทุบด้วยของแข็งหรือสับขวาน จนเส้นใยฟุ้งกระจายดีแล้ว จึงนำแปร่งที่ทำจากตะปูแปร่งส่วนที่ไม่ต้องการออก จนเหลือแต่เส้นใยเป็นเส้นฝอยเรียบบางเรียงเส้นขนานกัน จากนั้นนำไปมัดรวมกันคล้าย

มัดวันเส้น หรือเส้นหมี่ แล้วนำไปตากแดดให้แห้งสนิท แล้วมัดรวมเป็นมัดใหญ่เพื่อส่งจำหน่ายร้านรับซื้อ สำหรับเป็นแปรงหยากไย่ หรือทำไม้กวาด สานหมวก เป็นต้น

๑๗. การทำกะแช่หรือน้ำตาลเมา โดย ลุงสมพงษ์ กลิ่นสน วิธีการทำกะแช่ต้องใช้ รากไม้ หรือกิ่งไม้จำพวกไม้มะเกลือ นำมาฝานเป็นชิ้น ๆ แล้วย่างไฟจนหอม เรียกว่า "เชื้อ" เรียง เชื้อลงในภาชนะที่เตรียมไว้แล้วจึงเติมน้ำตาลใส่ให้ท่วมเชื้อ ทิ้งไว้ประมาณ ๑๒ ชั่วโมงจึงต้มได้ เมื่อ ต้มน้ำตาลเมาหมดแล้ว ต้องเติมน้ำตาลใส่ลงไปแทนที่เดิมอีก ดังนั้นการต้มกะแช่จึงอยู่ในช่วงเวลา ระหว่างตอนเช้ากับตอนเย็น กรณีต้มกะแช่ไม่หมดที่และปล่อยทิ้งไว้เกิน ๑๒ ชั่วโมง จะทำให้กะแช่ เปลี่ยนรส กลายเป็นน้ำส้มสายชู ด้วยเหตุนี้ผู้นิยมต้มน้ำตาลเมาจะต้องคอยเปลี่ยนที่หรือเชื้อในเวลา อันควร โดยนำเอาเปลือกหรือรากมะเกลือของเก่าออกประมาณครึ่งหนึ่ง แล้วนำของส่วนใหม่เติมลงไปเท่าเดิม กรณีจะเปลี่ยนที่ใหม่อาจต้องใช้เวลานานกว่าเดิมขึ้นไปอีกหลายวัน ทั้งนี้ เพราะการทำปฏิกิริยาของน้ำตาลเมาจะยังไม่สมบูรณ์พอ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุวิมล อังควานิช และนภสมน นิจรัตน์ (๒๕๕๕ : ๑๐๒-๑๐๕) ได้วิจัยเรื่อง การทำน้ำตาล โตนดในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี : การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การปรับตัวสู่แนวโน้ม การประกอบอาชีพ พบว่า ๑) สภาพการประกอบอาชีพการทำน้ำตาลโตนดในอำเภอบ้านลาด จังหวัด เพชรบุรี มีผู้ที่ประกอบอาชีพกับต้นตาลที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๙ ผู้ที่ประกอบ อาชีพกับต้นตาลที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองและผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓ และมีผู้ประกอบอาชีพกับ ต้นตาลที่เป็นกรรมสิทธิ์ของอื่น คิดเป็นร้อยละ ๕.๘ โดยสืบทอดอาชีพจากบรรพบุรุษ ๒) การ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพการทำน้ำตาลโตนดแบบดั้งเดิมใน อำเภอบ้านลาด มี ๔ มิติ ได้แก่ มิติแรก คือ การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพนิเวศ จากการทำนาที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อการลดลงของผู้ประกอบอาชีพการทำน้ำตาลโตนด มิติที่สอง เป็นมิติด้านสังคมและ วัฒนธรรมที่เกิดจากการที่ครอบครัวไม่ได้ยึดเกาะทางสังคมให้เยาวชนรุ่นใหม่เกิดความภาคภูมิใจในวิถี ชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มิติที่สาม การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ จากลักษณะอาชีพที่ หลากหลายมากขึ้น รายได้เป็นตัวเงินที่ได้จากการทำงานในระบบ รวมทั้งค่าครองชีพที่สูงขึ้นล้วนส่งผล กระทบให้ความนิยมในการประกอบอาชีพการทำน้ำตาลโตนดลดลง และมิติที่สี่ การเปลี่ยนแปลง ทางด้านการศึกษา จากการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้น ผู้ปกครองนิยมส่งลูกหลานให้เรียน หนังสือสูงขึ้นเพื่อจะได้เป็นเจ้าของคน รวมทั้งเป็นการเพิ่มโอกาสในการทำงานและทางเลือกในการ อาชีพที่หลากหลายซึ่งเกิดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ๓) การปรับตัว ความต้องการด้าน เทคโนโลยี เศรษฐกิจ รวมทั้งการสนับสนุนทางสังคมของผู้ประกอบอาชีพการทำน้ำตาลโตนด พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวต่ออาชีพและมีความต้องการการสนับสนุน ๖ ประการ คือ (๑) การลดการทำ

น้ำตาลแต่เพิ่มการทำนา (๒) ความพยายามใช้เทคโนโลยีในการประกอบอาชีพซึ่งยังอยู่ในขั้นตอนของแนวคิดเพราะการลงทุนสูง (๓) การปรับวิถีการผลิตโดยแยกออกเป็นการผลิตน้ำตาลโตนดแท้ที่ราคาสูงกับน้ำตาลหลอมที่ราคาถูกโดยเป็นไปตามความต้องการของตลาด (๔) การปรับรูปแบบการจัดจำหน่ายจากการผลิตเพื่อบริโภคที่ต่างคนต่างขายเป็นการผลิตเพื่อธุรกิจโดยเน้นการรวมกลุ่ม (๕) การสนับสนุนจากภาครัฐ แม้จะมีการดำเนินการแต่ก็ยังขาดการหาความจำเป็นจึงมักไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และ (๖) การก้าวสู่ธุรกิจการเกษตร ซึ่งอาชีพการทำน้ำตาลโตนดมีพัฒนาการอยู่ในขั้นของความพยายามใช้การเกษตรแผนใหม่โดยเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตต่าง ๆ และ ๔) แนวโน้มการคงอยู่ของอาชีพการทำน้ำตาลโตนด พบว่า ปรากฏใน ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ ๑ การทำน้ำตาลโตนดแบบดั้งเดิมโดยใช้ผลผลิตน้ำตาลที่ได้จากต้นตาลที่ขึ้นตามหัวไร่ปลายนา ยังคงอยู่โดยมีปริมาณลดลงและอาจจะหายไปในเวลาอีกไม่เกิน ๓๐ ปี ขั้นตอนที่ ๒ การทำน้ำตาลโตนดแบบดั้งเดิมมีการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีและภูมิปัญญาบางส่วน และมีการผลิตน้ำตาลหลอมแทนที่มากขึ้น ขั้นตอนที่ ๓ การทำน้ำตาลโตนดจากสวนตาลที่ปลูกตาลเป็นพืชเชิงเดี่ยวและในอนาคตมีแนวโน้มพัฒนาสู่ธุรกิจการเกษตรแบบบรรษัทข้ามชาติ

พิไลพร ธรรมรักษ์ (๒๕๕๔ : ๑๔๔-๑๕๖) ทำการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในการทำตาลโตนด ศึกษากรณีหมู่ ๖ บ้านดงห้วยหลวง ตำบลบ้านทาน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เพื่อศึกษาถึงความทันสมัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการทำตาลโตนด และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการปรับตัวของผู้ประกอบอาชีพทำตาลโตนดที่หมู่ ๖ บ้านดงห้วยหลวง ตำบลบ้านทาน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผลการวิจัยพบว่าความทันสมัย ได้แก่ การคมนาคม การชลประทาน และระบบราชการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการทำตาลโตนด คือ ทำให้มีการประกอบอาชีพทำตาลโตนดลดน้อยลง ในขณะที่มีการประกอบอาชีพทำนามากขึ้น และเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ประกอบอาชีพทำตาลโตนด โดยปัจจัยดังกล่าวได้ทำให้ระบบความสัมพันธ์แบบเจ้าเตาและลูกเตาสู่หายไปจากหมู่บ้าน ทำให้ต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีการช่วยเหลือกันมากนัก ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพทำตาลโตนดลดความสำคัญลงจนใกล้สูญหายไป และจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ทำให้ผู้ประกอบอาชีพทำตาลโตนดมีการปรับตัว คือ มีการสร้างระบบความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้นแทนระบบความสัมพันธ์แบบเจ้าเตาและลูกเตา คือ มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาอาชีพทำตาลโตนด ตลอดจนความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพทำตาลโตนดไว้ให้คงอยู่ต่อไป

พรพิมล สงกระสัน (๒๕๕๒ : ๗๙-๙๘) ศึกษาประสิทธิผลของการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ตาลโตนดของประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี โดยศึกษากระบวนการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารการรับรู้ข่าวสาร การรับรู้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง

รับรู้ข่าวสาร การรับรู้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตาลโตนดของประชาชนในจังหวัด เพชรบุรี โดยแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ศึกษากระบวนการสื่อสารและกลยุทธ์การ สื่อสารในการอนุรักษ์ตาลโตนดในจังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ ๒ ศึกษาการรับรู้ข่าวสาร การรับรู้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตาลโตนดของประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๔๐๐ คน ผลการวิจัยในส่วนของกระบวนการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารในการอนุรักษ์ตาลโตนดในจังหวัด เพชรบุรี พบว่า กระบวนการสื่อสารในการอนุรักษ์ตาลโตนดในจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย (๑) ผู้ส่ง สาร ได้แก่ สมาคมชาวเพชรบุรี ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหาร ส่วนตำบล และหน่วยงานราชการต่างๆ (๒) สาร ได้แก่ เน้นในเรื่องประโยชน์ของตาลโตนดและชี้ให้เห็น ถึงความสำคัญของตาลโตนด เชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตาลโตนด การให้ ความรู้และสร้างความเข้าใจ และสร้างความตระหนักรู้เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเภทอื่นๆ ตามมา (๓) สื่อหรือช่องทางสื่อสาร ได้แก่ สื่อมวลชนในท้องถิ่น สื่อบุคคลในท้องถิ่น สื่อเฉพาะกิจในท้องถิ่น และสื่ออินเทอร์เน็ต (๔) ผู้รับสาร ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี โดยเน้นไป ที่กลุ่มเยาวชน และประชาชนทั่วไป กลยุทธ์การสื่อสารในการอนุรักษ์ตาลโตนดในจังหวัดเพชรบุรี มีดังนี้ (๑) กลยุทธ์ด้านสาร ได้แก่ กลยุทธ์การชี้ให้เห็นประโยชน์ กลยุทธ์ดึงความสนใจและทำให้เกิดความ อยากรู้ และกลยุทธ์การสร้างความน่าเชื่อถือ (๒) กลยุทธ์ด้านสื่อ ได้แก่ กลยุทธ์การใช้สื่อให้เฉพาะ กลุ่มเป้าหมาย กลยุทธ์การใช้บุคคลที่น่าเชื่อถือ กลยุทธ์การใช้บุคคลที่มีชื่อเสียง กลยุทธ์การใช้สื่อ กิจกรรม และกลยุทธ์การใช้เครือข่ายการสื่อสาร (๓) กลยุทธ์ด้านอื่นๆ ได้แก่ กลยุทธ์การสื่อสารด้วย ความจริงใจ และกลยุทธ์การสร้างความรู้สึกรักและหวงแหน ส่วนผลการวิจัยในส่วนของ การรับรู้ ข่าวสาร การรับรู้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตาลโตนดของประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ประชาชนในจังหวัดเพชรบุรีมีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ตาลโตนดอยู่ในระดับต่ำ มีการ รับรู้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ตาลโตนดอยู่ในระดับสูง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตาลโตนดอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ตาลโตนดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ ประโยชน์ในการอนุรักษ์ตาลโตนดในระดับต่ำ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ตาลโตนดมี ความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตาลโตนดในระดับปานกลาง และการรับรู้ ประโยชน์ในการอนุรักษ์ตาลโตนด มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตาลโตนดใน ระดับต่ำ

พรรณนิภา โสทธิพันธุ์ (๒๕๔๗ : ๑๔๖-๑๖๙) ได้วิจัยเรื่อง วัฒนธรรมตาลโตนด : กระบวนการ สร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อค้นหากระบวนการสร้างชุมชน เข้มแข็งด้วยเศรษฐกิจชุมชน บนรากฐานทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ

วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้วัฒนธรรมตาลโตนดในพื้นที่อำเภอสิงหนคร อำเภอกระแสดินธุ์ และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์กลางการศึกษา มีประชากรในพื้นที่เป็นผู้ร่วมปฏิบัติการไม่น้อยกว่า ๒๐๐ คน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มอันพึงได้จากตาลโตนด ซึ่งมีอยู่มากกว่า ๑,๗๐๐,๐๐๐ ต้น ใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์นियมบูรณาการด้วยคติชนวิทยานิยมเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติ เป็นการพิสูจน์ทฤษฎีการสร้างชุมชนเข้มแข็งจากทรัพยากรภายในผสมผสานกับทรัพยากรนำเข้าที่ผ่านกระบวนการกลั่นกรอง ผลการวิจัย พบว่า วัฒนธรรมตาลโตนดที่ทีมวิจัยคัดเลือกมาเป็นปัจจัยป้อนในโครงการวิจัย มี ๓ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับตาลโตนด พบว่าปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มไม่แน่นหนาเกาะกลุ่มกันหลวม ๆ การเรียนรู้ค่อนข้างช้า และมีข้อจำกัดของผลิตภัณฑ์ทำให้ทำตลาดได้ยาก ส่งผลให้กิจกรรมกลุ่มไม่หนาแน่นเท่าที่ควร ทีมวิจัยได้ออกสำรวจวัฒนธรรมการผลิตอื่น ๆ มาเสริมพบว่า มีความเป็นไปได้ที่จะใช้หัตถกรรมใบตาล (สาน) มาเสริมพลังกลุ่ม จึงได้ทดลองเอาใบตาลมาจักสานแล้วนำไปแปรรูป ปรากฏว่าเป็นความต้องการของตลาดมากพอสมควร กิจกรรมมีความหนาแน่นขึ้น มีการแบ่งงานกันทำ การร่วมกันกำหนดหน้าที่ของสมาชิกต่อกลุ่ม และหน้าที่ของกลุ่มต่อสมาชิก การเพิ่มศักยภาพในการผลิตของกลุ่ม และการเพิ่มศักยภาพในด้านการตลาดของกลุ่มได้ ๒) กลุ่มลูกตาล มีการจัดตั้งกลุ่มรับซื้อลูกตาลอ่อนเพื่อตัดพ่อค้าคนกลาง ทำให้สมาชิกกลุ่มที่ขึ้นลูกตาลอ่อนได้ผลตอบแทนที่เป็นธรรม ในช่วงที่ ๓ ของโครงการ (พฤษภาคม-กันยายน ๒๕๔๕) เป็นช่วงที่ลูกตาลวาย (เข้าระยะพักตัวของต้นตาล) ประกอบกับมีปัจจัยแทรกซ้อน ทำให้กลุ่มไม่มีกิจกรรม ซึ่งทำให้ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มขาดหายไปช่วงหนึ่ง แต่กิจกรรมที่กลุ่มตั้งใจจะดำเนินการเป็นกิจกรรมที่มีผลประโยชน์ตอบแทนต่อสมาชิกอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นกลุ่มยังดำเนินกิจกรรมต่อและมีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มที่แข็งแรงได้ในอนาคต และ ๓) กลุ่มน้ำตาล ดารีที่จะเริ่มจัดตั้งกลุ่มน้ำส้มสายชูกลั่นโดยมีสมาชิกเริ่มแรกประมาณ ๕-๖ คน เมื่ออยู่ในช่วงการดำเนินการผลิตเริ่มแรกก็มีคนทำงานเพียง ๒ คน ยังไม่มีกิจกรรมกลุ่ม ต่อเมื่อมีตลาดรับซื้อกิจกรรมกลุ่มก็เริ่มขับเคลื่อน แต่เมื่อตลาดอืดตัว กิจกรรมกลุ่มก็เริ่มลดระดับลง

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมศาลเมืองเพชรที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนการดำเนินการ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านลาด มีวิธีดำเนินการดังนี้

๑.๑ การศึกษาประวัติชุมชนภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน และศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูวัฒนธรรมศาลเมืองเพชร ของชุมชนพร้อมทั้งบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

พื้นที่เป้าหมายในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ตำบลต่าง ๆ ในอำเภอบ้านลาด ที่มีการทำศาลโตนด จำนวน ๑๘ ตำบล ได้แก่ ๑) ตำบลบ้านทาน ๒) ตำบลบ้านลาด ๓) ตำบลท่าเสน ๔) ตำบลตำรุ ๕) ตำบลไร่มะขาม ๖) ตำบลหนองกะปุก ๗) ตำบลท่าช้าง ๘) ตำบลไร่สะท้อน ๙) ตำบลบ้านหาด ๑๐) ตำบลห้วยลึก ๑๑) ตำบลไร่โคก ๑๒) ตำบลสมอพลี ๑๓) ตำบลหนองกระเจ็ด ๑๔) ตำบลโรงเข้ ๑๕) ตำบลถ้ำรงค์ ๑๖) ตำบลลาดโพธิ์ ๑๗) ตำบลห้วยซ้อง และ ๑๘) ตำบลสะพานไกร

ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยเกษตรกรที่มีอาชีพเกี่ยวกับศาลโตนดในอำเภอบ้านลาด จำนวน ๑๘ ตำบล ที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย จำนวน ๓๒ คน ผู้ค้าส่งและค้าปลีกน้ำตาลโตนด จำนวน ๑๐ คน ผู้นำชุมชนจำนวน ๘๐ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๒๒ คน

กำหนดการลงพื้นที่เพื่อศึกษาภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ครั้งที่/ วัน เดือน ปี	พื้นที่เป้าหมาย	วิธีดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
๑ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔	อำเภอบ้านลาด	ประชุมชี้แจงโครงการวิจัยกับผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี นายกองค้การบริหารส่วนตำบล และผู้นำท้องที่และท้องถิ่นใน ๑๘ ตำบลของอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๓๒ คน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยและกำหนดการ	- การสร้างความเข้าใจกับผู้นำชุมชน - กำหนดการลงพื้นที่ภาคสนาม

ครั้งที่/ วัน เดือน ปี	พื้นที่เป้าหมาย	วิธีดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
		ลงศึกษาภาคสนามในตำบลต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำอาชีพตาลโตนดของคน อำเภอบ้านลาด ณ หอประชุมภูมิ แผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	
๒ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๔	ตำบลบ้านลาด ตำบลบ้านหาด ตำบลท่าช้าง	สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ในชุมชน จำนวน ๓๖ คน และสังเกตแบบมี ส่วนร่วมเกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ตาลโตนด ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับ อาชีพทำตาลโตนด	- ข้อมูลจากภูมิ ปัญญาด้าน ตาลโตนด - ตำบลบ้านลาดไม่มี ผู้ทำน้ำตาลโตนด มีแต่ผู้ทำขนม หวานเมืองเพชร และขายลูกตาล อ่อน
๓ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๔	ตำบลสมอพลือ ตำบลท่าเสน ตำบลไร่มะขาม	สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้รู้ในชุมชน เกษตรกรผู้ทำอาชีพตาลโตนด จำนวน ๒๙ คน และสังเกตแบบมี ส่วนร่วมเกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ด้านตาลโตนด ปัญหาอุปสรรค เกี่ยวกับอาชีพทำตาลโตนด	- ข้อมูลการประกอบ อาชีพเกี่ยวกับ ตาลโตนด - ตำบลท่าเสนไม่มี คนทำน้ำตาลโตนด แต่มีการขายลูก ตาลอ่อน และทำ ขนมหวานเมือง เพชร
๔ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๔	ตำบลถ้ำรงค์ ตำบลหนองกระเจ็ด ตำบลตำหรุ	สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เกษตรกรที่มี อาชีพทำตาลโตนด จำนวน ๓๓ คน และสังเกตแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับวิถี ชีวิต ภูมิปัญญาด้านตาลโตนด ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับอาชีพทำตาลโตนด	- ข้อมูลเกี่ยวกับการ ทำน้ำตาลโตนด - วิถีชีวิตและ ภูมิปัญญาดาล เมืองเพชร

ครั้งที่/ วัน เดือน ปี	พื้นที่เป้าหมาย	วิธีดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
๕ ๖ มกราคม ๒๕๕๕	ตำบลไร่สะท้อน ตำบลโรงเข้	สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เกษตรกรที่มีอาชีพทำตาลโตนด จำนวน ๒๕ คน และสังเกตแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาด้านตาลโตนด ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับอาชีพทำตาลโตนด	- ข้อมูลเกี่ยวกับการทำน้ำตาลโตนด - วิถีชีวิตและภูมิปัญญาตาลเมืองเพชร
๖ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๕	ตำบลสะพานไกร ตำบลลาดโพธิ์	สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เกษตรกรที่อาชีพทำตาลโตนด จำนวน ๒๑ คน และสังเกตแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาด้านตาลโตนด ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับอาชีพทำตาลโตนด	- ข้อมูลเกี่ยวกับการทำน้ำตาลโตนด - วิถีชีวิตและภูมิปัญญาตาลเมืองเพชร
๗ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๕	ตำบลห้วยลึก ตำบลห้วยซ้อง ตำบลไร่โคก	สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เกษตรกรที่ทำอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด จำนวน ๒๒ คน และสังเกตแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาด้านตาลโตนด ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับอาชีพทำตาลโตนด	- ข้อมูลเกี่ยวกับการทำน้ำตาลโตนด - วิถีชีวิตและภูมิปัญญาตาลเมืองเพชร
๘ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๕	ตำบลหนองกระปุ ตำบลบ้านทาน	สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เกษตรกรที่ทำอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด จำนวน ๑๘ คน และสังเกตแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาด้านตาลโตนด ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับอาชีพทำตาลโตนด	- ข้อมูลเกี่ยวกับการทำน้ำตาลโตนด - วิถีชีวิตและภูมิปัญญาตาลเมืองเพชร
๒๓ มีนาคม ๒๕๕๕	ตำบลถ้ำรงค์	ศึกษาสวนตาลลุงนอม และผู้นำชุมชนบ้านม่วงงาม	- ภูมิปัญญาด้านตาลโตนด - ผลิตภัณฑ์จากตาล

๑.๒ การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนบ้านลาดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมतालเมืองเพชร โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การประชุมปรึกษาหารือ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสำรวจภาคสนามเกี่ยวกับอาชีพทำतालโตนดในชุมชนตำบลต่าง ๆ ของอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีรายละเอียดดังนี้

การจัดสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มในประเด็นศักยภาพของชุมชนบ้านลาดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมतालเมืองเพชร โดยใช้การวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วม ในวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ห้องประชุมภูมิแผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จำนวน ๑๘ คน เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำतालโตนด จำนวน ๑๘ คน นักพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านลาด จำนวน ๑๘ คน รวม ๕๔ คน แบ่งการสนทนากลุ่มเป็น ๖ กลุ่ม ๆ ละ ๙ คน คือ กลุ่มที่ ๑ และ ๒ ผู้นำชุมชน กลุ่มที่ ๓ และ ๔ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำतालโตนด กลุ่มที่ ๕ และ ๖ นักพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านลาด

ขั้นตอนที่ ๒ การศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร มีวิธีดำเนินการดังนี้

๒.๑ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร ประกอบด้วย ผู้มีอาชีพทำतालโตนด ในชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร ประกอบด้วย ผู้มีอาชีพทำतालโตนดในตำบลบ้านทาน ตำบลหนองกระพุ และตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยได้มีการสอบถามความสมัครใจของผู้นำชุมชน และเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำतालโตนด

๒.๒ การดำเนินการศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร โดยการจัดประชุมกลุ่ม การประชุมปรึกษาหารือ การสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการสร้างเครือข่ายและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรของชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีต่อไป

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร โดยการจัดประชุมกลุ่ม จำนวน ๓ ครั้งในตำบลบ้านทาน ตำบลหนองกระพุ และตำบลถ้ำรงค์ และได้มีการประชุมปรึกษาหารือ การสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ จนถึงวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๕ และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการสร้างเครือข่ายและจัดกิจกรรมอบรมการจักสานตะกร้าจากใบตาล และทำดอกไม้จากใบตาล จำนวน ๒ ครั้งที่ชุมชนบ้านโป่งสลอด ตำบลหนองกระพุ

ขั้นตอนที่ ๓ การจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรของชุมชนบ้านลาด

ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ การดำเนินการคัดเลือกชุมชนเป้าหมายเพื่อสืบสานวัฒนธรรมतालในอำเภอบ้านลาด ๑ ชุมชนในการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร โดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่นด้านतालโตนดของอำเภอบ้านลาด จำนวน ๑๕ คน ซึ่งประกอบด้วย

๑) นายถนอม ภูเงิน	๒) นายสำรอง สุโข
๓) นายผืน พรหมสันต์	๔) นายสว่าง อุ่นจิตร
๔) นางศจี แสงทอง	๕) นายเทียน บัวเนียม
๖) นายสังข์ สุขเอี่ยม	๗) นายสิน พิมจิตร
๘) นายเอื้อน โปรงทอง	๘) นางชิน อ่วมพวง
๑๐) นายสนธิ ศรีแจ้	๑๑) นางทองสุข เหมอัน
๑๒) นางยาใจ อำพันธ์	๑๓) นายบุญรอด กะพุ่มแก้ว
๑๔) นางยอด ป้องกัน	๑๕) นายเชื้อ ม่วงยาว

โดยปราชญ์ดังกล่าวมาจากชุมชนที่มีการผลิตतालโตนดมากที่สุดในอำเภอบ้านลาด คือ ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ ชุมชนตำบลบ้านทาน และชุมชนตำบลไร่โคก ร่วมกับผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจาก ๓ องค์กร คือ อบต.ถ้ำรงค์ อบต.บ้านทาน อบต.ไร่โคก องค์กรละ ๑ คนร่วมเป็นคณะกรรมการในการคัดเลือกชุมชนในการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมของเมืองเพชร รวมมีคณะกรรมการจำนวน ๑๘ คน โดยคณะกรรมการดังกล่าว ได้จัดประชุมเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ณ ห้องภูมิรักษ์ สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพื่อร่วมกันกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชน โดยชุมชนดังกล่าวต้องมีทุนทางสังคมเกี่ยวกับวัฒนธรรมด้านतालโตนดที่ชัดเจน มติของที่ประชุมจึงกำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนเพื่อจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมของเมืองเพชร ดังต่อไปนี้

- ๑) มีความพร้อมทั้งในด้านผู้นำและเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพतालโตนด
- ๒) มีปัจจัยสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล
- ๓) มีปราชญ์ท้องถิ่นที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับतालโตนด
- ๔) มีการคมนาคมที่สะดวก เพื่อรองรับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- ๕) มีวัฒนธรรมतालที่หลากหลาย
- ๖) เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง
- ๗) มีภูมิปัญญาด้านतालโตนดอย่างหลากหลาย

๓.๑.๒ ผลจากการพิจารณาชุมชนโดยใช้เกณฑ์ข้างต้น ได้ชุมชนเป้าหมายในการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร คือ ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

๓.๒ การดำเนินการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรของชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยได้ร่วมกับสมาชิกชุมชนตำบลถ้ำรงค์ และตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ จำนวน ๒๕ คน จัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๕ โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังนี้

๓.๒.๑ สร้างความสัมพันธ์กับผู้เข้าร่วมประชุม โดยใช้เทคนิคกลุ่มสัมพันธ์

๓.๒.๒ ทบทวน กระบวนการในการทำน้ำตาลโตนดของชุมชนตำบลถ้ำรงค์ในเรื่ององค์ความรู้เรื่องตาลโตนด, ปัญหาอุปสรรค, ข้อเสนอแนะ โดยใช้เทคนิค AIC ที่มี ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การสร้างความรู้ (Appreciation : A) ๒) การสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) และ ๓) การสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C)

๓.๒.๓ วาดภาพความฝันของผู้มีอาชีพทำน้ำตาลโตนด และเส้นทางสู่ความฝัน

๓.๒.๔ เปรียบเทียบสิ่งที่มีอยู่แล้ว และยังไม่ได้ดำเนินการ ด้านการทำน้ำตาลโตนด และผลิตภัณฑ์จากตาล

๓.๒.๕ เลือกกิจกรรมที่สามารถทำได้ทันที และกิจกรรมที่ควรทำ เพื่อนำมาจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร

๓.๒.๖ จัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร จำนวน ๑ แผนงาน

๓.๓ ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ได้นำแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่ได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการของชุมชนโดยประสานกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น บรรจุแผนดังกล่าวในแผนขององค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

๓.๔ ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ดำเนินการตามแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลถ้ำรงค์ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพตาลโตนด ประชาชนของชุมชนผู้มีความรู้ในเรื่องตาลโตนด หน่วยราชการต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องได้ปฏิบัติตามแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม - ๓๐ กันยายน ๒๕๕๕

๓.๕ ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ และคณะผู้วิจัยได้ร่วมกันประเมินผลงานตามแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากทุกภาคส่วน ประกอบด้วย

- ๑) รองศาสตราจารย์มยุรี วัตแก้ว ตัวแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ประธาน
- ๒) นายสัมฤทธิ์ อบรัมย์ ตัวแทน อบต. ถ้ำรงค์ รองประธาน
- ๓) นางชิน อ่วมพ่วง ตัวแทนชุมชนถ้ำรงค์ กรรมการ

- ๔) นางสาววาสนา ป้องกัน ตัวแทนชุมชนถ้ำรงค์ กรรมการ
 ๕) นายถนอม ภูเงิน ตัวแทนปราชญ์ชุมชน กรรมการ
 ๖) นางศจี แสงทอง ตัวแทนปราชญ์ชุมชน กรรมการ
 ๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์มนู อุดมเวช นักวิชาการ กรรมการและเลขานุการ

ผลการประเมินจากคณะกรรมการดังกล่าวพบว่า คณะดำเนินงานได้ปฏิบัติงานตามแผนงานสืบสานวัฒนธรรมตาลอย่างครบถ้วน แต่มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- ๑) ควรมีการนำผลิตภัณฑ์การแปรรูปอาหาร (ลูกตาลลอยแก้วน้ำตาลสด)
- ๒) ควรมีการตรวจสอบน้ำตาลปี๊บและน้ำตาลปีบให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าและอาหารเรื่องน้ำตาลโตนดแท้ ซึ่งปราศจากสารปลอดภัยปนและสารฟอกขาว
- ๓) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำดอกไม้จากตาลประเภทขายส่งสำเร็จรูปสำหรับตกแต่งนิทรรศการ ตกแต่งหอของขวัญและอื่น ๆ และ
- ๔) ควรจัดที่จำหน่ายสินค้าจากตาลโตนดของชุมชนถ้ำรงค์ให้เป็นสถานที่รวมสินค้าจากครัวเรือนต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะดังกล่าว ผู้ประเมินได้แจ้งให้ผู้ดำเนินการนำไปปรับปรุงแผนการสืบสานวัฒนธรรมตาลในปีงบประมาณต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมศาลเมืองเพชรที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอแบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ศักยภาพของชุมชนอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เกี่ยวกับวัฒนธรรมศาลเมืองเพชร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ตอนที่ ๒ แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมศาลเมืองเพชรในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ตอนที่ ๓ แผนการสืบสานวัฒนธรรมศาลเมืองเพชรของชุมชนบ้านถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ตอนที่ ๔ ผลการดำเนินงานตามแผนการสืบสานวัฒนธรรมศาลเมืองเพชรโดยการปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ ๕ การปรับปรุงแผนสืบสานวัฒนธรรมศาลเมืองเพชรของชุมชนถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอรายละเอียดแต่ละตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ศักยภาพของชุมชนอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับวัฒนธรรมศาลเมืองเพชรทั้งในอดีตและปัจจุบัน

๑.๑ ศักยภาพของชุมชนอำเภอบ้านลาดเกี่ยวกับวัฒนธรรมศาลเมืองเพชรในอดีต

๑.๑.๑ ประวัติของอำเภอบ้านลาด

ชุมชนบ้านลาดหรืออำเภอบ้านลาดเป็นอำเภอหนึ่งในแปดอำเภอของจังหวัดเพชรบุรี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเพชรบุรีไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ ๘ กิโลเมตร ที่ตั้งของอำเภอจัดได้ว่าอยู่ใกล้กับตัวจังหวัดหรืออำเภอเมืองเพชรบุรีมากที่สุด ตามคำบอกเล่าของ อาจารย์บุญมี พิบูลย์สมบัติ (๒๕๕๕ : สัมภาษณ์) ประชาชนท้องถิ่นเพชรบุรี เล่าว่ามีคำกล่าวเชิงอุปมาว่าอำเภอบ้านลาดเป็น “ไข่แดง” หรือเป็นอำเภอกุ่แฝดกับอำเภอเมืองเพชรบุรี เพราะทั้งสองอำเภอเมื่อดูจากแผนที่พบว่าอยู่ตรงกลางของจังหวัดเพชรบุรีที่ห้อมล้อมไปด้วยอำเภออื่น ๆ โดยรอบ แต่เดิมอำเภอบ้านลาดอยู่ภายใต้การปกครองของอำเภอเมืองเพชรบุรี (อำเภอคลองกระแซง ในสมัยนั้น) แต่เหตุผลที่จำเป็นต้องแยกออกไปเนื่องจากมีจำนวนประชากรจำนวนมาก และชุมชนอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น ดังนั้น จึง

จำเป็นต้องมีหน่วยงาน เช่น สถานีตำรวจ สถานพยาบาล และหน่วยราชการต่าง ๆ ไปตั้งใหม่เพื่อดูแลทุกข์สุขของประชาชนให้ใกล้ชิดและทั่วถึง จึงเป็นที่มาของการก่อตั้งอำเภอขึ้นเป็นครั้งแรก ในประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๙ การดำเนินการจัดตั้งครั้งแรกเป็นที่ทำการชั่วคราวอยู่บริเวณหน้าวัดโพธิ์กรู เรียกว่า “บ้านท่าช้าง” ซึ่งเมื่อก่อนคาดว่าที่แห่งนี้จะมีช้างอยู่มาก ดังนั้น อำเภอที่จัดตั้งใหม่จึงชื่อ “อำเภอท่าช้าง” โดยมีขุนผดุงคดีดีเป็นนายอำเภอคนแรก ที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอนี้ประชาชนเดินทางไปติดต่อราชการไม่สะดวก ต่อมาจึงย้ายที่ว่าการอำเภอมาอยู่ที่ใหม่ที่บ้านขนอน ซึ่งเป็นด่านสำหรับจัดเก็บภาษีเรือที่เข้ามาค้าขายภายในจังหวัดเพชรบุรี สันนิษฐานว่าสถานที่ตั้งของอำเภออยู่บริเวณทางตะวันตกของตลาดนัดขนอน ซึ่งเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีก่อน ขนอนคงมีสภาพเป็นตลาดย่อม ๆ ที่มีร้านชำหรือโชห่วยของคนจีนสัก ๒ เจ้ากับโรงสีไฟ และศาลเจ้าจีนด้วย โดยมีชุมชนไทยเงินมาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยและใช้เป็นร้านค้าขายไปด้วยในตัว นอกจากนั้น ที่นี่ยังเป็นด่านตรวจและเก็บภาษีที่จะต้องนำมาลงเรือที่ท่าหน้า หรือเดินเรือผ่านที่นี้ต่อไป ภายหลังจึงได้มีการเปลี่ยนชื่ออำเภอจากอำเภอท่าช้าง เป็น “อำเภอขนอน” ตามชื่อของสถานที่ตั้งอำเภอ จากนั้นต่อมาอีกราว ๕ ปี ได้มีการย้ายอำเภอมาอยู่หมู่บ้านลาดในในปัจจุบัน

ในช่วงที่ตั้งอำเภออยู่ที่บ้านขนอนนั้น บริเวณใกล้เคียงกับบ้านขนอนทางด้านใต้ของแม่น้ำเพชรบุรี เรียกว่า บ้านวังขนวน เป็นช่วงที่มีความโค้งของแม่น้ำค่อนข้างมาก มีเรือสินค้าใช้เป็นเส้นทางในการติดต่อ การหยุดพักเรือจึงเกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น (เนื่องจากสมัยนั้นไม่มีถนนจึงต้องใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นเส้นทางหลัก) อำเภอบ้านลาดเพิ่งจะมีถนนใช้ในการคมนาคมติดต่อกัน ในราว พ.ศ. ๒๔๘๓ ในสมัยนายบุญมี สายสุทธิ เป็นนายอำเภอ ดังนั้น ถนนจากอำเภอเมืองเพชรบุรีไปสู่อำเภอบ้านลาด จึงมีชื่อถนนว่า “ถนนสายสุทธิ” ตามนามสกุลของนายอำเภอสมัยนั้น

ด้วยสภาพภูมิประเทศของบ้านวังขนวน และบ้านขนอนที่มีสายน้ำโค้งยาวทำให้บรรดามีฉาชีพมักทำการปล้นเรือของชาวบ้าน พ่อค้าแม่ค้า และผู้ที่สัญจรไปมาทำให้ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางราชการจึงเห็นสมควรย้ายที่ว่าการอำเภอและหน่วยงานต่าง ๆ มาตั้งที่บ้านวังขนวน ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๖๘ และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “อำเภอบ้านลาด” ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ คำว่า “บ้านลาด” นั้น สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากสภาพท้องที่โดยทั่วไปของตำบลที่เป็นที่ลุ่มมาก เมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีจะเอ่อท่วมทุกปี

๑.๑.๒ วัฒนธรรมตาลเมืองเพชรในอดีตของอำเภอบ้านลาด

จากการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนบ้านลาดที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรในอดีต พบว่า มีวัฒนธรรมตาล จำแนกเป็น ๔ ประเภท คือ ๑) การทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพ ๒) การนำประโยชน์จากตาลมาใช้ในวิถีชีวิต ๓) กระบวนการทางสังคมเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน และ ๔) การทำเตาตาล ดังนี้

๑) การทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพ

วิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาดผูกพันกับตาลโตนดมานาน เนื่องจากตาลโตนดมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนบ้านลาด ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยความรัก ความศรัทธา และความมุ่งมั่น เพราะต้องเสี่ยงอันตรายปีนพะองขึ้นลงยอดสูงของต้นตาลโตนดต้นแล้วต้นเล่า เพื่อปาดวงตาลด้วยมีดปาดตาลโค้งกลมและคมกริบเพื่อรองน้ำตาลสดจากกระบอกตาลที่นำไปแขวนไว้บนแต่ละต้น ในแต่ละกระบอกจะมีไม้พะยอมสับชิ้นเล็ก ๆ ตกแห้งใส่ไว้ป้องกันน้ำตาลบูด น้ำตาลสดที่ได้จะถูกนำมาเทรวมเคี่ยวจนกว่าจะงวดในกระทะเคี่ยวตาลบนเตาตาลเมื่อครบกระบวนการเคี่ยว จึงใช้เสียมและถ้วยตักน้ำตาลหยอดลงบนแท่น ลักษณะคล้ายเตาขนมครก เรียกว่า หยอดปึก ทั้งไว้สักครู่ ลอกออก นำปึกมาประกบกันแล้วนำมาผึ่งลงบนฟางในเชิงที่เตรียมไว้ เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของน้ำตาลปึกของชุมชนบ้านลาด

ชุมชนบ้านลาดนั้นหลังจากฤดูการทำนา จะมีการทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพเสริม โดยมีลักษณะการดำรงชีวิตแบบครัวขยาย มีการสืบทอดการทำตาลโตนดจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย สู่ลูกหลาน เป็นอาชีพที่ใช้ต้นทุนต่ำ เนื่องจากวัสดุที่นำมาทำตาลโตนดหาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้พะยอม ไม้พะยอม พื้นที่ของชุมชนบ้านลาดในอดีตจะมีต้นตาลโตนดขึ้นตามคันนาทั่วไป เพราะในเวลานั้นชาวนาจะปลูกข้าวควบคู่ไปกับการทำตาล คนทำตาลโตนดในชุมชนบ้านลาดจะทำน้ำตาลโตนดในฤดูแล้ง ประมาณ ๔-๕ เดือน คือ เดือนมกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน และพฤษภาคม และในฤดูฝนจะทำนาข้าวแบบนาปี จึงนิยมเรียกว่ามีอาชีพทำนาขึ้นตาล ครอบครัวยุคนี้เป็นแบบปทุมภูมิ อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ๓ ชั่วโมงขึ้นไป คนหนุ่มสาวทำนา ทำตาลเต็มที คนสูงอายุทำงานบ้าน หุงข้าว ทำกับข้าว สี่ข้าว ซ้อมข้าว เลี้ยงเด็ก จะอยู่อย่างมัธยัสถ์ ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นจริง ๆ นิยมปลูกผักสวนครัวกินกันเอง ถ้าเหลือก็แจกจ่ายให้เพื่อนบ้านไม่นิยมขาย อาชีพขึ้นตาลโตนดนี้จะเป็นอาชีพที่สืบทอดจากรุ่นต่อรุ่น เด็กชายเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ แล้วจะถูกฝึกหัดให้ขึ้นตาลกันทุก ๆ คน แต่ปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่ไม่นิยมทำอาชีพนี้อีกต่อไปแล้ว เนื่องจากค่านิยมของพ่อแม่ที่ไม่อยากให้ลูกทำงานที่เสี่ยง ต้องการให้ลูกเรียนหนังสือเพื่อไปเป็นเจ้าของคน

นอกจากนี้ การขายน้ำตาลโตนด นิยมทำเพื่อขายแล้วรวบรวมเงินไว้เป็นทุนในการใช้จ่ายของครอบครัวและเป็นทุนในการทำนาในฤดูฝน น้ำตาลโตนดส่วนหนึ่งจะใส่โอ่งมังกรหรือปี๊บไว้เพื่อกินและทยอยขายตลอดปีจนกว่าจะถึงฤดูการทำตาลในปีต่อไป การขายน้ำตาลโตนด เมื่อได้น้ำตาลโตนดพอสมควรหรือเรียกว่าพอหาบแล้ว ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะเป็นคนหาไปขายยังตลาดวัดมหาธาตุวรวิหาร ผู้หญิงจะหบน้ำตาลโตนดเข้าเมืองทางเข้านไฉฉิว ส่วนคนทำน้ำตาลโตนดจากตำบลบ้านทาน ตำบลไร่โคก จะหาบมาขายที่ตลาดหัวสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี การขายน้ำตาลโตนดสมัยก่อน เจ้าของต้องหาไปขายเอง แม้อำเภอกลางที่ไปซื้อจากเตามีน้อย เพราะไม่มีรถไปขนต้องจ้างคนหาบ แต่ปัจจุบันสภาพดังกล่าวมาทั้งหมดนี้หายไปแล้ว คือมีแม่ค้าพ่อค้าคนกลางไปรับซื้อถึงเตา

เลยทีเดียว น้ำตาลจะมีราคาแพงขึ้นและหายากขึ้นทุกที คนขึ้นตาลมีน้อยลง คนอายุต่ำกว่า ๕๐ ปี ไม่มีใครขึ้นตาลแล้ว เพราะเป็นอาชีพที่เสี่ยงมาก ทำยากและไม่คุ้มรายได้ไม่แน่นอน ไม่มีรายได้ประจำ จึงนิยมไปทำงานก่อสร้างและงานโรงงานมากกว่าการขึ้นตาล

อาชีพใหม่ของคนรุ่นใหม่เกี่ยวกับต้นตาลโตนตในชุมชนบ้านลาด ปัจจุบันเมื่อตาลตัวเมียออกลูก เจ้าของจะปล่อยให้ลูกเติบโตพอจึงจ้างผู้ชำนาญไปโอบขึ้นไป (ไม่ใช่พะอง) เพื่อตัดทะลายตาลลงมาแกะลูกตาลสด (คนบ้านลาดเรียกโตนตเต้า) ซึ่งก็ไหลขายตามริมทางหลวง มีมากตั้งแต่หน้าเขาวังไปจนถึงบางเค็ม ส่วนเนื้อหัวลูกตาลอ่อน ๆ จะซอยเป็นชิ้นบาง ๆ ต้มให้สุกขายเพื่อนำไปแกงกับเนื้อย่างหรือกุ้งสด เรียกว่า แกงหัวตาลหรือแกงหัวโตนต จะทำอย่างนี้ก็ต่อเมื่อต้นตาลนั้นยังไม่สูงเกินไป ส่วนตาลที่สูงเกินไปจะปล่อยให้ลูกตาลสุกหล่นลงมาเอง แล้วเก็บลูกตาลเอาเนื้อมาทำขนมตาลหรือเลี้ยงวัว เมล็ดเอาไปเพาะให้งอกแกะเอาเนื้อในออกมาเชื่อมขายเรียกว่า โตนตเชื่อม หรือเชื่อมด้วยน้ำตาลโตนต แล้วนำไปชุบแป้งทอด เรียกว่า โตนตทอด ปัจจุบันทั้งโตนตเชื่อมและโตนตทอดจะพบเห็นได้ทั้งในร้านขนมหวานและตามตลาดนัดทั่ว ๆ ไป

ชุมชนบ้านลาดจะเกี่ยวข้องกับอาชีพการทำนาและการทำน้ำตาลโตนต ดังจะเห็นได้จากคำขวัญของอำเภอบ้านลาดที่ว่า “ละมุดหวาน น้ำตาลรสเด็ด ชมพูเพชรเลิศล้ำ สายน้ำศักดิ์สิทธิ์ ชีวิตนักปราชญ์” ย่อมแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านลาดที่มีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นระหว่างคนกับตาลโตนต ในเกือบทุกครัวเรือน ในอดีตจะทำนาและทำน้ำตาลโตนต จึงถือว่าอาชีพการทำน้ำตาลโตนตของคนในชุมชนบ้านลาดมีมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย แม้ว่ากาลเวลาผ่านไปจะถูกผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งความเป็นเมืองจนทำให้อาชีพนี้ลดน้อยลงแต่ยังคงอยู่ตราบนานทุกวันนี้ การลดน้อยลงของอาชีพอาจพิจารณาได้จากการลดลงของจำนวนต้นตาลโตนตนั่นเอง ซึ่งต้นตาลโตนตมีจำนวนลดลง เนื่องจากมีการทำนาหว่านน้ำตมถึง ๓ ครั้งต่อปี ทำให้มีน้ำแช่โคนตาลประมาณ ๓๐๐ วัน เหลือแห้งประมาณ ๖๐ วัน ซึ่งส่งผลให้ต้นตาลค่อย ๆ มีสภาพเป็นตาลแห้ง (ภาษาถิ่น หมายถึง ตาลที่กำลังจะตาย) และตายในที่สุด ส่วนตาลใหม่ที่จะขยายพันธุ์เป็นต้นมีน้อย เพราะทั้งตาลสุกและเมล็ดตาลกลายเป็นธุรกิจซื้อขายส่วนมากจึงไม่มีการขยายพันธุ์ ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนต้นตาลโตนตในอำเภอบ้านลาดจากอดีตถึงปัจจุบันจะเห็นว่าแนวโน้มลดลง แต่ก็ได้มีการปลูกเพิ่มเติมจากโครงการปลูกตาลล้านต้นถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของจังหวัดเพชรบุรีและสมาคมชาวเพชรบุรีตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ ถึงปี ๒๕๕๑ รวมจำนวนต้นตาลโตนตที่ปลูกในจังหวัดเพชรบุรีทั้งสิ้น ๑,๑๗๗,๔๙๓ ต้น (สุวรรณา ชูติมันต์. ๒๕๕๑ : ๓)

๒) การนำประโยชน์จากตาลมาใช้ในการวิถีชีวิต

ผลิตผลจากต้นตาลโตนตถูกนำมาประกอบอาหารคาวหวาน เช่น แกงหัวตาล โตนตทอด ขนมหม้อแกง และขนมหวานต่าง ๆ ที่มีส่วนประกอบสำคัญ คือ น้ำตาล ชุมชนบ้านลาดมีภูมิปัญญาที่แตกต่างไปอย่างหนึ่ง คือ การทำ “น้ำตาลงุ่น” โดยทำเมื่อปลายฤดูจะมีการเคี่ยวตาลให้อ่อน

กว่าปกติเล็กน้อย แล้วตักใส่กระบอบอกสะอาดปิดปากกระบอบอกด้วยใบตองแห้ง แขนงไว้สักประมาณ ๑ เดือน น้ำตาลจะค่อย ๆ จับตัวเป็นก้อนเล็ก ๆ เรียกว่า “น้ำตาลงุ่น” ไว้กินแทนขนมหรือผสมกับข้าวสุก และมะพร้าวชูดคอกให้เข้ากัน เรียกว่า “ขนมไข่จิ้งหรีด” กินเป็นของหวาน ดังภาพที่ ๔.๑

ภาพที่ ๔.๑ “น้ำตาลงุ่น” อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านลาด

นอกจากนี้ทุกส่วนของต้นตาลโตนดถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ใบตาล ใช้มุงหลังคาบ้าน พัดใบตาล ตาลปัตร ก้านตาลนำมาทำเป็นเครื่องเล่นเด็ก ของใช้ประจำวันต่าง ๆ จากใบตาลอ่อน ลำต้นที่แก่มาก ๆ จะแข็งและเป็นเสี้ยนสีดำ ไม่สามารถให้ประโยชน์อย่างอื่นได้แล้ว จะถูกนำมาทำเป็นเครื่องใช้และเครื่องเรือนในบ้านได้อย่างสวยงาม จึงกล่าวได้ว่ามีการใช้ประโยชน์จากตาลทุกส่วนตั้งแต่ใบจนถึงราก ได้แก่ ๑) ใบ ใช้มุงหลังคา ประดิษฐ์เป็นของเล่นเด็ก กระทงใบตาลสำหรับใส่ขนมตาล ทำซอ้นตักอาหาร ๒) ทางตาลใช้ทำรั้ว ทำฟืนสำหรับเคี่ยวน้ำตาล ๓) ลำต้น แปรรูปเป็นไม้แผ่นทำบ้าน และเฟอร์นิเจอร์ ๔) ราก ใช้ทำยาสมุนไพร ๕) ลูกตาลอ่อน สำหรับเป็นอาหารหวาน ๖) เนื้อตาล ใช้ทำขนมตาล ๗) จาวตาล ทำขนมตาลเชื่อม ข้าวเหนียวหน้าตาล ๘) กะลาตาล ใช้ทำถ่าน ๙) เศษลูกตาลอ่อนหลังจากการเคาะ ทำเป็นอาหารของวัว การใช้ทางตาลทำรั้ว และถ่านจากกะลาตาล แสดงดังภาพที่ ๔.๒ และ ๔.๓

ภาพที่ ๔.๒ การใช้ทางตาลทำรั้ว

ภาพที่ ๔.๓ ถ่านจากกะลาตาล

๓) กระบวนการทางสังคมเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน

ในชุมชนบ้านลาด มีกระบวนการทางสังคมที่เป็นแบบพึ่งพาอาศัยกันดังจะเห็นได้จากวัฒนธรรมการเข้ายามที่ในอดีตชาวบ้านมีการทำนาสลับกับการทำตาล ดังนั้นแทบทุกบ้านจึงทำตาลทั้งสิ้น เมื่อมีคนทำตาลมากจึงมีวัฒนธรรมหนึ่งเกิดขึ้น คือ วัฒนธรรมการเข้ายาม โดยชาวบ้านจะรวมตัวกันในช่วงที่ตาลออกงวงชุก จะมีการรวมกลุ่มทำตาล โดยแบ่งผลประโยชน์กัน ปัจจุบันวัฒนธรรมเข้ายามยังมีปรากฏให้เห็นที่ตำบลบ้านทาน ซึ่งแต่ละคนต่างก็ขึ้นตาลของตนเองมาแล้วนำมารวมเคียวที่เตาเดียวกัน มีการแบ่งผลประโยชน์ด้วยการคำนวณว่าของใครกี่วันและในปริมาณเท่าไร และแบ่งปัน

ผลประโยชน์ตามปริมาณที่ได้น้ำตาล แต่โดยภาพรวมของพื้นที่นั้นพบว่าปัจจุบันวัฒนธรรมแบบนี้เหลือน้อยลง แม้ว่าชาวบ้านยังประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักก็ตาม สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะจำนวนคนขึ้นตาลไม่มากเหมือนอดีต และลักษณะครอบครัวขยายเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีกระบวนการทางสังคมที่เด่นชัดคือหนุ่มสาวจะแต่งงานกับคนที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือหมู่บ้านใกล้เคียงกัน จะรู้จักกันเป็นอย่างดี ไม่นิยมแต่งงานกับคนภายนอก สังคมที่ไม่รู้จักห้วนอนปลายเท้า ชีวิตความเป็นอยู่ไม่มีความซับซ้อนมากนัก ถึงฤดูทำนาทำตาลก็ทำไปพร้อม ๆ กันทั้งหมู่บ้าน เวลาใครมีงานก็จะช่วยเหลือกันไม่ต้องจ้าง เช่น ปลูกบ้าน ปลูกกะล่อมข้าว (ยุงข้าว) ปลูกโรงเตา ลงแขกดำนา เกี่ยวข้าว สร้างศาลา ฯลฯ ก็จะร่วมมือร่วมใจกันด้วยความสนุกสนานและเต็มอกเต็มใจ สังคมสมัยก่อนในหมู่บ้านคนทำนาทำตาลของชุมชนบ้านลาด ไม่มีการหย่าร้าง บางคู่อยู่กันมาหลายสิบปีไม่มีทะเบียนสมรส ภายหลังเมื่อส่งบุตรหลานไปเรียนในเมือง จำเป็นต้องใช้หลักฐานนี้จึงได้ไปจดทะเบียนสมรสกันก็มีอยู่มาก

๔) การทำเตาตาล

ในชุมชนบ้านลาด มีการทำเตาตาลจากวัสดุในท้องถิ่น ประกอบด้วย แกลบดินเหนียว ฟาง เรียกเตาที่ทำว่า “เตาหาง” คือ เป็นเตาที่มีกระทะ จำนวน ๒-๔ กระทะ แล้วแต่จำนวนปริมาณน้ำตาล และพื้นที่ใช้จะเป็นทางตาล และกิ่งไม้ที่ทำได้ในท้องถิ่น เตาตาลแบบโบราณแสดงดังภาพที่ ๔.๔

ภาพที่ ๔.๔ เตาตาลแบบโบราณ

๑.๒.๒ ศักยภาพการทำน้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาด

ในอดีตอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีการทำน้ำตาลโตนดทุกตำบล จำนวน ๑๘ ตำบล ปัจจุบัน อำเภอบ้านลาดมีชุมชนที่ทำน้ำตาลโตนดลดลง ๒ ตำบล คือ ตำบลบ้านลาด และตำบลท่าเสา ส่วนตำบลที่ยังมีการทำน้ำตาลโตนดมีจำนวน ๑๖ ตำบล ประกอบด้วย ๑) ตำบลบ้านทาน ๒) ตำบลตำหรุ ๓) ตำบลไร่มะขาม ๔) ตำบลหนองกะปูล ๕) ตำบลท่าช้าง ๖) ตำบลไร่สะท้อน ๗) ตำบลบ้านหาด ๘) ตำบลห้วยลึก ๙) ตำบลไร่โคก ๑๐) ตำบลสมอพลี ๑๑) ตำบลหนองกระเจ็ด ๑๒) ตำบลโรงเข้ ๑๓) ตำบลถ้ำรงค์ ๑๔) ตำบลลาดโพธิ์ ๑๕) ตำบลห้วยซ้อง และ ๑๖) ตำบลสะพานไกร ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของผู้ทำน้ำตาลโตนดของหมู่บ้านในแต่ละตำบลของชุมชนบ้านลาด

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
๑. บ้านลาด	หมู่ ๑ บ้านโพธิ์ใหญ่	-	-	-
	หมู่ ๒ บ้านท่าหิน (หาดทราย)	-	-	-
	หมู่ ๓ บ้านวัง (ลาด)	-	-	-
	หมู่ ๔ บ้านหัวเกาะ	-	-	-
	หมู่ ๕ บ้านไร่โน	-	-	-
	หมู่ ๖ บ้านศาลาหมูสี	-	-	-
	หมู่ ๗ บ้านวังขนวน (ขนอน)	-	-	-
	หมู่ ๘ บ้านในลุ่ม	-	-	-
รวม		๐	๐.๐๐	
๒. บ้านหาด	หมู่ ๑ บ้านสระพัง	๒	๐.๖๘	นายอ้อม ข้าทวิ นางอ้อย ข้าทวิ
	หมู่ ๒ บ้านท่าช้าง	๙	๓.๐๗	นางบุญรอด ทองเกล้า นายเสริม แสงอาทิตย์ นายสาร แสงอาทิตย์ นายสมจิตร พ่วงพันธ์ นายประสิทธิ์ ปานแก้ว นางสาวพิม อายูเย็น

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบการ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
				นายประเสริฐ สังข์มุก
				นายเผื่อน แสงอาทิตย์
				นายประยูร ตรีเนตร
	หมู่ ๓ บ้านช่องแค	๘	๒.๗๓	นายนาค ขำทวี
				นายเจียน บุญศิริ
				นายเสริม งามแฉ่ง
				นายบรรจง บัวคลี่
				นายผล พูลนิล
				นายสี จันทบูรณ์
				นายอัศนัย นาทเวศน์
				นางอารีย์ ลีลิ
	หมู่ ๔ บ้านไร่หนอง	๙	๓.๐๗	นายชูชาติ พันสังข์
				นายชวน แจ่มจันทร์
				นายพัน แสงอาทิตย์
				นายสุเทพ แสงอาทิตย์
				นายสำราญ ใจบุญ
				นายลมโชย จงเจริญ
				นายประเสริฐ งามพัทตร์
				นายล้วน จงเจริญ
				นายผิน พ่วงอินทร์
	หมู่ ๕ บ้านหนองแก้ว	๑๙	๖.๔๘	นายเย็น นาคครั้น
				นายหนู หอมสกุล
				นายพิม พ่วงอินทร์
				นายอำพร กลิ่นอุบล
				นายณรงค์ ทองเหลือ
				นายเลิศ ลำพู
				นายบุญล้น आयูยืน

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบการ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
				นายอำพร สอนบุญ
				นายบุญส่ง เกิดรอด
				นางประภา นาคครั้น
				นายสังวาล พึ่งพักตร์
				นายทอง เอกพันธ์
				นายล้วน ทองแขก
				นายบุญล้น ทองแขก
				นายเรื่อน จันทร์เพ็ญ
				นายลาภ จันทร์
				นายเนียม สว่างใจ
				นายสุ่ม แจ็งฉิม
				นายประสงค์ นาคครั้น
รวม		๔๗	๑๖.๐๔	
๓. บ้านทาน	หมู่ ๑ บ้านไร่โพธิ์	-		
	หมู่ ๒ บ้านไร่สัตว์	-		
	หมู่ ๓ บ้านไร่ขุ่น	๗	๒.๓๙	นายเทพ มะลิตอง
				นายไพฑูรย์ แก้วพราย
				นายชม บุญยีน
				นายเทียม จำปากลัด
				นายธง ไหมแท้
				นายลอย จันทร์จิต
				นายซ้อย หวังผล
	หมู่ ๔ บ้านหนองพระ	๘	๒.๗๓	นายสำรวย หวังผล
				นายประเทือง พูลพัฒนา
				นายบุญล้อม หวังผล
				นายเวียน รากทอง
				นายยงยุทธ สมจิตร์

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบการ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
				นายจันทร์ สบายใจ
				นายประทีป พูลพิพัฒน์
				นายเสนห์ ศรีถม
	หมู่ ๕ บ้านไร่ตัก	๑๒	๔.๑๐	นายเหียน ศรีถม
				นายเพิ่ม แก้วพรายตา
				นายมา บานแย้ม
				นายพัน ใจบุญ
				นายพล เต็มดี
				นายประสม ศรีถม
				นายเฉื่อย สมจิต
				นายเชิด พูลพิพัฒน์
				นายเพลิน แก้วพรายตา
				นางหลง ใหญ่ประเสริฐ
				นายคมสัน จันแก้ว
				นายบัญญัติ หนูน้อย
	หมู่ ๖ บ้านดงห้วยหลวง	๑๐	๓.๔๑	นายธีรศักดิ์ เอี่ยมอาจ
				นายเผือก ทองหวี
				นายเสนาะ ใจบุญ
				นายพูล เรืองโรจน์
				นายหนู สีสังข์
				นายอำพัน เรืองโรจน์
				นายทอน อยู่สุข
				นายนิพนธ์ ชาวไทย
				นายขุนแผน ปานหอม
				นายสายัณห์ ปรุโปร่ง
	รวม	๓๗	๑๒.๖๓	
๔. ตำบล	หมู่ ๑ บ้านศาลาเขื่อน	-		

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
	หมู่ ๒ บ้านระหารน้อย	๕	๑.๗๑	นางบุญยืน ว่างเวงจิตร
				นายวัน ว่างเวงจิตร
				นายประจวบ พลชนะ
				นายไสว ดุลดวง
				นายชม เชื้อสุวรรณ
	หมู่ ๓ บ้านตำหรุใน	๒	๐.๖๘	นายบุญธรรม ประทุมเทือง
				นายสุข ว่างเวงจิตร
	หมู่ ๔ บ้านตำหรุ	-	-	
	หมู่ ๕ บ้านระหารใหญ่	๒	๐.๖๘	นายสมจิตร สีแจ้
				นายแทน ทองหยาด
	หมู่ ๖ บ้านท่ามะเกลือ	-	-	
	รวม	๙	๓.๐๗	
๕. สมอพลี	หมู่ ๑ บ้านสมอพลี	-	-	
	หมู่ ๒ บ้านท่าไชย	-	-	
	หมู่ ๓ บ้านไร่คา	-	-	
	หมู่ ๔ บ้านนาพ้าง	๓	๑.๐๒	นายลำไย ถมเสาร์
				นายเดือน ตาลลักษณะ
				นายมาก มาลัยเลิศ
	หมู่ ๕ บ้านห้วยเสือ	๑	๐.๓๔	นายสุรสิทธิ์ บันลือ ทรัพย์
	รวม	๔	๑.๓๗	
๖. ไร่มะขาม	หมู่ ๑ บ้านไร่ใหญ่	๑	๐.๓๔	นายวิเชียร ชูชื่น
	หมู่ ๒ บ้านหนองปลาไหล	๕	๑.๗๑	นายห่วน แก้วถาวร
				นายสง่า แก้วถาวร
				นายเร็น กลิ่นจันทร์
				นายมณฑล นพยอด
				นายบุญเท็ง นพยอด

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
	หมู่ ๓ บ้านหนองน้ำถ่าย	๑	๐.๓๔	นายเชิน ทองคล้าย
	หมู่ ๔ บ้านไร่ประแหน	๑	๐.๓๔	นายประเสริฐ ชูธรรม
	หมู่ ๕ บ้านฝั่งซ้าย	-		
	หมู่ ๖ บ้านไร่ถิ่นน้อย	๒	๐.๖๘	นายไล่ เสถียร
				นายไม สุขก่า
	หมู่ ๗ บ้านศาลเจ้าจ้าว	๒	๐.๖๘	นายผวน สะอาดนัก
				นายสืบ ประกอบผล
	หมู่ ๘ บ้านไร่สัตว์	๓	๑.๐๒	นายเอื้อง ชุมชนชัย
				นายบุญช่วย อ่วมทอง
				นายเงินยวง พูลพิพิธ
	หมู่ ๙ บ้านไร่ภูมิ	-	-	
	รวม	๑๕	๕.๑๒	
๗. ท่าเสา	หมู่ ๑ บ้านไร่โพธิ์	-	-	
	หมู่ ๒ บ้านท่าศาลา	-	-	
	หมู่ ๓ ท่ามะพูด	-	-	
	หมู่ ๔ บ้านท่าเสา	-	-	
	หมู่ ๕ บ้านไร่เหมือง	-	-	
	หมู่ ๖ บ้านหาดทราย	-	-	
	หมู่ ๗ บ้านระหาร	-	-	
	หมู่ ๘ บ้านหัวเขา	-	-	
	หมู่ ๙ บ้านเขาทโมน	-	-	
	รวม	๐	๐.๐๐	
๘. หนองกระเจ็ด	หมู่ ๑ บ้านไร่	-	-	
	หมู่ ๒ บ้านหนองกระเจ็ด	-	-	
	หมู่ ๓ บ้านแคน	-	-	
	หมู่ ๔ บ้านซ่อง	-	-	
	หมู่ ๕ บ้านชะออม	-	-	

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบการ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
	หมู่ ๖ บ้านไร่มะขาง	-	-	
	หมู่ ๗ บ้านประชาบำรุง	-	-	
	หมู่ ๘ รวมใจพัฒนา	๗	๒.๓๙	นายนอง สาระเห็ด
				นายคำนึ่ง เนียมศรี
				นายรวม กิมเฮง
				นายชาญ สัมโหหวาน
				นายอำพร ทิพย์บุรณ์
				นายเพื่อ ไม้จันทร์
				นายสมพร ไม้จันทร์
	รวม	๗	๒.๓๙	
๙. หนองกะปุ	หมู่ ๑ บ้านบ่อหมัน	-		
	หมู่ ๒ บ้านไร่แค	-		
	หมู่ ๓ บ้านโพธิ์ลอย	๑	๐.๓๔	นายสัง สุขเอี่ยม
	หมู่ ๔ บ้านโป่ง	๓	๑.๐๒	นายสืบ แก้วแจ้
				นายเทิน ยิ้มยอด
				นายเทียน บัวเนียม
	หมู่ ๕ บ้านหนองกะปุ	๑๒	๔.๑๐	นายสุตใจ ทองมาก
				นายสวิง ลบโถม
				นายนรินทร์ ไใหญ่
				ประเสริฐ
				นายพวน สุตใจ
				นายสัมฤทธิ์ ดีเด่น
				นายประจวบ ทองมาก
				นายบุญส่ง ทองมาก
				นายอุดร เข้มหาญ
				นายสวัสดิ์ เทียนทอง
				นายเฉลิม น้อยวงศ์

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบการ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
				นายสวิง ลบโถม
				นายสอน ทองมาก
	หมู่ ๖ บ้านโป่งสลอด	๒๖	๘.๘๘	นายนิยม เทียนทอง
				นายแก้ว ยาหอมจิตร
				นายมงคล บานแย้ม
				นายประสิทธิ์ แม่่นหมาย
				นายชูชาติ สีนเมือง
				นายบุญเลิศ ทองมาก
				นายยัน สมจิต
				นายชิต ชาวตะวันตก
				นายสุข มั่งมี
				นายสายันท์ บุตรพุ่ม
				นายไถ ตีเด่น
				นายสัญญา เมืองสมัย
				นายอภัย บานแย้ม
				นายวินัย คุ่มภัย
				นายบุญส่ง บานหอม
				นายประยงค์ เทียนหอม
				นายบุญเอก อยู่สบาย
				นายสุปัญญา จรพุ่ม
				นายสมพร ยาหอมจิต
				นายทัน ทองปล้อง
				นายสามารถ แต่งอ่อน
				นายนิล ทองมาก
				นายบุญเลียม บุตรพุ่ม
				นายเฉย สีนเมือง
				นายหลาย บานแย้ม

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบการ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
				นายเด่น บานแย้ม
	หมู่ ๗ บ้านไร่ตะแคง	๒	๐.๖๘	นายประเสริฐ ทินรอด
				นายสิน ทิมจิตร
	หมู่ ๘ บ้านห้วยแลง	๒	๐.๖๘	นายจำรัส แซ่ตัน
				นายอำพล เลิศอวาส
	หมู่ ๙ บ้านใหม่โพธิ์ลอย	๔	๑.๓๗	นายเอียน โปรงทอง
				นายเย็น แพนเจริญ
				นายจันทร์ แพนเจริญ
				นายบุญนาค ทองปล้อง
	รวม	๕๐	๑๗.๐๖	
๑๐.บ้านลาดโพธิ์	หมู่ ๑ บ้านวังบัว	๒	๐.๖๘	นายลมูล พงษ์นาค
				นายสมปอง นาคเงิน
	หมู่ ๒ บ้านดอนข่อย	๒	๐.๖๘	นายลาก เทศรัมย์
				นายมาก ทับคง
	หมู่ ๓ บ้านลาดโพธิ์	๔	๑.๓๗	นายกิ่ง สรสาย
				นายบุญ คล้าสี
				นายภักดี ทองจิริห์
				นายสว่าง นุ่มนัม
	หมู่ ๔ บ้านเหมืองหาม	-	-	
	รวม	๘	๒.๗๓	
๑๑.บ้านสะพานไกร	หมู่ ๑ บ้านท้ายหลวง	๓	๑.๐๒	นายลออ จงดี
				นายสน นุชประคอง
				นายนพกร หอมฟุ้ง
	หมู่ ๒ บ้านสะพานไกร	-		
	หมู่ ๓ บ้านดอนโตนด	๑	๐.๓๔	นายถวิล มะลิตอง
	รวม	๔	๑.๓๗	
๑๒.ไร่โคก	หมู่ ๑ บ้านไร่โคก	๗	๒.๓๙	นายบุญรอด พูลพิพัฒน์

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบการ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
				นายวิน พูลพิพัฒน์
				นายชาญ พูลพิพัฒน์
				นายชื่น บังจิต
				นายเป็อน หนูทิพย์
				นายสมโภชน์ บุตรอินทร์
				นายวอน เอี่ยมอาจ
	หมู่ ๒ บ้านกรวย	-	-	
	หมู่ ๓ บ้านน่าน้ำพุ	-	-	
	หมู่ ๔ บ้านแหลมทอง	-	-	
	หมู่ ๕ บ้านไร่สนาม	-	-	
	หมู่ ๖ บ้านนากระแสน	๗	๒.๓๙	นายกิม ลำพึ่ง
				นายยีน พรหมสันต์
				นายแหวน ราชปักซี่
				นายหยด บุญอยู่
				นายสว่าง อุ่นจิต
				นายจำรัส อุ่นจิต
				นายเสงี่ยม เทียมเกิด
	รวม	๑๔	๔.๗๘	
๑๓.โรงเข้	หมู่ ๑ บ้านหนองกาทอง	๓	๑.๐๒	นายยิ่ง ทองศิริ
				นายลำไย ทองศรี
				นายน้อม รักมิตร
	หมู่ ๒ บ้านนาออก	-	-	
	หมู่ ๓ บ้านดอนแจ่ง	๑	๐.๓๔	นายสมนึก คุ่มภัย
	หมู่ ๔ บ้านใหม่	๑	๐.๓๔	นายเทียน นกเพชร
	หมู่ ๕ บ้านหัวโรง	๒	๐.๖๘	นายบุญยัง แสง กระจ่าง
				นายเกลื่อน อารีเพื่อน

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
	รวม	๗	๒.๓๙	
๑๔.บ้านไร่สะท้อน	หมู่ ๑ บ้านไร่มะนาว	๔	๑.๓๗	นายไปล์ ป้องสิน นายชิน มีอยู่ นายฉลวย เดชอยู่ นายวง เปี่ยมปาน
	หมู่ ๒ บ้านไร่สัตว์	๒	๐.๖๘	นายสังเวียน นิม สัญชาติ นายคลี บุตรพลับ
	หมู่ ๓ บ้านไร่สะท้อน	๑๓	๔.๔๔	นายอยู่ สว่างใจ นายเสียน สว่างใจ นายอำพล พูลสุข นายเขื่อน สังข์สอน นายบุญช่วย จันทร์ นาค นายรูป ชื่อตรง นายอ้อน ชื่อตรง นายเทียน พุ่มพราย นายธง นกเพชร นายฉนวน อยู่พรมชาติ นายละไม จันทร์นาค นายสายชล บุญหลาย นายประเสริฐ ศรีแจ้
	หมู่ ๔ บ้านไร่ขวาง	๕	๑.๗๑	นายทิน พุ่มพราย นายช้วน เอี่ยมละออ นายช่วย เอี่ยมละออ นายยีน นกเพชร นายสาคร อำพันธ์

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
	หมู่ ๕ บ้านกร่าง	๔	๑.๓๗	นางเชื้อ มีนุช
				นายจำรัส สุขใส
				นายเที่ยง สายจันทร์
				นายอารมณ์ ศรีจันทร์
	หมู่ ๖ บ้านหนองแก	๔	๑.๓๗	นายสิน พลายแดง
				นายสุคใจ พลายแดง
				นายชาญวิทย์ นิลสุข
				นายสม พลายแดง
	หมู่ ๗ บ้านไร่ฝาง	-	-	
	หมู่ ๘ บ้านไร่หัวโลด	-	-	
	รวม	๓๒	๑๐.๙๓	
๑๕. ห้วยซ้อง	หมู่ ๑ บ้านห้วยซ้อง	-	-	
	หมู่ ๒ บ้านเที่ยงค่อม	๑๘	๖.๑๔	นายเลี่ยน นวมนิม
				นายชำนาญ นวมนิม
				นายพด นวมนิม
				นายสายัน คล้าสี
				นายสระ นวมนิม
				นายทองศักดิ์ นวมนิม
				นายบุญยืน ทองมาก
				นายสน เขียวคลี
				นายพล นวมนิม
				นายเสา คำสระ
				นายเสวก นวมนิม
				นายสายัญ คำสระ
				นายทวีศักดิ์ พุ่มสิน
				นายอ้วน เทียนภู
				นายโชติ บุตรสะอาด

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบการ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
				นายหล่อ นวมนิ่ม
				นายชาลี บุตรสะอาด
				นายล้อม นวมนิ่ม
	หมู่ ๓ บ้านหนองโสน	-	-	
รวม		๑๘	๖.๑๔	
๑๖. ท่าช้าง	หมู่ที่ ๑ บ้านท่าช้าง	๔	๑.๓๗	นายประโยชน์ ทอง แก้ว
				นายสำรวย เทศสาลี
				นายอบ บุญกุศล
				นายเผื่อน จันทบูรณ
	หมู่ที่ ๒ บ้านหาด	-	-	
	หมู่ที่ ๓ บ้านโพธิ์กรู	-	-	
	หมู่ที่ ๔ บ้านไร่ปึก	๑	๐.๓๔	นายสมจิตร แดงยิ้ม
	หมู่ที่ ๕ บ้านไร่มะตูม	๒	๐.๖๘	นายสังเวียน ฉิมสัญญาชาติ
				นายคลี บุตรพลับ
	หมู่ที่ ๖ บ้านกำ (คำ)	๒	๐.๖๘	นายวน วิสุทธิ์
				นายปิ่น สังข์ทอง
	หมู่ที่ ๗ บ้านเหมืองหาม	๒	๐.๖๘	นายยอง กลั่นจ้อย
				นายเชื้อ มีอยู่
	หมู่ ๘ บ้านไร่โพธิ์ไร่มาบ	๓	๑.๐๒	นายสวัสดิ์ นิลห้อย
				นายสมพร อุ่นเทศ
				นายเทือน เขียวอ่อน
รวม		๑๔	๔.๗๘	
๑๗.ถ้ำรงค์	หมู่ที่ ๑ บ้านท่ามะเฟือง	๓	๑.๐๒	นางสาวฉวีวรรณ ป้องกัน
				นางยอด ป้องกัน
				นายบุญรอด กระทุ้มแก้ว
	หมู่ที่ ๒ บ้านม่วงงาม	๑	๐.๓๔	นายสัมฤทธิ์ ศิรินันท์

ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ผู้ประกอบการ อาชีพ	ร้อยละ	ชื่อ-สกุล
	หมู่ที่ ๓ บ้านถ้ำรงค์	๒	๐.๖๘	นายเชื้อ ม่วงทอง
				นางพยงค์ ศรีแจ้
	หมู่ที่ ๔ บ้านไร่สะท้อน	๑	๐.๓๔	นายอำนาจ ภูเงิน
	หมู่ที่ ๕ บ้านดอนตะโก	๑	๐.๓๔	นางสงวน เข้มกลัด
	หมู่ที่ ๖ บ้านหนองช้างตาย	-		
	รวม	๘	๒.๗๓	
๑๘.ห้วยลึก	หมู่ ๑ บ้านวัดตึก	๑	๐.๓๔	นายเสย เอี่ยมพันธุ์
	หมู่ ๒ บ้านหนองจอก	๑๒	๔.๑๐	นายภิรมย์ ผ่องดี
				นายประเสริฐ แก้วแก้ว
				นายเสริม แก้วแก้ว
				นายสุชิน ศรีจันทร์
				นายนาน พันภัย
				นายสาคร ฉวีวรรณ
				นางอ้อย พันภัย
				นายยืน พันภัย
				นายไพรัช ชื้อสตัย
				นายเลี่ยน เกตุเทียน
				นายดวงจันทร์ อำพร
				นายสำเร็จ พันภัย
	หมู่ ๓ บ้านห้วยลึก (หนองสระ)	๒	๐.๖๘	นายศักดิ์ จันทร์นาค
				นายอำนาจ รุ่งเจริญ
	หมู่ ๔ บ้านหนองไก่อเลื่อน	-	-	
	หมู่ ๕ บ้านพุดม	-	-	
	หมู่ ๖ บ้านหนองจิก	๒	๐.๖๘	นายสุรียา เกิดเกษม
				นายเฉย สุชาติ
	รวม	๑๙	๖.๔๘	
	รวมทั้งสิ้น	๒๙๓	๑๐๐.๐๐	

จากตารางที่ ๔.๑ จำนวนผู้ประกอบอาชีพการทำน้ำตาลโตนดในชุมชนบ้านลาด มีจำนวน ๒๙๓ คน พบว่า มีมากที่สุดที่ตำบลหนองกระปุ จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๖ รองลงมาคือ ตำบลบ้านหาด จำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐๔ และตำบลบ้านทาน จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖๓

ตารางที่ ๔.๒ จำนวนและร้อยละของผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดจำแนกตาม เพศ และกลุ่มอายุ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
เพศชาย	๒๘๑	๙๕.๙๑
เพศหญิง	๑๒	๔.๐๙
รวม	๒๙๓	๑๐๐
อายุ		
ต่ำกว่า ๓๐ ปี	๓	๑.๐๒
๓๐-๓๙ ปี	๓๑	๑๐.๕๘
๔๐-๔๙ ปี	๖๗	๒๒.๘๖
๕๐-๕๙ ปี	๘๑	๒๗.๖๕
๖๐-๖๙ ปี	๘๑	๒๗.๖๕
๗๐-๗๙ ปี	๒๙	๙.๙๐
๘๐ ปีขึ้นไป	๑	๐.๓๔
รวม	๒๙๓	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ ผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด พบว่า เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๙๐ และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๔.๐๙ เมื่อพิจารณากลุ่มอายุ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ ๕๐-๕๙ ปี และ กลุ่มอายุ ๖๐-๖๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๖๕ เท่ากัน รองลงมา คือ กลุ่มอายุ ๓๐-๓๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕๘ และที่ใกล้เคียงกัน คือ กลุ่มอายุ ๗๐-๗๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๙.๙๐

๑.๒.๓ ลักษณะการสืบทอดอาชีพทำน้ำตาลโตนดในชุมชนบ้านลาด

อาชีพการทำน้ำตาลโตนดในชุมชนบ้านลาดเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ น้ำตาลโตนดมีข้อดีคือหวานกว่าน้ำตาลมะพร้าวในอดีตมีการทำกันแทบทุกครัวเรือนสลับกับการทำนา และเลี้ยงวัว คนที่มีอาชีพทำตาลโตนดในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน โดยวัฒนธรรมการทำ

ตาลโตนดโดยทั่วไปคือผู้ชายจะขึ้นตาลและผู้หญิงเกี่ยวตาลและมักจะเป็นสามีภรรยาทำกัน สมัยก่อนผู้ชายที่ทำน้ำตาลโตนดจะศึกษาวิธีการขึ้นตาล นวดตาลจากพ่อในขณะที่ผู้หญิงจะได้รับการถ่ายทอดวิธีการเกี่ยวตาลจากแม่ (ถนอม ภูเงิน. ๒๕๕๕ : สัมภาษณ์)

สำหรับผู้หญิงที่ขึ้นตาลเองในชุมชนบ้านลาด คือ นางเชื้อ มีนุช ปัจจุบันอายุ ๗๘ ปี อยู่ที่หมู่บ้านไร่กว้าง ตำบลไร่สะทอน ป้าเชื้อเล่าว่า เริ่มขึ้นตาลตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี ด้วยความชุกชุมที่เห็นพ่อแม่ขึ้นตาลเลยอยากขึ้นบ้าง เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ นางเชื้อ มีนุชได้ติดตามพ่อไปขึ้นตาลเรียนรู้วิธีการนวดตาลและปาดตาลจนสามารถทำเองได้ ขณะนี้ได้จัดทำแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาตาลโตนดของชุมชนบ้านลาด เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจโดยทั่วไป อาชีพการทำตาลโตนดจะต้องมีความอดทน ต้องทำทุกวัน (เชื้อ มีนุช. ๒๕๕๕ : สัมภาษณ์)

ในอดีตต้นตาลมีจำนวนมาก อาชีพการทำน้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัวกันต่อมาเรื่อย ๆ ในสังคมเกษตรกรรม ภายใต้อสภาพแวดล้อมที่เป็นท้องนาและมีต้นตาลขึ้นอย่างหนาตาตามคันนาทั่วไปในชุมชนบ้านลาด ต่อมาจนถึงปัจจุบันต้นตาลอายุมากขึ้นให้ผลผลิตไม่เต็มที่ ต้นสูงเกินไปเป็นปัญหาในการขึ้นลงจึงถูกขายต้นเพราะไม่สามารถทำประโยชน์ได้นอกจากนี้พื้นที่ปลูกตาลเป็นพื้นที่เขาจึงไม่ได้มีการบำรุงรักษาหรือปลูกเพิ่ม (อำนาจ ภูเงิน. ๒๕๕๕ : สัมภาษณ์) สำหรับในชุมชนบ้านลาดที่มีการปลูกตาลในลักษณะของสวนตาลเป็นครั้งแรก โดยนายถนอม ภูเงิน ที่หมู่ ๔ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด มีการปลูกตาล จำนวน ๔๕๐ ต้น บนเนื้อที่ ๑๐ ไร่ สืบทอดการทำน้ำตาลโตนด ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ปัจจุบันสวนตาลแห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องตาลโตนดที่สำคัญของเด็ก และเยาวชนทั้งในและนอกจังหวัดเพชรบุรี

๑.๒.๔ การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการประกอบอาชีพทำน้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาด

(๑) การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพนิเวศ

๑) การทำนาทั้งปี

ต้นตาลเป็นพืชที่เจริญงอกงามได้ดีในสภาพภูมิอากาศแห้งแล้งและสามารถเติบโตได้ในดินหลายชนิด สำหรับที่ชุมชนบ้านลาดต้นตาลจะขึ้นอยู่ตามคันนาในลักษณะที่มีการทำนาควบคู่กับการทำตาลหรือที่เรียกว่า “ทุ่งนาปาดตาล” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของเมืองเพชรมายาวนาน ในอดีตการทำนานั้นชาวนาต้องรอน้ำฝนที่ตกตามฤดูกาลเพียงอย่างเดียว ทำให้ในช่วงหน้าแล้งมีระยะเวลาสำหรับการพักนาด้วยการทิ้งนาให้แห้ง โดยเริ่มตั้งแต่เดือนเมษายนเป็นต้นไป และในช่วงเวลาประมาณ ๖-๗ เดือน ในระหว่างนี้ชาวนาจึงหันมาขึ้นตาลเพื่อสร้างรายได้อีกทางหนึ่งทำให้สมัยก่อนต้นตาลมีจำนวนมาก ส่วนพื้นที่ทำนายังน้อยอยู่ แต่เมื่อเริ่มมีระบบชลประทานอย่างทั่วถึงมากขึ้น ทำให้มีน้ำสำหรับการเพาะปลูกตลอดทั้งปีและน้ำมีปริมาณมากพอต่อการทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง และค่อย ๆ เพิ่มกลายเป็น ๔ หน เรียกว่า “การทำนาปรัง” หรือทำมากเท่าที่จะสามารถทำได้ หรือเรียกว่า “นาเปรอะ” การทำนาในลักษณะนี้ทำให้ตาลไม่ฟื้นตัว เนื่องจากต้นตาลถูกน้ำแช่โคนทั้งปี ทำให้ต้นตาล

ยืนต้นตาล และหากไม่ตายแต่การปาดน้ำตาลก็อาจจะไม่มีน้ำตาลไหลออกมาเลย เพราะต้นตาลไม่สามารถฟื้นตัวได้ ดังนั้นการทํานามากครั้งขึ้นจึงไม่เหมาะต่อการเจริญเติบโตของต้นตาล โดยผลที่ได้คือตาลไม่สมบูรณ์ เรียกว่า “ตาลแห้ง” คือมีใบเหี่ยว และในที่สุดตาลก็ยืนต้นตาล ซึ่งมีให้เห็นโดยทั่วไปในพื้นที่ชุมชนบ้านลาด

การทำน้ำตาลตลอดทั้งปีทำให้การเดินไปมาเพื่อเก็บน้ำตาลวันละหลายรอบจะทำให้ไปเหยียบย่ำข้าวจนเสียหายได้ และด้วยเหตุผลที่การทำนานั้นสร้างรายได้ที่มากกว่าและมีความเสี่ยงน้อยกว่า ชุมชนจึงหันมาทำนามากขึ้น ส่วนที่ยังทำตาลอยู่จึงเหลือน้อยมาก แต่จำนวนต้นตาลก็ยังคงเหลืออยู่จากการขึ้นตามคันทาตามธรรมชาติ ฉะนั้นเมื่อเกษตรกรเปลี่ยนจากการทำนาคู่กับการทำตาลเป็นการทำนาคือหลัก ต้นตาลก็หายไปมาก เพราะปล่อยให้ตายไปเองบ้าง และเจ้าของตัดไปขายบ้าง โดยเฉพาะต้นตาลที่มีอายุ ๔๐-๕๐ ปีขึ้นไป ด้วยความที่มีอายุมากจึงให้ผลผลิตต่ำและมีความสูงมาก เมื่อขึ้นไม่ได้ชาวนาจึงตัด และเป็นการเพิ่มพื้นที่การทำนามากขึ้น ที่ยังเหลือต้นตาลอยู่ก็เป็นตาลรุ่นหลังที่ขึ้นตามหัวคันทาเองตามธรรมชาติ ส่วนใหญ่เป็นตาลที่ขึ้นเพื่อขายลูกตาลอ่อนไม่ได้มีการทำน้ำตาลแล้ว

ต้นตาลในชุมชนบ้านลาดบางส่วนจะอยู่ในสวนและบางส่วนจะอยู่นา ในอดีตตาลในนาทำให้ผลผลิตดีเพราะไม่ได้ทำนาปรัง แต่ปัจจุบันรากตาลโดยแช่น้ำตลอดปี ต้นตาลที่ขึ้นอยู่ในที่ดอนจึงมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพดี คือ ให้ผลผลิตดีกว่าต้นตาลที่ขึ้นในนาที่มีน้ำท่วมขัง ดังนั้นในพื้นที่ซึ่งไม่มีชลประทาน เช่น หมู่บ้านโป่งสลอด ตำบลหนองกระพุ เกษตรกรทำนาสลับกับการทำตาลหรือมีการปลูกผักบ้าง เป็นปัจจัยที่ทำให้ได้ตาลที่มีคุณภาพเนื่องจากต้นตาลไม่ต้องแช่น้ำเป็นระยะเวลานาน ซึ่งในพื้นที่ดินดอนต้นตาลขึ้นในสวนเองตามธรรมชาติโดยไม่ได้ปลูก

๒) ฤดูกาลและสภาพอากาศ

ฤดูกาลที่ดีที่สุดในการทำตาล คือ ช่วงเดือนตุลาคมซึ่งจะเป็นช่วงที่เริ่มเข้าสู่การทำน้ำตาลโตนดได้ โดยน้ำตาลที่ออกช่วงแรก ๆ จะเป็นน้ำตาลที่มีคุณภาพดีมาก ดังคำเปรียบเปรยความหวานของน้ำตาลช่วงแรกว่า “หวานดอกพะยอมและหวานหัวลม” โดยน้ำตาลหวานดอกพะยอม หมายถึง น้ำตาลโตนดที่มีกลิ่นหอมของไม้พะยอมที่นำไปใส่ไว้ในกระบอกก่อนรองน้ำตาล ส่วนน้ำตาลหวานหัวลม หมายถึง น้ำตาลโตนดรอบแรก ๆ ที่ให้ผลผลิต ถือว่ามีความบริสุทธิ์ที่สุด และมีกลิ่นหอมน่ารับประทาน เพราะให้ผลผลิตในช่วงต้นฤดูหนาวที่อากาศเย็นสบาย ไม่ร้อนจนทำให้น้ำตาลเปลี่ยนสภาพจึงเป็นที่มาของการยกย่องให้เป็นน้ำตาลหวานหัวลม เพราะเมื่อเข้าสู่ฤดูร้อน อากาศร้อนอาจทำให้น้ำตาลบูดหรือมีรสเปรี้ยวได้ ส่วนในฤดูฝนก็มีฝนเจอบน สังเกตได้จากการที่ฤดูฝนต้องใช้เวลาเคี้ยวนานเพราะต้องรอให้น้ำระเหยไป เปรียบกับน้ำตาลหัวลมที่ใช้เวลาเคี้ยวน้อย ได้น้ำตาลสวย โดยมากการทำตาลจะทำกันในหน้าแล้ง นอกจากไม่ต้องกลัวฝนแล้วน้ำตาลยังมีมากกว่าในฤดูฝนด้วย และสภาพภูมิอากาศปัจจุบันที่เปลี่ยนไปโดยเฉพาะฤดูร้อนที่มีอุณหภูมิสูงมาก เช่น ในปี ๒๕๕๓

อุณหภูมิสูงสุดในรอบปีนี้ คือ ๓๘.๕ องศาเซลเซียส (ตัวเลขต้องรู้ของจังหวัด ๒๕๕๔-๒๕๕๕) หรือสภาพอากาศเปลี่ยนแปลง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ล้วนส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพน้ำตลิ่งน้ำ

๓) การรุกรานของเมือง

ต้นตาลมีปริมาณลดลงไปมากเนื่องจากการขยายตัวของหมู่บ้านจัดสรร และการต้องการใช้ที่ดินไปทำเป็นโรงงานอุตสาหกรรมหรือสิ่งปลูกสร้างอื่นแทนที่นาที่ให้ผลตอบแทนดีกว่าการทำนา ส่งผลให้ต้นตาลถูกโค่น และไม่มีการปลูกเพิ่มเพราะขาดที่ดิน ซึ่งเป็นเรื่องสิทธิส่วนบุคคลของชาวบ้าน ดังนั้น วิธีการที่ช่วยได้คือการส่งเสริมให้มีการปลูกตาลที่สาธารณะของชุมชนให้มากขึ้น

๔) การวิเคราะห์ความคุ้มค่า

ขณะนี้เกษตรกรเริ่มมีการปลูกตาลเพิ่มขึ้น แต่มีข้อจำกัด เช่น บางรายปลูกไว้ในนาที่อยู่ห่างไกลจากบ้าน เมื่อต้นตาลให้ผลผลิตได้ก็ไม่สะดวกในการเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยตนเองจึงให้คนอื่นเช่า สำหรับในการกรณีปลูกเป็นสวนมีบางคนเห็นว่าไม่คุ้มแต่หากปลูกตามคันนาจะคุ้มกว่า เนื่องจากอัตราการคุ้มทุนต่อต้นต่อไร่อาจไม่มาก แต่หากมีเนื้อที่มาก ก็ปลูกไว้เก็บผลผลิตระยะยาวได้อย่างเช่นสวนของกำนันถนอม ภูเงินที่ตำบลถ้ำรงค์ ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางและมีทุนทรัพย์เพียงพอต่อการลงทุนระยะยาว ส่วนการส่งเสริมให้ปลูกตาลในพื้นที่ในบ้านทำได้ยาก เพราะต้นตาลมีขนาดใหญ่ ใช้พื้นที่มากและชาวบ้านยังกลัวฟ้าผ่าหรือโค่นล้มเมื่อมีพายุ ผู้คนส่วนใหญ่จึงไม่คิดปลูกในบ้าน แต่จะไปปลูกตามคันคลองชลประทานแทน

(๒) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม

๑) การขัดเกลาทางสังคมกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น

ปัจจุบันความสำนึกรักบ้านเกิดของเด็กในชุมชนบ้านลาดลดลงน้อยลง ด้านหนึ่งสามารถพิจารณาได้จากการเลี้ยงดูเด็กสมัยใหม่ที่ไม่เหมือนกับเด็กสมัยก่อน การขัดเกลาเลี้ยงดูของผู้ปกครองที่เปลี่ยนไปจึงส่งผลต่อบุคลิกภาพของเด็กรุ่นใหม่ที่ไม่สู้งานหนักและเลือกศึกษาในสาขาวิชาที่ไม่ต้องทำงานหนักเช่น การบริหารจัดการ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แต่ปรากฏว่าส่วนหนึ่งหลังจากสำเร็จการศึกษาต้องพบกับภาวะการว่างงาน เมื่อกลับบ้านก็ไม่รู้จะทำอะไร จึงเสี่ยงต่อปัญหาสังคมอื่นตามมา และในอนาคตคาดว่าจะมีปัญหาเด็กที่ทิ้งถิ่นฐานจะเพิ่มมากขึ้น เพราะนอกจากการขาดความหวงแหนในท้องถิ่นแล้วยังมีปัจจัยทางสังคมเมืองเป็นปัจจัยดึงดูดอีกด้วย ดังนั้นในการทำอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนตเด็กจะคิดว่าเป็นงานหนัก และอับอายคนอื่น หากเรียนหนังสือแล้วกลับมาทำตาล ในขณะที่พ่อแม่ก็ไม่ต้องการให้ลูกขึ้นตาลเพราะเสี่ยง และเป็นงานที่หนัก และผู้ปกครองมีค่านิยมที่ให้ลูกทำงานเป็นเจ้าคน นายคน

๒) ค่านิยมในการประกอบอาชีพ

การขึ้นตาลหรือการทำตาลเป็นอาชีพที่เสี่ยง ผู้ปกครองจึงไม่ถ่ายทอดให้ลูกหลานทำอาชีพนี้เหมือนตนเอง ประกอบเด็กยุคใหม่ต้องการทำงานที่สบาย ไม่ลำบากหรือทำงาน

หนักเหมือนพ่อแม่ เด็กจึงไม่สนใจอาชีพพื้นบ้าน เพราะความทันสมัยเป็นสิ่งล่อให้เด็กห่างจากชุมชน ประกอบเด็กมองเห็นว่าอาชีพทำตาลมีรายได้ไม่คุ้ม สู้ไปทำอาชีพอื่นดีกว่า เพราะมีรายได้มากกว่า จึงเลิกขึ้นตาล แม้ว่าน้ำตาลจะมีราคาสูงขึ้นแต่ก็ไม่ได้เป็นการดึงดูดให้คนรุ่นใหม่หันมาทำเพราะว่า เมื่อเรียนหนังสือมีความรู้สูงจึงมีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่ไม่ต้องเสี่ยง และนอกจากลูกหลานไม่ยอมสืบทอดอาชีพแล้ว ขณะเดียวกันยังพบลักษณะที่ลูกก็อยากให้พ่อแม่เลิกประกอบอาชีพที่ไม่ต้องเสี่ยง

๓) ค่านิยมในการบริโภค

ผู้สูงอายุในชุมชนบ้านลาดที่มีอายุประมาณ ๕๐ ปีขึ้นไป ยังมีความรู้สึกหวงแหนเรื่องตาลโตนดอยู่มาก ขณะที่วัยรุ่นไม่มีความรู้สึกดังกล่าว ทั้งนี้เพราะคนสมัยก่อนต้องเก็บน้ำตาลไว้หลายปีเพื่อทำอาหารทั้งคาวและหวาน เนื่องจากไม่มีขนมขายทั่วไป จะกินขนมอะไรต้องทำกินเอง เช่น ขนมตาล ขนมโตนดทอด เป็นต้น แตกต่างกับเด็กสมัยใหม่ที่นิยมการซื้อขนมจากโรงงานมากกว่าการนิยมรับประทานขนมที่ทำเองในครัวเรือน

๔) วัฒนธรรมการทำงานแบบเข้ายามที่เริ่มหายไป

ในอดีตชาวบ้านมีการทำนาสลับกับการทำตาล ดังนั้นแทบทุกบ้านจึงทำตาลทั้งสิ้น เมื่อมีคนทำตาลมากจึงมีวัฒนธรรมหนึ่งเกิดขึ้น คือ วัฒนธรรมการเข้ายามโดยชาวบ้านจะรวมตัวกันในช่วงที่ตาลออกงวงชุก จะมีการรวมกลุ่มทำตาล โดยแบ่งผลประโยชน์กัน ปัจจุบันวัฒนธรรมเข้ายามยังมีปรากฏให้เห็นที่ตำบลบ้านทาน ซึ่งแต่ละคนต่างก็ขึ้นตาลของตนเองมาแล้วนำมารวมเคียวที่เตาเดียวกัน มีการแบ่งผลประโยชน์ด้วยการคำนวณว่าของใครกี่วันและในปริมาณเท่าไร และแบ่งปันผลประโยชน์ตามปริมาณที่ได้น้ำตาล แต่โดยภาพรวมของพื้นที่นั้นพบว่าปัจจุบันวัฒนธรรมแบบนี้เหลือน้อยลง แม้ว่าชาวบ้านยังประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักก็ตาม สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะจำนวนคนขึ้นตาลไม่มากเหมือนอดีต และลักษณะครอบครัวขยายเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น

(๓) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

เดิมการค้าขายน้ำตาลโตนดเป็นเศรษฐกิจเพื่อการบริโภคเป็นหลัก แต่หากเหลือหรือได้ผลผลิตมากขึ้นจึงมีการนำไปขาย สืบเนื่องมาจากการทำน้ำตาลโตนดในยามว่างเว้นจากการทำนาและในครัวเรือนของชาวบ้านเองก็ต้องมีการใช้น้ำตาลโตนดเพื่อประกอบอาหารเป็นจำนวนมาก ดังนั้นสมัยก่อนแม้ว่าน้ำตาลโตนดจะราคาไม่สูงมากนักแต่ชาวบ้านก็นิยมทำกัน โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพทำน้ำตาลโตนด จำแนกได้ดังนี้

๑) อาชีพ

ในสมัยก่อนทางเลือกในการประกอบอาชีพของชาวบ้านมีไม่มากนัก คนในชุมชนบ้านลาดก็ทำอาชีพเดียวกันคือเน้นเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งปรากฏให้เห็นในสัญลักษณ์ประจำจังหวัดเพชรบุรี คือ ฝัมนาและตาลโตนด ในขณะที่ปัจจุบันสังคมมีการพัฒนาและมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นจึงเกิดอาชีพที่หลากหลายเป็นทางเลือกให้ชาวบ้านได้มากขึ้นด้วย

๒) รายได้

การทำน้ำตาลโตนดในสมัยก่อนถือเป็นรายได้เสริมจากการทำนา ดังนั้นแม้ว่าจะมีราคาไม่สูงมากนัก แต่ก็ยังนิยมทำกัน แต่ปัจจุบันชาวนาส่วนมากทำนาเป็นหลักด้วยราคาข้าวที่สูงขึ้น จึงทำให้คนเปลี่ยนไปทำนาปีละ ๒-๔ ครั้ง แล้วแต่สภาพพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากชลประทาน ทำให้คนทำตาลโตนดน้อยลง และคนได้หันไปทำงานโรงงานเพิ่มมากขึ้น เพราะทำตาลโตนดไม่คุ้มค่า

๓) ค่าครองชีพ

สมัยก่อนข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ ดังคำกล่าวที่ว่า ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เมื่อชาวบ้านได้ทำนา ขายข้าวได้เงินมาก็เอาไปซื้อเครื่องใช้ในครัว ได้แก่ กะปิ น้ำปลา หรือมีรายจ่ายอื่น ๆ เล็กน้อยเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีรายจ่ายสูงมากขึ้น รายได้จากการเกษตรตามฤดูกาลจึงไม่เพียงพอ ชาวนาจึงต้องหันไปประกอบอาชีพอื่นที่ได้เงินมาใช้จ่ายเร็วกว่า

๔) การเปลี่ยนแปลงความต้องการของลูกค้า

ในอดีตความต้องการน้ำตาลโตนดมีมาก และยังไม่มีการเปลี่ยนรูปแบบน้ำตาลโตนดเป็นน้ำตาลหลอมหรือน้ำตาลสด ชาวบ้านจึงทำเป็นน้ำตาลปึกและน้ำตาลปีบเป็นหลัก รวมทั้งยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เช่นการแปรรูปเป็นน้ำตาลผงเพื่อชงกาแฟแล้วขยายสู่กลุ่มลูกค้าให้หลากหลายยิ่งขึ้น ก็จะช่วยให้คนทำตาลโตนดได้ค่าตอบแทนที่คุ้มค่ามากขึ้น นอกจากนี้ลูกค้ายังมีความต้องการน้ำตาลที่มีราคาแตกต่างกัน โดยเฉพาะคนที่ประกอบอาชีพทำขนมและอาหารขาย ต้องการลดต้นทุนการผลิต จึงต้องการซื้อน้ำตาลหลอมซึ่งมีราคาถูกกว่าน้ำตาลโตนดแท้ คือ น้ำตาลโตนดแท้ กิโลกรัมละ ๖๐ บาท ในขณะที่น้ำตาลหลอมราคา กิโลกรัมละ ๓๕ บาท

๕) ต้นทุนการผลิต

ในอดีตการทำน้ำตาลโตนดไม่ต้องลงทุนหรือมีการลงทุนน้อยมาก เพราะว่าต้นตาลมีอยู่แล้ว ขึ้นอยู่กับหัวไร่ปลายนา ไม่ต้องปลูก ไม่ต้องดูแลรักษา ไม้ไผ่ที่ทำพะอังกัหาได้ตามป่า ฟืนก็สามารถเก็บเอาตามท้องนา แต่ปัจจุบันเปลี่ยนไปแล้วเพราะทุกอย่างต้องมีการลงทุนทั้งสิ้น แต่เหตุที่คนทำตาลยังคงอยู่ได้เพราะปัจจุบันราคาน้ำตาลโตนดมีความเหมาะสมมากขึ้น ส่วนเรื่องตลาดการจำหน่ายผลตาลอ่อน ไม่มีปัญหา เพราะมีคนซื้อจำนวนมากอยู่แล้ว

๖) ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อการค้าอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันการทำน้ำตาลโตนดเป็นลักษณะการทำกันในครัวเรือน แบบต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างขาย จึงไม่สามารถต่อรองราคาได้ ซึ่งเคยมีการรวบรวมกลุ่มกันแต่เป็นกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการและสมาชิกไม่ถาวร เนื่องจากเมื่อหมดฤดูทำตาลต่างคนก็ต่างไปประกอบอาชีพอื่น เมื่อถึงฤดูทำตาลอีกปีก็รวมตัวกันใหม่ได้ยาก การรวมกลุ่มเพื่อการค้าอย่างต่อเนื่องจึงทำได้ยาก

๗) ตลาดของน้ำตาลโตนด

ปัจจุบันน้ำตาลโตนดมีราคาสูง แต่ผลิตไม่ทันต่อความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากคนทำตาลโตนดรุ่นเก่าเริ่มหมดไป แต่คนรุ่นใหม่ไม่ได้รับการสืบทอดให้ทำตาลโตนด เนื่องจากได้รับการศึกษาสูงขึ้น พ่อแม่ไม่ส่งเสริมให้ลูกทำตาลโตนด

(๔) การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา

คนสมัยก่อนเกิดมาก็เห็นพ่อแม่ทำตาลโตนด ลูกเกิดมาก็ไม่ได้เรียนหนังสือระดับสูงนัก โดยส่วนใหญ่จบเพียงชั้นประถมศึกษา เด็กอยู่กับบ้านไม่ต้องเดินทางไปเรียน เมื่อพ่อแม่ทำงานลูกก็ช่วยด้วย เด็กผู้ชายจึงเริ่มช่วยพ่อแม่หบน้ำตาลตั้งแต่เด็ก เริ่มขึ้นตาลกันตั้งแต่เด็ก เมื่อเข้าสู่วัยหนุ่มคือประมาณ ๑๕-๑๘ ปีก็จะขึ้นตาลจริงจังและหัดนวดตาล โดยพ่อเป็นคนสอนให้ เด็กก็ได้รับการซึมซับวิถีการทำตาลไปในที่สุด

ปัจจุบันผู้ปกครองนิยมส่งลูกเรียนหนังสือเพราะความกดดันในการประกอบอาชีพที่ไม่อยากให้ลูกลำบาก ประกอบกับผู้ปกครองเริ่มมีฐานะทางการเงินที่สามารถสนับสนุนให้ลูกได้เรียนหนังสือ ดังนั้นจึงส่งลูกเรียนให้สูงแล้ว จะได้เป็นเจ้าของคนนายคน ทำงานราชการ หรือในปัจจุบันทำงานอะไรก็ได้ที่ได้เงินดีกว่า

๑.๒.๕ ปัญหาในการประกอบอาชีพทำน้ำตาลโตนด

(๑) ด้านการเติบโตของต้นตาลโตนด

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการสืบทอดอาชีพการทำน้ำตาลโตนด ปัจจัยแรกคือต้นตาลเป็นพืชที่ต้องใช้ระยะเวลาในการปลูก และต้องมีอายุกว่า ๑๐ ปี จึงจะสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้ นอกจากนี้เรื่องเพศของต้นตาลโตนดที่มีความแตกต่างในการให้ผลผลิตก็ส่งผลต่อความต้องการตาลตัวเมียมากกว่าตาลตัวผู้ เพราะสามารถเก็บได้ทั้งน้ำตาลและลูกตาล แต่ปัญหาคือต้องรอจนกว่าต้นตาลโตนดจะโตพอที่ให้ผลผลิตจึงจะทราบเพศของต้นตาลโตนดได้ ที่สำคัญต้นตาลเป็นพืชที่มีความสูงมาก ยิ่งมีอายุเพิ่มมากขึ้นก็ยิ่งสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ข้อจำกัดเหล่านี้จึงทำให้ชาวนาเลือกที่จะทำนาเป็นหลัก ซึ่งเป็นการเก็บเกี่ยวพืชที่ใช้ระยะเวลาสั้นกว่าและความเสี่ยงในเรื่องความสูงที่น้อยกว่าการทำน้ำตาลโตนด

(๒) ด้านการขาดแคลนคนทำตาลโตนดที่มีความรู้และการถ่ายทอด

ต้นตาลโตนดยังคงมีอยู่และเกิดต้นใหม่ขึ้นหมุนเวียนแทนต้นเก่าที่หมดอายุไป แต่ปัญหาสำคัญอยู่ที่คนทำตาลมากกว่าที่นับวันยิ่งลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ เพราะคนเก่าแก่ที่เคยทำมาก็มีอายุมากขึ้น ขณะที่เด็กรุ่นใหม่ไม่ได้รับการถ่ายทอดการทำตาล แม้ว่าจะขึ้นตาลได้ และก็ไม่มีความรู้ในการทำตาล เนื่องจากการฝึกทักษะการทำตาลต้องฝึกตั้งแต่เด็กยังอายุไม่มาก หากเด็กเรียนหนังสือระดับปริญญาตรีแล้ว โอกาสที่จะขึ้นตาล และมีทักษะการทำตาลด้วยแทบไม่มี

(๓) ด้านความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ

เนื่องจากการทำตาลโตนดเป็นอาชีพที่ต้องขึ้นไปที่สูง ต้องใช้ความแข็งแรงของร่างกาย ต้องใช้ความชำนาญและภูมิปัญญาประกอบกัน ดังนั้นการขึ้นต้นตาลโตนดทุกครั้งจึงหมายถึง ความพร้อมที่จะต้องเผชิญกับความเสี่ยงและความพลาดพลั้งที่อาจก่อให้เกิดความบาดเจ็บหรือแม้กระทั่งเสียชีวิตได้ตลอดเวลา ซึ่งมีข้อมูลจากโรงพยาบาลบ้านลาด พบว่ามีคนที่ตกจากต้นตาลโตนดหรือได้รับอุบัติเหตุจากการทำตาลเป็นจำนวนมาก บางครั้งแม้ว่าคนขึ้นตาลจะระวังแล้ว แต่ก็มีปัจจัยอื่น เช่น พะองพุง ซึ่งปกติจะมีอายุการใช้งานประมาณ ๒ ปี ก็ต้องเปลี่ยน แต่เหตุที่เกษตรกรไม่ได้เปลี่ยนส่วนหนึ่งเพราะไม่ไผ่ราคาแพง จึงทำให้คิดว่าใช้ได้ จึงใช้ไปก่อน และเกิดอุบัติเหตุขึ้นในที่สุด

(๔) ลักษณะงานหนักและต้องอาศัยความอดทนสูง

คนทำตาลโตนดเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะที่ถือว่าเป็นงานหนักและต้องอาศัยความอดทนในการทำงานสูง เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการแต่งกายเพื่อเตรียมไปขึ้นตาลค่อยข้างมีรายละเอียดมาก คือ ต้องเอาผ้าขาวม้ามาทำผ้าคาดแล้วเอามัดปาดตาลเหน็บไว้ข้างตัว และเอากะบอกไม้ไผ่ที่ร้อยเชือกไว้แขวนไว้กับมิด ซึ่งคนขึ้นตาลต้องแข็งแรงมาก เพราะว่าการไปเอากะบอกมาไม่ใช่เพียง ๑ กระบอก ก็จะทำให้เสียเวลาในการนำกระบอกไปแขวนให้ถูกต้องกับต้นตาลแต่ละต้น เพราะขนาดของกระบอกของตาลแต่ละต้นจะใช้ขนาดแตกต่างกันไปตามปริมาณของน้ำตาลสดของตาลแต่ละต้น ซึ่งจะไม่เท่ากันเลย นอกจากนี้ต้องมีพะองที่แข็งแรงและรับน้ำหนักได้มาก เพราะบางต้นที่น้ำตาลมากก็ต้องนำกระบอกตาลห้อยลงมาถึง ๕-๗ กระบอก

การทำตาลยังเป็นงานที่ต้องทุ่มเทเวลาตลอดทั้งวัน บางคนต้องตื่นตั้งแต่ตีสาม เพื่อไปเก็บน้ำตาล ตอนสายก็นำมาเคี้ยว ส่วนตอนเที่ยงหรือบ่ายก็ต้องขึ้นเอากะบอกตาลไปรองน้ำตาลสำหรับวันรุ่งขึ้นอีก กว่าจะเสร็จต้องทำงานทั้งวัน และบางคนก็ป่วยและไม่สามารถไปปาดตาลและเก็บน้ำตาลตามเวลาปกติ ก็ต้องยอมเสียน้ำตาลไป และเมื่อเริ่มปาดตาลใหม่ก็จะให้น้ำตาลน้อยกว่าที่เคยเป็น เนื่องจากขาดความต่อเนื่อง เพราะหนังวงตาลที่เคยปาดไว้จะแข็งจึงให้น้ำน้อย แต่หากปาดตาลไปเรื่อย ๆ สักระยะหนึ่งคือประมาณ ๓-๔ วัน ก็จะกลับสู่สภาพเดิม ดังนั้นการทำงานแบบนี้จึงต้องเป็นคนตรงต่อเวลาและมีความรับผิดชอบสูงด้วย และเนื่องจากขั้นตอนกว่าจะได้น้ำตาลโตนดมานั้นมีมากมายจึงต้องอาศัยแรงงานหลายคน ส่วนมากแล้วก็จะช่วยกันทำห้ครบคร้ว เช่น สามีเป็นคนปาดตาลขึ้นตาล ลูกช่วยหาบน้ำตาล ส่วนภรรยาที่รับหน้าที่เคี้ยวตาลจึงเป็นการใช้แรงงานห้ครบคร้วหลาย ๆ ครอบคร้วที่ทำตาลจึงพบว่าไม่ยากให้ลูกสืบทอดอาชีพนี้ต่อไปเพราะเห็นว่า “ลูกฉันไม่ยากให้ลำบากเหมือนฉัน เพราะการทำตาลเป็นวิถีชีวิตที่เหนียวและลำบาก

(๕) ต้นทุนสูงและผลตอบแทนต่ำ

สาเหตุที่ทำให้การทำน้ำตาลโตนดมีต้นทุนสูงขึ้น เนื่องจากการขาดวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งแต่เดิมสามารถหาได้จากในชุมชนโดยไม่ต้องลงทุนซื้อหา แต่ปัจจุบันนั้นต้องแลกด้วยเงินแทบทั้งสิ้น ได้แก่

๑) การขาดแคลนไม้ไผ่ ทั้งไม้ไผ่ส่วนที่นำมาทำไม้พะองและกระบองรองน้ำตาล เดิมที่ใช้ไม้ป่า ซึ่งในอดีตชาวบ้านตัดได้โดยไม่ผิดกฎหมาย แต่เมื่อการควบคุมเรื่องป่าไม้มีความเข้มข้นและเพื่อเป็นการอนุรักษ์ชาวบ้านจึงไม่สามารถตัดไม้ไผ่ได้ดังเดิม แต่ด้วยคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อการใช้เป็นพะองในการขึ้นตาล จะใช้วัสดุอื่นแทนก็ไม่ได้ เพราะจะทำให้คนขึ้นตาลเกิดความไม่มั่นใจเนื่องจากไม้คั่นเคย และหากเปลี่ยนเป็นใช้เหล็กการมัดไว้กับต้นตาลเหมือนอย่างไม้ไผ่ก็คงจะทำได้ยาก เมื่อตัดไม้ไผ่เองไม่ได้ ก็ต้องมีการสั่งซื้อ สำหรับไม้ไผ่ที่ใช้ทำกระบองน้ำตาลนั้นบางคนก็มีการปลูกไม้ไผ่ที่บ้านตนเอง ส่วนบางคนก็เปลี่ยนไปใช้กระบองพลาสติกแทนกระบองไม้ไผ่ แม้ว่าในอดีตที่ใช้ไม้ไผ่เพราะหลังจากล้างจะต้องมีการรมควัน น้ำตาลโตนดที่ได้จะมีกลิ่นหอม นอกจากนี้ในอนาคตอาจมีการใช้สารเคมีบางอย่างในการป้องกันการบูดของน้ำตาลแทนไม้พะยอมที่หายากขึ้นเรื่อย ๆ แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องคำนึงถึงความสะอาดเป็นปัจจัยสำคัญ

๒) การขาดแคลนเชื้อเพลิง ในอดีตคนทำตาลสามารถหาเชื้อเพลิงได้ตามป่าตามนา ซึ่งมีมากมาย แต่ตอนนี้กรมป่าไม้ไม่อนุญาตให้ชาวบ้านไปบุกรุกเพื่อเก็บฟืนในป่า ส่วนพื้นที่ในชุมชนก็มักมีเจ้าของไม่สามารถเก็บมาใช้ประโยชน์ได้เหมือนเดิม จึงทำให้คนทำตาลโตนดประสบปัญหาการขาดแคลนเชื้อเพลิงในการเคียวตาล

จะเห็นได้ว่า ปัญหาดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้คนทำตาลโตนดต้องลงทุนเพิ่มขึ้น จึงทำให้ผลตอบแทนที่ได้รับไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ดังนั้นคนจึงเลือกประกอบอาชีพอื่นมากกว่า เพราะไม่เสี่ยง แต่หากราคาน้ำตาลโตนดในอนาคตแพงขึ้น อาจจะเป็นแรงจูงใจให้คนหันมาทำอาชีพนี้กันมากขึ้น แต่ก็จะได้เฉพาะคนที่ทำเป็นเท่านั้น

(๖) ค่านิยมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป

สมัยก่อนความต้องการน้ำตาลโตนดมีมาก ผู้ผลิตจึงผลิตน้ำตาลโตนดออกมาเป็นจำนวนมาก และยังไม่มีความหลากหลายด้านความต้องการเหมือนอย่างในปัจจุบัน สิ่งสำคัญที่ทำให้คนทำตาลโตนดต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงตามยุคทำให้เกิดรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนดหลากหลายรูปแบบ ดังนี้

๑) ความต้องการต้นตาลเพื่อเป็นไม้ประดับไว้จัดสวนที่บ้านหรือรีสอร์ทต่าง ๆ ต้นตาลโตนดมีราคาตั้งแต่ ๑,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท ตามขนาดของต้นตาล

๒) การนิยมเก็บลูกตาลอ่อน คนนิยมเช่าตาลตัวเมียเพื่อเก็บลูกตาลอ่อน ส่วนตาลตัวผู้ก็ตัดทำไม้ตาล มีราคาต้นละประมาณ ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐ บาท มักโค่นต้นที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป

ผลตาลอ่อนได้รับความนิยมจากผู้บริโภคมากขึ้น โดยผู้ซื้อผลตาลอ่อนจะมารับถึงที่และนำไปแปรรูปในโรงงานผลไม้กระป๋อง โดยจะมารับทุก ๆ ๗ วัน ครั้งละประมาณ ๓ ตัน

- ๓) ความต้องการจาวตาลมีเพิ่มขึ้น จึงมีการปล่อยให้ลูกตาลร่วงหล่นไปเพื่อนำผลแก่มาแกะเมล็ดและนำไปเพาะเพื่อให้เกิดจาวตาล แล้วนำไปขายให้กลุ่มคนทำขนมหวานเพื่อนำไปเชื่อม
- ๔) การแปรรูปเป็นน้ำตาลผง เพื่อให้น้ำตาลโตนดได้ขึ้นโต๊ะ เช่น การเป็นน้ำตาลชงกาแฟ

ตอนที่ ๒ แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดยเริ่มจากการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ประกอบด้วย ผู้มีอาชีพทำตาลโตนดในตำบลบ้านทาน ตำบลหนองกระปุ และตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ตามความสมัครใจของผู้นำชุมชน และเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำตาลโตนด และดำเนินการศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการสร้างเครือข่ายและจัดกิจกรรมต่าง ๆ

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรในพื้นที่อำเภอบ้านลาด พบว่า มีข้อเสนอแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ในพื้นที่อำเภอบ้านลาด ดังนี้

๑. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากตาลให้คุ้มค่า เช่น งานหัตถกรรมจากตาล เพื่อสร้างรายได้ และสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่ต่างจากชุมชนอื่น จนเป็นผลิตภัณฑ์ติดตลาด สามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจึงขยายเป็นแบบอย่างสู่ชุมชนอื่นต่อไป ตลอดจนมีการสร้างความตระหนักด้านการรักษาสภาพแวดล้อมด้วยการใช้บรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติแทนวัสดุสังเคราะห์ประเภทโฟมและพลาสติก

๒. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อปลูกฝังค่านิยมการรักท้องถิ่นและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมให้ความรู้และเป็นสถานที่ศึกษาดูงานหรือแหล่งท่องเที่ยว

๔. ส่งเสริมการสร้างชุมชนต้นแบบวิถีชีวิตตาลเมืองเพชร โดยการส่งเสริมอาชีพการทำน้ำตาลโตนดแบบครบวงจร และมีการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตาล

๕. ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดให้มีความหลากหลาย

๖. ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือคนขึ้นตาล โดยการประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

ตอนที่ ๓ แผนการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่นด้านตาลโตนดจากชุมชนที่มีการผลิตตาลโตนดมากที่สุด ในอำเภอบ้านลาด คือ ชุมชนบ้านถ้ำรงค์ ชุมชนบ้านทาน และชุมชนไรโคก ร่วมกับผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนเพื่อจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมของเมืองเพชร ได้ชุมชนเป้าหมายในการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร คือ ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี และดำเนินการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม มีผลการศึกษา ดังนี้

๑. ประวัติความเป็นมาของตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ถ้ำรงค์ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ในสมัยก่อนตำบลถ้ำรงค์ได้แบ่งออกมาจากตำบลตำรุ ซึ่งตอนต้นนั้นตำบลตำรุมีทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้าน พอแบ่งออกมาเป็น ๒ ตำบล จึงมีตำบลละ ๖ หมู่บ้าน ซึ่งแบ่งโดยแยกเป็น ๒ ฝั่งน้ำ คือ มีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นตัวแบ่งฝั่งระหว่างตำบลตำรุกับตำบลถ้ำรงค์ออกจากกัน หมู่บ้าน ๖ หมู่บ้านในตำบลถ้ำรงค์ ได้แก่ ๑) บ้านท่ามะเฟือง ๒) บ้านม่วงงาม ๓) บ้านถ้ำรงค์ ๔) บ้านไร่สะท้อน ๕) บ้านดอนตะโก และ ๖) บ้านหนองข้างตายเป็น

จากการสัมภาษณ์นายถนอม ภูเงิน อดีตกำนันตำบลถ้ำรงค์ (๒๕๕๕ : สัมภาษณ์) ปราชญ์ท้องถิ่นและทราบประวัติเกี่ยวกับตำบลถ้ำรงค์เป็นอย่างดี ได้ข้อมูลว่า ชุมชนถ้ำรงค์มีอายุหลายร้อยปีหรือเกือบพันปี โดยดูจากความเก่าแก่ของหลวงพ่อดำ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ชาวบ้านเคารพศรัทธามาช้านาน และสมัยก่อนตำบลถ้ำรงค์มีสภาพเป็นป่า โดยถ้ำรงค์ เป็นชื่อของเขาลูกหนึ่งตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เป็นเขาที่มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาถึงที่มาของชื่ออยู่หลายตำนาน ดังนี้

ตำนานแรก เป็นข้อมูลจากเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ ว่าพื้นที่บริเวณนี้ มีเจ้าเมืองไม่ปรากฏนามองค์หนึ่งได้เสด็จประพาสป่าและแม่น้ำบริเวณนี้ พระองค์ทรงประทับใจมาก ในขณะที่พระองค์ประพาสชมวิวิทัศน์ในช่วงเวลากลางวันนั้น ได้มีหญิงสาวชาวบ้านคนหนึ่งเห็นพระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยและพระวรกายชุ่มโชกไปด้วยพระเสโท จึงได้ประทานน้ำให้ดื่มแก้กระหาย แต่ในภาชนะใส่น้ำนั้นนอกจากจะมีน้ำแล้วยังมีใบหญ้าประเภทหนึ่ง เรียกว่า หญ้าคาใส่ไปด้วย เจ้าเมืองเห็นเช่นนั้นพระองค์ทรงกริ้วมาก จึงได้เรียกหญิงสาวผู้นั้นเข้าเฝ้าฯ และได้ไต่ถามสาเหตุที่นางใส่น้ำหญ้าคาผสมน้ำให้เสวย ได้รับคำตอบว่า เห็นพระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยและกระหายน้ำ จึงได้ใส่น้ำหญ้าคาไว้เพื่อกันไม่ให้พระองค์ทรงริบเสวยน้ำนั้นเพราะจะทำให้พระองค์เกิดการจุกเสียดและอาจทรงประชวรได้ เจ้า

เมืองได้รับฟังเช่นนั้นทรงปลื้มพระฤทัยและรู้สึกชอบใจในความหวังโยของหญิงชาวบ้าน จึงได้มอบแหวนซึ่งแต่ก่อนเรียกว่า “ธรรมรงค์” ให้แก่สาว ผู้นั้น ต่อมาชาวบ้านเลยขนานนามให้บริเวณนี้เรียกว่า “บ้านธรรมรงค์” ซึ่งต่อมาเพี้ยนเป็น “บ้านถ้ำรงค์” จนถึงปัจจุบัน

ตำนานที่สอง เป็นข้อมูลจาก กำนันถนอม ภูเงิน เล่าว่าสมัยก่อนเมืองเพชรบุรีมีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครอง วันหนึ่งเจ้าเมืองเสด็จไปหาตเจ้าสำราญโดยขึ้นคานหามไปค้างแรมที่นั่น เมื่อไปถึงเจ้าเมืองกระหายน้ำมากอยากจืดน้ำจึงไปขอน้ำกินจากหญิงสาวคนหนึ่ง หญิงสาวคนนั้นก็ตักน้ำใส่ขันให้กิน โดยเด็ดหางจาก ๓ หางใส่ในขันน้ำแล้วให้เจ้าเมืองกิน พอเจ้าเมืองจืดน้ำทางของไปจากก็ลอยตามน้ำขึ้นมาจนจะเข้าปากท่านก็หยุด พอท่านอ้อมเจ้าเมืองจึงถามว่าเพราะเหตุใดจึงใส่หางจากลงในน้ำ หญิงคนนี้ตอบว่าท่านกำลังกระหายน้ำมาเดียวจะจืดมากไปจะเป็นอันตราย เจ้าเมืองเห็นว่าหญิงคนนี้มีปัญญาดี หลังจากนั้นเจ้าเมืองออกจากหาตเจ้าสำราญเสด็จมาพักที่เขา อัมรงค์โดยมีหญิงคนนั้นตามมาด้วยและชอบพบกัน เมื่อเจ้าเมืองออกจากหาตเจ้าสำราญเวลาจะกลับเจ้าเมืองจึงถอดแหวนให้เป็นที่ระลึกกับหญิงผู้นั้น จึงตั้งชื่อว่า “อัมรงค์” และต่อมาเกิดการกร่อนเสียงเหลือว่า “เขาถ้ำรงค์”

อีกตำนานหนึ่ง เป็นข้อมูลจากหนังสือพิมพ์เพชรภูมิ ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๔๗๐ ประจำวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๔๒ ว่าสมัยก่อนมีเจ้าชายองค์หนึ่งได้เสด็จมายังหมู่บ้านแห่งหนึ่งซึ่งเดิมเป็นป่า มีลำห้วยไหลผ่านกลางถ้ำ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยที่สวยงามพร้อมด้วยห้องหับตามซอกตามมุมของถ้ำ เมื่อเจ้าชายเสด็จมาพบก็พอพระทัยและประทับภายในถ้ำ มีชาวบ้านคนหนึ่งเอาน้ำใส่ขันมาถวาย และใส่หลอดหญ้าปล้องลงในขันด้วย เจ้าชายทรงตรัสถามว่าใส่ไว้ทำไม ชาวบ้านจึงตอบว่า พระองค์เสด็จมาเหนื่อย ๆ ถ้าจืดน้ำจากขันเลยด้วยความหิว กระจาย หรือร้อนจะทำให้เกิดอาการจุกเสียดต้องค่อย ๆ ดูดจากหลอดหญ้าปล้อง พระองค์ทรงเห็นความเฉลียวฉลาดของชาวบ้านผู้นั้น จึงทรงพระราชทาน “อัมรงค์” พร้อมเงินทองให้ชาวบ้านผู้นั้น เป็นที่กล่าวขานกันทั่วทิศในเรื่องนี้จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านอัมรงค์” ต่อมานานเข้าภาษาอาจเพี้ยนไปจึงกลายเป็น “หมู่บ้านถ้ำรงค์” トラบจนปัจจุบันนี้

จากคำบอกเล่าของอดีตนายกองการบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ทำให้ทราบว่าตำบลถ้ำรงค์มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ชุมชนถ้ำรงค์ได้มีการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยว มีสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น หลวงพ่อดำ เป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติ เป็นรูปหล่อสีด้าทั้งองค์ ปัจจุบันทรุดโทรมลงไปมาก กรมศิลปากรตรวจสอบแล้วคาดว่า หลวงพ่อดำมีอายุประมาณ ๑,๐๐๐ ปีแล้ว บริเวณหน้าถ้ำหลวงพ่อดำมีเจดีย์รูปทรงสี่เหลี่ยม ๒ ชั้น ฐานกว้าง ๑๖๐ เซนติเมตร สูง ๒๔๐ เซนติเมตร ชั้นที่ ๑ มีพระพุทธรูป ๔ ด้าน พระพุทธรูปด้านทิศตะวันออกและทิศเหนือ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย พระพุทธรูปด้านทิศตะวันตกและทิศใต้เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ทุกองค์มีความกว้างหน้าตัก ๖๙ เซนติเมตร ความสูงจากฐานเกศา ๘๒ เซนติเมตร ชั้นที่ ๒ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางห้ามญาติทั้ง ๔ ด้าน หน้าตัก ๓๐ เซนติเมตร ยอด

เกศาถึงหัวเข่า ๔๑ เซนติเมตร ฐานพระเป็นกลีบบัว และเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม กว้างเหลี่ยมละ ๕๐ เซนติเมตร ความสูงจากยอดถึงฐาน ๒๑๐ เซนติเมตร เป็นเจดีย์ย่อมุม ๔ ด้าน ๓ ชั้น

นอกจากหลวงพ่อดำแล้ว ชุมชนถ้ำรงค์จะมีต้นตาลโตนตให้เห็นมากมาย ดังคำกลอนของชุมชนนี้ที่ว่า

“พุงนาเขียวไสวในแดดเช้า	ตาลทอดร่มเงาห่มพุ่มอย่างชุ่มชื้น
งามถ้ำรงค์ดงโตนตโกลนผลชุม	ดินน้ำคลุมปกเกล้าอารยธรรม”

และคำขวัญของตำบลถ้ำรงค์ที่ว่า

“เขาถ้ำรงค์รูปช้าง ยางนาใหญ่ แม่น้ำเพชรใส หลวงพ่อเทพเสด็จลือไกล พระดำใหญ่คู่ตำบล”

นอกจากนี้ นายบรรพต กำไลแก้ว อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ ได้อธิบายถึงตำบลถ้ำรงค์ไว้ว่า

“ชุมชนเรามีภูเขาดังห้าลูก	แม่น้ำเพชรแหล่งปลูกพืชพันธุ์สวยงาม
ป่าไม้ร่มลมชื่นพัชรินรวบ	มีลำห้วยละหานตระการตา
เป็นแหล่งอารยธรรมอันล้ำเลิศ	“ปายางแดง” อันประเสริฐสูงคุณค่า
อนุรักษ์ตามประสงค์องค์ราชา	และมีถ้ำ...ตามฉายา...ว่า “ถ้ำรงค์”

๒. แผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ผลการดำเนินการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม กับชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี นั้น หลังจากได้แผนแล้วชุมชนถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ได้ดำเนินการบรรจุแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรไว้ในแผนปฏิบัติการของชุมชนเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาตามแผน และชุมชนดำเนินการตามแผนโดยเน้นการปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีการทบทวนปรับปรุงคุณภาพของแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรเพื่อนำไปบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการในปีต่อไป

ผลการดำเนินการได้แผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีที่ประกอบด้วย ๒ ยุทธศาสตร์ ๔ เป้าประสงค์ และ ๔ ตัวชี้วัดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การส่งเสริมการทำหัตถกรรมจากตาล

เป้าประสงค์

๑. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล เป็นสถานศึกษาอบรมและศึกษาดูงาน
๒. การยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบหลากหลาย มีการใช้สีตกแต่ง เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์

ตัวชี้วัด

๑. มีศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล จำนวน ๑ ศูนย์
๒. มีการยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบหลากหลาย มีการใช้สีเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ จำนวนอย่างน้อย ๕ ผลิตภัณฑ์

มาตรการ/โครงการ

๑. โครงการยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบหลากหลาย โดยศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมจากตาลชุมชนบ้านม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การส่งเสริมการพัฒนากระบวนการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาล และจัดทำเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชร

เป้าประสงค์

๑. การพัฒนากระบวนการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลสู่เชิงพาณิชย์
๒. จัดทำเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชร

ตัวชี้วัด

๑. พัฒนากระบวนการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลสู่เชิงพาณิชย์ จำนวน ๑ ผลิตภัณฑ์
๒. จัดทำเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชรจำนวน ๑ ชุมชน

มาตรการ/โครงการ

๑. โครงการพัฒนากระบวนการผลิตลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสด เพื่อเป็นต้นแบบสู่การพัฒนาต่อยอดในเชิงพาณิชย์
๒. การจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ในชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ตอนที่ ๔ ผลการดำเนินการตามแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

๑. ผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ การส่งเสริมการทำหัตถกรรมจากตาล

๑.๑ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล ที่บ้านม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอ
บ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ดังภาพที่ ๔.๕

ภาพที่ ๔.๕ ศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล บ้านม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

๑.๒ โครงสร้างการบริหารศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล ศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรม
จากตาลบ้านม่วงงาม มีสมาชิกจำนวน ๑๖ คน ดังนี้

๑) นางศจี แสงทอง	ประธานกลุ่ม
๒) นายผุด นามมัน	กรรมการ
๓) นางทองใบ นามมัน	กรรมการ
๔) นางสาวสุพัตรา ดนตรี	กรรมการ
๕) นางสาวอนัญญา แสงทอง	กรรมการ
๖) นางสาวลำพา ดนตรี	กรรมการ
๗) นางสาววรรณิษา นิมเพชร	กรรมการ
๘) นางสาวอภิชญา ธรรมรงค์จตุพร	กรรมการ
๙) นายวินัย แสงทอง	กรรมการ
๑๐) นางเล็ก พวงดอกไม้	กรรมการ
๑๑) นางพร เปี่ยมสิน	กรรมการ
๑๒) นางสาวประคอง คนไฉ	กรรมการ

๑๓) นางสาวนันทิยา เปี่ยมสิน	กรรมการ
๑๔) นางสาววิลาสินี แสงทอง	กรรมการ
๑๕) นางสาวสุพิธา จรัสดี	กรรมการ
๑๖) นางสาวดวงกมล ดนตรี	กรรมการและเลขานุการ

๑.๒ วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล

- ๑) เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์จากตาล
- ๒) เป็นสถานที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจากตาล

๑.๓ ขั้นตอนในการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์

๑) เชิญผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ ประชาชนท้องถิ่นที่มีความรู้ด้านหัตถกรรมจากตาล ผู้มีความสามารถในการประดิษฐ์วัตถุเหลือใช้จากตาล โดยปรึกษาระคมความคิดเห็นในการจัดตั้งศูนย์จำนวน ๒๓ คน ที่สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

๒) จัดทำแผนการตั้งศูนย์การเรียนรู้การผลิตหัตถกรรมจากตาล โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน บรรจุแผนที่ทำไปไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของ อบต.ถ้ำรงค์ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๕

๓) สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมได้ร่วมสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การผลิตหัตถกรรมจากตาล

๔) ประสานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อจัดทำศูนย์การเรียนรู้การผลิตหัตถกรรมจากตาล ณ บ้านม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาดดำเนินงานตามโครงการ

๕) อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ชุมชน โดยใช้วิทยากรที่มีความรู้ โดยมีการจัดอบรมให้ความรู้การประดิษฐ์จากตาล ชุมชนหมู่ ๖ บ้านโป่งสลอด ตำบลหนองกะปูล

๖) มีประเมินคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี นักการตลาด ผู้ใช้สินค้าเช่นอาจารย์ปราณี ชุ่มน้อย รองศาสตราจารย์สุนันท์ นีลพงษ์ นายวินัย บัวประดิษฐ์ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์ยังเป็นของดั้งเดิม อาจปรับสีของผลิตภัณฑ์ให้มีสีเพิ่มขึ้นเพื่อเพิ่มความหลากหลายในการใช้ผลิตภัณฑ์ การใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ยังมีไม่เต็มที่ เช่น ทำตะกร้าใส่ของ การสานรูปสัตว์ การทำพัดใบตาล เป็นต้น ดังภาพที่ ๔.๖

ภาพที่ ๔.๖ ของเล่นและภาชนะที่ทำจากใบตาลก่อนการพัฒนา

๗) คณะกรรมการดำเนินงานได้นำข้อเสนอมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนี้ คือ เพิ่มรูปแบบของผลิตภัณฑ์ เช่น กระจาดดอกไม้ โคมไฟ กระจาด หมวกจากใบตาล มีการพัฒนาการย้อมสีใบตาลทำให้ผลิตภัณฑ์มีความสวยงามและเป็นธรรมชาติ ความต้องการของผู้บริโภค ของที่ระลึกจากหัตถกรรมจากตาลของเมืองเพชรบุรี เป็นต้น

๘) ควรจัดตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากตาลที่มีคุณภาพเพื่อให้คนเพชรบุรีและนักท่องเที่ยวซื้อเป็นของที่ระลึก ประจำจังหวัดเพชรบุรี

๑.๔ ผลดำเนินการ

๑) มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การผลิตหัตถกรรมจากตาล ที่บ้านม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด มีสมาชิก จำนวน ๑๖ คน โดยมีคุณศจี แสงทอง เป็นประธานกลุ่ม

๒) มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจากตาล โดยการอบรมเชิงปฏิบัติเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากตาลด้วยวิทยาการที่มีความรู้ ให้กับกลุ่มแม่บ้าน ชุมชนหมู่ ๖ บ้านโป่งสลอด ตำบลหนองกะปูล และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านถ้ำรงค์ และนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีที่ศึกษาในรายวิชา เพชรบุรีศึกษา รายวิชาภูมิปัญญาไทย ดังภาพที่ ๔.๗ และ ๔.๘

ภาพที่ ๔.๗ การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้การประดิษฐ์จากตาล ชุมชนหมู่ ๖ บ้านโป่ง
สลอด ตำบลหนองกะปุ ครั้งที่ ๑

ภาพที่ ๔.๘ การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้การประดิษฐ์จากตาล ชุมชนหมู่ ๖ บ้านโป่งสลอด
ตำบลหนองกะปุ ครั้งที่ ๒

๓) สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์จากตาลเพิ่ม ๕ ชนิด ได้แก่ แจกันดอกไม้ กรอบรูป พวงแขวน หมวก และโคมไฟ ผลิตภัณฑ์จากตาลแสดงดังภาพที่ ๔.๙ - ๔.๑๓

ภาพที่ ๔.๙ แจกันดอกไม้ที่ทำจากใบตาล

ภาพที่ ๔.๑๐ กรอบรูปดอกไม้ที่ทำจากใบตาล

ภาพที่ ๔.๑๑ พวงแขวนดอกไม้ที่ทำจากไผ่ตาล

ภาพที่ ๔.๑๒ โคมไฟที่ทำจากไผ่ตาล

ภาพที่ ๔.๑๓ หมวกที่ทำจากเส้นใยของทางตาล

๔) สมาชิกมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทำให้มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน ประมาณ ๑,๐๐๐ บาทต่อเดือน เนื่องจากมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและเพิ่มมูลค่ามากขึ้น เช่น แจกกันดอกไม้ขนาด ๖ นิ้ว ราคา ๓๕๐ บาท ดอกไม้วางโพเดียม ราคา ๑,๕๐๐ บาท หมวกจากเส้นใยตาล ราคา ๑,๕๐๐ บาท

ภาพที่ ๔.๑๔ การนำหัตถกรรมจากตาลมาตกแต่งนิทรรศการ

ภาพที่ ๔.๑๕ ช่อดอกไม้วางโพเดียม ราคา ๖๐๐ บาท

ภาพที่ ๔.๑๖ แจก้านดอกไม้ ขนาด ๖ นิ้ว ราคา ๓๕๐ บาท

๒. ผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ ๒ การส่งเสริมการพัฒนามาตรฐานกระบวนการผลิต และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลและจัดทำเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชร

๒.๑ ผลการพัฒนามาตรฐานการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลสู่เชิงพาณิชย์

ในการพัฒนามาตรฐานการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลสู่เชิงพาณิชย์นั้น ผลการดำเนินงานจากการลงพื้นที่สำรวจศักยภาพชุมชนถ้ำรงค์พบว่า ชุมชนมีการแปรรูปตาลเป็นอาหารเช่น ขนมโตนดทอด จาวตาลเชื่อม น้ำตาลสด น้ำตาลปึก ขนมตาล เนื้อตาลสุก ลูกตาลสด ลูกตาลลอยแก้ว เมื่อดูศักยภาพที่สามารถพัฒนาเพิ่มมูลค่าในเชิงพาณิชย์ ความพร้อมของผู้ผลิตและวัตถุดิบ และโอกาสในเชิงพาณิชย์ พบว่า ลูกตาลลอยแก้วเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในการพัฒนามากที่สุด โดยนางสาว อัญชลี หวานหนู เป็นผู้ผลิตที่เข้าร่วมโครงการ จัดทำมาตรฐานการผลิตลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสด ร่วมกับนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร โดยศึกษาสูตร กรรมวิธีการผลิต และบรรจุภัณฑ์ เพื่อเป็นต้นแบบในการถ่ายทอด ผลการพัฒนาทำให้มีสมาชิกกลุ่มลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสด จำนวน ๗ คน ดังนี้

๑) นางชิน อ่วมพ่วง	ประธานกลุ่ม
๒) นางสาวประชุม ไม่มีมี้ว	กรรมการ
๓) นางศรีสุดา อินทร์เดช	กรรมการ
๔) นางสาวอัญชลี หวานหนู	กรรมการ
๕) นางสาวกนกอร กระทุ้มแก้ว	กรรมการ
๖) นางยอด ป้องกัน	กรรมการ
๗) นางสาววาสนา ป้องกัน	กรรมการและเลขานุการ

และได้กระบวนการแปรรูปลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสด ดังนี้

- ๑) วัตถุดิบและสัดส่วน
  - ๑.๑) ลูกตาล ๑ กิโลกรัม
  - ๑.๒) น้ำตาลสด ๑ กิโลกรัม
  - ๑.๓) ใบดีเยเพิ่มความหอม ๖ – ๗ ใบดี
- ๒) ขั้นตอนในการแปรรูป
  - ๒.๑) ล้างลูกตาล และปอกเปลือกสีน้ำตาลออกให้หมด ดังภาพที่ ๔.๑๗

ภาพที่ ๔.๑๗ ลูกตาลอ่อนที่ปอกเปลือกแล้ว

๒.๒) หั่นลูกตาล ตามขวาง ลวกน้ำร้อนทิ้งไว้ ดังภาพที่ ๔.๑๘

ภาพที่ ๔.๑๘ การลวกลูกตาลอ่อนในน้ำร้อน

๒.๓) กรองน้ำตาลสดด้วยผ้าขาวบาง ใส่ใบเตยต้มให้เดือด กรองด้วยผ้าขาวบางอีกครั้งเพื่อให้น้ำตาลสดสะอาด

๒.๔) ใส่เนื้อลูกตาลลงไปต้ม รอน้ำตาลสดเดือดตักฟองทิ้ง ต้มประมาณ ๕ นาที ดังภาพที่ ๔.๑๙

ภาพที่ ๔.๑๙ การต้มเนื้อลูกตาลอ่อนในน้ำตาลสด

๒.๕) บรรจุใส่ภาชนะ ปิดฝา ทำให้เย็น ตัดฉลาก เก็บไว้ที่อุณหภูมิ ๘- ๑๐ องศาเซลเซียส อายุการเก็บประมาณ ๔ วัน ดังภาพที่ ๔.๒๐

ภาพที่ ๔.๒๐ ผลิตภัณฑ์ลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสดที่พร้อมจำหน่าย

นอกจากการพัฒนากระบวนการแปรรูปลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสดแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าในขั้นตอนการเพาะจาวตาล เพื่อที่จะนำจาวตาลไปทำจาวตาลเชื่อม จะได้เนื้อตาลสุกที่นำไปทำเป็นขนม เช่น ขนมตาล ขนมไข่ปลา หรือมีงานวิจัยที่นำเนื้อตาลสุกผสมอาหารเลี้ยงไก่เพื่อเพิ่มสีของไข่แดง จากการลงพื้นที่พบว่าขั้นตอนการแยกเนื้อตาลยังไม่มีความสะดวก มีการปนเปื้อนสูง ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีงานวิจัย ศึกษาพัฒนามาตรฐานการผลิตเนื้อตาลสุกสำเร็จรูปเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคและเพิ่มศักยภาพการใช้ประโยชน์ของเนื้อตาลมากขึ้นต่อไป ลูกตาลสุกที่รอการแยกเนื้อ และเนื้อตาลสุกบรรจุถุงพร้อมส่งขาย แสดงดังภาพที่ ๔.๒๑ และ ๔.๒๒

ภาพที่ ๔.๒๑ ลูกตาลสุกที่ปอกเปลือกการยี่แยกเนื้อ

ภาพที่ ๔.๒๒ เนื้อตาลสุกบรรจุถุงพร้อมส่งขาย

๒.๒ ผลการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชร

คณะผู้วิจัยทำการศึกษา และรวบรวมเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดยรวบรวมแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับตาลโตนดในชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาแนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร พบว่า บ้านถ้ำรงค์เป็นแหล่งผลิตน้ำตาลโตนด และผลิตภัณฑ์จากตาลที่มีคุณภาพมากที่สุดในประเทศไทย ด้วยศักยภาพเหล่านี้ทำให้ชุมชนบ้านถ้ำรงค์ได้รับการเลือกจากสถาบันวิจัย และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นต้นมา และ

ยังพบว่าแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลโตนดของตำบลถ้ำรงค์นี้มีความรู้เกี่ยวกับตาลโตนดที่สำคัญสรุปไว้เป็น ๖ ประเภท ดังนี้

๑) ภูมิปัญญาเกษตรกรรมจากตาลได้แก่ การปลูกตาล การขึ้นตาล การรองตาล การเคี้ยวตาล และการทำปุ๋ยจากตาล

๒) ภูมิปัญญาอาหารจากตาล ได้แก่ การพรมตาล (ผิวนอกของลูกตาล เมื่อเอาเม็ดปาดออก ชาวบ้านเรียกว่า “พรมออก” นิยมนำไปเป็นอาหารสำหรับวัว มีกลิ่นหอม และรสหวาน) ฉะตาล การทำอาหารคาวหวานจากตาล การทำน้ำตาลเมา กระจ่าง

๓) ภูมิปัญญาการแพทย์แผนโบราณ ได้แก่ ยาสมุนไพรจากตาล และการนวดแผนไทย

๔) ภูมิปัญญาที่อยู่อาศัย และเครื่องเรือนจากตาล ได้แก่ ไม้ตาล ใบตาล

๕) ภูมิปัญญาหัตถกรรมจากตาล ได้แก่ การสานใบตาล เสียนตาล และการประดิษฐ์จากเม็ดตาล

๖) ภูมิปัญญาด้านการละเล่นพื้นบ้านจากตาล ได้แก่ มวยใบตาล ล้อโตนด กาคาบไข่ ผลการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชรชุมชนถ้ำรงค์ จำนวน ๑ เส้นทาง ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว ๑๒ แหล่ง ดังนี้

๑) เตาตาลบ้านนายเชื้อ ม่วงทอง

๒) เตาตาลและการแปรรูปลูกตาลสดบ้านนางยอด ป้องกัน

๓) ศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมตาลบ้านม่วงงาม นางศจี แสงทอง

๔) เตาตาลบ้านนายบุญรอด กระจ่างแก้ว

๕) เตาตาลและแปรรูปลูกตาลสด นางฉวีวรรณ ป้องกัน

๖) ศูนย์อาหารพื้นบ้านจากตาล เช่น ขนมตาล แกงหัวตาล ต้นตาลประดิษฐ์ บ้านนางชิน อ่วมพ่วง

๗) เตาตาลบ้านนายสัมฤทธิ์ ศิรินันท์

๘) กระจ่าง นายธีรพล กลิ่นสน

๙) ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดตาล นายผุด นามมัน

๑๐) กลุ่มจักสานใบตาล นางสาวดวงกมล ดนตรี

๑๑) เตาตาลนายสนิท ศรีแจ้

๑๒) ศูนย์เรียนรู้ตาลโตนด นายถนอม ภูเงิน

๑๓) การยี่ตาล นายอำนาจ ภูเงิน

แผนที่เส้นทางตาล ต.ถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

๑. ศูนย์เรียนรู้กลุ่มลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสด - ชมตาล - ต้นตาลประดิษฐ์	นางจีน อ่วมพ่วง
๒. สวนตาลลุงณอม	นายณอม กูเงิน
๓. กลุ่มจักสานใบตาล	นางศจี แสงทอง
๔. ภูมิปัญญาการจักสานใบตาล	นางสาวดวงกมล คนศรี
๕. ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดตาล	นายสุค-นางใบ นามมัน
๖. เตาดาล	นายสัมฤทธิ์-นางแจ้ว ศิริพันธ์
๗. เตาดาล	นางสาวฉวีวรรณ ป้องกัน
๘. เตาดาล	นางยอด ป้องกัน
๙. ปรากฏการณ์ชุมชนเรื่องน้ำตาล	นายบุญรอด กระพุ่มแก้ว
๑๐. กระแช่	นายธีรพล กลิ่นสน (คุณตัน)
๑๑. เตาดาล	นายเชื้อ ม่วงทอง
๑๒. เตาดาล	นายสนธิ ศรีแจ้ง

ตอนที่ ๕ การปรับปรุงแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรของชุมชนถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

จากการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่นด้านตาลโตนดของอำเภอบ้านลาด จากชุมชนที่มีการผลิตตาลโตนดมากที่สุดในอำเภอบ้านลาด คือ ชุมชนบ้านถ้ำรงค์ ชุมชนบ้านทาน และชุมชนไร่โคก ร่วมกับผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนเพื่อจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมของเมืองเพชร ได้ชุมชนเป้าหมายในการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร คือ ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี และดำเนินการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม ได้แผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ดังรายละเอียดในตอนที่ ๒ และ ๓ ข้างต้น ซึ่งจากกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว มีประเด็นการปรับปรุงแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร จากกระบวนการมีส่วนร่วม ๔ ประการ ดังนี้

๑. ควรมีการพัฒนามาตรฐานการแปรรูปผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น เนื้อตาลสุกสำเร็จรูป
๒. ควรมีการตรวจสอบการผลิตน้ำตาลปีกและน้ำตาลปีบให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าและอาหารเรื่องน้ำตาลโตนดแท้ ซึ่งปราศจากสารปลอมปนและสารฟอกขาว
๓. ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำดอกไม้จากตาลประเภทขายส่ง สำเร็จสำหรับตกแต่งนิทรรศการ ตกแต่งห้องของขวัญและอื่น ๆ
๔. ควรจัดตั้งสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดของชุมชนถ้ำรงค์ให้เป็นสถานที่รวมสินค้าจากครัวเรือนต่าง ๆ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับวัฒนธรรมतालเมืองเพชร ๒) ศึกษาแนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ๓) จัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร จำนวน ๑ ชุมชน ในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม และ ๔) ให้ชุมชนดำเนินการตามแผนการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร โดยการปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อหลัก ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอบ้านลาด จำนวน ๑๘ คน ประชาชนท้องถิ่น ๑๕ คน เกษตรกรผู้ทำตาลโตนด จำนวน ๓๖ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ประเด็นการสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ศักยภาพของชุมชนอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเกี่ยวกับวัฒนธรรมतालเมืองเพชรในอดีต พบว่า มีวัฒนธรรมताल จำแนกเป็น ๔ ประเภท คือ ๑) การทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพ ๒) การนำประโยชน์จากตาลมาใช้ในวิถีชีวิต ๓) กระบวนการทางสังคมเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน ๔) การทำตาลสรุปได้ ดังนี้

๑.๑ การทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพ พบว่า หลังจากฤดูการทำนา จะมีการทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพเสริม โดยมีลักษณะการดำรงชีวิตแบบครัวขยาย มีการสืบทอดการทำตาลโตนดจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย สู่ลูกหลาน เป็นอาชีพที่ใช้ต้นทุนต่ำ เนื่องจากวัสดุที่นำมาทำตาลโตนดหาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้พะยอม ไม้พะยอม

๑.๒ การนำประโยชน์จากตาลมาใช้ในวิถีชีวิต พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากตาลทุกส่วนตั้งแต่ใบจนถึงราก ได้แก่ ๑) ใบ ใช้มุงหลังคา ประดิษฐ์เป็นของเล่นเด็ก กระทงใบตาลสำหรับใส่ขนมตาล

ทำซอ้นต์กอาหาร ๒) ทางตาลใช้ทำรั้ว ทำพื้นสำหรับเคี้ยวน้ำตาล ๓) ลำตัน แปรรูปเป็นไม้แผ่นทำบ้าน และเฟอร์นิเจอร์ ๔) ราก ใช้ทำยาสมุนไพร ๕) ลูกตาลอ่อน สำหรับเป็นอาหารหวาน ๖) เนื้อตาล ใช้ทำขนมตาล ๗) จาวตาล ทำขนมตาลเชื่อม ข้าวเหนียวหน้าตาล ๘) กะลาตาล ใช้ทำถ่าน ๙) เศษลูกตาลอ่อนหลังจากการเฉาะ ทำเป็นอาหารของวัว

๑.๓ กระบวนการทางสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกัน พบว่า มีวัฒนธรรมการเข้ายาม เป็นการรวมกลุ่มกัน ๓-๔ คน เพื่อทำน้ำตาลโตนด และมีการแบ่งผลประโยชน์กันอย่างเป็นธรรม

๑.๔ การทำเตาตาล พบว่า มีการทำเตาตาลจากวัสดุในท้องถิ่น ประกอบด้วย แกลบ ดินเหนียว ฟาง เรียกเตาที่ทำว่า “เตาหาง” คือ เป็นเตาที่มีกระทะ จำนวน ๒-๔ กระทะ แล้วแต่จำนวนปริมาณน้ำตาล และพื้นที่ใช้จะเป็นทางตาล และกิ่งไม้ที่หาได้ในท้องถิ่น

๒. ศักยภาพของชุมชนอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีกับวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรในปัจจุบัน พบว่า มีวัฒนธรรมตาล จำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) การใช้ประโยชน์จากตาลในเชิงพาณิชย์ และ ๒) การนำประโยชน์จากตาลมาใช้ในวิถีชีวิต สรุปได้ดังนี้

๒.๑ การใช้ประโยชน์จากตาลในเชิงพาณิชย์ พบว่า มีการทำน้ำตาลโตนดลดลง มีผลิตภัณฑ์จากตาลเพิ่มมากขึ้นอย่างหลากหลาย เช่น น้ำตาลสด ลูกตาลอ่อน จาวตาลเชื่อม ขนมตาล และผลิตภัณฑ์จากไม้ตาล สาเหตุการเปลี่ยนแปลงเกิดจาก ๑) ต้นทุนการทำน้ำตาลโตนดสูงสุด เพราะวัตถุดิบทุกอย่างต้องซื้อทั้งหมด ได้แก่ ไม้พะยอม และไม้พะยอม แพงและหายาก ไม้พื้นขาดแคลนไม่มีในท้องถิ่น คนขึ้นตาลมีความเสี่ยงสูง ประสบอุบัติเหตุบ่อยครั้ง ๒) คนทำน้ำตาลโตนดเป็นมีจำนวนน้อยลง ๓) การขายลูกตาลอ่อนไม่มีต้นทุนการผลิต ๔) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกี่ยวกับค่านิยมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ทำให้อาหารทางวัฒนธรรมได้รับความสนใจ ดังนั้นอาหารคาวหวานจากตาลจึงได้รับความนิยมในการบริโภค ทำให้การใช้ประโยชน์จากตาลในเชิงพาณิชย์ขยายตัวมากขึ้น

๒.๒ การนำประโยชน์จากตาลมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวันลดลงแต่ใช้ในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ได้แก่ ๑) ใบ ไม่มีการใช้ใบตาลมุงหลังคาบ้าน จะมีเพียงใช้มุงหลังเตาตาล และมุงหลังคาคอกวัว สำหรับการประดิษฐ์ของเล่นเด็ก กระถางใบตาลสำหรับใส่ขนมตาลไม่ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่จะผลิตในเชิงพาณิชย์เพื่อจำหน่าย ๒) ทางตาลใช้ทำรั้วน้อยลง แต่จะใช้ในการตกแต่งสถานที่เพื่อความสวยงาม ส่วนที่ใช้ทำพื้นสำหรับเคี้ยวน้ำตาลยังคงมีใช้ในการเคี้ยวตาล ๓) ลำตัน แปรรูปเป็นไม้แผ่นทำบ้าน และใช้สร้างอาคารประกอบสำหรับเก็บของหรือใช้สอย ๔) ราก ใช้ทำยาสมุนไพร มีเพียง ๑ บ้าน คือ บ้านลุงเชื้อ ม่วงทอง ตำบลถ้ำรงค์ ๕) ลูกตาลอ่อน เก็บเพื่อขายสด ๖) เนื้อตาล ใช้ทำขนมตาลขาย และเนื้อตาลสุกมีการยี้เพื่อส่งขายตลาดไท ที่กรุงเทพมหานคร กิโลกรัมละ ๒๐ บาท ๗) จาวตาล ทำขนมตาล

เชื่อม และมีปริมาณไม่เพียงพอ ต้องนำเข้ามาจากจังหวัดสงขลา ๘) กะลาตาล ใช้ทำถ่าน ๙) เศษลูกตาลอ่อนหลังจากการเฉาะ ทำเป็นอาหารของวัวเหมือนในอดีต

๒.๓ กระบวนการทางสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกัน พบว่า มีวัฒนธรรมการเข้ายามเหลือเพียง ๒ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านทาน ตำบลไร่โคก ซึ่งเหลือเพียงบางกลุ่มในตำบลเท่านั้น

๒.๔ การทำเตาตาล พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุในการทำเตาตาลของบางบ้านโดยใช้การก่ออิฐถือปูน และใช้เชื้อเพลิงจากวัสดุต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เช่น กาบมะพร้าว แกลบ เศษไม้ เป็นต้น

๓. ศักยภาพการทำน้ำตาลโตนดในอดีตและปัจจุบัน

อดีตอำเภอบ้านลาดมีชุมชนที่ทำน้ำตาลโตนดทุกตำบล จำนวน ๑๘ ตำบล ได้แก่ ปัจจุบันอำเภอบ้านลาดมีชุมชนที่ทำน้ำตาลโตนดลดลง ๒ ตำบล คือ ตำบลบ้านลาด และตำบลท่าเสน ส่วนตำบลที่ยังมีการทำน้ำตาลโตนดมีจำนวน ๑๖ ตำบล ประกอบด้วย ๑) ตำบลบ้านทาน ๒) ตำบลตำหรุ ๓) ตำบลไร่มะขาม ๔) ตำบลหนองกะปูล ๕) ตำบลท่าช้าง ๖) ตำบลไร่สะท้อน ๗) ตำบลบ้านหาด ๘) ตำบลห้วยลึก ๙) ตำบลไร่โคก ๑๐) ตำบลสมอพลี ๑๑) ตำบลหนองกระเจ็ด ๑๒) ตำบลโรงเข้ ๑๓) ตำบลถ้ำรงค์ ๑๔) ตำบลลาดโพธิ์ ๑๕) ตำบลห้วยซ้อง และ ๑๖) ตำบลสะพานไกร

สำหรับตำบลบ้านลาดปัจจุบันยังตั้งตาลอยู่ แต่ไม่มีการทำน้ำตาลโตนดเนื่องจาก ๑) สภาพสังคมเปลี่ยนจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง และที่ตั้งของตำบลบ้านลาด ติดกับอำเภอเมืองเพชรบุรี ในระยะทางประมาณ ๖ กิโลเมตร พื้นที่บางส่วนถูกนำไปเป็นหมู่บ้านจัดสรร ๒) อาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่รับราชการ ทำสวน ทำไร่ เนื่องจากมีระบบชลประทานที่ดี ๓) ชาวผู้สืบทอดอาชีพการทำน้ำตาลโตนด

ส่วนตำบลท่าเสน ปัจจุบันยังคงมีตั้งตาลโตนดอยู่ แต่ไม่มีการทำน้ำตาลโตนด เนื่องจาก ๑) วิถีชีวิตส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ และทำนา เป็นผลมาจากระบบชลประทานที่ดี สามารถทำนาได้ปีละ ๓ ครั้ง รายได้จากสินค้าเกษตรมีมูลค่าสูงกว่าการทำน้ำตาลโตนด ๒) คนในตำบลนี้มีความสามารถในการทำขนมหวาน อาทิเช่น หม้อแกง ฝอยทอง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และสอดคล้องกับบริเวณตำบลนี้อยู่ติดกับถนนเพชรเกษม มีร้านจำหน่ายขนมพื้นเมืองจำนวน ๔ ร้าน คือ ๑) ร้านแม่กิมไล้ ๒) ร้านแม่กิมล้วย ๓) ร้านชิดชนก ๔) ร้านคุณใหญ่ จึงทำให้คนในชุมชนมีอาชีพทำขนมหวานที่มีรายได้ดี

๔. แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร พบว่า ชุมชนมีแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรบุรี ดังนี้ ๑) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากตาลให้คุ้มค่า ๒) ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ๓) ส่งเสริมการจัดตั้งการเรียนรู้การประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด ๔) ส่งเสริมการ

สร้างชุมชนต้นแบบวิถีชีวิตตาลเมืองเพชร ๕) ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด ให้มีความหลากหลาย และ ๖) ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือการขึ้นตาล

๕. ผลการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรของตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัด เพชรบุรี โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม พบว่า แผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรมี ๒ ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การส่งเสริมการทำหัตถกรรมจากตาล มีเป้าประสงค์ ที่ ๑) จัดตั้งศูนย์ การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล เป็นสถานที่ศึกษาอบรมและศึกษาดูงานจำนวน ๑ ศูนย์ ๒) การยกระดับ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบหลากหลาย มีการใช้สีเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การส่งเสริมการพัฒนามาตรฐานการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลและจัดทำเส้นทาง ท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชร มีเป้าประสงค์ ที่ ๑) การพัฒนาการแปรรูปจากตาลสู่เชิงพาณิชย์ ๒) จัดทำเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชร

๖. ผลการดำเนินการตามแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรของตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้าน ลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า

๖.๑ ผลการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาลชุมชนบ้านม่วงงาม ประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๑๕ คน มีนางศจี แสงทองเป็นประธาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากตาล ๒) เป็นสถานที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจากตาล ผลดำเนินการ พบว่า ผลิตภัณฑ์จากตาลเพิ่ม ๕ ชนิด คือ แจกันดอกไม้ กรอบรูป พวงแขวน หมวก และโคมไฟ มีการจัดอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรม จากตาล อาทิเช่น นักเรียนโรงเรียนบ้านถ้ำรงค์ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีที่ศึกษาใน รายวิชา เพชรบุรีศึกษา รายวิชาภูมิปัญญาไทย และอบรมให้กับกลุ่มแม่บ้าน หมู่ ๖ บ้านโป่งสลอด ตำบลหนองกะป๋อ อำเภอบ้านลาด เป็นต้น

๖.๒ ผลการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาล พบว่า ชุมชนบ้านถ้ำรงค์มีการเลือกแปรรูป ลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสด ได้มีการพัฒนาสูตรลูกตาลลอยแก้วในน้ำตาลสดร่วมกัน จำนวน ๑ สูตร

๗. ผลการจัดแผนที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัด เพชรบุรีจำนวน ๑ เส้นทางประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว ๑๒ แหล่งได้แก่ ๑) ศูนย์อาหารพื้นบ้านจากตาล เช่น ขนมหาล แกงหัวตาล ต้นตาลประดิษฐ์ บ้านนางชิน อ่วมพ่วง ๒) ศูนย์เรียนรู้ตาลโตนด นายถนอม ภู่อเงิน ๓) ศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมตาลบ้านม่วงงาม นางศจี แสงทอง ๔) กลุ่มจักสานใบตาล นางสาวดวงกมล ดนตรี ๕) ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดตาล นายผุด นางใบ นามมัน ๖) เตาดาลบ้านนายสัมฤทธิ์ ศิรินันท์ ๗) เตาดาลและแปรรูปลูกตาลสด นางฉวีวรรณ ป้องกัน ๘) เตาดาลและการแปรรูปลูกตาลสดบ้านนางยอด ป้องกัน ๙) เตาดาลบ้านนายบุญรอด กระทุ้มแก้ว ๑๐) กระแช่ นายธีรพล กลิ่นสน ๑๑) เตาดาลบ้าน นายเชื้อ ม่วงทอง ๑๒) เตาดาลนายสนิท ศรีแจ้

๘. ผลการปรับปรุงแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรของชุมชนถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีโดยการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า หลังจากแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรของชุมชนถ้ำรงค์ได้มีการนำสู่การปฏิบัติและมีการประเมินผลการดำเนินงานแล้ว มีประเด็นการปรับปรุง ดังนี้ ๑) ควรมีการนำผลิตภัณฑ์การแปรรูปอาหาร (ลูกตาลลอยแก้วน้ำตาลสด) ๒) ควรมีการตรวจสอบน้ำตาลปึกและน้ำตาลปีบให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าและอาหารเรื่องน้ำตาลโดนดแท้ซึ่งปราศจากสารปลอมปนและสารฟอกขาว ๓) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำดอกไม้จากตาลประเภทขายส่งสำเร็จรูปสำหรับตกแต่งนิทรรศการ ตกแต่งห้องของขวัญและอื่น ๆ และ ๔) ควรจัดที่จำหน่ายสินค้าจากตาลโดนดของชุมชนถ้ำรงค์ให้เป็นสถานที่รวมสินค้าจากครัวเรือนต่าง ๆ

การอภิปรายผล

๑. จากผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านลาดมีการใช้ประโยชน์จากตาลในลักษณะของเชิงพาณิชย์มากขึ้น สืบเนื่องมาจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีจึงทำให้นักท่องเที่ยวที่สนใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งผลให้สินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโดนดเป็นต้องการเพิ่มมากขึ้น เช่น น้ำตาลสด ลูกตาลอ่อน จาวตาลเชื่อม กระแซ่ ขนมตาล

๒. จากผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านลาดมีการทำน้ำตาลหลอมจากน้ำตาลมะพร้าวซึ่งซื้อจากตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี สืบเนื่องมาจากน้ำตาลโดนดแท้มีราคาแพง กิโลกรัมละ ๖๐ บาท ในขณะที่น้ำตาลหลอมมีราคาเพียงกิโลกรัมละ ๓๐ บาท และเป็นต้องการของแม่ค้าทำขนมหวาน เพราะต้นทุนการผลิตต่ำกว่าการใช้น้ำตาลโดนดแท้

๓. จากผลการวิจัย พบว่า กระบวนการทางสังคมแบบพึ่งพากัน ที่เรียกว่า “การเข้ายาม” เริ่มหายไปจากชุมชนบ้านลาด สืบเนื่องจากสภาพครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นประกอบกับการคมนาคมสะดวก จึงทำให้คนทำตาลโดนดในชุมชนบ้านลาดต่างคนต่างทำที่บ้านของตนเอง ทำให้ระบบการพึ่งพาอาศัยกันลดลง

๔. จากผลการวิจัย พบว่า ชุมชนถ้ำรงค์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมตาลหลากหลาย มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับตาลที่มีความพร้อมในการพัฒนา และเห็นสำคัญของตาลโดนดแท้เป็นพืชเศรษฐกิจที่มั่นคง มีอายุยืนยาว การลงทุนต่ำเนื่องจากไม่ต้องดูแลรักษา สถานที่ตั้งของชุมชนอยู่ใกล้ถนนเพชรเกษม

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑.๑ จากผลการวิจัย พบว่า น้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดยังไม่มี การรับรองมาตรฐานสินค้าว่าเป็นน้ำตาลโตนดแท้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวกับการผลิตอาหารปลอดภัยควรมีการดำเนินการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานของน้ำตาลโตนดแท้ เพื่อความมั่นใจของผู้บริโภคและทำให้ผู้ผลิตสามารถกำหนดราคาให้เหมาะสมกับคุณภาพได้

๑.๒ จากผลการวิจัย พบว่า บรรจุภัณฑ์ของน้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดใช้บรรจุถุงพลาสติก ถุงละ ๑ กิโลกรัม หรือบรรจุปี๊บ ๆ ละ ๑๕ กิโลกรัม ในขณะที่อดีตบรรจุน้ำตาลโตนดในหม้อตาล และถ้ามีปริมาณมากบรรจุในหม้อทะนน ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นควรมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำตาลโตนดให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดยอาจทำเป็นหม้อตาลที่ลักษณะเหมือนหม้อตาลในอดีต หรือประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน

๑.๓ จากผลการวิจัย พบว่า คนขึ้นตาลและทำน้ำตาลโตนดได้เป็นผู้สูงอายุ และมีจำนวนลดน้อยลง ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนคนในท้องถิ่นให้ถ่ายทอดการทำตาลโตนดสู่ลูกหลาน และมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการผู้ประกอบการอาชีพทำน้ำตาลโตนด

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรมีวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตเนื้อมะพร้าวสำเร็จรูปของชุมชนบ้านลาดโดย การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

๒.๒ ควรมีวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดโดย การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

๒.๓ ควรมีวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพน้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดให้มีมาตรฐาน โดย การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา บุญส่ง. (๒๕๕๔). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องतालโตนดเมืองเพชร สำหรับ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบุรี.
- เกลียวพันธ์ ขจรผดุงกิตติ และคณะ. (๒๕๕๖). การพัฒนางานศิลปหัตถกรรมเพื่อสร้างงานแก่คนใน
ท้องถิ่น กรณี : การพัฒนาและเผยแพร่ผลิตภัณฑ์จากใบตาลของจังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี
: สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (๒๕๓๙). การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
เชื้อ มีนุช. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๕ ณ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาतालโตนด บ้านไร่กว้าง
ตำบลไร่สะท้อน
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (๒๕๔๒). วาที่กรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ
และความเป็นอื่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ตัวเลขต้องรู้ของจังหวัด ๒๕๕๔ - ๒๕๕๕. นนทบุรี : อัลฟา รีเสิร์ช.
- ถนอม ภูเงิน. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๕ ณ สวนตาล ตำบลถ้ำรงค์
ไทยตำบล. (๒๕๕๖). ข้อมูลตำบล. <http://www.thaitambon.com>
- บุญมี พิบูลย์สมบัติ. (๒๕๕๕). ชุมชนตลาดที่บ้านลาดเคยมี. ใน รวมสารคดีที่มีใน “บอกเล่าเก้าสิบ”
หนังสือพิมพ์เพชรภูมิ. เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.
- พรพิมล สงกระสัน. (๒๕๕๒). ประสิทธิผลของการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์तालโตนดของประชาชนใน
จังหวัดเพชรบุรี. ใน วารสารนิเทศศาสตร์. ปีที่ ๒๗. ฉบับที่ ๔.
- พรพิศ ดาษดีน. (๒๕๔๓). เพชรบุรี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.
- พรรณนิภา โสทธิพันธุ์ และคณะ. (๒๕๔๗). วัฒนธรรมतालโตนด : กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิไลพร ธรรมรักษ์. (๒๕๕๔). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในการทำतालโตนด: ศึกษา
กรณีหมู่ ๖ บ้านดงห้วยหลวง ตำบลบ้านทาน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. ใน วารสาร
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ ๓๗. ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-มิ.ย.). หน้า ๑๔๔-๑๕๖.
- สนธยา พลศรี. (๒๕๔๕). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สนิท สมัการ. (๒๕๓๔). วิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมพร ประกอบชาติ และคณะ. (๒๕๕๒). การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครุภูมิปัญญาतालโตนด.
จังหวัดเพชรบุรี. อัดสำเนา.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (๒๕๔๐). ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สายนต์ ไพระชาญจิตร. (๒๕๔๗). **การฟื้นฟูพลังชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดี และพิพิธภัณฑ์ : แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านลาด. (๒๕๕๖). **ความเป็นมาของอำเภอบ้านลาด**.
<http://www3.cdd.go.th/banlat/information.html>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี. (๒๕๕๒). **เพชรบุรีเมืองงาม งามงานสกุลช่างเมืองเพชร**.
 เพชรบุรี : สำนักงาน.
- สุเทพ สุนทรเกษม. (๒๕๔๐). **ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคม และวัฒนธรรม**. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์โกลบอลวิชั่น.
- สุวรรณ ชุติมันต์. (๒๕๕๑). **ตาลล้านต้น**. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.
- สุวิมล อังควานิช และนภสมน นิจรัตน์. (๒๕๕๕). **การทำน้ำตาลโตนดในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี : การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การปรับตัว สู่แนวโน้มการประกอบอาชีพ**.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- องค์การบริหารส่วนตำบลตำรุ. (๒๕๕๖). **ข้อมูลทั่วไป**. <http://www.tamru.go.th>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์. (๒๕๕๖). **ข้อมูลทั่วไป**. <http://www.tamrong.go.th>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสนา. (๒๕๕๔). **บรรยายสรุปองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสนา**. เพชรบุรี : องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสนา.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทาน. (๒๕๕๖). **ข้อมูลทั่วไป**. <http://www.baantarn.go.th>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด. (๒๕๕๖). **ข้อมูลทั่วไป**. <http://www.banhadsao.go.th>
- องค์การบริหารส่วนตำบลโรงเข้. (๒๕๕๖). **เกี่ยวกับ อบต.**. <http://www.rongkhe.go.th>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลไร่มะขาม. (๒๕๕๖). **ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลทั่วไป**.
<http://www.raimakham.go.th>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลไร่สะท้อน. (๒๕๕๖). **เกี่ยวกับ อบต.**. <http://www.raisathon.com>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสมอพลือ. (๒๕๕๖). **เกี่ยวกับ อบต.** .
<http://www.samophlue.com/about/about108.php>
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระเจ็ด. (๒๕๕๖). **ข้อมูลทั่วไป**. [http:// www.nongkrajed.com](http://www.nongkrajed.com).
- Munby, Dennis K. (๑๙๙๓). “Introduction: Narrative and Social Control” in Dennis K. Murnby (ed.) **Narrative and School Control: Critical Perspective**. Newbury Paric Sage.

ผู้ให้ข้อมูล

นางทุเรียน ทิมจิตร. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลบ้านทาน
นางบุญส่ง น่วมนิม. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลบ้านทาน
นายจำรัส อุ่ณจิต. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๕ ณ บ้านไร่โคก
นายเจริญ พัททอง. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๕ ณ บ้านไร่โคก
นายชม เชื้อสุวรรณ. สัมภาษณ์ วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลตำหรุ
นายชาติชาย สบายใจ. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ อำเภอบ้านลาด
นายชิน มีอยู่. สัมภาษณ์ วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลไร่สะท้อน
นายเงิน ทองคล้าย. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลไร่มะขาม
นายถวิล มะลิตอง. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลสะพานไกร
นายทองสุข เทศอัน. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลบ้านทาน
นายเทียน บัวเนียม. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลบ้านทาน
นายธง นกเพชร. สัมภาษณ์ วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลไร่สะท้อน
นายนวล ใหญ่โต. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลท่าช้าง
นายบุญยืน ทองมาก. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลห้วยซ้อง
นายบุญรอด กระทุ้มแก้ว. สัมภาษณ์ วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลถ้ำรงค์
นายประโยชน์ ทองแก้ว. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลท่าช้าง
นายประสิทธิ์ ปานแก้ว. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลบ้านหาด
นายมาก มาลัยเลิศ. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลสมอพลือ
นายลำไย ถมเสาร์. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลสมอพลือ
นายวัน วังเวงจิต. สัมภาษณ์ วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลตำหรุ
นายวิเชียร ชูชื่น. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลไร่มะขาม
นายสง่า แก้วถาวร. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลไร่มะขาม
นายสน นุชประคอง. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลสะพานไกร
นายสุข ใจบุญ. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลบ้านทาน
นายเสถียร พรายประทีป. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๕ ณ บ้านไร่โคก
นายเสริม แสงอาทิตย์. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ ตำบลบ้านหาด
นายหนู บัวตม. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลบ้านทาน
นายหยด บุญอยู่. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๕ ณ บ้านไร่โคก
นายอภิชาติ แก้วโกล. นายกเทศมนตรีตำบลบ้านลาด สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ อำเภอบ้านลาด
นายอ่วม เทียนภู. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลห้วยซ้อง
นายอำนาจ ภูเงิน. สัมภาษณ์ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ตำบลถ้ำรงค์

นางปานิสรา แสงหิรัญภาดา องค์การบริหารส่วนตำบลสมอพลือ. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔

ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายมานพ เทียนภู้องค์การบริหารส่วนตำบลไร่สะท้อน. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายประสงค์ หอมนาน องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายบรรพต กำไลแก้ว องค์การบริหารส่วนตำบลอ่ารงค์. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายบุญชู พุ่มจิตร องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระปุ. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายวุฒิชชาติ กันพร้อม องค์การบริหารส่วนตำบลตำหรุ. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายสายัณห์ สุขสงค์ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยลึก. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายผ่วน เอ็มดี. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหาด. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายปรีชา มากเกิด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายวิเชียร บังจิตร องค์การบริหารส่วนตำบลไร่โคก. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายสำรอง สุขโข องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทาน. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายสุทธิพงษ์ พรหมมาตร องค์การบริหารส่วนตำบลไร่มะขาม. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

นายบันเทิง เกตุสุริวงศ์ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระเจ็ด. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ส.ต.ท.ภาชิต บั้ววรรณ องค์การบริหารส่วนตำบลโรงเข้. สนนากลุ่ม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ ณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ภาคผนวก

ภาคผนวก ๑

รายชื่อประชาชนท้องถิ่นด้านตาลโตนดของอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

รายชื่อประชาชนท้องถิ่นด้านตาลโตนดของอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

๑. นายเชื้อ ม่วงทอง
๒. นางยอด ป้องกัน
๓. นางศจี แสงทอง
๔. นายบุญรอด กระจ่มแก้ว
๕. นางสาวฉวีวรรณ ป้องกัน
๖. นางชิน อ่วมพ่วง
๗. นายสัมฤทธิ์ – นางแจ้ว ศรินันท์
๘. นายธีรพล กลิ่นสน (คุณตัน)
๙. คุณลุงผาด – ป้าไบ นามมัน
๑๐. นางสาวดวงกมล ดนตรี
๑๑. นายสนิท ศรีแจ้
๑๒. นายถนอม ภูเงิน
๑๓. นายบรรพต กำไลแก้ว
๑๔. นายอำนาจ ภูเงิน
๑๕. นางสาวอัญชลี หวานหนู

ภาคผนวก ๒

การเก็บข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญส่ง

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๗๖๐๑-๐๐๗๒๑-๔๖-๘

ตำแหน่ง รองอธิการบดีฝ่ายยุทธศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม

หน่วยงาน สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
เลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๘ ตำบลนาข่วง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๘-๑๘๕๖-๙๐๗๘ โทรศัพท์ ๐-๓๒๔๙-๓๒๗๗

ประวัติการศึกษา

การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประสบการณ์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

๑. การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน
๒. การใช้รูปแบบการพัฒนาครู SWIPPA และชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองเพชรบุรี
๓. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

ประสบการณ์การวิจัยอื่น

๑. การสัมฤทธิ์ผลในการศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อม กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยใช้บทปฏิบัติการศึกษาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดดอนไก่อ่เตี้ย จังหวัดเพชรบุรี ปี ๒๕๔๗
๒. การใช้ปรีชาสามารถเป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพอครู หน่วยการเรียนรู้ เรียนรู้ไทยเข้าใจโลก ของสถาบันราชภัฏ ปี ๒๕๔๔
๓. การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและชุดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ปี ๒๕๔๕
๔. การวิจัยสภาพปัญหาการใช้ยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๕ ปี ๒๕๔๖

๕. สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ปี ๒๕๔๗
๖. การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ : ระยะที่ ๑ ปี ๒๕๔๘
๗. การวิจัยรูปแบบการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาใน โรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัย ราชภัฏเพชรบุรี ปี ๒๕๔๙
๘. การดำเนินโครงการสร้างเครือข่ายการวิจัยทางการศึกษาจังหวัดเพชรบุรีและ ประจวบคีรีขันธ์ ปี ๒๕๔๙
๙. โครงการวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของที่มิวิทยากรบูรณา การบำบัดรักษาเยาเสพติดจังหวัด ปี ๒๕๕๐
๑๐. กลยุทธ์การพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ นักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ปี ๒๕๕๑
๑๑. กลยุทธ์การขับเคลื่อนการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ ปี ๒๕๕๓
๑๒. การวิจัยสภาพปัญหาการใช้ยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๕

๒. นักวิจัยร่วม

๒.๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พจนารถ บัวเขียว

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๗๖๐๖-๐๐๐๑๑-๓๖-๒

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

หน่วยงาน สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

เลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๘ ตำบลนาวิ่ง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๘-๑๗๓๖-๑๔๖๓ โทรสาร ๐-๓๒๔๙-๓๒๗๗

ประวัติการศึกษา

การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประสบการณ์การวิจัย

๑. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ที่ใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการ
๒. การวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. ๒๕๔๔
๓. รายงานการพัฒนางานวิชาการด้วยระบบข้อมูลเพื่อการบริหาร (MIS)
๔. การพัฒนารูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีสู่ความเป็นเลิศทางการวิจัย
๕. การวิจัยและพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบรัฐรักษามัคคีเศรษฐกิจพอเพียงตามแบบพระราชดำริ : กรณีศึกษาหมู่บ้านโค้งตาบง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี
๖. การพัฒนาศักยภาพการผลิตขนมทองหยอด
๗. กลยุทธ์การขับเคลื่อนการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑

๒.๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรอนงค์ ศรีพวาทกุล

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๔๐๐๙-๐๐๘๐๓-๙๕-๐

ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ ๘

หน่วยงาน สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

เลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๘ ตำบลนาขุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๘-๓๐๓๓-๐๗๙๓ โทรสาร ๐-๓๒๔๙-๓๒๗๐

ประวัติการศึกษา

วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมอาหาร สถาบันเทคโนโลยี

พระจอมเกล้าธนบุรี

วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาเทคโนโลยีชีวภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประสบการณ์การวิจัย

๑. การศึกษาและสำรวจคุณภาพด้านความปลอดภัยจากเชื้อจุลินทรีย์และคุณค่าทางโภชนาการสำหรับข้าวแช่สุขภาพสำเร็จรูปสู่ครัวโลก ปี พ.ศ. ๒๕๔๘
๒. การศึกษากระบวนการเตรียมวัตถุดิบ และกรรมวิธีการผลิตข้าวแช่เมืองเพชรเพื่อปรับปรุงข้าวแช่ให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานความปลอดภัย ปี ๒๕๔๘
๓. การผลิตน้ำตาลสดผงด้วยเครื่องอบแห้งแบบพ่นฝอย ปี ๒๕๔๔

๔. การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้เพื่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำจากป้าชายเลนตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ปี ๒๕๕๐
๕. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อขนมหม้อแกงที่จำหน่ายในจังหวัดเพชรบุรี ปี ๒๕๕๑
๖. พฤติกรรมการบริโภคใบชะครามของประชาชนในตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.๒๕๕๓
๗. การปรับปรุงคุณภาพข้าวเกรียบกล้วยหอม ปี ๒๕๕๓
๘. การพัฒนาชิฟฟอนเค้กกลูตาไลนน้ำตาล ปี ๒๕๕๓

๒.๓ นางสาวชานนุช เงินทอง

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๗๕๙๙-๐๐๐๐๙-๙๐-๖

ตำแหน่ง นักวิจัย

หน่วยงาน สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

เลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๘ ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๘-๑๘๕๖-๙๐๗๘ โทรสาร ๐-๓๒๔๙-๓๒๗๗

ประวัติการศึกษา

ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ

หมู่บ้านจอมบึง

วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาเทคโนโลยีอาหาร มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประสบการณ์การวิจัย

๑. การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำชาเขียวผสมวุ้นผลไม้ ปี ๒๕๕๖
๒. สภาพ ปัญหา และความต้องการ ในการพัฒนาตนเองของครูและบุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม ปี ๒๕๕๒
๓. กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา ปี ๒๕๕๒
๔. การพัฒนาเครือข่ายนวัตกรรมการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา กรณีศึกษา เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียนของครูในจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม ระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒ ปี ๒๕๕๓ – ๒๕๕๔
๕. ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดสมุทรสงคราม ปี ๒๕๕๔

